UČITEĽSKÉ NOVINY

18/2013, 2. máj 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Naozaj učíme všetko, čo treba?

Mala som v živote príležitosť poznať vzdelaného človeka, kedysi dávno aj verejného činiteľa, prekladateľa, ktorý bol v diplomatických službách „vojnového“ Slovenského štátu. Keďže jazykom, z ktorého prekladal, bola ruština, ľahko možno identifikovať, kde bol v diplomatických službách. Keď vypukol vojnový konflikt a „vojnový“ štát napadol Sovietsky zväz, vrátil sa na Slovensko. Po čase Rusi oslobodzovali mestečko, v ktorom žil, šiel sa dobrovoľne prihlásiť, ak by bolo potrebné tlmočiť z ruštiny alebo do ruštiny, že rád pomôže. Lenže domov sa už nevrátil, osloboditeľom sa zdal podozrivý, zatkli ho a potom ako špióna na desať rokov odsúdili na väzenie v ruských gulagoch. Po Stalinovej smrti ho pustili na slobodu.

Neodsedel si celých desať rokov, len o čosi menej, a vrátil sa domov s biľagom, ktorý nebolo možné v tých časoch len tak ľahko zmazať. Keď sa v 60. rokoch časy trochu uvoľnili, žiadal o rehabilitáciu a náhradu škody. Príslušné ruské úrady ho plne rehabilitovali, vraj bol väznený nezákonne, ba boli ochotné nahradiť aj spôsobenú škodu – zaplatiť mu za ukradnuté zlaté hodinky a prsteň. Čo sa týka takmer desaťročného väzenia vo viacerých gulagoch, boli už zdržanlivejšie a odpísali mu, že podľa zákonov príslušnej krajiny by mal mať nárok na náhradu dvoch platov vo výške, ako poberal pred zatknutím, ale len ak by bol občanom štátu, kde bol v gulagu. Pán takúto rehabilitáciu odmietol a v ústraní odstrkovaný dožil svoj život.

Poznala som aj človeka, ktorého totalitný režim prenasledoval dvadsať rokov, pretože prejavil nesúhlas so sovietskou agresiou v auguste 1968 a svojej pravdy sa držal. Stratil zamestnanie, obmedzovali ho a rôznym spôsobom trestali. Keď sa raz po roku 1989 pri pohári vína ponosoval, jedna mladá absolventka práva sa ho naivne spýtala, prečo sa vraj nebránil. Keď sa spýtal, ako by si ona tú obranu v tých časoch predstavovala, povedala celkom jednoznačne: „Bránila by som sa predsa na súde.“ „Vidíte, na to som ani nepomyslel,“ komentoval svoje postoje s úsmevom popod fúzy muž, a v ďalšom rozhovore už nepokračoval.

Dejiny sú zložitá vec. Ale sú najmä poučné, len im musíme porozumieť a mali by sme sa vedieť nad nimi aj zamýšľať – nie dnešnou logikou, ale logikou doby, v ktorej sa odohrávali. Dnešná mladá generácia si často nevie predstaviť obludnosť nedemokratických režimov, ktorými prešli naši predkovia. Ale že nevie nič či veľmi málo o väzniciach za povojnovej totality, o násilnostiach proti roľníkom, živnostníkom, proti cirkvi, mníškam, kňazom, proti účastníkom protifašistického odboja na Západe, proti každému, kto mal iný názor, dokonca o represáliách proti tým, ktorí sa vrátili zo sovietskych gulagov, je vizitkou slabého historického povedomia rodín a, zdá sa, aj nášho vyučovania dejín.

Ak chceme, aby bol náš svet o demokratických hodnotách, musíme si klásť otázku, či škola svoju úlohu v tejto oblasti zvláda. Svoju minulosť nesmieme prikrášľovať, jedine pravda nás oslobodzuje. Pravda o našej minulosti. A pravda do školy patrí.

PhDr. Libuša KLUČKOVÁ

Zlatý Amos Mgr. Jozef Krišák oslávil víťazstvo so svojou „dvornou družinou“, ktorá ho na súťaži sprevádzala. ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Zlatý Amos 2013 má sídlo v Senici

Učiteľská profesia je jednou z najťažších a súčasne najdôležitejších v každej spoločnosti. Prinášať ľuďom nové vedomosti, učiť, motivovať, ukazovať krásu poznávania a dobrodružstvá objavovania je mimoriadne zodpovedná úloha. Hovorí sa, že ročne vznikajú a súčasne zanikajú desiatky druhov povolaní. Iba učiteľská profesia je večná.

V Historickej radnici v centre Košíc sa zišlo v tomto roku 15 finalistov ankety Zlatý Amos, aby zabojovalo o titul najobľúbenejšieho slovenského učiteľa. Cieľom projektu je predovšetkým popularizácia učiteľov, ktorí podľa hodnotenia žiakov významne prispievajú k vytváraniu kvalitného vzťahu medzi žiakmi a učiteľmi. Týmto podujatím organizátori prispievajú k tradícii oceňovania učiteľov za aktívnej účasti žiakov. Anketa vyzdvihuje vzťah medzi žiakmi a učiteľmi. Vedie žiakov k tomu, aby ukázali celému Slovensku svojich učiteľov, ktorí im dávajú do života nielen vedomosti, ale aj dobrú výchovu. Žiaci sú vďační svojim učiteľom a organizátori sa snažia ich vďaku ukázať verejnosti a oceniť ich snaženie.

Titul Zlatý Amos 2013 v siedmom ročníku ankety o najlepšieho učiteľa si minulý pondelok večer v Košiciach vybojoval učiteľ Mgr. Jozef Krišák zo IV. Základnej školy v Senici. Víťazovi zablahoželal aj minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič, ktorý v príhovore ocenil prácu všetkých pedagógov na Slovensku. Vzdal hold učiteľskému povolaniu a najmä tým učiteľom, ktorí šíria humanizmus a sú skutočnými osobnosťami a vzormi pre deti a mládež.

Žiaci prihlásili do 7. ročníka ankety celkovo 77 učiteľov zo 7 krajov. Do ankety sa zapojilo 3 730 žiakov. Najviac prihlášok bolo zo Žilinského kraja, ani jedna z Nitrianskeho kraja. Celkovo sa v Košiciach súťažilo o desať druhov ocenení, medzi nimi nechýbal Amos sympaťák, Naj učiteľ chémie, matematiky, fyziky či Zlatá škola.

Ľubomír PAJTINKA

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

(dokončenie z minulého čísla)

***Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra* ako prierezová téma sa objaví už čoskoro na novom multimediálnom CD nosiči. Táto pomôcka bola pripravená ako doplnkový vzdelávací materiál pre učiteľov 8-ročných gymnázií. O jej obsahovom zameraní sme sa porozprávali s autorkou nosiča Mgr. Jelou Košútovou zo Základnej školy v Pobedime.**

Pani Košútová, načrtnime najskôr krátku rekapituláciu toho, čo sme si už povedali o regionálnej výchove ako o prierezovej téme, ktorú sme pre školy pripravili na multimediálnom vzdelávacom CD.

Povedali sme si, že od roku 2008 sa vyučuje regionálna výchova ako prierezová téma v rámci všetkých vyučovacích predmetov v základných školách aj osemročných gymnáziách. Súčasne sme multimediálne vzdelávacie CD odporučili aj pre štvorročné gymnáziá, napriek tomu, že nemajú túto problematiku zahrnutú v štátnom vzdelávacom programe.

Pri zostavovaní metodiky výučby regionálnej výchovy ste zúročili vlastné skúsenosti. V rámci troch okruhov má učiteľ na vyučovacej hodine možnosť ukázať žiakom historické a kultúrne dedičstvo v našich regiónoch, a to v tematických celkoch *Môj rodný kraj*, *Objavujeme Slovensko* a *Tradičná ľudová kultúra*. Vráťme sa ešte konkrétnejšie k vašim skúsenostiam pri získavaní informácií a dôležitých historických údajov z vášho rodiska – Podjavoriny. Čo bude práve z tohto kúta nášho krásneho Slovenska na multimediálnom vzdelávacom CD?

Na novej vzdelávacej pomôcke nechýbajú informácie o veľkomoravskom hradisku a pôsobisku Jána Hollého nielen tu u nás v Pobedime, ale aj v Maduniciach. Informačne som podchytila aj Záhorie, odkiaľ národný buditeľ Ján Hollý pochádzal. Ako vidíte, aj tu sa prejavujú medziregionálne alebo krajové vzťahy, o ktorých sme si už veľa povedali. Cez poznanie v jednom regióne prejdeme do ďalšieho, a to na miesta, ktoré by sme mali nielen poznať a navštíviť, ale si ich aj uctiť. Prispievame tak k všeobecnej inteligencii mladých ľudí, spoznávaniu slovenských regiónov a najmä spestrovaniu výchovno-vzdelávacieho procesu. V rámci CD nosiča sa učitelia môžu veľa dozvedieť aj o obci Podolí, kde máme vytvorené Matúšovo kráľovstvo, o Čachtickom hrade, Beckovskom hrade, Tematíne či rodisku národnej umelkyne Ľudmily Podjavorinskej Bzinciach pod Javorinou. Na kultúrne zdroje sú podobne bohaté všetky regióny Slovenska. V tom našom podjavorinskom nemožno zabudnúť ešte na Lubinu, ktorá je známa pôsobením rodiny Štúrovcov a súčasne udalosťami viažucimi sa na SNP.

Vo vašom regióne sme prešli len jednu trasu, poďme teraz opačným smerom.

Aj učitelia si môžu vybrať cestu, ktorou so žiakmi pôjdu. V našom prípade opačným smerom sa dostanú na Košariská, Myjavu. Aj tento okruh som spracovala cez hrady v našom regióne. Dôkladnejšie spoznanie pozoruhodností, historického a kultúrneho dedičstva však vyžaduje istý čas, a tak sa v rámci regionálnej výchovy môžeme vybrať aj na dvojdňovú, prípadne trojdňovú poznávaciu exkurziu. My so žiakmi sme

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Kvalita školy a edukometria
Strany 4 – 6

Hodnotenie vo Fínsku

Strany 6 a 7

So spoločenskou vážnosťou učiteľa neradno hazardovať!
Rozhovor s riaditeľom bratislavského Gymnázia na Ulici Ladislava Sáru Pavlom Sadloňom

Strany 9 – 11

Medzipredmetové vzťahy: slovenčina – dejepis – informatika
Strana 14

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu
(2. časť)
Strany 25 – 32

STRUČNE

Stretnutie ministrov školstva

Riadenie a kvalita vo vzdelávaní jednotlivých krajín bolo ústrednou témou 24. zasadnutia Stálej konferencie ministrov školstva Rady Európy v Helsinkách. Slovenskú delegáciu na stretnutí, ktoré sa konalo v dňoch 26. a 27. apríla 2013, viedol minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič.

Web rezortu školstva

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR na svojom webovom sídle ponúka informácie nad rámec infozákona. Po obsahovej, vizuálnej a technickej úprave portálu sú k dispozícii nové aplikácie, ktoré uľahčujú prístup k informáciám a ďalšiu prácu s nimi. Napríklad RSS systém bude automaticky upozorňovať na novozverejnené dokumenty. V súvislosti s verejnou diskusiou k *Správe o stave školstva*, je sprístupnená špeciálna emailová adresa sprava2013@minedu.sk, na ktorú je možné zasielať pripomienky a podnety k tomuto dokumentu. **(mi)**

VÝROČIE

Pozvánka na Devín

Rok 2013 je pre Slovensko výnimočný okrem iného aj 1 150. výročím príchodu Konštantína a Metoda na naše územie. Múzeum mesta Bratislavy prišlo v tejto súvislosti s dvojročným projektom nazvaným *Devín v čase príchodu Konštantína a Metoda*. Vieme, že práve Devín bol, a napokon aj dodnes je, jedným z výnimočných miest starých Slovákov, kde sa odohralo viacero významných udalostí. Vo výstavných priestoroch na starovekom Devíne si môžu záujemcovia od začiatku apríla až do 31. októbra 2014 pozrieť unikátnu výstavu o jednej z najvýznamnejších kapitol našich starých dejín.

Okrem iného možno na nej nájsť ukážku rekonštrukcie obydlia a odevu najvyššej spoločenskej vrstvy – kniežat, a iné dobové zaujímavosti. Počas výstavy bude Múzeum mesta Bratislavy organizovať neformálne vzdelávacie programy pre školy. Moderná pedagogika presadzuje tézu – navštív, osobne prejdi, na vlastné oči sa presvedč o veciach, javoch a skutočnostiach. Emotívnosť osobného zážitku znásobuje poznanie a upevnenie vedomostí. Návšteva žiakov, tried a školských kolektívov dáva na Devíne ďalšiu šancu poznávaniu. **(lupa)**

PRÍRODOVEDA

Zoznámili sme sa s dážďovníkom a netopiermi

Prebúdzanie tohtoročnej jari trvalo dlhšie, ako sme zvyknutí, ale dočkali sme sa. Pri jarnej úprave okolia školy sme objavovali prvé hlavičky podbeľu. Štebot a nálety vtáčikov nás obšťastňovali pri našej práci. A keďže žiaci 3. a 4. ročníka sú deti zvedavé, chceli sa dozvedieť o týchto tvoroch niečo viac.

Do našej ZŠ na Východnej ul. v Trenčíne zavítala konzultantka programu Zelená škola Danka Palkechová a priblížila nám život a ochranu dážďovníka a netopierov v budovách. Zoznámili sme sa so spôsobom ich života, že pijú vodu za letu alebo že vtáčik podobný lastovičke má rozpätie krídiel do pol metra. O netopieroch sme sa dozvedeli, že na Slovensku ich je 26 druhov. Deti pozorne sledovali pútavé slová pani Danky a záujem prejavili otázkami, ktorých bolo dosť a dosť. Len ten čas! Získané informácie štvrtáci využili na hodinách prírodovedy na spracovanie projektov o týchto živočíchoch, ktoré potrebujú každoročne našu pomoc.

Mária TURČANOVÁ

Českí odborníci sa pravdepodobne inšpirujú Slovenskom

MATURITY

Zabezpečenie logistiky, príprava testov a finančné náklady na písomné maturity na Slovensku boli hlavnou témou piatkového stretnutia riaditeľky Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) Romany Kanovskej a riaditeľa odboru vzdelávania českého ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy Tomáša Zatloukala.

Obe strany si vymenili skúsenosti z logistickej, odbornej a metodickej prípravy aj finančnej náročnosti písomných maturitných testov. „Česká strana má veľký záujem zefektívniť nielen proces, ale aj finančné náklady na zabezpečenie štátnych písomných maturít. V tejto súvislosti môžem potvrdiť, že na Slovensku robíme všetky racionalizačné opatrenia, aby finančné nároky na maturity boli čo najnižšie pri dodržaní kvality a efektivity výstupov. V porovnaní so Slovenskom je situácia v Českej republike ťažšia," konštatovala riaditeľka NÚCEM R. Kanovská.

Rozdiel v prístupe je podľa nej v tom, že na Slovensku sú procesy okolo maturít jednoduchšie, štát nezaťažuje učiteľov množstvom technológií a zodpovednosť za prípravu, zabezpečenie, organizáciu a vyhodnotenie maturít kladie na špecializovanú rezortnú organizáciu – NÚCEM. Do budúcnosti majú SR a ČR podobné plány, uvažujú napríklad o zavedení informačných a komunikačných technológií do hodnotenia testov. V Českej republike overujú v rámci pilotného projektu testovanie piatakov a deviatakov s pomocou počítačov a uvažujú aj o elektronickej forme maturít. Slovensko v súčasnosti začalo úvodnú fázu realizácie národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*. **(mi)**

Oslobodenie nášho mesta a II. svetová vojna

ŽIVÁ HISTÓRIA

Dňa 15. apríla prišiel medzi nás žiakov ZŠ na Strážnickej ul. v Skalici PhDr. Jozef Kováč, predseda Miestneho odboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Skalici, aby nám porozprával o oslobodení nášho mesta , o II. svetovej vojne a svojich vlastných zážitkoch z bojov v jeho rodnej obci Brodskom.

Rozprával nám aj o koncentračných táboroch, najviac o Osvienčime. Keď bol tento tábor zaplnený, bolo tam až 300 000 väzňov. Tábory takéhoto typu zakladal Himmler. Len v Nemecku a Rakúsku bolo spolu približne 600 „táborov smrti".

Doktor Kováč mal v čase vojny šesť rokov, tak si mnohé udalosti pamätá. Prudké boje prebiehali aj pri jeho rodnej obci, čiastočne aj priamo v nej. Jeho rodina v tom čase bývala na okraji obce v novopostavenom dome. Keďže dom nemal pivnicu, ktorá by slúžila ako úkryt, otec vybudoval bunker v neďalekom lese. Keď sa tam raz šli ukryť, vybehli proti nim ustupujúci Nemci, preto boli nútení utekať naspäť do dediny a skryť sa u suseda v pivnici, kde už boli viaceré rodiny. Pretože v pivniciach neboli sociálne zariadenia, ľudia museli chodiť von na latrínu, čo bolo veľmi nebezpečné, pretože Nemci po nich strieľali. Takto prišla o život i jedna staršia pani.

Keď Nemci začali ustupovať, vypaľovali obyvateľom domy. Aj dvom susedom Kováčovcov vypálili, ale ich vlastný zostal stáť neporušený. Keď boje ustali, ľudia sa začali vracať do svojich obydlí. Vtedy Kováčovci zistili, prečo ich dom neľahol popolom. V ich dome totiž Nemci bývali, prespávali aj si varili. Dokonca jeden nemecký vojak sa skrýval aj v chlieve, ale ruskí vojaci ho našli a popravili. Všetci členovia rodiny Dr. Kováča prežili.

Toto rozprávanie bolo veľmi poučné a zaujímavé, zistili sme, že vojna bola strašná, a sme radi, že tieto hrôzy nepoznáme a hádam ani nikdy nespoznáme. Ďakujeme pánu Kováčovi, že aj takýmto spôsobom odovzdáva našej mladej generácii poznatky, ktoré sú síce opísané v mnohých knihách, ale autentické rozprávanie sa nedá ničím nahradiť.

Krištof MAREŠ, žiak 9. A,
PaedDr. Dagmar JŮZKOVÁ,
zástupkyňa riaditeľa

Poupratovali sme okolie školy

DEŇ ZEME

Tak ako po iné roky, i tento sme si pripomenuli v ZŠ s MŠ na Slovanskej ul. v Púchove dôležitý dátum pre našu prírodu, 22. apríl – Deň Zeme. V tento deň sme so žiakmi I. stupňa uskutočnili jarné upratovanie okolia školy, pričom sme vyzbierali na školskom pozemku drobný odpad, vyhrabali spod stromov starú trávu, lístie a polámané konáre, ktoré žiaci odviezli do školského kompostoviska, pričom sa hravou formou priučili správne kompostovať záhradný odpad. V nasledujúci deň si žiaci pod vedením triednych učiteliek vlastnoručne zasadili do pripravených a vykopaných jamiek rôzne druhy stromčekov. Počas akcie sa žiaci dozvedeli všetko o tom, ako správne stromček zasadiť a tiež ako sa oň v budúcnosti starať. Každá akcia spojená s úpravou okolia školy alebo nášho okolia pomôže pochopiť žiakom fakt, že chrániť prírodu je veľmi potrebné a nesmierne dôležité, a to nielen v tomto okamihu, ale predovšetkým do budúcnosti.

Mgr. Brigita OKRAJKOVÁ

SOČ

Takmer tristo stredoškolákov sa stretlo v Nových Zámkoch

Celkovo 272 talentovaných stredoškolákov z oblasti prírodovedných, technických, humanitných a spoločenskovedných odborov sa stretlo v dňoch 25. – 27. apríla 2013 na celoslovenskej prehliadke Stredoškolskej odbornej činnosti (SOČ). Jej v poradí už 35. ročník sa uskutočnil v Nových Zámkoch, a to v Strednej odbornej škole na Nitrianskej ceste 61 a Strednej zdravotníckej škole na Ul. Pod Kalváriou 1.

Najúspešnejší žiaci z ôsmich krajov prezentovali a obhajovali svoje odborné práce pred hodnotiacou komisiou zloženou zo stredoškolských a z vysokoškolských pedagógov v 17 vyhlásených odborných zameraniach. Vybrané práce postúpia ďalej na medzinárodné podujatia. Víťazi oblastí technického zamerania sa zúčastnia 14. ročníka Expo Sciences International v Abu Dhabi a najlepší stredoškoláci s odbornými prácami z humanitnej oblasti na 35. ročníku súťaže SOČ v českom Brne.

V tomto školskom roku sa do súťaže zapojilo celkovo 5 385 žiakov z vyše 500 stredných škôl s takmer 4-tisíc odbornými prácami. V porovnaní s minulým školským rokom bol zaznamenaný mierny nárast počtu zapojených škôl (o 71). Najviac sa ich zapojilo z Nitrianskeho, Trenčianskeho, Prešovského a Košického kraja. Najväčší záujem bol o riešenie prác v odboroch *Tvorba učebných pomôcok, didaktické technológie* či *Pedagogika, psychológia, sociológia*, najmenší o odbory *Pôdohospodárstvo*, *Stavebníctvo*, *geodézia, kartografia* či *Strojárstvo, hutníctvo, doprava*.

Celoštátnu prehliadku SOČ podporuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, metodickým, odborným a organizačným garantom je Štátny inštitút odborného vzdelávania v Bratislave.

(mi)

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania. Adresa vydavateľa: Bellova 54/a, 833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 2. 5. 2013.

EV 2461/08

Výsledky celoslovenského testovania žiakov 9. ročníka ZŠ

TESTOVANIE 9-2013

Dňa 13. marca Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) uskutočnil celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka základných škôl (Testovanie 9-2013). Testy písalo 41 791 žiakov, z toho 38 855 žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom slovenským, 2 899 žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským a 37 žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom ukrajinským. Testovaných bolo aj 2 461 žiakov so zdravotným znevýhodnením (5,9 %).

Do Testovania 9-2013 sa zapojilo 1 443 základných škôl, z toho 1 304 s vyučovacím jazykom slovenským, 124 s vyučovacím jazykom maďarským, 12 s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským a 3 s vyučovacím jazykom ukrajinským. Žiaci boli testovaní z predmetov matematika, slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra.

Po prvýkrát boli testovaní žiaci, ktorí boli vzdelávaní podľa štátneho vzdelávacieho programu v zmysle obsahovej reformy vzdelávania zavedenej v školskom roku 2008/2009.

Úlohy v testoch **boli zamerané viac na logické myslenie**, porozumenie textu, **overovanie hĺbky vedomostí a zručností, aplikáciu poznatkov v praktických súvislostiach**. Do testov z vyučovacích jazykov boli postupne zaraďované aj úlohy na **čítanie s porozumením**, pričom bol predĺžený čas na ich riešenie. Test z matematiky obsahoval **nový typ úloh začlenených do kontextu bežného života**, úlohy obsahovali **grafy, tabuľky, prehľad vzorcov a jednotiek** a čas na ich riešenie bol tiež predĺžený.

V tomto školskom roku sa **zvýšila objektívnosť priebehu testovania** posilnením činnosti externého dozoru, v každej triede bol počas testovania prítomný učiteľ z inej školy.

Test z matematiky

Riešilo ho 41 774 žiakov, **priemerná úspešnosť testu bola 60,07 %**. Chlapci riešili test s úspešnosťou 59,2 % a dievčatá 61,0 %, pričom tento rozdiel nebol štatisticky významný. To znamená, že chlapci i dievčatá dosahujú v matematike porovnateľné výkony. V úlohách, ktoré overovali viac **matematickú gramotnosť a boli zasadené do reálneho kontextu života**, dosiahli žiaci priemernú úspešnosť **63,4 %** a v úlohách, ktoré sa viac podobali **školským matematickým úlohám, 56,7 %**.

Výsledky z matematiky na štátnych školách (94,8 % deviatakov), **súkromných školách** (0,4 %) **a cirkevných školách** (4,8 %) **sú na úrovni národného priemeru, medzi výsledkami škôl podľa zriaďovateľa nie sú významné rozdiely.** Rozdiely nie sú ani medzi úspešnosťou mestských a vidieckych škôl. Z hľadiska veľkosti škôl sa **nepotvrdzuje, že by menšie školy**, resp. školy s menším počtom žiakov (napr. do 15 žiakov v 9. triede) **mali lepšie výsledky ako školy s väčším počtom žiakov** v ročníku (napr. od 16 do 82 žiakov v 9. triede).

Výsledky žiakov z matematiky vo všetkých krajoch sú na úrovni národného priemeru. V číselnom vyjadrení boli najúspešnejší žiaci z Trenčianskeho kraja (63,1 %) a najmenej úspešní žiaci z Banskobystrického kraja (56,4 %). Rozdiely medzi krajmi však nie sú významné. Najúspešnejší v matematike boli žiaci z okresu Bratislava I (68,9 %), najmenej úspešní z okresu Gelnica (44,5 %). Rozdiel medzi výsledkami týchto okresov v matematike je veľký, **takmer 25 %**.

Test zo slovenského jazyka a literatúry

Test písalo 38 885 žiakov, **priemerná úspešnosť bola 67,51 %**. Dievčatá boli mierne úspešnejšie (71,2 %) ako chlapci (64,1 %). V úlohách na **čítanie s porozumením (72,4 %)** a v **literárnej zložke (71,1 %)** boli žiaci porovnateľne úspešní, najmenej boli úspešní v **jazykovej zložke (62,8 %)**.

Výsledky štátnych, súkromných a cirkevných škôl zo slovenského jazyka a literatúry sú na úrovni národného priemeru, rozdiely medzi výsledkami škôl podľa zriaďovateľa nie sú vecne významné. Nie sú ani rozdiely medzi úspešnosťou mestských a vidieckych škôl.

Výsledky žiakov zo slovenského jazyka a literatúry vo všetkých krajoch sú na úrovni národného priemeru, medzi krajmi nie sú vecne významné rozdiely. Najúspešnejší zo slovenského jazyka a literatúry boli žiaci z okresu Kysucké Nové Mesto (74,0 %), najmenej úspešní z okresu Gelnica (56,4 %). Rozdiel medzi výsledkami týchto okresov v slovenskom jazyku a literatúre je **viac než 17 %**.

Test z maďarského jazyka a literatúry

Tento test písalo 2 899 žiakov, ich **priemerná úspešnosť bola 62,74 %**. Dievčatá boli v teste úspešnejšie (65,2 %) v porovnaní s chlapcami (60,3 %). Najlepšie výsledky dosiahli žiaci Trnavského kraja (68,3 %), najslabšie žiaci Košického kraja (54,4 %).

Test zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry

Test písalo 2 899 žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským. **Priemerná úspešnosť testu bola 69,72 %**, dievčatá opäť dosiahli lepšie výsledky (73,7 %) než chlapci (65,7 %). Najlepšie výsledky zaznamenali žiaci Bratislavského kraja (80,4 %), najslabšie žiaci Košického kraja (63,3 %).

Test z ukrajinského jazyka a literatúry

Písalo ho 35 žiakov, priemerná úspešnosť dosiahla 72,71 %.

Žiaci, ktorí v testoch z matematiky aj slovenského jazyka a literatúry (resp. maďarského jazyka a literatúry) dosiahli súčasne úspešnosť najmenej 90 %, sú prijatí na štúdium na strednej škole bez prijímacej skúšky po splnení všetkých podmienok prijímacieho konania. Z testovaných deviatakov dosiahlo takúto úspešnosť v oboch testoch **2 779 žiakov** zo škôl s vyučovacím jazykom slovenským (7,2 %) a **69 žiakov** zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským (2,4 %). **Najviac žiakov s úspešnosťou 90 a viac % z oboch predmetov súčasne bolo v Prešovskom kraji (561 žiakov) a Žilinskom kraji (494), najmenej v Bratislavskom kraji (144).**

Viac informácií a ďalšie analýzy nájdete na internetovej stránke NÚCEM.

(do)

Regionálna výchova...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

ju robili napríklad aj formou „pevnosti Boyard“. Žiaci si pripravovali prezentácie o svojej rodnej obci a potom ju prezentovali pred spolužiakmi. Na druhý deň som im rozdala indície a na rôznych miestach v obci umiestnila „poklad“. Na základe toho žiaci hľadali poklad – a našli ho, bol ním maskot triedy. Doteraz ho majú v školských laviciach. Bola to teda najmä zábava. A o to nám v rámci vzdelávania ide.

Multimediálne vzdelávacie CD môžu učitelia využívať na každej vyučovacej hodine či exkurzii, alebo výlete.

Je úžasné, že čas, ktorý som tvorbe CD venovala, sa zúročí na každej vyučovacej hodine počas celého školského roka. Či už na dejepise, na hodinách slovenského jazyka a literatúry, alebo iných. Ako sa žiakom vedomosti vryjú do pamäti, možno zistiť aj prostredníctvom pracovných listov, ktoré sú na CD nosiči. Každý učiteľ nájde návod na tri pracovné listy, sú k dispozícii na vytlačenie alebo slúžia ako predloha, inšpirácia, aby si učiteľ vytvoril vlastný pracovný list.

Ako konkrétne sa s pracovnými listami na multimediálnom vzdelávacom CD pracuje?

Je to veľmi jednoduché. Žiaci dostanú zadanie, napríklad sú turistickými sprievodcami v Bratislave a ich úlohou je previesť návštevníkov po niektorých pamiatkach, alebo majú mapku príslušného kraja a majú na nej vyznačiť trasu, ktorú navštívili, prešli sami s rodičmi, s učiteľom v rámci nejakej exkurzie. Žiaci si opäť sami pripravia prezentáciu z informácií, ktoré získali na tej-ktorej hodine, samozrejme, že najskôr všetky pozoruhodnosti prejdú s pedagógmi v rámci ľubovoľnej hodiny.

Koľko pracovných listov nájdu pedagógovia na CD nosiči?

Ku každému kraju sú tri pracovné listy plus po tri aj k mestám Bratislave a Košiciam. Keď to spočítame, spolu je ich tridsať. Niekde nájdu žiaci aj zaujímavú povesť alebo umelecké dielo od autora, ktorý je spätý s regiónom. Žiaci si tak overujú aj čitateľskú gramotnosť, teda ako vedia čítať s porozumením. Pracovné listy sú vytvorené tak, aby s nimi učitelia aj žiaci mohli pracovať hravou a zábavnou formou. Pedagógovia môžu využiť multimediálne CD na každom vyučovacom predmete v osemročnom gymnáziu a základnej škole. Regionálna výchova tak otvára priestor na vzácne medzipredmetové vzťahy. Medzi humanitnými predmetmi, spoločenskovednými, ale aj prírodovednými, lebo v našich regiónoch sú napríklad aj vzácne expozície v prírodovedných múzeách. Možno tak teda zatraktívniť výučbu predmetov, ktoré sú pre mnohých žiakov povedzme aj strašiakom. Nehovoriac o tom, že pozorovanie fauny a flóry je pre žiakov aj atraktívne.

Dnes už možno nájsť všetky informácie o tom-ktorom meste, obci a regióne na internete, v rôznych encyklopédiách. Pedagógovia však dostávajú s multimediálnou vzdelávacou pomôckou metodiku, ako prierezovú tému – regionálnu výchovu – vyučovať.

A je to aj metodika na to, ako využiť svoje skúsenosti. Každý učiteľ má svoje spomienky, tak ako ja, keď som nezabudla na rozprávania mojej mamy, babičky. Počas prvej republiky bola podomovou obchodníčkou s výšivkami, takže v našej rodine sa tradície zachovali dodnes, rovnako tak ľudové zvyky pri páračkách či pri fašiangoch. Bolo by len dobré, keby si aj žiaci všímali zvyky, a pokiaľ je to možné, uchovávali ich aj pre ďalšie pokolenia. Svojimi skúsenosťami som informačne obohatila aj iné regióny, lebo regionálna výchova ma chytila za srdce tak, že som hľadala rôzne zaujímavosti aj po knižniciach, stretávala sa s ľuďmi v obciach, mestách. Veľmi som si obľúbila napríklad kysucký kraj, kde som uplynulý rok zobrala žiakov na školský výlet a prešli sme Terchovú, Starú Bystricu. Každý rok sa snažím zobrať žiakov do iného kúta Slovenska, najlepšie na dva či tri dni, aby videli tú krásu, ktorú pre nás príroda vytvorila, aby sa viac ťahali napríklad k našim horám ako do zahraničia k moru a aby poznali nielen svoje blízke okolie, región, ale celú našu krajinu.

Ako budú pracovať učitelia s CD nosičom? Ako sa preklikajú ku všetkým informáciám?

Prezentácia je situovaná do priestorov školy. Pred vstupom do nej sa nachádza informačná tabuľa, na ktorej je mapa jednotlivých krajov. Vo vstupnej hale sa nachádza učebňa regionálnej výchovy so šípkami. Jedna ich zavedie k nástenke, kde sa nachádzajú fotografie hradov aj s popismi. Samozrejme, nechýba Bratislavský hrad – ako hrad hlavného mesta, Spišský hrad – ako najväčší hrad v strednej Európe, Bojnický zámok – jeden z najdôslednejšie zreštaurovaných, známy aj vzácnymi pamiatkami a umeleckými dielami, Oravský zámok – zachytený básnikmi v poézii a inšpiratívny aj pre iných umelcov, a, samozrejme, opomenúť som nemohla ani Trenčiansky hrad situovaný v „mojom“ regióne. Cez druhú šípku sa pedagógovia dostanú k nástenkám s krojmi. Pripravila som popis krojov, ktoré ma najviac zaujali a možno aj najviac vystihujú ten-ktorý región. No a šípka do samotnej učebne regionálnej výchovy nás privedie do peknej miestnosti, v ktorej nájdeme skriňu so zakladačmi označujúcimi jednotlivé kraje. Každý je označený v troch už spomínaných okruhoch – *Môj rodný kraj*, *Objavujeme Slovensko* a *Tradičná ľudová kultúra*.

Má táto metodická pomôcka aj ukážkové hodiny?

Ukážkové hodiny nie sú súčasťou CD nosiča, zato obsahuje 150 strán informácií. CD je veľmi prehľadné a obsažné, je veľmi dobrou metodickou pomôckou na vytvorenie ukážkovej vyučovacej hodiny. Je na každom učiteľovi, ako bude s ňou pracovať, ako ju bude využívať v praxi. Ako vhodné sa javia najmä predmety literárna a etická výchova, dejepis, ale aj prírodoveda, vlastiveda a geografia. V rámci školského vzdelávacieho programu môže byť obsah prierezovej témy zaradený do voliteľných vyučovacích predmetov, ako napríklad regionálna výchova, regionálny dejepis, geografia, výtvarné spracovanie materiálu, zborový spev, detské hudobné divadlo či literárno-dramatický krúžok. Cieľom zaradenia prierezovej témy do vyučovania je vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a spoznávanie kultúrneho dedičstva našich predkov.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ

NEPREHLIADNITE

Po distribúcii tohto doplnkového vzdelávacieho materiálu do škôl máte možnosť vyjadriť naň svoj názor na adrese: beata.repikova@siov.sk.

SÚŤAŽ

Hodžov novinový článok 2013

ZŠ s MŠ Milana Hodžu v Bratislave v spolupráci s Ústavom politických vied SAV a Národným osvetovým centrom (NOC) v rámci Dní Milana Hodžu, nad ktorými prebral záštitu premiér R. Fico, vyhlasuje pre žiakov základných škôl a študentov osemročných gymnázií vo veku 13 – 15 rokov **v Slovenskej republike aj v zahraničí** 6. ročník celoslovenskej súťaže Hodžov novinový článok 2013 na tému *Ako médiá formujú človeka*.

Motto:

„Médiá, tlačené a najmä elektronické, a z nich najmä niektoré televízie, môžu byť nielen požehnaním pre život a kultúru, ale môžu šíriť aj nevyliečiteľné choroby ducha. Niektoré masmédiá pritom tak sugestívne vnucujú ľuďom pravdy s nepravdami a lžami, že ubíjajú v ľuďoch akýkoľvek prejav slobody a ovládajú ich. Manipulujú informáciami a tzv. verejnou mienkou, ktorú znetvorujú anketami aj zákerným kladením otázok, zamlčiavaním vážnych okolností pri udalostiach a riešení problémov...

Dnes sa naozaj zmocňuje vlády nad ľuďmi kultúra zábavy a pôžitku, ktorá ničí naše životy, rodiny, výchovu i spravodlivosť a sociálny život. Žiaľ, toto nové zotročovanie mysle a života prijímajú mnohí ľudia doslova vďačne, dobrovoľne alebo priam s nadšením... V mene slobody si ničíme slobodu. Dbáme na čistotu prostredia v ekológii, no hromadíme haraburdie, smeti a balasty vo svojom vnútri.“

Kardinál Ján Chryzostom Korec
(výňatky z *Homílie na sviatok sv. Cyrila a Metoda*, Nitra 2005)

Podmienky súťaže:

1. Článok treba poslať v elektronickej podobe **ako prílohu vo formáte MS Word** na adresu sutaz@zsmh.sk.
2. Termín doručenia prác: najneskôr do **25. 5. 2013**.
3. Maximálny rozsah práce: **2 strany** formátu A4 (= 60 riadkov).
4. Maximálny počet prác z jednej školy: **5**. Práce musia byť bez gramatických chýb. Reprezentujú školu.
5. Kontaktné údaje **v hlavičke práce** musia obsahovať:
   - meno a priezvisko súťažiaceho,
   - názov a adresu navštevovanej školy,
   - vek a navštevovaný ročník,
   - e-mailovú adresu a telefónne číslo školy,
   - meno učiteľa a jeho telefónne číslo.
6. Súťaž je určená pre žiakov **vo veku 13 – 15 rokov II. stupňa ZŠ (7. – 9. ročník) a osemročných gymnázií**. Súťažia jednotlivci, nie kolektívy.

Porota bude zložená z vedeckých a kultúrnych pracovníkov, novinárov a učiteľov. Víťazi dostanú hodnotné ceny a ich práce budú uverejnené v zborníku zo súťaže a na stránke NOC. Zoznam ocenených účastníkov uverejníme na internetovej stránke školy po slávnostnom vyhodnotení v rámci Dní Milana Hodžu v júni 2013.

Eva MADIOVÁ, ZŠ s MŠ Milana Hodžu
Ilustračné foto wiki.org

Kvalita školy a edukometria

ČO JE KVALITA ŠKOLY

Je paradoxné, že správa ministerstva školstva o stave školstva, ktorá bola predložená parlamentu, na jednej strane konštatuje, že nevieme merať kvalitu školy, a na druhej strane sa dožaduje zvýšiť túto kvalitu. Tento paradox nie je len paradoxom našej školy. OECD už roku 1989 konštatuje, že „potreba zvýšenia kvality edukácie, špeciálne primárneho a sekundárneho vzdelávania, môže byť dominantnou témou politikov a pedagógov v krajinách OECD“ (*Schools and Quality*. Paris: OECD 1989, p. 3). Téma kvality školy a jej merania, zisťovania je takou závažnou témou, že v novembri 1984 sa stala ústrednou témou stretnutia ministrov školstva krajín OECD v Paríži. V záveroch z tohto stretnutia sa konštatuje, že „kvalita základnej školy je kľúčovým prvkom pre ďalšiu prácu“.

Zo zasadnutia vzniklo vyhlásenie o nevyhnutnosti obrátenia pozornosti na kvalitu školy. V komuniké z parížskeho zasadnutia sa definuje kvalita školy takto (str. 84):
Kvalita základného vzdelávania a výchovy, najmä vo vzťahu k moderným potrebám rozrastajúcich sa pluralistických spoločností, zahŕňa také obsahy, akými sú:

- *lepšia príprava na život v dospelosti,*
- *meranie zlepšovania statusov,*
- *efektívnosť a profesionalita rolí učiteľov,*
- *organizácia, obsah a štruktúra učebných osnov a metód hodnotenia,*
- *efektívne kvalitatívne faktory školských výkonov,*
- *školské riadenie,*
- *zlepšenie edukácie znevýhodnených a postihnutých žiakov.*

Zaujímavou myšlienkou tohto vymedzenia je, že obraz o kvalite školy zistíme najmä podľa toho, aké sú pokroky, prístupy ku skupine najslabších žiakov v škole – žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Rovnako závažnou je myšlienka, že ide o prípravu na život v dospelosti, nielen na profesionálny život, ako sa to často pertraktuje v zjednodušenej podobe.
Je prirodzené, že rodič si kladie otázku, do ktorej školy dať svoje dieťa. Neskoršie si mladý človek kladie otázku, akú vysokú školu zvoliť, a v dospelosti sa môže pýtať, kde sa má zdokonaľovať. Implicitnou podmienkou realizácie týchto otázok je, že rodičia, deti majú možnosť slobodnej voľby školy, vzdelávacej cesty pre žiaka, študenta, dospelého. Súvisí to s demokratickými princípmi školských systémov, ktoré preferuje aj správa OECD o kvalite školy. Je to vážna a diskutabilná otázka regulácie štúdia štátom, podľa potrieb štátu alebo na základe slobodnej vôle občanov. To sú politické rozhodnutia, ktoré sa systémovo dotýkajú aj našej školskej politiky. V tejto súvislosti sú tu dve naliehavé otázky.
Prvou je, či štát bude viac regulovať prijímanie napríklad na stredné odborné školy a obmedzí počet žiakov napríklad na gymnáziách, alebo ponechá voľbu na rodičov a žiakov. Či bude podporovať alternatívne školstvo, súkromné a cirkevné školstvo. Podobná je otázka, či bude a či môže regulovať počty žiakov na vysoké školy. Štát má cez financovanie škôl svoje nástroje na regulovanie tohto procesu.
Druhou je otázka inkluzívneho školstva. V januári 2012 sa naša vláda prihlásila ku koncepcii inkluzívneho školstva, čo znamená, aj v intenciách definovania politík školských systémov v rámci OECD, že štát má vytvoriť podmienky v školstve, aby sa škola, vzdelávacia inštitúcia prispôsobila potrebám žiakov, nie žiak škole.
Obidve otázky majú povahu politických rozhodnutí, ktoré by mali byť podložené prepočtom nákladov na prijatie a implementáciu uvedených systémových zmien v školstve.

Oblasti sledovania kvality školy

Správa OECD ďalej uvádza, že medzinárodné poňatie kvality školy má dve základné oblasti zvládnutia tejto témy.
Prvou je potreba rozpracovania koncepcie, t. j. filozofie, ktorá by objasňovala povahu kategórie kvality s aplikáciou do edukačnej oblasti. Výsledkom by mali byť ciele súčasnej politiky vzdelávania a výchovy.
Druhou je potreba adresných postupov zisťovania (merania, identifikácie) relevantných markerov (ukazovateľov) kvality školy, ktoré by používali všetky školské systémy v krajinách OECD. Táto druhá oblasť sa dotýka edukometrie – sledovania účinnosti výsledkov edukácie.
Systémové kroky v smerovaní našej slovenskej školy by si podľa prvého záveru uvedenej správy OECD vyžadovali zváženie a v strategických materiáloch aj rozhodnutie o tom, ktorú školskú politiku preferuje Slovenská republika. Je možný aj postoj, že štátna školská politika nebude definovať preferenciu niektorej „filozofie“ školstva, ale ponechá široký priestor voľbe zriaďovateľov škôl. To by znamenalo ponechať rozhodnutie na školy a jej samosprávne orgány. Pedagogická veda by však mala orientovať filozofiu, koncepciu školy tým smerom, ktorý sa ukazuje v súčasných a budúcich podmienkach ako účinný, pritom ponechať priestor aj na implementáciu experimentálnych (alternatívnych) modelov koncepcie školy. Je to v intenciách demokratického poňatia školy, i keď model riadenia škôl „zdola“ naráža na problémy. Napriek tomu by bolo osožné, keby v slovenských podmienkach, vzhľadom na históriu nášho školstva, súčasné a budúce smerovania Slovenska, bolo odporúčanie, ktorým smerom sa má uberať naše školstvo. Odporúčanie sa netýka len štátu (ministerstva školstva), ale aj zriaďovateľov škôl a najmä samotných škôl. Inak povedané, bolo by užitočné, aby štát určil limity „slobody“ škôl a mechanizmy regulácie školskej politiky samotných škôl a ich zriaďovateľov. Orientáciu v tomto smere poskytujú odborné publikácie zapodievajúce sa politikou školských systémov, teóriou výchovy a vzdelávania (pozri napríklad knihu Y. Bertranda *Soudobé teorie vzdělávání*, Portál 1998; knihu J. G. Carrasca et al. *Teoría de la Educación*, Salamanca 1996; knihu N. Noddingsa *Philosophy of Education*, Westview Press 1995, alebo knihy našich, českých a poľských autorov M. Daráka, M. Zelinu, J. Prokopa, J. Průchu, B. Śliwerského a iných).
V druhom závere uvedená správa OECD analyzuje možnosti zlepšenia kvality školy v týchto oblastiach:

1. Kurikulum – plánovanie, implementácia a evalvácia.
2. Vitálna úloha učiteľa.
3. Školská organizácia – úrovne škôl a ich nadväznosti; veľkosť tried a žiaci; čas a obsah; školský deň a rok; štruktúra štýlov vedenia (manažmentu) školy; informačné technológie v škole.
4. Meranie, hodnotenie a monitorovanie škôl – potreba merania (edukometria); správy o učiteľoch; správy od rodičov; evalvácia školy ako systému.

Podľa odporúčaní OECD kvalita školy sa vyznačuje týmito znakmi:

- vedenie školy jasne a zrozumiteľne definuje normy a ciele školy,
- spolupracuje pri plánovaní, robení rozhodnutí a kolegiálna práca školy sa prejavuje tak pri experimentálnej implementácii školskej vízie, ako aj pri hodnotení školy,
- pozitívne vedenie školy iniciuje a sleduje zmeny,
- stabilita učiteľského zboru a systému,
- stratégia kontinuálneho vedenia edukácie s ohľadom na potreby žiaka, školy a organizácie,
- práca s jasnými osnovami, ktoré podporujú rozvoj každého žiaka v jeho vedomostiach a zručnostiach,
- vysoká úroveň spolupráce s rodičmi a ich podpora škole,
- poznanie hodnôt každého žiaka a individuálny prístup k výchove,
- maximálne využitie času na výchovu a vzdelávanie,
- aktívna podpora autorít zodpovedných za fungovanie systému školy a školstva.

Z uvedeného vyplýva pre kvalitu školy a jej zisťovanie u nás niekoľko dôsledkov. Je to problém, čo sledovať pri kvalite školy, ktoré faktory zohrávajú pri kvalite školy podstatnú úlohu. Výskumy kvality školy na Slovensku aj v zahraničí ukazujú na dva dôležité faktory kvality školy. Prvou je úroveň *pedagogického zboru*, jeho riadenia a najmä osobnosť riaditeľa školy, samosprávnych orgánov a ich účasť, angažovanosť na škole, jej kvalite a fungovaní. Druhou je úroveň a spolupráca školy s *rodičmi detí*, resp. komplementárna funkcia školy vo výchove a vzdelávaní detí najmä zo znevýhodneného sociálneho prostredia. Inými slovami, meranie kvality školy by sa malo sústrediť najmä na profesionalitu, prácu učiteľov a riaditeľov škôl na jednotlivých stupňoch a na kvalitu rodinného prostredia žiakov. Ostatné premenné zohrávajú menšiu úlohu (váhu) v kvalite školy.
Stáva sa, že kvalita školy je posudzovaná podľa formálnych, úradných (byrokratických) požiadaviek, a nie podľa výsledkov edukačného pôsobenia. Príklad z praxe: *Inšpektor príde na inšpekciu a v postinšpekčnom hodnotení vyhodnotí pôsobenie učiteľa týmito slovami: Pri peci ste mali rozhádzané papieriky; v kalendári prírody ste nemali vypísané sledovanie počasia za posledné dni, v prípravách na hodinu nemáte červenou ceruzkou podčiarknutý vzdelávací cieľ, deti nemali ruky za chrbtom, v nadpise na nástenke je písmeno Š krivo, čo nie je estetická výchova, nemáte vyhodnotený program výchovy za ostatný mesiac...* Ani slovo o tom, ako učiteľ učil, motivoval žiakov. Takéto formálne hodnotenie vedie k tomu, že na následnej inšpekcii učiteľ dá do poriadku vytknuté chyby, ale nedotkne sa to kvality jeho výučby. Zdôrazňovanie nepodstatných, byrokratických chýb vedie k tomu, že učiteľ sa nebude zamýšľať, ako zlepšiť výučbu, ale nad tým, aby mal v poriadku „papiere“, formálne, nepodstatné veci. Analogicky sa dá hodnotenie kvality a jej neprofesionalita preniesť do hospitácie nekompetentného riaditeľa, ale aj celkove školského systému.

Edukometria a kvalita školy

Prvou a základnou otázkou je, či sa dá merať kvalita kvantitatívnymi metódami. Teoreticky sa zdá odpoveď jasná: treba merať kvalitu aj kvantitatívnymi, aj kvalitatívnymi metódami. Niektorí autori nazvali tento prístup *kvalimetrickým*, t. j. kombináciou kvalitatívnych a kvantitatívnych metód. Zjednodušene povedané, kvantitatívne metódy sú vyjadrením kvality pomocou čísel; kvalitatívne sú na základe pozorovania, skúsenosti, úvahy, ktoré nemajú charakter číselného vyjadrenia, ale celkového pohľadu (dojmu, presvedčenia) posudzovateľa o dianí na hodine, v škole. Tento pohľad kvalitatívneho analytika nemá byť založený len na „dojme“ posudzovateľa („pozriem a vidím“), ale má byť podložený jeho profesionálnym prehľadom o pedagogických možnostiach prístupu konkrétneho učiteľa k edukačnej situácii – hodiny vzdelávania a výchovy. Z toho vyplýva nie celkom bežne akceptovaná skutočnosť, že ten, kto hodnotí kvalitu edukácie, musí byť kompetentný posúdiť „nemerateľné“ aspekty edukačného pôsobenia na vyučovacej hodine alebo vo výchovnom zamestnaní.
W. S. Rogers (Getting Real! How and why we should use qualitative research to „make a difference“. In: *Kvalitatívny výskum vo verejnom priestore*. Bratislava 2008, str. 7) píše, že bádateľom záleží na tom, aby ich práca mala význam – aby dokázala niečo napraviť, zmeniť veci k lepšiemu... motivujú ich humanitné ciele. Takým je napríklad akčný

výskum, ktorý dokáže informovať praktikov o možnostiach skvalitňovania praxe. V sledovaní metodológie vied o výchove dochádza k premene prístupov k hodnoteniu edukačných javov. Je to problém idiografických a nomotetických výskumov a sledovaní. U nás čitateľ nájde zdroje týchto úvah v knihe Š. Šveca a kol.: *Metodológia vied o výchove: Kvantitatívno-scientistické a kvalitatívno-humanitné prístupy* (Iris 1998).

Kvantitatívne metódy edukometrie

Kvalita školy, výchovno-vzdelávacieho procesu sa nemôže obísť bez kvantitatívnych hľadísk. Žiaľ, väčšina správ o tzv. kvalite školy sa redukuje na kvantitatívne ukazovatele, ako sú napríklad známky žiakov v škole, umiestnenie absolventov na vyššom stupni škôl alebo v praxi, podiel učiteľov na žiaka, vybavenosť škôl IKT a pod. Takými sú aj merania inšpekcie, Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, medzinárodné merania PISA a PIRLS, monitoring ARRA na vysokých školách a pod. Slovo „žiaľ" je uvedené preto, že väčšina týchto kvantitatívnych správ neobsahuje nič o procese, podmienkach vzdelávania, o osobnej angažovanosti učiteľov, ich filozofii a praxi edukácie.

Základom kvantitatívnych metód je porovnávanie výsledkov žiakov, študentov so štandardmi. V praxi to znamená, že štandardy majú byť dobre, operacionálne definované. Ako-tak sú definované výkonové štandardy na jednotlivých stupňoch škôl, menej presne sú definované štandardy výchovné. Výchovné (nonkognitívne) štandardy sú problémom správania sa žiakov, najmä kvalitatívnej analýzy. Nie sú dobre a operacionálne definované. Výchovné štandardy sa popisujú v týchto oblastiach:

a) obsahové štandardy (*content standards*, *curriculum standards*),
b) procesné štandardy (*process standards*),
c) výkonové štandardy (*performance standards*),
d) hodnotiace štandardy (*evaluation standards*, *assessment standards*).

V našej praxi školských dokumentov sa hodnotia a definujú najmä obsahové a výkonové štandardy.

Obsahové štandardy upravujú obsahy výstupov – čo žiak na danej úrovni (4. ročník, 9. ročník, maturita a pod.) má ovládať, aké poznatky, učivo.

Procesné štandardy popisujú postupy, ako by sa mal uskutočňovať vzdelávací proces v triede, aké formy a metódy práce by sa mali používať, aké učebnice a učebné pomôcky sú vhodné a odporúčané. Ich hlavným cieľom je inšpirovať, motivovať a usmerňovať učiteľov, aby používali účinné metódy vzhľadom na žiakov. Majú charakter nezáväzného odporúčania, ale pri kvalitatívnom hodnotení „filozofie" učiteľa v praxi zohrávajú dôležitú úlohu.

Výkonové štandardy majú záväzný charakter. Je to súpis kompetencií, ktoré má ovládať žiak na danom stupni vzdelávania, a to vo vyučovacom predmete alebo vo vzdelávacej oblasti. Sú štáty, ktoré definujú len vzdelávacie oblasti, a sú prístupy, že definujú výkonový štandard podľa predmetov. Je otázkou školskej politiky, či uvoľní výkonové štandardy pre predmety, alebo vzdelávacie oblasti. Čím viac a širšie sa definujú vzdelávacie oblasti, tým viac sa otvárajú možnosti pre školu, ako dosiahne vzdelávacie štandardy. Čím užšie sa definujú výkonové štandardy pre predmety, tým je to konkrétnejšie, ale zväzujú sa tým „ruky" školám a učiteľom. Problém dôvery v konštruktívnu slobodu učiteľov je týmto definovaním štandardov limitovaný.

Hodnotiace štandardy znamenajú presné vymedzenie metód, ktorými má byť zisťovaná a hodnotená úroveň vedomostí žiakov. Napríklad cieľové štandardy v anglickom národnom kurikule sú definované v cieľových štandardoch (*attainment targets*) a v meracích evalvačných štandardoch pomocou testových úloh (*standard assesment tasks* – SATs). Týmito evalvačnými nástrojmi sa zisťuje, ako sú cieľové štandardy v každom kľúčovom období dosahované.

J. Butaš (*Vzdelávacie štandardy a kompetencie s akcentom na matematiku*. Ružomberok 2008) uvádza, že štandardy možno rozdeliť na:

a) štandardy žiaka (certifikácia) – zaradenie žiaka na postup do vyššieho ročníka, druhu škôl, zaradenia žiaka do integrovanej triedy a pod.,
b) štandardy na úrovni školy (akreditácia), kde sa sleduje, či škola aspoň na úrovni 80 % splní výkonové štandardy, a to v oblasti vzdelávania aj výchovy,
c) štandardy na úrovni systému (evalvácia), či školský systém dosahuje v medzinárodnom meraní uspokojivý výsledky.

Náročnosť výkonových štandardov sa stanovuje zvyčajne na dvoch úrovniach:

1. Akademický prístup je postavený na tom, čo si myslia odborníci, bez ohľadu na reálne potreby praxe. Zohľadňuje najmä osobnosť žiaka a jeho širokú flexibilitu pre trh práce. Konkrétne ide napríklad o podiel všeobecnovzdelávacích predmetov na gymnáziách, stredných odborných školách.
2. Empirický prístup berie do úvahy požiadavky praxe a výkonové štandardy odvodzuje od konkrétnych požiadaviek praxe – napríklad praktické predmety, odborné predmety na úkor všeobecnovzdelávacích predmetov.

L. W. Anderson et al. (*A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. New York: Longman 2001) ukazuje možnosti, ako hodnotiť aj procesuálnu stránku vyučovania a ako pristupovať k hodnoteniu výsledkov. Jeho práca je založená na kombinácii kvalitatívnych a kvantitatívnych metód hodnotenia a merania edukačného procesu.

Aj na Slovensku sme pristúpili k možnosti zapojenia sa do medzinárodných meraní vzdelávacích výsledkov – štúdie PISA a PIRLS. Tento krok je užitočný preto, aby sme neostali pri prevažne dobrom hodnotení našich škôl a ich výsledkov len na základe našich kritérií, ale je tu možnosť porovnať sa v medzinárodnom meradle. Po rokoch uzavretosti nášho systému je tu možnosť konfrontovať naše výsledky s inými krajinami. Ako vieme, naši deviataci nedopadli pri opakovaných meraniach dobre ani v čitateľskej, ani v prírodovednej, ani v matematickej gramotnosti. Uskutočnilo sa niekoľko konferencií, napísali sa štúdie, ako stav zlepšiť, žiaľ, bez veľkých zmien v konkrétnej praxi. Je to problém prepojenia, akceptácie záverov poznania, výskumov do praxe.

Pri kvantitatívnom hodnotení kvality škôl nastala v ostatných rokoch veľká zmena. Tradičná škola sledovala a sleduje najmä prospech žiakov ako ukazovateľ kvantity aj kvality školy. Medzinárodné merania na základe najmä psychologických výskumov poznávacích (kognitívnych) funkcií, kompetencií žiakov sa sústreďujú nielen na to, čo si žiak pamätá alebo čomu porozumel, čo pochopil, ale aj na vyššie poznávacie funkcie, ktoré v testoch PISA, PIRLS a iných sledujú. Ide najmä o abstraktné, syntetické myslenie, hodnotiace, kritické myslenie a tvorivosť. Naši žiaci v uvedených skúškach sú pomerne dobrí v úlohách, ktorých riešenie je založené na pamäti a pochopení javov, ale zlyhávajú vo vyšších poznávacích funkciách, najmä hodnotiacom a tvorivom myslení. Tvorba úloh v medzinárodných skúškach nie je postavená na osnovách (kurikule) daného štátu, ale skúma poznávacie procesy postavené na taxonómiách kognitívnych funkcií. Spočiatku boli koncipované na základe Bloomovej taxonómie, dnes sa medzinárodne presadzuje viac model L. W. Andersona a kol. Je dobré, že náš Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania konštituuje skúšky už na základe moderných teórií ovládania riešenia úloh. Základom tohto hodnotenia už nie je len to, či žiak vie, ovláda informácie, ale či ich vie dať do systému, kriticky hodnotiť a na základe poznatkov tvoriť vlastné riešenia. Tento postup medzinárodného merania má významné dôsledky pre premenu našej školy z transmisívnej, pamäťovej školy na školu modernú, školu, ktorá podporuje významné oblasti kompetencií, akými sú samostatnosť myslenia, zodpovednosť za vlastné názory, ktorá podporuje kritické myslenie, tvorivosť žiakov. V tradičnom školstve sa pomocou písomiek, skúšok sledovalo najmä zapamätanie si učiva a jeho pochopenie. Dnes sa od žiaka vyžaduje práca aj na tom, aby vedel hodnotiť javy, aby vedel tvoriť riešenia, aby tvorivo myslel. Je to významný posun, reforma, priam revolúcia v školstve. Vyžaduje si inováciu prípravy učiteľov, nové učebnice, učebné zdroje, nové kurikulum. Čím viac budú rozvinuté najvyššie myšlienkové, kognitívne procesy, tým lepšie bude žiak pripravený na život v dospelosti. Rozvoj hodnotiaceho a tvorivého myslenia má veľký dopad aj na motiváciu žiakov do učenia sa, na ich samostatnosť a zodpovednosť, na ich prípravu na život.

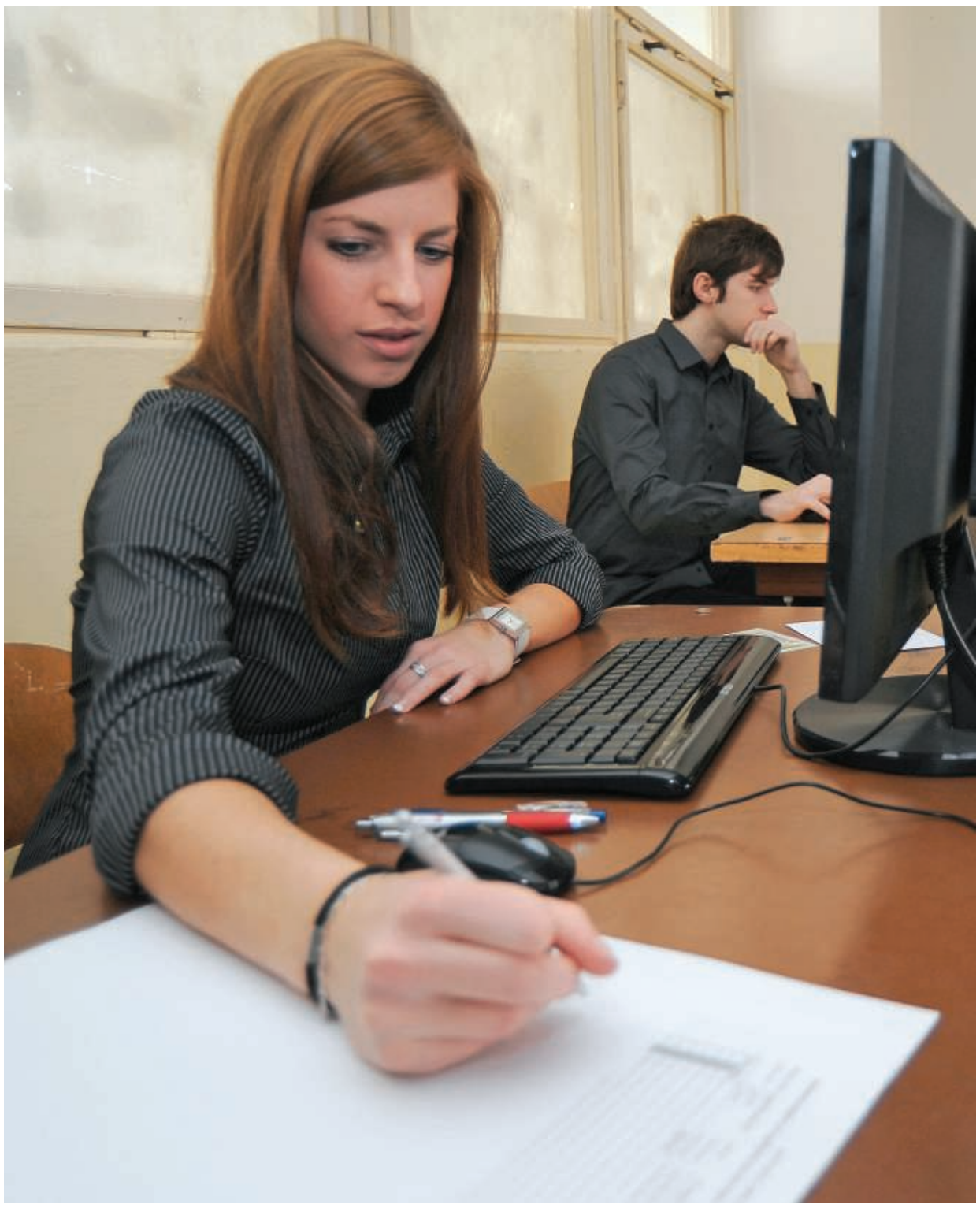

Kvalitatívne hodnotenie

Kvalitu školy, výchovno-vzdelávacieho procesu môžeme široko definovať ako prínos školy k osobnostnému rozvoju žiaka. Žiak pritom nie je objektom výchovy, ale jeho subjektom. Toto poznanie, tvrdenie má veľký dopad na správanie žiakov. Dôraz na rozvíjanie hodnotového, etického zamerania žiakov, na axiologickú výchovu je dominantným procesom kvality výchovy. Rastie počet žiakov s problémovým správaním. Budúcim hlavným problémom školy a jej kvality nebude ani tak vzdelávanie a vzdelanie žiakov, ako skôr ich správanie. Kvalitatívne hodnotenie školy a výchovno-vzdelávacieho procesu sa preto právom sústreďuje na hodnotenie postojov, názorov, predsudkov, správania žiakov. Školy by mali opakovane robiť prieskumy motivácie, správania žiakov, vyhodnocovať výsledky a tvoriť programy na zlepšenie v tejto oblasti. Toto sa nerobí, alebo len v obmedzenej miere, v tradičnej škole, kde sa udržiava disciplína direktívnym spôsobom. V Maďarsku napríklad majú hodnotenie usilovnosti žiakov a ich správania ako súčasť kvality školy. Čím skôr sa vypracujú komplexné diagnostické nástroje na identifikovanie problémov v správaní a do edukačnej praxe sa implementujú preventívne a intervenčné programy, tým skôr predídeme zhoršeniu kvality výchovy na našich školách.

Tento personálno-humánny prístup implikuje dve podstatné skutočnosti:

1. sústredenosť na žiaka a jeho rodinu,
2. sústredenosť na učiteľa ako rozhodujúceho činiteľa jeho rozvoja.

Prirodzene z toho vyplýva, že slovo „rozvoj" obsahuje pozitívnu axiologickú dimenziu, t. j. že rozvoj žiaka sa udeje, riadi v zmysle všeľudsky prijímaných hodnôt. Z toho sa dá implicitne odvodiť, že kvalitu výchovy determinuje poznanie žiaka a individuálna angažovanosť učiteľa, pedagóga, aby čo najviac rozvinul možnosti žiaka. To si vyžaduje dobré poznanie žiakov a profesionálne kompetencie učiteľa, aby používal také postupy a metódy práce, ktoré by čo najviac pomohli žiakom realizovať svoje potencionality. Vychádzame pritom z premisy, že len rozvinutá, integrovaná osobnosť môže naplniť zmysel života v smere prospechu a užitočnosti pre druhých a svoje pozitívne prežitie života. To nie je osobnosť socializovaná v zmysle konformity a neautentického prispôsobenia sa spoločnosti, ale osobnosť, ktorá aktívne prispieva k jej prosperite, kriticky hodnotí svoje bytie v spoločnosti, angažuje sa, tvorí novú komunitu. Tieto filozofické a edukačné východiská sú základom hodnotenia kvality interakcií učiteľa a žiaka, školy a kultúry prostredia.

Z toho vyplývajú niektoré axiómy hodnotenia kvality edukačného procesu a následne kvality školy. Za rozhodujúce možno považovať:

1. sledovať proces výchovy a vzdelávania,
2. analyzovať profesionalitu pôsobenia pedagóga v procese výchovy,
3. osobitne sledovať prínos procesu pre každého žiak v triede (bonus rozvoja).

Hodnotenia kvality školy, procesu edukácie je potrebné skúmať, sledovať na základe konkrétneho priebehu procesu výchovy a vzdelávania. To sa nedá len cez kvantitatívne ukazovatele. Rozpracovali sa mnohé metódy sledovania kvality edukácie založené na výpovediach žiakov, študentov, učiteľov, rodičov, ale to sú všetko sekundárne ukazovatele kvality. Konkrétne:

- SWOT analýzy sa ukázali v niektorých analýzach ako formálne a nepomáhajúce zlepšeniu kvality,
- výskumy a prieskumy cez žiakov majú výpovednú hodnotu, ale nemožno ich vyhodnotiť ako kvalitu vzdelávania a výchovy,
- výskumy a prieskumy hodnotenia cez subjektívne výpovede učiteľov možno brať ako dotvorenie obrazu o kvalite školy, ale nie sú rozhodujúce,

(pokračovanie na strane 6)

Kvalita školy...

(dokončenie zo strany 5)

- ako sme ukázali, formálne, kvantitatívne ukazovatele vypovedajú o kvalite školy, ale sú len formálnymi, nie kvalitatívnymi ukazovateľmi,
- výskumy a sledovania kultúry a prostredia školy sú tiež len pomocnými, terciárnymi ukazovateľmi.

Záujemcom odporúčame pramene hodnotenia kvality školy na základe výpovedí žiakov a učiteľov, resp. rodičov, ktoré uvádza vo svojich prácach I. Turek a kol. (napríklad I. Turek, S. Albert: *Kvalita školy*. Trenčín: MPC 2006), ako aj práce českého Národného ústavu odborného vzdelávania (možno vyhľadať na nuov.cz). Tieto metódy, ako aj sledovanie rozličných čiastkových aspektov, ako je napríklad vzťah žiaka k škole, klíma školy, kultúra školy, šikanovanie, asociálne správanie v škole, sú dostupné a široko prezentované. I. Turek napríklad uvádza nasledujúce možnosti, ktoré môžu pomôcť analyzovať kvalitu školy:

- dotazník na hodnotenie kvality vyučovacieho predmetu žiakmi,
- dotazník na zisťovanie klímy školy,
- tvorivá klíma na pracovisku,
- tvorivosť v práci učiteľa,
- humanistická koncepcia učiteľa (autodiagnostický dotazník) a iné.

Tieto metódy však neodkrývajú podstatu kvality školy, môžu pomôcť pri konfrontácii rozličných problémov školy. Pomocou týchto dotazníkov sa napríklad zistilo, že učiteľ podľa svojho posúdenia učí demokraticky, humánne, ale podľa jeho žiakov je direktívny a nehumánny, atď.

Podstata hodnotenia kvality procesu výchovy a vzdelávania a školy spočíva v konkrétnom sledovaní práce pedagóga so žiakmi. Aké sú tu možnosti?

V prvom rade, hodnotenie kvality procesu výchovy a vzdelávania sa odvodzuje od kritérií kvality školy, ktoré sú zakomponované v kritériách inštitúcií, ktoré sú zo zákona zodpovedné za kvalitu školy. Sú to:

- riaditeľ školy, zodpovedajúci za kvalitu školy zriaďovateľovi,
- školská inšpekcia,
- samosprávne orgány školy,
- metodicko-pedagogické centrá.

Školská inšpekcia, o ktorej účasti sa diskutuje, má vo svojom poslaní najmä kontrolnú, a nie metodickú, pomáhajúcu úlohu. Riaditeľ školy a jeho zástupcovia majú širokú škálu na posudzovanie kvality edukačného procesu. Problémom je, ako často a ako kvalitne to robia. Samosprávne orgány školy majú zatiaľ značné kompetencie, napríklad aj dať návrhy na zlepšenie práce, kvality školy, odvolanie učiteľa či riaditeľa školy. Problémom je, či to využívajú. Metodicko-pedagogické centrá (MPC) by mali pomáhať školám zlepšiť ich spôsoby výučby a výchovy, často však ostáva pri vzdelávacích akciách a spísaní nejakých metodických príručiek, ktorých uplatnenie v praxi sa málo kontroluje. Úlohou MPC to nie je. Chýba prepojenie na inšpekciu a hospitačnú činnosť riaditeľov a zástupcov riaditeľa školy.

Hospitácie ako nástroj hodnotenia kvality edukácie

Poznať skutočný, reálny obraz rozvoja osobnosti žiaka, kvality edukačného procesu sa dá najmä cez priame sledovanie toho, čo pedagóg robí so žiakmi na vyučovaní alebo vo výchovnom zamestnaní. Je tu niekoľko otázok na riešenie v súvislosti s hodnotením kvality edukačného procesu:

a) Má sa predpísať počet hospitácií pre riaditeľa, jeho zástupcu pre teoretické, praktické vyučovanie a pre výchovu?
b) Čo má byť zmyslom a predmetom týchto hospitácií?
c) Sú títo pracovníci dostatočne odborne pripravení na analýzu kvality edukačného procesu? Vzdeláva ich v toto smere niekto?
d) Existujú v škole kolegiálne návštevy vyučovacích hodín, výchovných zamestnaní?
e) Preberá sa na pedagogických radách (a inde) problém inovácie a hodnotenia edukačného procesu alebo sa preberajú len formálne veci, administrácia?
f) Hodnotí sa spolupráca s rodičmi? Existujú návštevy učiteľov v rodinách žiakov?

Hodnotenie kvality výučby je možné robiť najmä tak, že sa analyzujú konkrétne metodické postupy učiteľa na hodine. Jeho prístup k žiakom, jeho osobná, vnútorná motivácia života so školou a žiakmi. Sú prieskumy, ktoré hovoria o podceňovaní tejto činnosti v školách, a pritom teória kvality školy a jej hodnotenia sú založené najmä na tejto činnosti. Niekedy to pripadá tak, akoby sme kvalitu školy hodnotili najmä cez subjektívne výpovede žiakov, učiteľov, rodičov, hlásení, byrokracie, ale nie podľa podstaty, ktorou je edukačný proces!

Hodnotenie učiteľov, vychovávateľov, kvality ich práce sa nedá zodpovedne zisťovať cez ich výpovede alebo výpovede iných. Dochádza ku skresleniu. Jednou cestou je sledovať skutočne to, čo sa deje na hodinách výučby alebo výchovy. V niektorých krajinách sveta je prepojenie diania v triede na monitor v strediskách, kde sa analyzujú hodiny, kde sa diskutuje, ako inak môže učiteľ viesť (manažovať) hodinu, kde cieľom nie je kontrola, ale pomoc, poradenstvo učiteľovi. Dnes u nás je zakázané nahrávať vyučovacie hodiny a výchovné zamestnania bez súhlasu rodičov a učiteľov na záznam (videokamery), pritom výchova a vzdelávanie by mali byť verejná činnosť, priestorom na kontrolu a poznanie toho, čo sa v škole so žiakom, s dieťaťom robí. Tvorivý učiteľ by sa nemal báť za svoje správanie, produkciu na hodinách, skôr naopak.

Hodnotenie procesu výučby, ako základ hodnotenia kvality výučby, sa má diať napríklad na základe toho, či učiteľ ovláda základy svojej práce. L. Mihálik (*Humanistické orientácie základnej školy*. Bratislava: ŠPÚ 1997) vypracoval okolo 120 kritérií, ktoré má dodržiavať dobrý učiteľ pri vyučovaní. Je to „remeselný" základ dobrého vyučovania. Až po zvládnutí základných noriem, pravidiel je možné hodnotiť inovatívne prínosy učiteľa. Základom hodnotenia kvality edukačného procesu je sledovanie jeho priebehu a jeho konfrontácia s možnosťami modernizácie a inovácie. Na to, aby to vedel posúdiť evalvátor, musí byť dobre pripravený, profesionálne zdatný, kompetentný. Chýba viac praktických vzdelávacích akcií, ako dobre robiť posudzovanie kvality edukačného procesu.

Záverom

Kvalita školy je konkrétnou vecou každej školy, klímy školy, jeho vedenia, motivovania učiteľov, aby sa zdokonaľovali, aby sa im pomáhalo, aby sa diskutovalo o skutočných, konkrétnych problémoch žiakov, o zlepšení ich vzdelávania, správania. Nie je to len o platoch učiteľov alebo o tom, či majú učebnice, interaktívnu tabuľu a podobne. To neurobí za nich žiaden ministerský predpis, koncepcia či príkaz. Kvalita školy, aj sociálny status školy a učiteľa, je v rukách konkrétnych osôb, ktoré každé ráno idú do školy a premýšľajú o svojej práci, deťoch, o tom, ako lepšie naučiť žiakov, ako ovplyvniť ich správanie.

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Hodnotenie vo Fínsku

KOMPLEXNÝ PRÍSTUP

Význam a princípy hodnotenia žiaka

Úlohou a cieľom hodnotenia žiaka je podpora jeho štúdia, rastu, vývoja a učenia, ako aj posilnenie jeho sebadôvery ako príjemcu vzdelávania. Hodnotenie rozvíja žiakovu schopnosť učiť sa. Poskytuje učiteľovi informáciu o jeho práci a o tom, ako má spracovať ďalší plán výučby a vzdelávania svojich žiakov.

Hodnotenie žiaka sa robí komplexne v záujme toho, aby mohlo žiakovi i učiteľovi poskytnúť spätnú väzbu. V rámci poskytovania spätnej väzby sa zohľadňuje význam hodnotenia pre vyučovací proces žiaka. Hodnotenie je mnohostranné, komplexné, pravdivé a motivačné. Spätná väzba poskytuje informácie aj o tých čiastkových oblastiach učenia sa žiaka, ktoré je nevyhnutné rozvíjať (nadpredmetové kompetencie).

Hodnotenie žiaka má základ v cieľoch stanovených v učebných osnovách, charakteristike žiakových kompetencií alebo v cieľoch určených v učebných plánoch, ktoré boli pre žiaka osobitne zostavené. Sleduje sa nielen pokrok vo vzdelávaní, ale aj správanie žiaka.

Hodnotenie žiakov 1. a 2. ročníka je **slovné** a sústreďuje sa predovšetkým na pokroky žiaka a taktiež na všeobecné učebné a pracovné zručnosti. Hodnotenie žiakov 3. až 6. ročníka môže byť **slovné**, **číselné** alebo **kombinované**. Na koncoročnom vysvedčení v 6. ročníku sa používa číselné hodnotenie, ktoré možno doplniť slovným. V rámci spoločných predmetov sa používa číselné hodnotenie najneskôr v 8. ročníku. Hodnotenie musí byť mnohostranné, preto žiak dostáva v priebehu celého základného vzdelávania okrem číselného hodnotenia tiež spätnú ústnu väzbu o svojich pokrokoch.

Žiak a jeho zákonný zástupca sú vopred informovaní o princípoch hodnotenia a na ich žiadosť im je aj spätne vysvetlené, ako sú tieto princípy hodnotenia aplikované. Žiak a jeho zákonný zástupca dostáva okrem koncoročného vysvedčenia i dostatočnú spätnú väzbu o práci žiaka. Spôsob hodnotenia sa schvaľuje v rámci učebných osnov školy.

Charakteristika žiackych kompetencií vytvorená a definovaná v štátnych učebných osnovách podporuje prácu učiteľa a slúži ako základ na hodnotenie toho, ako žiak dosiahol stanovené ciele. Číselné hodnotenie vyjadruje úroveň dosiahnutých kompetencií. Ústne hodnotenie charakterizuje najmä pokrok u žiaka v jeho učebnom procese. Bez ohľadu na spôsob hodnotenia dostáva žiak počas školského roka mnohostrannú spätnú väzbu o svojom pokroku a dosiahnutých kompetenciách.

Formy a realizácia hodnotenia počas školského roka na I. stupni základnej školy (1. – 6. ročník)

V 1. ročníku:

- stretnutie s rodičmi jednotlivých žiakov v priebehu alebo na konci tzv. mäkkého obdobia (t. j. 2 – 3 týždne po nástupe žiaka do školy),
- sebahodnotenie v decembri,
- evalvačný rozhovor v januári – ako základ slúži sebahodnotenie, ktoré žiak absolvoval v decembri (pohovor sa písomne dokumentuje),
- sebahodnotenie v máji,
- koncoročné vysvedčenie (číselné hodnotenie vo všetkých predmetoch),
- v prípade potreby iné hodnotenie.

V 2. – 6. ročníku:

- sebahodnotenie v decembri,
- evalvačný rozhovor v januári – ako základ slúži sebahodnotenie, ktoré žiak absolvoval v decembri (pohovor sa písomne dokumentuje),
- sebahodnotenie v máji,
- koncoročné vysvedčenie (číselné hodnotenie vo všetkých predmetoch),
- v prípade potreby iné hodnotenie.

Princípy hodnotenia

Cieľom hodnotenia je poskytnúť žiakovi a jeho zákonnému zástupcovi pravdivý prehľad o úrovni žiakových výkonov a jeho pokroku v rôznych vyučovacích predmetoch a oblastiach i o tom, kde má žiak nevyužité rezervy pri práci a učení sa. Súčasťou hodnotenia je aj žiakovo sebahodnotenie.

Hodnotenie kompetencií a pokroku žiaka v rôznych vyučovacích predmetoch

V rámci koncoročného vysvedčenia sa hodnotia žiakove kompetencie, správanie, zručnosti a pokroky. Pri evalvačnom rozhovore sa hodnotia žiakove silné stránky, rozvojové oblasti, ako aj oblasti, kde došlo k pokroku žiaka a kde sú rezervy v práci. Absolvované pohovory sú písomne zdokumentované.

Pri hodnotení pokroku sa zohľadňuje východisková pozícia a situácia žiaka.

Pri všetkých vyučovacích predmetoch sa hodnotenie žiaka odvíja od týchto kritérií:

- dosiahnutie stanovených cieľov,
- ovládanie práce s informáciami a schopnosť používať ich,
- charakteristika kompetencií v rôznych predmetoch.

Pri hodnotení sa zohľadňujú vo vhodnej miere v závislosti od ročníka:

- kompetencie nadobudnuté žiakom,
- spôsoby práce,
- skúšky viazané na triedu a obec,
- projektové práce,
- portfóliá,
- učebné denníky,
- iné písomné, názorné a ústne výkony,
- plánovanie a uskutočňovanie samotnej práce,
- sebahodnotenie žiaka.

Hodnotenie práce žiaka

Hodnotenie vychádza z toho, ako žiak pracuje, ako podporuje rozvoj svojej kompetencie učiť sa. Hodnotenie práce žiaka je postavené na žiakových schopnostiach a zručnostiach plánovať, regulovať, uskutočňovať a hodnotiť svoju prácu. Zodpovednosť a schopnosť spolupracovať je tiež súčasťou hodnotenia jeho práce. Základom hodnotenia práce žiaka sú všeobecné a na vyučovací predmet či oblasť zamerané pracovné ciele, ktoré sú stanovené v učebných osnovách.

Kritériá na číselné hodnotenie predmetov

Známka	Kritériá
10 – výborný	žiak dokáže s istotou pracovať s informáciami a ovládať stanovené kompetencie, dokáže ich aplikovať a rovnako dobre vytvárať nové
9 – chválitebný	žiak dokáže chválitebne pracovať s informáciami a ovládať nadobudnuté kompetencie a aplikovať ich
8 – dobrý	žiak ovláda prácu so základnými informáciami na dobrej úrovni a dobre zvládol kompetencie stanovené učebnými osnovami
7 – uspokojivý	základné informácie a zručnosti žiaka majú určité nedostatky
6 – prijateľný	základné informácie a zručnosti žiaka majú výrazné nedostatky
5 – dostatočný	základné informácie a zručnosti žiaka majú závažné nedostatky
4 – nedostatočný	základné informácie a zručnosti žiaka chýbajú

Príbeh o úspechu v Montane

MATURITA

Radní v americkom meste Missoula v Montane spravili analýzu kvality vzdelávania mladých ľudí v meste a prišli k názoru, že je neprípustné, aby sa každému piatemu študentovi nepodarilo zmaturovať v riadnom termíne či vôbec. Dovtedy sa tento výsledok vysvetľoval problémom chudoby rodín, lenivosťou a pohodlnosťou študentov alebo ich problémovým súkromným životom. Radní však prišli s názorom, že nech je to spôsobené čímkoľvek, treba s tým niečo urobiť.

Najali expertov, ktorí mali prísť s riešeniami, ako dosiahnuť, aby bolo pri záverečných skúškach 100 % úspešných absolventov. Experti konštatovali, že v rokoch 2005 – 2007 v meste nezmaturovalo 300 študentov. Iba 81-% miera ukončovania štúdia nezodpovedala komunitným očakávaniam. Definovali preto päť špecifických cieľov s podmienkami a krokmi, pri ktorých dodržiavaní by bolo možné urobiť zásadný obrat v kvalite pripravenosti študentov na záverečné skúšky.

Iniciovali rokovania školských rád s tým, aby sa zmenili priority práce jednotlivých škôl a súčasne aby sa na jednotlivých školách analyzovali úspechy žiakov a prípadné dôvody neúspechov. Rozpracovali súbor nových strategických cieľov práce jednotlivých škôl a ich pedagógov.

Jedným z dôležitých krokov bolo prepracovanie okresnej disciplinárnej politiky, ktorú mnohí dovtedy považovali za príliš represívnu voči záškolákom. Študent, ktorý mal vymeškaných 10 a viac dní štúdia, bol automaticky vylučovaný zo štúdia – neanalyzovali sa pritom príčiny a dôvody jeho neprítomnosti v škole ani sa nepristupovalo k skorému podchyteniu problému.

Prijala sa stratégia aktívnejšej kooperácie s rodinami, z ktorých boli rizikoví študenti, vypracovaná bola stratégia budovania kontaktov s takýmito študentmi a ich aktívne vťahovanie do života a práce škôl. Zaviedol sa systém týždenného zberu dát o každom problémovom študentovi

Hodnotenie práce je vždy súčasťou hodnotenia vyučovacieho predmetu, ktorý možno hodnotiť osobitnou ústnou klasifikáciou.
Hodnotenie práce žiaka sa uskutočňuje v rámci evalvačných pohovorov k vysvedčeniam, v 1. a 2. ročníku ústne, v 3. až 6. ročníku je hodnotenie práce súčasťou hodnotenia vyučovacieho predmetu.
Pri hodnotení práce žiaka sa zohľadňuje:
- zodpovednosť,
- motivácia,
- vlastná iniciatíva,
- schopnosť spolupráce,
- konečný výsledok práce,
- pozitívny prístup k učeniu sa,
- aktívna účasť,
- schopnosť pracovať v rôznych situáciách sám alebo v skupine.

Náplň hodnotenia práce

Sleduješ výučbu:
- sústredená práca pod vedením učiteľa,
- účasť na výučbovom rozhovore.

Pracuješ spoločne s ostatnými:
- schopnosť pracovať spolu s ostatnými,
- schopnosť diskutovať a riešiť problémy,
- zodpovednosť za vlastný podiel na práci,
- akceptácia iného spôsobu prace druhých,
- schopnosť konštruktívne zdôvodniť svoj názor.

Pracuješ samostatne:
- schopnosť začať pracovať podľa zadaných pokynov,
- schopnosť realizovať prácu pod vedením učiteľa a zhodnotiť svoju účasť,
- schopnosť plánovať pod vedením učiteľa svoju prácu,
- schopnosť pracovať sústredene po celý čas nevyhnutný na splnenie úlohy,
- schopnosť dokončiť úlohy,
- schopnosť zhodnotiť výsledok svojej práce a spôsob riešenia,
- schopnosť požiadať v prípade potreby o pomoc,
- uznanie svojej práce i práce druhých.

Plníš svoje domáce úlohy a staráš sa o svoje školské potreby:
- starostlivosť o vlastné a spoločné veci a nástroje,
- starostlivosť o zabezpečenie si kníh a nástrojov potrebných v škole i doma,
- nesenie zodpovednosti za svoje úlohy,
- udržanie si poriadku vo svojich pracovných potrebách.

Kritériá hodnotenia práce žiaka

Výborne:
- vždy dodržiava ciele hodnotenia práce,
- snaží sa o najlepší výkon vo všetkých situáciách.

Dobre:
- väčšinou dodržiava ciele hodnotenia práce,
- väčšinou sa snaží o najlepší výkon.

Striedavo:
- ciele hodnotenia práce dodržiava striedavo,
- vždy sa nesnaží o najlepší výkon.

Problematicky:
- jeho pracovné schopnosti majú veľké nedostatky,
- nesnaží sa o najlepší výkon.

Sebahodnotenie

Jedným z cieľov výučby je vytvoriť predpoklady na rozvoj schopností žiaka hodnotiť seba samého. Cieľom je podporiť rast žiakovho sebapoznávania a rozvíjať jeho učebné zručnosti. Dôjde k vyjasneniu žiakovho poňatia seba samého ako príjemcu vzdelania a k prehĺbeniu povedomia o možnostiach vlastného rozvoja. Žiak je vedený a podnecovaný do stanovovania si cieľov týkajúcich sa jeho práce, učenia a do práce v kolektíve, ako aj do hodnotenia svojich zručností učiť sa a pracovať.
Žiak sa trénuje a precvičuje v kontrolovaní a regulovaní svojej činnosti, ako aj v identifikácii svojho rozvoja. Prostredníctvom sebahodnotenia získava poznanie o tom, že môže ovplyvniť svoj učebný proces a záležitosti, ktoré sa ho týkajú. Žiak potrebuje vedenie učiteľa a podporu, ako aj pravidelnú spätnú väzbu, aby sa jeho zručnosti hodnotiť seba samého rozvíjali.
V rámci sebahodnotenia hodnotí žiak vlastný učebný proces, pokroky, prácu v rôznych vyučovacích predmetoch i správanie sa v školskom kolektíve. Cieľom je posilniť žiakovu účasť a pozitívne poznanie o sebe samom ako príjemcovi vzdelania.
Prostredníctvom sebahodnotenia sa žiak učí:
- uvedomovať si ciele určené na školskú prácu,
- určovať si ciele svojho štúdia,
- kontrolovať a regulovať vlastnú činnosť,
- rozpoznať vlastný rozvoj,
- hodnotiť vlastnú činnosť ako člena triedneho a školského kolektívu.

Sebahodnotenie je pravidelnou súčasťou žiakovho štúdia. Úlohou učiteľa je viesť a trénovať žiaka pri rozvoji zručností sebahodnotenia. V počiatočnom štádiu vzdelávania je považované za dostatočné slovné hodnotenie, ale žiak by si mal zvykať aj na písomné a číselné hodnotenie.
Sebehodnotenie sa realizuje v prvom aj v druhom polroku školského roku, a to písomne prostredníctvom formulárov vytvorených pre rôzne ročníky. Návrh a voľba formulára je každý školský rok súčasťou akčného plánu rôznych ročníkov. V 1. a 2. ročníku sa formulár vypĺňa pod vedením učiteľa. Formulár spoločne prediskutujú pri evalvačnom pohovore spoločne žiak, zákonný zástupca a učiteľ.

Hodnotenie prisťahovaleckého žiaka

Pri hodnotení v učebných predmetoch sa zohľadňujú žiakove podmienky a postupne sa rozvíjajúce znalosti štátneho jazyka. Existuje snaha zmierniť význam možných nedostatkov v ovládaní štátneho jazyka hodnotiacimi metódami, ktoré sú mnohostranné, flexibilné a prispôsobené konkrétnej situácii žiaka. Predmet rodný jazyk a literatúra sa hodnotí podľa množstva hodín na fínčinu ako druhý jazyk alebo fínčinu ako rodný jazyk. Škola rozhoduje o množstve látky u každého žiaka zvlášť. Hodnotenie žiaka môže byť slovné počas celej základnej výučby, okrem konečného hodnotenia.
Hodnotenie žiaka spočíva v cieľoch stanovených v učebnom pláne v čase prípravnej výučby a rok po nej.
Žiak môže v rámci prípravného vyučovania v niektorých učebných predmetoch absolvovať látku základného vzdelania. Žiak v takomto prípade získa zvláštne vysvedčenie o absolvovaní látky základného vzdelania. Hodnotenie je ústne alebo číselné. Pokiaľ žiak absolvuje celú látku niektorého predmetu základného vzdelania počas prípravného vzdelávania, je hodnotenie číselné.
Prisťahovalecký žiak alebo žiak zo znevýhodneného sociálneho prostredia, ktorý sa neučil cudzí jazyk, sa bude v 7. – 9. ročníku učiť angličtinu na úrovni B1. V žiakovom učebnom pláne sa stanovia ciele jazykového vzdelávania a charakterizujú sa potrebné formy podpory, pomoci, ktorou žiak môže dosiahnuť ciele jazyka na úrovni A. Tak možno predmet hodnotiť najneskôr na koncoročnom vysvedčení ako jazyk A.
Pokiaľ fínčina nie je rodným jazykom prisťahovaleckého žiaka, hodnotí sa jeho štúdium podľa objemu látky pre fínčinu ako druhý jazyk. Pokiaľ sa ukazuje, že jeho kompetencie vo fínčine sú na úrovni rodného jazyka, možno ho hodnotiť podľa objemu látky pre fínsky jazyk.
Pri prechode prisťahovaleckého žiaka na inú školu sa dbá na to, aby boli novej škole odovzdané všetky potrebné informácie o žiakovi.

Rodný jazyk prisťahovaleckého žiaka

Na konci školského roka žiak dostáva zvláštne vysvedčenie o účasti na výučbe rodného jazyka imigranta. Na vysvedčení sa zaznamenáva vyučovaný jazyk, rozsah výučby a hodnotenie a slovné hodnotenie. Na konci roka žiak dostáva zvláštne vysvedčenie. Výstupné hodnotenie spočíva v hodnotení dosiahnutých kompetencií.
V rámci predmetu rodný jazyk a literatúra študuje fínčinu a okrem toho mu možno poskytnúť aj výučbu jeho rodného jazyka.
Žiak, ktorého rodným jazykom nie je fínčina, je hodnotený v predmete rodný jazyk a literatúra podľa požiadaviek na fínčinu ako druhý jazyk, pokiaľ kompetencie na fínčinu nie sú na úrovni jeho rodného jazyka. Žiakove nedostatky vo fínčine sa zohľadňujú taktiež v hodnotení iných predmetov.

Hodnotenie činnosti školy

Hodnotenie je nástrojom rozvoja školy. Je to proces, ktorý sa vyznačuje plánovaním, kontinuitou a zameraním na cieľ. Tento proces je interakčný. Hodnotenia činnosti školy sa môžu zúčastniť žiaci, personál, rodičia, vedenie a partneri školy.
Prostriedkami hodnotenia môžu byť:
- evalvačné rozhovory,
- týždenné schôdzky a schôdze personálu,
- dotazníky,
- rozhovory,
- rozhovory o cieľoch a rozvoji (riaditeľ – učitelia, asistenti),
- evalvačný pohovor o realizácii pracovného študijného plánu,
- výročná správa,
- audit, zber interného hodnotenia,
- systémy riadenia kvality,
- externí odborníci,
- edukačné výsledky.

Ľubomír PAJTINKA a (zatl)
Ilustračné foto stock.xchng

a v prípade potreby boli vyčlenení pracovníci, ktorí mali na starosti intervenčnú komunikáciu s rodičmi takýchto žiakov.
Kľúčom k úspechu žiakov je skorý zásah – intervencia – zodpovedných v spolupráci s rodičmi. Na každej škole sa vytvoril výbor, ktorý sledoval študentov „v ohrození“. Rozhodli sa byť proaktívni na každej jednej škole. S týmito iniciatívami priamo súviselo zlepšenie výsledkov žiakov. V rámci projektu rozšírili v školách záujmovú činnosť, aby rozvíjali vedomosti žiakov v oblastiach, ktoré mali rozhodujúci význam na úspešné ukončovanie štúdia.
„Ak chcete, aby bol študent v škole úspešný, musíte mu poskytnúť dôvod, prečo je výhodné byť úspešný. Dôležitá je motivácia detí a ich nadšenie pre prácu – to sú momenty, kde je dôležitý učiteľ, ale aj rodič,“ píše sa v správe expertov. Na týchto momentoch založili viaceré školy svoje nasmerovanie na úspešnejšiu prácu. Väčšiu pomoc a podporu dostali aj učitelia, ktorí pracujú s problémovými a potenciálne problémovými žiakmi. Pozornosť sa sústredila najmä na identifikáciu takých jednotlivcov.
Učitelia prešli pohovormi, na ktorých si ozrejmili zásady, ako aktivizovať žiakov na vyučovaní, ako ich motivovať do štúdia, ako s nimi aktívne pracovať, aby boli úspešní. Naučili sa zvyšovať zodpovednosť žiakov, ako budovať ich očakávania a ako zvýšiť ich cieľavedomosť pri plnení úloh.
Mestský úrad konštatoval, že aj keď pedagogická práca spočíva predovšetkým na bedrách učiteľov, veľa môžu pomôcť aj dobrovoľníci, stáže študentov v miestnych podnikoch alebo finančné či materiálne dary.
Ukázalo sa, že to môže fungovať. Výsledky študentov pri ukončovaní štúdia sa zlepšili bez poklesu úrovne skúšok. Ako povedali radní – úspech detí nie je len školská otázka a školský problém, je to úloha pre všetkých, ktorí v mieste sídla škôl žijú. Príprava na úspech sa začína už v predškolských zariadeniach, kde sa deti učia zodpovednosti a tomu, ako byť úspešnými. Dôležité bolo, že o probléme sa hovorilo v celej komunite, nebol to len problém školy. Tým sa vytvoril spoločenský tlak aj na samotné rodiny s problémovými deťmi a na žiakov. Po troch rokoch práce sa neúspešnosť študentov znížila o 47 %, čo je v Montane považované za veľký úspech.

podľa *American School Board Journal* (lupa), ilustračné foto stock.xchng

Školskí stroskotanci

FRANCÚZSKO

Francúzsky minister školstva Vincent Peillon sa 4. decembra 2012 verejne vyjadril, že vynaloží úsilie, aby roku 2013 dosiahlo primerané vzdelanie 20 000 mladých ľudí, a netajil, že považuje za optimálnu perspektívu, aby do konca päťročnice stúpol ich počet na 70 000. To však predpokladá aj erudovaných výchovných poradcov schopných orientovať sa v širokej ponuke vzdelávacích programov jednotlivých škôl či na nevyspytateľnom trhu práce... a v neposlednom rade odvážnych priekopníkov originálnych vyučovacích metód, ku ktorým prináleží parížsky zakladateľ Web@kadémie, čo stavil na náklonnosť „stroskotancov" k internetu, a kanadská realizátorka revolučnej pedagogickej metódy nazvanej „Škola naruby", ktorá vysvetľuje matematiku na YouTube, aby nenásilne doučila slabšie prospievajúcich žiakov...

„V súčasnosti sme schopní umiestniť 9 500 absolventov škôl a bol by som rád, keby sa nám roku 2013 podarilo zvýšiť ich počet na 20 000. Ako iste viete, prezident republiky François Hollande má vo výhľade znížiť počet študentov, čo sa rezignovane vzdávajú štúdia, až o polovicu, to znamená, že koncom päťročnice by sme sa mohli pokojne dopracovať k počtu 70 000. Považujem to za rozumný cieľ," uviedol francúzsky minister školstva Vincent Peillon 4. decembra 2012 v rozhovore pre televíziu RTL.

Výhľadový plán

Okrem výhľadového plánu minister predstavil tzv. bojový plán proti predčasnému odchodu študentov zo škôl, čo sa každoročne týka 140 000 „stroskotancov" pochádzajúcich z nižších spoločenských vrstiev, ktorí ostávajú bez výučného listu, resp. odbornej kvalifikácie, a teda aj bez jasnej perspektívy do budúcnosti.

Podľa výsledkov prieskumu poradenskej spoločnosti Trajectoires, ktorý sa uskutočnil vlani v septembri, opúšťajú žiaci školu vo chvíli, keď sa končí povinná školská dochádzka, prípadne v prvom či druhom ročníku na lýceu, to znamená priemerne vo veku šestnásť rokov. Z prieskumu zároveň vyplynul dôvod definitívneho odchodu zo škôl: žiaci poväčšine uvádzali, že im v rozhodujúcom okamihu chýbal motivačný činiteľ, nemali vo svojom okolí nikoho, kto by ich povzbudzoval a dodával im sebadôveru. Na dôvažok až tri štvrtiny respondentov sa priznali, že v momente výberu budúceho povolania nedostali od výchovného poradcu adekvátnu radu; dve tretiny sa podriadili nedobrovoľnej alebo náhodnej voľbe.

Začiatkom októbra francúzsky prezident François Hollande informoval verejnosť, že *„vzhľadom na časté absencie v lýceách a kolégiách treba zaviesť funkciu referenta"*, ktorý by mal presviedčať rodičov, aby sa nezdráhali úzko spolupracovať so školskou ustanovizňou. *„Ak si pedagógovia zmapujú problematické obvody a získajú podporovateľov spomedzi rodičov, v konečnom dôsledku prispejú k skvalitneniu výchovno-vzdelávacích podmienok,"* dodal prezident, ktorý už počas predvolebnej kampane sľuboval šestnásť- až osemnásťročným mladým ľuďom, čo sa zriekli štúdia, že dorieši možnosti ich vzdelávania buď na učňovských školách, alebo formou civilnej služby.

Za zmienku stojí fakt, že proti spomínanému negatívnemu javu bojoval už predchádzajúci minister školstva Luc Chatel, ktorý zaviedol „individuálny dohľad" nad mladými stroskotancami. V januári 2011 dokonca pribudol do (ostro kritizovaného) zákona o rodine zásluhou Erica Ciottiho, tajomníka Únie za ľudové hnutie (UMP), paragraf o potenciálnom zákaze vyplácať rodinné prídavky v prípade dlhodobých a neospravedlnených absencií žiakov. Koncom októbra ho však Senát (horná komora Francúzskeho parlamentu) na podnet Georgei Pauovej-Langevinovej, splnomocnenkyne vlády pre úspešnú výchovu a vzdelávanie, zrušil z dôvodu „neúčinnosti".

Výchovní diletanti alebo pseudoexperti?

Pomerne dobrá študentka Floriane, nastávajúca maturantka na strednej priemyselnej škole, neskrýva, že sa cítila ako stratená ovečka. *„Pôvodne som si myslela, že sa časom zorientujem a konečne rozhodnem, ale zovšadiaľ som počúvala, že trh je beznádejne preplnený. Otec mi navrhoval, aby som šla na techniku, lebo mi nerobí problémy ani fyzika, ale mňa nelákala perspektíva, že skončím v nejakej fabrike..."* V najbližších týždňoch by si mala definitívne zvoliť budúce povolanie, tak ako ďalších 600 000 maturantov, ale zmocňoval sa jej závrat, lebo neprestávala blúdiť v labyrinte škôl a výchovná poradkyňa sa ukázala jediný raz, aj to pred celou triedou. Jej matka Jeanne, sekretárka riaditeľa, neváhala a rozhodla sa vziať jej osud do vlastných rúk. Dala sa zlákať posledným výkrikom na vynachádzavom trhu a navštívila agentúru „individuálneho poradenstva". Mimochodom, priemerná cena za drahocenné rady na osobných stretnutiach sa v súčasnosti pohybuje vo výške približne šesťsto eur. Majiteľka jednej z agentúr nedávno priblížila v televízii sadzobník, kde ceny sa hýbu v rozpätí od tristo do tisíc eur.

Stoja vôbec drahé rady týchto samozvaných expertov za to? Jednoznačná odpoveď nejestvuje, lebo hodnota podobných služieb sa ťažko odhaduje. Jeanne však prezradila, že to nepokladá za zbytočne vyhodené peniaze. Dcéra Floriane už dva razy navštívila agentúru, kde jej dal výchovný poradca vyplniť tzv. osobnostné testy, ktorých význam ostáva v súvislosti s výberom povolania v podstate diskutabilný. Vzápätí ju vyzbrojil hromadou katalógov a sľúbil, že na ďalšom stretnutí sa pozhovárajú o konkrétnych možnostiach. Občas sa naozaj stáva, že rozhovor s treťou osobou mladému človeku „prečistí zrak", ale nejde o zákonitosť. *„Mne poradil pracovník agentúry, aby som sa zamerala na obchodnú fakultu, ale ihneď som zistila, že to nie je nič pre mňa. Zapísala som sa na právnickú fakultu,"* priznáva Laura.

Na internete sa popri bombastických menách *„coaching maestro"* alebo *„linkup coaching"* množia ponuky na získanie kvalifikácie „výchovného poradcu", čo svedčí o prosperite agentúr „individuálneho poradenstva", ktoré si navidomoči počínajú na trhu ako ryba vo vode. Akiste aj z dôvodu, že francúzske ministerstvo školstva už dávno podceňuje túto oblasť ako dôležitú súčasť každej školskej inštitúcie a počíta s jediným výchovným poradcom na tisíc žiakov, čo sa nedá seriózne zvládnuť. *„Na našom lýceu si nemožno dohovoriť individuálnu schôdzku s výchovným poradcom,"* vysvetľuje Stéphane z parížskeho predmestia. A tak sa musel obrátiť na agentúru, ktorej platí osemdesiat eur za jedno stretnutie.

Minister školstva Vincent Peillon, podobne ako jeho predchodcovia, avizoval v oblasti výchovného poradenstva veľké zmeny. *„Bude územne rozplánované, riadené krajmi a zamerané na individuálne pohovory hneď po prestupe do kolégia* (= na II. stupeň našich základných škôl)*."* Nespresnil však, koľko pohovorov absolvuje jeden žiak. Zato učitelia už vedia, že sa budú musieť aktívne zapájať do celého procesu, čo predpokladá nevyhnutnosť orientácie v celej škále nielen stredných či vysokých škôl, ale i na nevyspytateľnom trhu práce. A to je výzva do boja...

Internet – záchranný pás

Web@kadémia sa môže pochváliť atypickou triedou; počítačmi v každej lavici, uprostred ktorých tróni plyšová koala ozdobená kráľovským diadémom, a rockovou hudbou podfarbujúcou celkovú atmosféru. Web@kademici vstávajú, zhovárajú sa medzi sebou, zhlukujú sa pred monitorom a pracujú buď v skupinách, alebo individuálne pod dohľadom profesora. Parížska Web@kadémia, sídliaca v budove Školy inovácie a informačnej expertízy (*L'École de l'innovation et de l'expertise informatique – Epitech*) neďaleko Porte d'Italie, sa zakladá na jedinečnom vzdelávacom programe, vďaka ktorému sa podarilo zachrániť päťdesiat mladých ľudí, čo sa kedysi z rôznych dôvodov vzdali ďalšieho štúdia. Niekdajší stroskotanci totiž prejavili nefalšovaný záujem o počítače, počítačové hry a aplikačné softvéry, ktoré ich opäť prilákali do netradičných školských lavíc.

Dvadsaťročný Souheil Hajem „zavesil školu na klinec", lebo sa nepredstaviteľne nudil, hoci sa mu nedal uprieť istý talent. *„Opravujem počítače v našej štvrti. Vydržím pri nich celé noci,"* rozpráva. Popri profesoroch sa žiakom dobrovoľne venujú aj študenti Epitechu. Nie div, veď sú rovesníci a dokonale im rozumejú. Dlhovlasý David alias Thor v sivom tričku a s piercingom v nose môže ako web@kademik pokojne konkurovať prvotriednemu teoretikovi v oblasti informačných jazykov, na čo je náležite hrdý. *„Mne najviac vyhovuje, že tu nepanuje klasický vzťah medzi profesormi a žiakmi. Profák sa ku mne správa ako ku kamošovi, ochotne mi hádže záchranný pás, zakaždým ma podrží. Ale nekladiem mu trápne otázky, nesťažujem sa, že niečomu nerozumiem, najprv si lámem hlavu, kým sa mi v nej konečne nerozsvieti,"* zveruje sa Souheil. Už teda vie, že sa musí sám pousilovať, ak sa chce niekam dopracovať.

V príjemnej pracovnej atmosfére, neveľmi podobnej tradičnému školskému prostrediu, si profesori vyslúžili prezývku „koala", čo náležite prezentuje plyšový symbol s čelenkou uprostred triedy. A jednako sa žiaci neulievajú ako kedysi na kolégiu, naopak, neraz sa natoľko zahĺbia do problému, že im ani na um nezíde vstať od počítača a pobrať sa domov. Škola je otvorená nonstop, teda aj v noci, o čom svedčia spacie vaky, ktoré sa povaľujú v kútoch.

Nijaké pochybnosti o budúcnosti

Po dvoch rokoch strávených v „učňovskom" pomere získavajú web@kademici kvalifikáciu internetových vývojárov; originálny nápad presadil niekdajší školský stroskotanec François-Aff Benthanane, podnikateľ a predseda Asociácie solidárnej podpory (*L'Association de tutorat solidaire*), ktorý už celé roky bojuje za možnosť stroskotancov získať rovnakú príležitosť a náležite sa uplatniť. A treba zdôrazniť, že je už najvyšší čas, lebo počet stroskotancov sa stále zvyšuje. Dlho sa predpokladalo, že sa ustálil na cifre 150 000, a zrazu sa s nimi roztrhlo vrece! Dnes už nik nepochybuje, že sa vyšplhal do výšky 223 000, pričom po 160 000 sa podľa ministra školstva „zľahla zem".

Aj Christian absolvoval dva obligátne roky medzi „koalami" a potom si vyberal medzi veľkorysými pracovnými ponukami. *„Dostal som ich niekoľko, to je pravda, nakoniec som sa rozhodol nastúpiť do počítačovej firmy za hrubý mesačný plat 2 500 eur."* Vďaka web@kadémii sa dočkal úspechu, ktorý mu tradičná škola upierala. *„Nie je to tak dávno, čo ma jeden učiteľ označil za totálnu nulu, a mne ani len nenapadlo, že by sa mohol mýliť,"* prezrádza. A to navzdory neodškriepiteľnému dôvtipu, ktorý už vtedy nezaprel. Vychovávala ho matka, s ktorou sa musel štrnásť razy sťahovať z jedného predmestského bytu do druhého. Odvtedy založil internetovú stránku súvisiacu s úspešnou počítačovou hrou, vymyslel zaujímavú on-line hru, objavil trhliny na chýrnej webovej stránke sprostredkujúcej bezplatné ubytovanie, ba dočasne sa zamiešal aj medzi hackerov.

Kto by povedal, že tento úspešný internetový vývojár donedávna neveril, že raz získa nejakú kvalifikáciu? *„Uviazol som v bahne nesprávnej voľby, lebo ma nik neusmernil. Keď som sa mal rozhodnúť, do akého učilišťa nastúpim, ‚strelil som capa'! Šiel som za murára, a nevládal som preliezť ani do druhého ročníka."* Či je to Stevy, Antoine, Saïd, alebo Souheil, všetci spievajú rovnakú a poriadne obohratú pesničku. Títo chlapci, z hľadiska klasického školstva „nekvalifikovaní", si najčastejšie vyberali budúce povolanie úplnou náhodou, bez akejkoľvek perspektívy budúcnosti. A potom čírou zhodou okolností utrpeli zdrvujúcu porážku... kým sa opäť nepostavili na nohy. Informatický sektor ich, našťastie, prijal s otvoreným náručím...

Škola naruby

„Dobrý deň, som Annick." Sympatická plavovláska s typickým kanadským prízvukom nie je moderátorka, ale učiteľka matematiky v štátnej škole Le Mascaret v Monctone na juhovýchode Kanady. Štyridsaťjedenročná Annick Arsenault Carter sa v desaťminútových výkladoch na YouTube zameriava na učivo pre jedenásť- až dvanásťročných žiakov, na výpočet pravdepodobnosti, princíp desatinnej sústavy, ak práve nerysuje grafy. Vzbudzuje dojem, že stojí v triede, a to je podstatné.

Pokroková učiteľka si už na jar 2012 predsavzala, že založí „školu naruby"; jej metóda s anglickým názvom *flipped classroom* spočíva v revolučnom prístupe k žiakom, lebo nestráca čas bezduchým memorovaním, ale kladie dôraz na opakovanie už raz vysvetlenej (a nie vždy pochopenej) učebnej látky. Tvári sa akoby nič, hoci pridobre vie, že polovica žiakov nedokáže ihneď zvládnuť učivo. *„Spočiatku som sa usilovala pomôcť slabšie prospievajúcim žiakom, ktorí nevládzu držať krok so šikovnejšími spolužiakmi, netušiac, že vlastne pomáham všetkým,"* vysvetľuje učiteľka. *„V ‚škole naruby' sa totiž skrýva ohromný pedagogický potenciál; žiak si môže opätovne vypočuť výklad aj niekoľko razy po sebe, kým neusúdi, že prišiel problému na koreň, a na dôvažok ma odbremeňuje od povinnosti donekonečna sa opakovať pred celou triedou. Predtým sa nadaní žiaci na hodinách nudili, neraz šomrali, že je to otrava, a teraz sú rozdelení do skupiniek a okamžite sa púšťajú do príkladov. Ostatní získavajú čas, aby pochopili učivo pod mojím dohľadom. Ako som ich však mala prinútiť, aby sa doma neulievali? Nakoniec som si našla účinný spôsob, lebo po každom výklade na YouTube im zadám jednoduchý príklad. Kto ho nevypočíta, okamžite sa prezradí,"* víťazoslávne sa usmieva Annick Arsenault Carter.

Tak či onak, matematikárka vytrvalo rozdeľuje žiakov do troch až štyroch skupín, ktoré pracujú odlišným tempom. Na rozdiel od francúzskych pedagógov, ponosujúcich sa na triedy „s nerovnomernou rýchlosťou", progresívna Kanaďanka považuje za prirodzené, že v triede ani pri najlepšej vôli nemožno zaviesť jednotný rytmus a každý žiak sa dopracováva k úspechu vlastnými chodníčkami. Navyše si uvedomuje, že konečný výsledok sa nedá presne zmerať, a napriek vynaloženému úsiliu sa jej nijakovsky nedarí „vytiahnuť" dvoch podpriemerných žiakov, ktorí neprospievajú, až na jednotku. Zásluhou metódy sa jej však podarilo povzbudiť bojazlivých žiakov, ktorí si natoľko upevnili sebavedomie, že sa jej neobávajú položiť nijakú otázku. *„Učím už šestnásť rokov. Nechápem, prečo by sa ma mali bez príčiny báť,"* blahosklonne dodáva Annick. Nádherná lekcia povýšeneckým kolegom, ktorí v styku so žiakmi neskrývajú nadradenosť...

Zo správ v *Le Nouvel Observateur*
spracovala Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

So spoločenskou vážnosťou učiteľa neradno hazardovať!

Rytmus jeho krokov sa v dynamike každého dňa snúbi s pulzujúcim príbehom aktivitami neúnavne činorodého muža. Črtami charakteru vľúdneho džentlmena, no zajedno na seba i okolie náročného, avšak citlivo kritického skúseného pedagóga. Učiteľstvu, ktoré mu učarilo ešte v žiackej lavici staroturianskeho zédeeškára, až si ho napokon osedlal ako na výsosť záľubného koníčka, sa venuje čochvíľa už 37 rokov, z nich bezmála závideniahodné štvrťstoročie (čo je v súčasnom hektickom školstve naozaj rarita!) v kresle riaditeľa školy. Milovník slovenských hôr a turistických značiek, znalec a obdivovateľ zákutí Talianska a rodinnú pohodu velebiaci manažér, riaditeľ a zároveň stále aj učiteľ matematiky a geografie si však pyšne nosí 23 rokov, teda od roku 1990, nevyhlásený, zato hrdý primát: ani raz počas svojho riaditeľovania nemusel na svojej vizitke meniť názov či adresu školy. Celý ten čas je totiž riaditeľom jednej z najprestížnejších bratislavských stredných škôl – Gymnázia na Ulici Ladislava Sáru v bratislavskej Karlovej Vsi.

Hoci súčasné podfinancované slovenské školstvo na všetkých svojich úrovniach je v kontexte bezútešnej ekonomickej krízy v permanentne kritickom až krízovom stave, „neskladá sa“ rezignovane pod lavicu. Reálne zvažuje tézy o mechanizmoch a východiskových krokoch, najmä však o ich postupnosti, aby vzdelávací systém na Slovensku v roku svojej 20-ročnej samostatnosti nielenže neklesal samotnou úrovňou vyučovacieho procesu, metodikou či aplikáciou moderných trendov určujúcich kvalitatívne aspekty vedomostnej spoločnosti v konkurencii vyspelých štátov EÚ, ale sa nedostával pod ťarchou nenaplnených a aj nesplniteľných, zato oprávnených a logických mzdových nárokov učiteľov do morálneho marazmu. A tak i preto sa šéf Asociácie riaditeľov štátnych gymnázií Slovenskej republiky (v jej čele je už ôsmy rok) otvorene vyjadroval od štrajku učiteľov v novembri 2012 a stále konštruktívne a argumentačnými faktami proklamuje okrem iných tém aj kľúčovú myšlienku o tom, že vzdelanie nesmie byť v našej spoločnosti, ak má byť táto vyspelá, kultivovaná a intelektuálne konkurencieschopná, doslova degradované nedostatkom peňazí.

Zastáva a obhajuje pri každej príležitosti – vrátane našej debaty – posolstvo a víziu o tom, že skôr či neskôr musí Slovensko, jeho vláda, zákonodarcovia a vôbec celá spoločnosť dospieť ku konsenzuálnemu poznaniu, že malé národy, akým sme aj my Slováci, ak majú ambíciu prispieť svojím vkladom k zmysluplnejšiemu pohybu vo svete, akcentujúc zmysel a kvalitu života generácií po nás, nemôžu tak učiniť bez náležite vzdelaných ľudí na rôznych úrovniach ekonomicko-sociálnych a kultúrno-intelektuálnych súvislostí. Fundament k ich želateľnému progresu sa však musí založiť v školách, vo vzdelávacích inštitúciách, teda všade tam, kde zohráva mobilizačný faktor práve učiteľ, vychovávateľ, pedagógovia všetkých stupňov. Ak ich snaha o profesijnú sebarealizáciu, osobnostný i ľudský rast, motivačnú stimuláciu a všetko, čo s rozmerom týchto aspektov súvisí, nenájde odozvu alebo sa zdeformuje až stroskotá na tom, že pre rezort školstva, jeho rozvoj a kvalitatívnu akceleráciu vrátane dôstojného odmeňovania a tým aj povýšenia pedagogickej profesie nenájde naša spoločnosť potrebné finančné zdroje, nemôžeme v blízkej budúcnosti ani očakávať, že Európa či svet budú s uznanlivosťou pokyvovať nad vzdelanostnou, vedomostnou či intelektuálnou úrovňou najmladších generácií občanov Slovenska.

Ctí si názorovú priamočiarosť, najmä ak je vydláždená silou argumentov. A keďže je mu ako matematikovi odjakživa blízka téma prienikových logickostí, horlí za spoločenskú a občiansku spravodlivosť a docenenie tých, bez ktorých sa spoločnosť neoduševní za náročnejšími a smelšími horizontmi. A keďže nestráca ani v takýchto pre učiteľský stav prekérnych časoch mieru pre pravdepodobnosť a zmysel pre optimistické videnie sveta, trpezlivo hlása myšlienku, že vzdelanie a moderná škola s fundovanými učiteľmi a kreatívnymi žiakmi musí byť spoločnou prioritou nás všetkých. Napokon, nemusí to mať „napísané“ ani na čele... Stačí si „len“ kliknúť na webové sídlo Gymnázia na Ulici Ladislava Sáru, ktoré žije v týchto dňoch už-už atmosférou maturitných skúšok. Každého návštevníka privíta na nej motto „Moderná škola – základ života“. V kontexte jasne definovaného obsahu je úsmevný podtón klasickej českej filmovej komédie zo školského prostredia naozaj iba ak náznak dobre mienenej slovnej hračky...

„K svojim študentom sa snažím byť najmä vždy úprimný. Najlepší vzťah je ten, keď si vzájomne dôverujeme. A dôvera v žiaka ako takého môže len posilniť postavenie učiteľa. Ja neváham napríklad spýtať sa žiakov, akí majú pohľad oni na mňa. Pridávam ich postoju voči mojej osobe veľký význam.“

Ako vnímate svoje poslanie učiteľa ako človek, ktorý vlastne celý svoj život zasvätil pedagogike? Keďže ste iba nedávno oslávili okrúhle životné jubileum – šesťdesiate narodeniny, v kontexte vášho profesijného, ale i rodinného života je možno príhodná chvíľa aj na podvedomé hodnotenie prejdenej cesty cez prizmu skúseností, zážitkov.

Možno, že patrím k jednému z mála tých, ktorým sa splnil cieľ: stať sa učiteľom a mať možnosť robiť to, čo ma napĺňa a v čom sa vidím a cítim ako zmysluplne nastavený človek. A vydržal som v tom pomaly už štvrté desaťročie, keďže učiteľskej práci sa venujem už 37 rokov. Školstvo, tak ako som si ho vzal za svoje ešte ako žiak, ktorý sa okrem školských povinností hlásil na olympiády, reprezentoval školu, všímal si prácu, prístup učiteľov, ich osobnostné prejavy, ľudské črty charakteru a ešte oveľa viac, mnou doslova nasiaklo, preniklo. Natoľko, že dnes o ňom hovorím ako o koníčku, ktorý mi okrem mojej rodiny a aktivít vo voľnom čase dáva radosť, optimizmus, a aj keď ide o namáhavú a zodpovednú spoločenskú oblasť, neustále ma dobíja novou a novou energiou odhodlania vydať sa v ústrety novým výzvam.

Čo rozhodlo, že vo vás skrsla myšlienka byť raz učiteľom? Môže sa stať v malom meste, a veď Stará Turá mala v čase vašich žiackych rokov na kopaniciach okolo 8-, 9-tisíc obyvateľov, pozitívnym elementom vo formovaní názorových a povahových vlastností človeka práve učiteľ?

Impulz na to, že som chcel byť učiteľom, sa vo mne rozvíjal na základnej škole v rodnej Starej Turej. Vnímal som, ako sa učiteľ stáva mojím životným vzorom. Ovplyvnil cestu, akou sa uberiem. Učiteľ je nepochybne jednou z dôležitých postáv v našom živote, nevraviac o jeho vplyve pri formovaní mladého človeka. Dobrý učiteľ vie zaujať, nadchnúť, povzbudiť, podporiť. Vedomostne i ľudsky. V harmónii dispozícií pedagóga sa prejavuje jeho pedagogické fluidum, posolstvo vedomostí i ducha. Myslím si, že práve v menších mestách, ktoré zároveň plnili aj funkciu spádových miest, keďže žiaci dochádzali napríklad do Starej Turej aj z okolitých obcí, učiteľ musel mať aj cit pre to, že deti prichádzajú do školy nielen za vzdelaním, ale aj za pochopením, prejavom ľudského vzťahu, citu, náklonnosti učiteľa k žiakovi.

Čo okrem spomienok na ľudský prístup a láskavosť vašich prvých učiteľov sa vám ešte vybaví v spomienkach na vašu školu v Starej Turej?

Škola bola pre nás už v tom čase výnimočná tým, že disponovala vybavením adekvátnym času, v ktorom sme žili. Dokonca môžeme hovoriť aj o istej modernosti, štandardoch v technickom zabezpečení a pomôckach pri výučbe – dodnes si určite pamätáme na populárne meotary. Nezabudnem na pokusy, ktoré sme robili na biológii, chémii. Spomeniem si, ako sme v rámci pracovného vyučovania nadobúdali manuálnu zručnosť a ako sme sa tešili z prvého vyrobeného svietnika, artefaktov z kovu, dreva... Veď na dielenských prácach sme si prvý raz odskúšali, aké to vlastne je zhotoviť nejaký výrobok, užitočnú vec. Škola bola pre nás priestorom, kde sme sa mohli do sýtosti realizovať. Veľmi rád si spomínam aj na vysoko humánny prístup, ktorý v nás škola pestovala. Chodili sme obnovovať pomníky, zbierali sme liečivé rastliny, zapájali sa do zberov papiera, železa a podobne. To znamená, že učitelia pestovali a vštepovali do nás určitý druh vzťahu aj k inému ako iba školskému svetu, k plneniu si povinností v triede. Vzťahu k prostrediu, v ktorom žijeme, vzťahu k ľuďom.

Čo rozhodlo o vašom ďalšom smerovaní, ako aj o tom, že ste si predsavzali, že vyštudujete

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

ADLON PAVEL SÁ

Rozhovor s osobnosťou

So spoločenskou vážnosťou...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

práve také predmety, akými sú matematika a geografia?

Matematika možno tým, že som nadobudol zručnosť v rýchlom a ľahkom počítaní. Dokonca som otcovi, ktorý pracoval v obchode, pomáhal ako školák na „zédeeške“ pri jeho účtovných uzávierkach. Odmalička som bol prirodzenou cestou dobre trénovaný v počítaní. Ani som si neuvedomoval, že matematika je pre mňa jednoduchý predmet. Aby som si ju spríjemnil a zdokonaľoval sa v nej, už na základnej škole som sa zapájal do olympiád. A ak máte aj dobrého učiteľa, ktorému som rozumel, bol som blízko k pohnútke, že práve matematika je predmet, ktorý je dobrý, potrebný a tvorivo zaujímavý. A k nej som si hľadal predmet, pri ktorom som si uvedomoval, že ma vracia späť do prírodného prostredia, v ktorom som vyrastal. Geografia, už len samotný názov predmetu – zemepis, to bolo predsa to, čo sme vnímali všetci dookola. Do Nového Mesta nad Váhom ako stredoškolák na strednej všeobecnovzdelávacej škole som dochádzal dennodenne 20 km vlakom. Pozoroval som scenérie z okna, ako sa mení príroda, ako sa nádherne striedajú ročné obdobia, ako je interesantný a nový každý deň. Cestou do školy a späť domov sme sa naučili preciťovať vizuálne, ale aj emotívne vnemy z toho, ako vie príroda očariť.

Napokon, je o vás známe, že vás príroda celým vaším životom opantáva aj ako zdatného turistu, objavovateľa krás Slovenska i vašej obľúbenej dovolenkovej destinácie – Talianska. Všetko sa pritom začalo práve na kopaniciach pod Veľkou Javorinou?

Skutočne moja mladosť bola taká, že sme nemali problém vybehnúť si do prírody: v zime si zalyžovať, v období jari, leta či jesene sme si vedeli založiť ohník, spríjemniť si chvíľu aj gurmánsky – opiecť si jablko, mladú kukuričku... Pociťovali sme, že do tej prírody patríme, a v dobrom ma to poznačilo na celý život. Dodnes som vášnivý turista, milovník a nebojím sa povedať, že aj znalec prírody vrátane tej našej na Slovensku, v jeho rôznych kútoch: Slovenský raj, Malá Fatra, ale aj Tatry, dokonca i Malé Karpaty v blízkosti Bratislavy dokážu človeka fascinovať. Aj preto sa práve na tieto spomínané miesta najradšej vraciam – či už na peších chodníkoch, alebo po cyklotrasách.

Akiste je príjemné spájať záchvevy nostalgie na mladé roky najmä v kontexte študentskom. Kam smerovali vaše kroky po skončení „základky“ v rodnom meste?

V Starej Turej bola priemyslovka, ktorá poskytovala po skončení základnej školy možno aj jednoduchší spôsob dochádzky za stredoškolským vzdelaním. Ja som si však vybral strednú všeobecnovzdelávaciu školu, predchodkyňu gymnázií, ktorá ma mohla pripraviť na vysokoškolské štúdium. Absolvoval som ju v Novom Meste nad Váhom, odkiaľ som sa potom rozhodol ísť na štúdium matematiky a zemepisu na Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave. Vtedy ešte neexistovala neskôr veľmi dobre známa a povestná matematicko-fyzikálna fakulta. Prijímacie pohovory, dodnes si spomínam, sme vtedy robili na „Šmeralke“, vedľa budovy pôvodnej Národnej rady SR.

Čím bolo pre vás zaujímavé štúdium v Bratislave, prirodzene, okrem samotnej študijnej náplne a získavania vedomostí pre ďalší život?

Napríklad už aj to, že sme sa tu stretli viacerí bývalí spolužiaci zo Starej Turej, znásobilo náš pocit spolupatričnosti k rodnému mestu i kraju. Vôbec bolo príznačné, ako sa v našom študentskom centre, akým Bratislava dodnes je, združovala komunita mladých ľudí z celého Slovenska. Nastal tu ohromný impulz zbližovať sa a spoznávať, samotná prírodovedecká fakulta v tomto rozmere zohrávala veľkú rolu. Každý rok sme putovali po rôznych kútoch Slovenska. Prešli sme všetko to najpozoruhodnejšie a najkrajšie doslova od západu na východ už ako vysokoškoláci. A opäť to len posilňovalo môj vzťah k prírodnému prostrediu i k samotnej krajine.

Lenže po skončení fakulty vás pracovný osud zavial celkom inde. Nemali ste už v tom čase ambíciu oddať sa v Bratislave učiteľskému povolaniu?

Nebolo ľahké získať miesto učiteľa, napokon, podobné je to aj dnes. Mňa to ťahalo domov, do rodného kraja, kde mi ponúkli moje prvé miesto v Chirane Stará Turá, kde v tom čase robili už aj moji dvaja bratia a postupne všetci súrodenci. Lenže nato prišiel povolávací rozkaz a základná vojenská služba. Mal som šťastie, že som šiel do Liptovského Mikuláša na Vysokú vojenskú technickú školu, kde som zakotvil na katedre vševojskovej taktiky, pričom, čo bolo príjemné – ako učiteľ topografie. Znovu som sa ocitol vo svojej profesii. Čo ma povzbudilo, bola aj skutočnosť, že som opäť mal možnosť byť v prírodnom prostredí, a tak som obdivoval a postupne aj prechodil Západné Tatry, liptovské a nízkotatranské končiare.

„Pritom si povedzme aj to, že u študenta-maturanta nie je problém dokázať, že niečo nevie. Majstrovstvo skutočne fundovaného pedagóga tkvie v tom, že dokáže zistiť, vylúpnuť maximum z toho, čo študent ovláda.“

A čo sa týka samotnej Bratislavy? Prirástla vám k srdcu?

Nepochybne. Veď tu teraz žijem – okrem rokov štúdia – tridsať rokov. Ako vysokoškolák som mal prechodené mesto krížom-krážom, napríklad Vydricu, ktorá v tom čase ešte nebola úplne zmeneným priestorom, často sme chodili na devínsku vežu, kde bolo bežné vydriapať sa hore po skalách... Dodnes si doma uchovávam zábery, na ktorých sme vyfotení na pamätníku slovenskej histórie. Bolo jasné, že naše pohľady smerovali aj na druhý breh Dunaja. Vnímali sme, že na dohľad je Rakúsko a že je to oblasť, ktorú budeme zrejme iba ťažko spoznávať. Bratislava sa postupne stávala mojou vnútornou dominantou. Vnímal som ju ako mesto, kde získavam vedomosti, kde dospievam, zriem. Milovali sme historické jadro. Ako študenti sme obľubovali posedenie v niektorých – ešte typickým koloritom nasýtených – bratislavských vinárničkách.

Do Bratislavy, v ktorej pôsobíte ako učiteľ a neskôr ako riaditeľ gymnázia, však nebola cesta napokon priamočiara.

Počas vojny som hľadal učiteľské miesto, ponúkli mi ho v Partizánskom na strednej odbornej škole pre pracujúcich. Tam som aj nastúpil, a keďže po roku sa v Partizánskom uvoľnilo miesto na gymnáziu, celých ďalších päť rokov som tam pôsobil ako učiteľ matematiky a geografie. V tom čase som sa už poznal s mojou budúcou manželkou, ktorá má po svojej mame korene rovnako v Starej Turej, a keďže ona ako vyštudovaná ekonómka na odbore zahraničný obchod pôsobila v Bratislave, presťahoval som sa a odvtedy – s výnimkou troch rokov, keď som pôsobil na Gymnáziu v Senci – tu odvíjam svoju pedagogickú kariéru.

Ako ste si tu našli miesto, keď vravíte, že tak v minulosti, ako aj teraz je pre učiteľa problém nájsť si súcu učiteľskú pozíciu?

Človeku musí sem-tam zažičiť aj šťastena či zhoda súvislostí. Niekdajší triedny mojej manželky vyslal signál, že práve na Gymnáziu na Ulici Ladislava Sáru je voľné miesto učiteľa matematiky, a tak som práve tu roku 1987 napevno zapustil svoje pedagogické korene. Končí sa mi môj v poradí už dvadsiaty siedmy školský rok, pričom od roku 1990 pôsobím v gymnáziu ako jeho riaditeľ.

Viac ako 22 rokov na pozícii riaditeľa – to nie je v našich školských pomeroch maličkosť.

Nuž, priznám sa, že je to maratón, riaditeľov s takým dlhým a neprerušeným funkčným obdobím nájdete v slovenských školách asi veľmi málo.

To však znamená, že musíte byť po celý ten čas v maximálnej koncentrácii – profesijnej i ľudskej. Stíhate sa naďalej kvalitne profilovať – nachádzate si čas na sebazdokonaľovanie, čo je pre kvalitného riaditeľa a zároveň i manažéra školy kľúčové?

Na to, aby človek mohol pracovať vo funkcii riaditeľa, musel som mať a stále aj mám obrovskú toleranciu rodiny. Našťastie, deti nám pomáhala vychovávať manželkina mamička. Trošku v tom kontexte aj ľutujem, že som sa im venoval pomenej, keď boli malé... Ale v tých rokoch som bol v najväčšom nasadení práve tu v škole. Už aj preto, že som začal robiť niečo, čo som dovtedy neovládal. Všetko som sa musel naučiť a zvládať v rýchlom tempe: naštudovať si legislatívu, ekonomiku... Možno povedať, že celé prvé funkčné obdobie som sa učil.

Bola to pre vás v tom najlepšom slova zmysle takpovediac škola hrou?

Človek práve tým, že preniká do problematiky, skvalitňuje svoju prácu. A pristupuje k nej nanajvýš tvorivo. V mojom prípade to znamenalo, že som dokončil projekt bilingválneho gymnázia. Fakt, že sa mi ho podarilo založiť, ma povzbudil, oduševnil za ďalšími projektmi. Myslím si, že v rámci Bratislavy je to jedno z prvých bilingválnych gymnázií, popri gymnáziách na Metodovej, Novohradskej a Bilíkovej. Boli sme jedným z piatich bilingválnych gymnázií, ktoré vznikli v prvej etape.

Predpokladám, že ste na to aj dostatočne hrdý...

Tu môžem vysloviť spokojnosť, že talianska sekcia patrí skutočne medzi dobré, kvalitné vzdelávacie inštitúcie. Vždy keď sa stretnem s našimi absolventmi, zakaždým nadobudnem príjemný pocit, že ten vklad, energia a čas, ktoré som venoval tomu, aby toto bilingválne gymnázium vzniklo, neboli zbytočné. Dúfam, že talianska sekcia bude mať ešte dlhú existenciu a perspektívu, pretože žiakom dáva niečo iné ako riadne štvorročné štúdium. Tu ide o nadštandardné vzdelávanie, ktoré si vyžaduje od žiakov, aby do toho dali oveľa viac ako kdekoľvek inde. Preto si myslím, že je dobré, keď dostávajú takéto šance. Absolventi – a život to potvrdzuje – dosahujú kvalitnejšie, zaujímavejšie a lepšie posty v rámci svojho uplatnenia sa v profesijnom živote.

Stali ste sa riaditeľom v prelomovom období rokov 1989 – 1990. V hektickom čase, ktorý bol poznamenaný eufóriou či úspechom, ale aj zlyhaniami a sklamaniami, to nebolo zrejme jednoduché.

Keďže som rodený optimista, dokážem vnímať a odlišovať okrem pozitív a dobra aj nedostatky, rozčarovania. Je to súčasť života a vývoja každej ľudskej spoločnosti v jej rôznych časových i hodnotových fázach. Určite si myslím, že mnohé veci v našom školstve boli veľmi dobré, kvalitné. Nebolo by korektné hovoriť o tom, že všetko bolo zlé. Išlo by o zúžený a neobjektívny pohľad. Vždy sa snažím pri hodnoteniach viackrát poprevracať obe strany mince – s pozitívami aj negatívami. Napokon, aj dnešná doba je zložená z protikladov, ktoré vnímame zjednodušene ako dobré a zlé veci, ktorými sme obklopení.

Je to možno aj na spôsob toho, že nikdy nepoviem, že máme zlú či menej vnímavú mladú generáciu, aká ju predchádzala v časoch mojej mladosti. Máme mladú generáciu, ktorá je iba odrazom spoločnosti, jej atmosféry. Sú v nej skvelí jednotlivci-študenti, vzdelaní ľudia, budúci veľkí „fachmani“, ale v tom množstve aj nezbedníci, teda tí, čo nestíhajú, nedokážu si nájsť svoje uplatnenie... Ale aby som paušalizoval, že dnešná mládež je iba dobrá či iba zlá, to by bolo veľmi skreslené.

Ako vychádzate vy so študentmi v škole? Ide o výsostne „pracovný vzťah“ v dialógu pedagóg – žiak alebo si nachádzate čas aj na to, aby ste sa s nimi zhovárali aj o veciach zdanlivo banálnych – o všednom živote, ich trápeniach, o pohľade na ich životné hodnoty...

K svojim študentom sa snažím byť najmä vždy úprimný. Najlepší vzťah je ten, keď si vzájomne dôverujeme. A dôvera v žiaka ako takého môže len posilniť postavenie učiteľa. Ja neváham napríklad spýtať sa žiakov, akí majú pohľad oni na mňa. Pridávam ich postoju voči mojej osobe veľký význam. Jedna z vecí, na ktorej však ľpiem, je, aby sa učili forme vyjadrovania. Spôsobu, akým nastoľujú témy, ako ich vnímajú, analyzujú. Nemám rád nekonštruktívne vajatanie, nabádam ich, aby hovorili k veci, vyjadrovali sa priamočiaro. Keď niečo kritizujú, alebo s niečím nesúhlasia, aby išlo skutočne o konštruktívnu kritiku, aby si svoj názor dokázali obhájiť, vyargumentovať. Vždy ma poteší, keď sa študenti naučia kultivovane vyjadrovať, svoj názor bez okolkov prezentovať. Preto som rád, že v našej škole funguje študentská rada, do ktorej ma pozývajú, a cítim, že je aj pre mňa prínosom, keď sa zúčastňujem jej debát.

Vnímate ich skôr ako svojich rovnocenných partnerov, keďže v škole ide o tvorivý proces, alebo dbáte o to, aby sa zachovával v komunikácii so študentmi väčší odstup?

Napriek tomu, že im prízvukujem, že je iba na nich, nakoľko mi dovolia byť dominantným v rámci vyučovacieho procesu, nedokážu byť ešte takí aktívni, aby to napĺňalo moju predstavu o vklade žiakov do kvality vyučovacieho procesu. Potešilo by ma, keby nastala podľa mňa ideálna konštelácia – aby som bol ja dominantný iba z jednej tretiny a samotní študenti až z dvoch. Aby celý proces zhodnocovali na to, aby si jednak veľa zapamätali a aby sa aj veľa dozvedeli. Pretože ani pri mojej najlepšej predstavivosti a empatii nemôžem ani len tušiť, čo chcú vedieť... Čiže musí tam byť vzťah ich aktívneho záujmu, musia sa viac vložiť aj vlastným úsilím a tvorivosťou do toho, čo chceme spoločne v škole dosiahnuť.

Teda zreteľne vám ide o vytvorenie partnerstva s vašimi študentmi...

Jednoznačne. Byť partnerom s pedagógom vo vyučovacom procese je dôležitá súčasť harmonizácie vzťahov medzi učiteľom a študentom. Samozrejme, že ich v rámci toho učím aj niektorým dôsled-

nostiam, dochvíľnosti na hodinu, snažím sa ľpieť na tom, že keď sa hodina začína, aké dôležité je vzdať jeden druhému úctu. Z ich strany už napríklad tým, že pri začiatku hodiny sa postavia... Prejaviť úctu druhému nie je hanba, je to spoločenský bontón. Budujeme si navzájom rovnocenný vzťah. Aby to nevyznelo tak, že iba ja vytváram na nich nároky bez toho, aby oni nemali svoje práva. Ono je to vždy tak, že sa život skladá z určitej fázy práva a potom aj povinnosti a zodpovednosti.

Ako je to vo vašej škole so vzťahmi v kolektíve pedagógov, najmä v súčinnosti skúsenejších učiteľov s mladšími nástupcami?
My sme tak trochu raritnou školou, keďže náš pedagogický kolektív tvorí viac ako štvrtina učiteľov, teda mužov. Zdá sa mi to byť vyvážené, dokonca dobré. Čo ma teší najviac, je fakt, že na našu školu sa vrátilo niekoľko našich bývalých žiakov, pričom v súčasnosti tu učí zo 5 – 6 bývalých žiakov našej školy, ktorých si pamätám už ja.

Vy ste vstúpili šesťdesiatkou k najskúsenejším v škole. Kedysi platilo, že si samotní učitelia akoby dávali za povinnosť vytvárať podhubie vo vlastnej škole, boli na pomoci mladším kolegom. Preniesli ste si do vášho pôsobenia riaditeľa pocit súdržnosti, vedomie, že mladším kolegom je treba pomôcť?
Doba, ktorú žijeme, je na mladého učiteľa náročnejšia ako v časoch, keď som začínal ja. Mali sme ľahšiu štartovaciu čiaru, aj kdejaké mladomanželské pôžičky, sociálne výhody... Ale aj v ľudských vzťahoch na pracovisku to fungovalo akosi priaznivejšie, v inom ľudskom rozmere, atmosfére. V tomto kontexte si veľmi rád spomínam na jedného môjho uvádzajúceho učiteľa, staršieho kolegu v Partizánskom počas môjho pôsobenia na tamojšom gymnáziu. Bol výborný človek, pozorný kolega. Jožko Dóczy ma skutočne dokázal akoby v pozícii staršieho súrodenca vtiahnuť do témy, do školského prostredia. Je to veľmi dôležité. My máme na našom gymnáziu výhodu, že sme fakultná škola a že sem mnohí učitelia chodia na prax. Vracajú sa na školu. Celkove je však štartová pozícia učiteľa viac oslabená ako v časoch, keď som začínal ja. Peniaze mali v kontexte celej ekonomiky vyššiu hodnotu, nehnuteľnosti nižšiu... Dnes mladý učiteľ bojuje o prežitie, čiže jeho postavenie v spoločnosti je podstatne viac oslabené, než tomu bolo predtým. Pevne však verím a vždy budem bojovať za významnejšie postavenie učiteľa v našej spoločnosti.

Nestráca pedagogika a učiteľstvo týmto na atraktívnosti? Ako je to s maturantmi – majú snahu hlásiť sa na pedagogické smery?
Mnohí sa aj prihlásia na pedagogický smer už s tým, že si uvedomujú, že im to dozaista vytvorí niekoľko problémov, ktoré ich po ukončení vysokej školy môžu stretnúť. Po prvé – stále je problém nájsť si pedagogické miesto. To znamená, že štandardné pedagogické miesta sú výrazne obsadené. Ďalšou vecou je, že každý si uvedomuje, že učiteľský plat ho neuživí. Jednoducho, že si bude musieť hľadať ešte doplnkové zamestnanie. Napriek tomu, že niektorí by skutočne mali aj predpoklady, najmä vzťah k učiteľskej profesii, mnohokrát po skončení svojho štúdia jednoducho nedostanú šancu. A to je možno v celej problematike negatívne. V budúcnosti sa ukazuje potreba vzniku väčšej konkurencie na voľné miesta. Tá by prispela k tomu, aby ich zaujali čo najkvalitnejší učitelia. Tým pádom si aj študent vysokej pedagogickej školy uvedomí, že už nestačí študovať priemerne, ale že musí vynaložiť už počas štúdia maximum úsilia na to, aby sa profiloval ako budúci pedagóg v čo najvyššej erudovanosti.

Nepremieta sa v súčasnom stave školstva táto situácia napríklad aj do vzťahov medzi samotnými učiteľmi? Necítiť v nich napätie, a či skôr nastáva efekt vzájomnej solidarity namiesto zdravej konkurencie?
Možnože v minulosti, keď bol stimul výraznejších osobných ohodnotení, sa to prejavovalo viac. Mohol existovať taký pocit, že prečo ja nemám toto ohodnotenie, kým iní ho zas majú... V súčasnosti takmer všetky školy idú systémom tarifných základných platov, a z tohto dôvodu sa práca učiteľov aj ťažko diferencuje.

„Myslím si, že sme nemuseli ani robiť nejaké vážne a veľké reformy, ak by sme stavili na zaplatenie kvalitného učiteľa. Keby sme učiteľa neboli postupne vyháňali do iných zamestnaní, učitelia by sa svojej práci venovali s ešte väčším zaujatím a nasadením a možno dnes by sme mali ešte kvalitnejší vzdelávací proces bez nákladných reforiem.“

Akoby to vyznelo tak, že sú učitelia, ktorí nie sú dostatočne zaplatení, pritom však pre školu robia veľmi veľa, na druhej strane sú učitelia, ktorí si zasa urobia svoju prácu a už sa ponáhľajú do druhého zamestnania. Ale veľmi ťažko v súčasnosti, napriek tomu, že je tu tlak na hodnotenie kvality učiteľa a vzdelávacieho procesu, sa k tejto téme objektívne vyjadriť... Myslím si, že sme nemuseli ani robiť nejaké vážne a veľké reformy, ak by sme stavili na zaplatenie kvalitného učiteľa. Keby sme učiteľa neboli postupne vyháňali do iných zamestnaní, učitelia by sa svojej práci venovali s ešte väčším zaujatím a nasadením a možno dnes by sme mali ešte kvalitnejší vzdelávací proces bez nákladných reforiem. Mali by sme vskutku zanietených učiteľov, ktorým nič nehovorí to, že musím získať ešte 10 – 15 ďalších kreditov, aby som mal o tri percentá vyšší plat. Plat by nebol stimulujúcim faktorom či limitom, že sa ide vzdelávať. O svoje zdokonaľovanie a vzdelávanie by sa snažil preto, aby bol lepší aj pre samotných študentov zaujímavejší.
Takže to je ten moment, ktorý má trápi. Učiteľ sa vzdeláva vtedy, keď to sám potrebuje, keď vycíti, že to je správna cesta jeho voľby a túžby byť kvalitnejším a pre svojich žiakov prínosnejším. Ak sa takto vzdeláva, keď je to jeho prvotná motivácia, prináša to aj efekt. Ak ho donútime, aby sa vzdelával iba preto, že dosiahne vyšší plat, väčšinou sa zmysel začína míňať svojmu účinku.

Tým, že sa to deje, stráca aj prirodzené profesijné sebavedomie a trpí aj ľudsky. Nie je jednoduché žiť s tým, že vykonávate profesiu, v učiteľskom stave skôr poslanie, ktoré na rozdiel od minulosti vaše okolie vníma s ľahostajnosťou. Zrejme nezvýšime status učiteľa iba tým, že by sa zrazu objavili peniaze na platy...
K negatívnemu vnímaniu, žiaľ, prispievajú aj viaceré médiá, vyrábajúce neraz umelé kauzy práve vtedy, keď sa karta obracia k lepšiemu v prospech učiteľov. Spoločenské postavenie nenapraví iba plat učiteľa. Tu musí zafungovať celospoločenské vedomie. Postupnými krokmi musíme začať znovu budovať jeho miesto v hierarchii zdravo fungujúcej krajiny. To znamená, že ak my chceme mať kvalitného učiteľa, nesmieme si zobrať za „vzor“ toho učiteľa, ktorý je priemerný, odučí si a ide domov, o nič iné sa už nestará a akoby iba využíval školské prostredie, v ktorom má 22 hodín týždenne vyučovaciu povinnosť a je zvýhodnený v spoločnosti, pretože má prázdniny a robí menej ako ostatní. Kdeže!
Ja sa môžem zaručiť, že prevažná väčšina učiteľov našej školy robí podstatne viac ako 40 hodín týždenne. Pretože neustále pracujú so žiakmi, opravujú písomky, spracúvajú si svoje osobné plány, pripravujú sa na hodiny, ďalej sa permanentne venujú svojmu sebazdokonaľovaniu v predmetoch, ktoré vyučujú... Stále sa vzdelávajú, pracujú na sebe. Aj tie dovolenkové dni, ktoré sú vo väčšom počte, si zďaleka nečerpajú. Koľkokrát vidím, že napriek tomu, že má niektorý z učiteľov vypísanú dovolenku, je v škole. Takže on sám cíti svoju zodpovednosť, keď potrebuje niečo dohnať, keď niečo nestihol.
Dobrý učiteľ doma zaspáva s tým, že myslí na svojho žiaka. Myslí na to, že sa žiakovi darí, alebo i na to, prečo má v škole neúspechy. A keď sa zobúdza, ráno sa chystá do školy s tým, čo urobí, akým spôsobom si zariadi deň... V škole je každý deň nová, iná situácia, každý deň prinesie nový školský príbeh nielen pre žiaka, ale aj pre učiteľa. A málokto si vie predstaviť, že keď učiteľ raz vojde do triedy, tak 45 minút ide naplno, musí sa úplne koncentrovať, aby v maximálnej miere odovzdal zo seba kvantum svojich vedomostí, doslova preniesol kus seba do hlavy žiaka.

Keby sme mali hovoriť v teoretickej rovine – existuje alebo niečo naznačuje, ako by sme mohli definovať pojem kvalitný učiteľ?
Ak sa už bavíme v tejto rovine, kvalitný učiteľ je podľa mňa človek, ktorý sa dokáže neustále motivovať, aby sa rozdával. To v žiadnom prípade nie je typologicky človek, ktorý by bol v škole iba preto, že je príjemné mať prázdniny.

Je májový čas, ktorý sa odjakživa snúbi s maturitami. Ako ich prežívate vy ako riaditeľ školy? Pedagógovia nesú väčšiu zodpovednosť, študenti sú plní očakávania. Badať túto atmosféru?
Ak sme si maturity z tradície zvykli označovať za skúšky dospelosti, nie je to žiadne zveličovanie. Je to skutočne prvá vážna skúška, ktorá k niečomu speje, ktorou má mladý človek možnosť získať istý vážny stupeň vzdelania. Oprávňuje a posúva ho aj k ďalším životným i profesijným krokom, métam. Čiže maturitná skúška v kontexte budovania životnej kvality mladého človeka a forsírovania jeho sebarealizácie má svoje výnimočné postavenie. Je prirodzené, že je spojená so stresom, s nedostatkom času, s nervozitou. Preto je dôležité, aby sme naladili počas maturít atmosféru pokoja, priazne, vzájomnej žičlivosti, pohody.
V minulosti, keď sme v čase maturitných skúšok mali triedne maturitné komisie, a keď teda bolo aj možné združiť všetkých skúšajúcich dohromady, keď sa nastupovalo v pondelok na maturitný skúšobný týždeň, zakaždým som pripomínal učiteľom, že pedagogické majstrovstvo spočíva v tom, že učiteľ dokáže odlíšiť, čo je nevedomosť, od toho, čo je tréma. Ale na to musí byť naozaj veľký učiteľ. Pritom si povedzme aj to, že u študenta-maturanta nie je problém dokázať, že niečo nevie. Majstrovstvo skutočne fundovaného pedagóga tkvie v tom, že dokáže zistiť, vylúpnuť maximum z toho, čo študent ovláda. Tým chcem povedať, že počas maturít je dôležité vytvoriť takú atmosféru, aby maturant išiel možno až nad rámec svojich možností. Možno, že práve vtedy si aj sám študent povie, že toto bolo prostredie, ktoré mi dalo šancu, ktorú by som pri iných súvislostiach či podmienkach nedokázal využiť.

Vaše gymnázium má zaujímavé motto: Moderná škola – základ života. Ako blízko či ďaleko je vôbec k naplneniu posolstva „moderny“, ak máme na mysli celé školstvo a jeho systém na Slovensku?
Školstvo, čo sa týka vybavenia, techniky a vzdelávania žiakov, prešlo obrovským prerodom. Vďaka rozvoju technológií sme sa museli vyrovnať s tým, že práve technológie zasiahli do vzdelávacieho procesu. Kedysi sme boli radi, keď sme mali v každej triede premietací a zobrazovací prístroj, meotar. Dnes sme v inej situácii, keď sa od každého vyžaduje a očakáva počítačová zdatnosť, aby ovládal interaktívnu tabuľu, dokonca aby sa stal tvorcom niektorých vzdelávacích programov. Naša škola veľmi pružne reagovala na potrebu. Začali sme úzko spolupracovať s Edulabom na projekte, ktorý sa nazýval Planéta vedomostí. Mnohí učitelia sa stali tvorcami softvéru, takže si myslím, že sme vstúpili do projektu Moderná škola už aj tým, že sme vytvorili prierezové predmety, spojili sa učitelia spoločenskovedných a prírodovedných predmetov, vytvorili prierezový predmet, snažili sme sa urobiť pre žiakov školy niečo zmysluplné...
Ak hovoríme o modernej škole, treba si ozrejmiť pojmy. Podľa mňa moderná škola nie je tá, ktorá oplýva množstvom modernej techniky. Je to predovšetkým taká škola, ktorá má učiteľov spôsobilých využívať moderné technológie, pritom efektívne. Je tu veľké nebezpečenstvo, že ak začnete používať moderné technológie, samotný proces výučby nielenže neurýchlite, ale naopak, zbrzdíte. V tomto kontexte sa potvrdzuje, že kľúčový je opäť ľudský faktor. V celom proces vystupuje do popredia učiteľ, ktorý má zvládnuť modernizáciu vzdelávacieho procesu. Žiaľ, pričasto sa stáva, že ho hádžu do rozbúreného mora a nechávajú zmietať sa vo veľkých vlnách. Buď prežije a vypláva, alebo sa utopí, trápi, že situácia je taká, aká je.

Pravdepodobne to má súvis aj so štátnymi vzdelávacími programami. Ako vy vnímate túto problematiku, o ktorej sa veľa diskutuje tak v odbornej, ako i laickej verejnosti?
Dnes konštatujeme, že štátne vzdelávacie programy majú príliš veľa učiva, že sa míňame vzdelávacieho cieľa a efektu. To sme však hovorili ešte úplne na začiatku. Ja som prízvukoval, že niekedy naučiť menej je viac. My totiž dnes mnohokrát ani neučíme, ako skôr preberáme učivo. Čo je obrovská škoda pre samotný výchovno-vzdelávací proces. Mali by sme si urobiť poriadok v tom, čo je dôležité, čo bude tvoriť trvalú vedomosť žiaka, na ktorú sa on v budúcnosti bude môcť spoľahnúť, z ktorej bude ťažiť. Pri moderných technológiách mnohé informácie si nemusí pamätať, môže si ich vyhľadať. To však neplatí o všetkom. Na niečom musí predsa budovať svoje vedomosti, musí mať fundament.

Ako vnímate povinnosť riaditeľa učiť? Nie ste tou záťažou po 22 rokov na poste riaditeľa unavený? Alebo vám to príliš nezasahuje do vašich manažérskych, riadiacich aktivít?
Určite to nevnímam ani ako povinnosť, tobôž záťaž. Pre mňa je už sám fakt, že prídem k študentom na vyučovanie do triedy, skôr relaxom. Ak chcem citlivo vnímať klímu školy aj prostredníctvom žiaka, je veľmi dôležité, aby som mal so žiakmi aj priamy kontakt. A som rád, že tie tri hodiny týždenne môžem učiť. Je jasné, že keby som mal učiť na plný úväzok, tak ako naši učitelia, prípadne ešte aj suplovať, mať prácu nadčas, určite by to nešlo.

Nedávno ste oslávili šesťdesiatku. Väčšinou sa želá oslávencovi, ale skúsme opačné garde: čo by ste vy ako oslávenec zapriali školstvu pri príležitosti vášho životného jubilea: svojim kolegom-učiteľom, vychovávateľom, celému školskému systému u nás?
Určite iba to najlepšie, a to najmä vo vzťahu k samotnej kvalite vzdelávania. Aby sme nerobili reformy pre reformy. Aby sme mali na pamäti, že všetko, čo robíme, robíme pre žiaka, ktorý je prioritným objektom vzdelávania. Nevymýšľajme už to, čo je vymyslené. Skúsme presvedčiť žiaka, že do školy bude chodiť rád, pretože bude mať pocit, že škola mu dáva niečo iné, lepšie, zaujímavejšie, ako by nachádzal mimo školy. Snažme sa vniesť do myšlienok detí viac radosti z učenia v rámci školského prostredia, v ktorom prežijú naozaj veľkú časť svojho mladého života. Ak žiaci budú s úsmevom sedieť a vnímať na hodine učiteľa, ktorého si budú aj vážiť, pretože si budú uvedomovať, že je to on, kto im otvára možnosti ich lepšej a zaujímavejšej životnej sebarealizácie, uplatnenia sa, odhaľuje im zákutia ich ďalšieho štúdia, sebazdokonaľovania sa, vtedy to bude pre naše školstvo najkrajší dar... Ak si žiaci a študenti túto skutočnosť i výzvu uvedomia, určite to pre nás všetkých na Slovensku bude príjemnejšie.

Za rozhovor ďakuje Ľudo POMICHAL
Foto Ján SÚKUP

VIZITKA

RNDr. Pavel Sadloň sa narodil 9. marca 1953 v Starej Turej, kde prežil svoje žiacke roky a detstvo. V tom najlepšom bolo ovplyvnené priľnutím k rodinnému prostrediu a prírodným zákutiam kopaničiarskeho kraja. Po skončení ZDŠ v Starej Turej pokračoval v stredoškolskom štúdiu na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Novom Meste nad Váhom. Keďže sa snažil učiniť zadosť svojmu vzťahu k matematike a geografii, rozhodol sa pre štúdium na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, ktorú úspešne ukončil roku 1976.
Svoje prvé pracovné miesto na pozícii učiteľa si zastal už počas prezenčnej základnej vojenskej služby, keď narukoval na Vysokú vojenskú technickú školu v Liptovskom Mikuláši, kde prednášal topografiu. Po odkrútení vojenčiny nastúpil po ročnom „zahriatí sa“ v Strednej odbornej škole pre pracujúcich na Gymnázium v Partizánskom, kde päť rokov, podobne ako na svojom ďalšom trojročnom pôsobisku – Gymnáziu v Senci, učil matematiku a geografiu. Týmto svojim obľúbeným predmetom sa nespreneveril ani po príchode do Bratislavy, v ktorej žije už celkove tridsať rokov a kde svoj pedagogický život spojil s Gymnáziom na Ulici Ladislava Sáru v mestskej časti Karlova Ves. Od roku 1990 zastáva Pavel Sadloň v tejto škole post riaditeľa.
Zásluhou Pavla Sadloňa a jeho vzťahu k Taliansku sa zo školy, ktorú manažuje, stal pojem aj vďaka bilingválnej výučbe taliančiny. Za rozvoj slovensko-talianskych vzťahov sa mu dostalo významného ocenenia od prezidenta Talianskej republiky – čestného titulu Rytier Radu zásluh o Taliansku republiku. Roku 2012 sa mu dostalo uznania aj od vtedajšieho ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR E. Jurzycu, ktorý mu pri príležitosti Dňa učiteľov udelil Malú medailu sv. Gorazda.
Pavel Sadloň, ktorý sa vo voľnom čase vydáva na turistické túry prírodnými krásami Slovenska, najmä však do svojho rodného kraja pod Veľkou Javorinou, je ženatý, s manželkou Silviou majú dve dospelé deti – dcéru Zuzanu a syna Michala.

Splnilo bánovské gymnázium prvákom ich očakávania?

PRIESKUM PROSPECHU PRVÁKOV

Aj túto otázku som položila študentom 1. ročníka na konci prvého polroka na gymnáziu. Tiež ma zaujímalo, prečo si zvolili práve túto školu, ako prospievali na základnej škole a ako prospeli tu.

Najskôr som im oznámila cieľ svojho malého anonymného prieskumu. Požiadala som ich, aby odpovedali pravdivo a pri každej otázke zakrúžkovali iba jednu z uvedených odpovedí. Ak sa nechceli vyjadriť, prieskum mohli odmietnuť. Neodmietol nikto, na otázky dotazníka spolu odpovedalo 51 prítomných žiakov.

Študenti odpovedali na tieto otázky:

1. Kto ťa ovplyvnil pri výbere strednej školy?
a) rodina
b) výchovný poradca (škola)
c) kamarát
d) sám som sa rozhodol

2. Čo ovplyvnilo tvoje rozhodnutie?
a) ešte som nebol rozhodnutý pre žiadny študijný odbor
b) gymnázium ma najlepšie pripraví na vysokú školu
c) škola v mieste alebo v blízkosti bydliska

3. Splnilo gymnázium tvoje očakávania?
a) áno
b) nie
c) iba sčasti

4. Keby si sa opäť mal rozhodnúť, bola by to táto škola?
a) áno
b) nie

5. Ako si prospieval na ZŠ?
a) väčšinou so samými jednotkami
b) stále s vyznamenaním
c) väčšinou s prospechom veľmi dobrý

6. Ako si prospel teraz?
a) so samými jednotkami
b) s vyznamenaním
c) veľmi dobre
d) dobre
e) neklasifikovaný

A aké boli odpovede?

Z 51 opýtaných žiakov 29 (56,9 %) uviedlo, že pre štúdium na gymnáziu sa rozhodli sami, 20 (39,2 %) študentov uvádza vplyv rodiny. Iba jedného (1,9 %) ovplyvnil výchovný poradca a jeden (1,9 %) sa dal ovplyvniť kamarátom. Prekvapuje pomerne vysoké číslo tých, ktorí sa rozhodli sami. Je to v posledných rokoch určite nový fenomén, ktorý prezrádza, že mnohí deviataci sa rozhodujú samostatne a rodina to aj rešpektuje.

Druhá otázka zisťovala, čo ovplyvnilo ich rozhodnutie pre danú školu. Až 21 žiakov (41 %) si vybralo gymnázium preto, lebo neboli rozhodnutí pre žiadny študijný odbor. Najlepšiu prípravu na štúdium na vysokej škole očakáva od gymnázia 23 prvákov (45 %). Siedmich (13,7 %) pri výbere ovplyvnilo sídlo školy v mieste bydliska.

Škola splnila očakávania 18 žiakom (35,3 %), z nich jedenásti si gymnázium vybrali sami. Z týchto žiakov na gymnáziu jeden prospel so samými jednotkami, siedmi s vyznamenaním, piati veľmi dobre a piati prospeli dobre. Piatim žiakom (9,8 %) sa ich očakávania nenaplnili, z nich jeden na ZŠ prospieval so samými jednotkami, štyria stále s vyznamenaním, teraz všetci piati prospeli veľmi dobre. Možnosť splnenia očakávaní iba sčasti uviedlo spolu až 29 (56,9 %) žiakov.

Keby sa mali respondenti opäť rozhodnúť, pre túto školu by sa znovu rozhodlo 31 (60,8 %) z nich. Z tých, čo odpovedali áno, 22 žiakov si školu vyberalo samo, ich vlastné rozhodnutie tak dosiahlo 71-% úspešnosť. Siedmi z tých, čo odpovedali nie, si školu tiež vyberali sami.

Zo žiakov, ktorí by sa znova rozhodli študovať na gymnáziu, jeden teraz prospel so samými jednotkami, desiati s vyznamenaním, jedenásť žiakov malo veľmi dobrý prospech, deviati prospeli dobre. Zápornú odpoveď označilo 20 (39,2 %) opýtaných, z nich štyria na ZŠ prospievali so samými jednotkami, štrnásti stále s vyznamenaním a dvaja veľmi dobre. A ako prospeli na gymnáziu? S vyznamenaním piati, veľmi dobrý prospech dosiahlo jedenásť žiakov, dobrý prospech mali štyria z nich. Ak u žiakov, čo by sa už pre túto školu nerozhodli, porovnáme počet vyznamenaných na ZŠ a teraz, zistíme, že počet vyznamenaných podstatne klesol.

A s akým prospechom prišli prváci zo základnej školy? Väčšinou so samými jednotkami devätnásti (37,2 %), z nich si samé jednotky v 1. polroku na gymnáziu udržal iba jeden žiak, siedmi prospeli s vyznamenaním, siedmi veľmi dobre a štyria dobre. S vyznamenaním nastúpilo na gymnázium 26 prvákov (51 %), z nich teraz ôsmi prospeli s vyznamenaním, trinásti veľmi dobre a piati dobre. S prospechom veľmi dobrým prišlo na gymnázium šesť žiakov, z nich si tento prospech udržali dvaja, zvyšní štyria prospeli dobre. Prospech si oproti ZŠ nezlepšil žiadny zo žiakov participujúcich na prieskume.

Zo všetkých respondentov v polročnom hodnotení na gymnáziu so samými jednotkami prospel iba jeden žiak, samé jednotky mal aj počas ZŠ. S vyznamenaním prospelo pätnásť žiakov, veľmi dobre dvadsaťdva a trinásť dobre.

Tab. 1: Porovnanie prospechu žiakov podľa odpovedí na otázku č. 4

Odpoveď	Prospech	ZŠ	Gymnázium
áno	väčšinou so samými jednotkami	15	1
	s vyznamenaním	12	10
	veľmi dobre	4	11
	dobre	0	9
nie	väčšinou so samými jednotkami	4	0
	s vyznamenaním	14	5
	veľmi dobre	2	11
	dobre	0	4

Tab. 2: Porovnanie prospechu žiakov na ZŠ a v 1. polroku na gymnáziu

Prospech	ZŠ	Gymnázium
väčšinou so samými jednotkami	19	1
s vyznamenaním	26	15
veľmi dobre	6	22
dobre	0	13
neklasifikovaný	0	0

Prieskum, ktorý o mnohom napovedá...

Ak porovnávame prospech na ZŠ s prospechom v 1. polroku gymnázia a zistíme väčšie výkyvy, nemali by sme to nechať bez povšimnutia. Iste, za touto zmenou treba vidieť zmenu prostredia, nový kolektív, nových učiteľov, nový štýl práce a v neposlednom rade aj množstvo náročného učiva. Možno to na prvý pohľad vyzerá tak, že na gymnáziu majú učitelia privysoké nároky na žiakov v porovnaní so základnými školami, ale treba sa na to pozrieť z rôznych uhlov pohľadu. Žiaci prišli z rôznych základných škôl, a aj keď je všeobecná snaha o to, aby základné školy kládli na žiakov rovnaké nároky a aby žiakov porovnateľne hodnotili, určite tu existujú rozdiely, čím sa stáva, že na gymnázium prichádza „lepší" jednotkár a „horší" jednotkár.

Ďalším faktorom prispievajúcim k zhoršeniu výsledkov pri prechode zo ZŠ môže byť okrem voľnejšieho deviateho ročníka aj vývinová fáza puberty, ktorou žiaci prechádzajú, v kombinácii s novým kolektívom. Za zhoršeným prospechom býva i zmena prostredia, ako som už spomenula, preto treba sledovať, či si žiaci na konci roka prospech zlepšia, čiže adaptujú sa na podmienky gymnázia a tunajších učiteľov, alebo zhoršený prospech bude pokračovať, z čoho bude treba odvodiť ďalšie závery, čím to môže byť spôsobené.

Z uvedeného prieskumu vyplýva, že učitelia na gymnáziu by nemali poľavovať zo svojich nárokov na žiaka, ale snažiť sa čo najviac pomôcť prvákom pri adaptácii na nové podmienky a na vyučovaní vytvárať priestor na prejav osobitého potenciálu každého prijatého žiaka. Máme najlepších žiakov, mali by sme mať s nimi spoločný cieľ: dosahovať čo najlepšie výsledky, vyprofilovať záujem o študijný odbor a čo najlepšie ich pripraviť na ďalšie štúdium.

Pozn.: Kvôli lepšiemu prehľadu číselných údajov uvedených v texte uvádzame tab. 1 a 2. V tabuľkách sa uvádzajú počty žiakov (nie percentá).

Mária ŠKULTÉTYOVÁ,
Gymnázium J. Jesenského
v Bánovciach nad Bebravou
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Gymnazisti z Nových Zámkov triumfovali v Senci

PREZENTÁCIA PROJEKTOV ACES

V septembri 2012 začatý spoločný projekt našej školy a škôl z Rumunska a Bosny a Hercegoviny sa skončil úspechom. V rámci projektu sme skúmali minulosť a prítomnosť rozprávok a ich vplyv na mladých ľudí. Dlhé mesiace tvrdej práce neboli zbytočné, pretože zo 44 prijatých projektov 5 bolo víťazných.

Záverečný akt predstavenia a ukončenia projektov ACES sa uskutočnil aj tento rok na Slovensku v Senci v dňoch 9. – 12. apríla. Účastníci z 15 krajín sa schádzali v meste so Slnečnými jazerami počas utorka, aby si hneď na ďalší deň merali svoje prezentačné schopnosti, zručnosť i tvorivosť. Každý projekt mohol prezentovať z jednej školy len jeden pedagóg a jeden študent. Prezentácie sa uskutočnili v stredu popoludní. Ku každému projektu súťažiaci vytvorili plagát, na ktorom boli zobrazené produkty (písomné práce, eseje, fotografie, atď.). Plagát musel odzrkadľovať aktívnu prácu počas obdobia realizácie, ktorú študenti prezentovali porote v anglickom jazyku. Naša škola popri ústnej prezentácii pripravila aj súhrnné video o udalostiach minulých mesiacov.

Vo štvrtok večer sa začala záverečná slávnosť ACES-u, vysielaná v priamom prenose na internete. Zo 44 projektov vybrali 5 najúspešnejších a najkvalitnejších v 5 kategóriách. Náš spoločný projekt vyhral v kategórii *Účasť študentov v projekte*, pretože na realizácii projektu sa aktívne zúčastnilo najviac študentov spomedzi všetkých partnerských krajín. Štvorčlenná porota pri vyhlasovaní výsledkov poznamenala: *„Tento projekt sa zaoberal témou, ktorá je blízka srdciam mladých ľudí... zábavným spôsobom porovnáva minulosť a prítomnosť témy. Vytvorili taký užitočný učebný zdroj, ktorý môžu používať učitelia v prípade experimentovania v rovnakej téme. To je smer, ktorým by sme sa mali uberať – nechať na študentoch, aby nás zaviedli do nových dimenzií učenia."*

Náš projekt dosiahol obrovský úspech, pretože sme neboli úspešní iba v celoslovenskej konkurencii, ale aj v konkurencii krajín stredoeurópskeho a juhoeurópskeho priestoru. Zo Slovenska boli napokon úspešné dve školy, medzi nimi aj naše Gymnázium Petra Pázmáňa s vyučovacím jazykom maďarským v Nových Zámkoch. Zagratulovali nám aj predstavitelia slovenského partnera programu ACES z občianskeho združenia Včelí dom, keďže sme hodnotne reprezentovali celé naše Slovensko.

Zoltán SOÓKY,
Foto autor

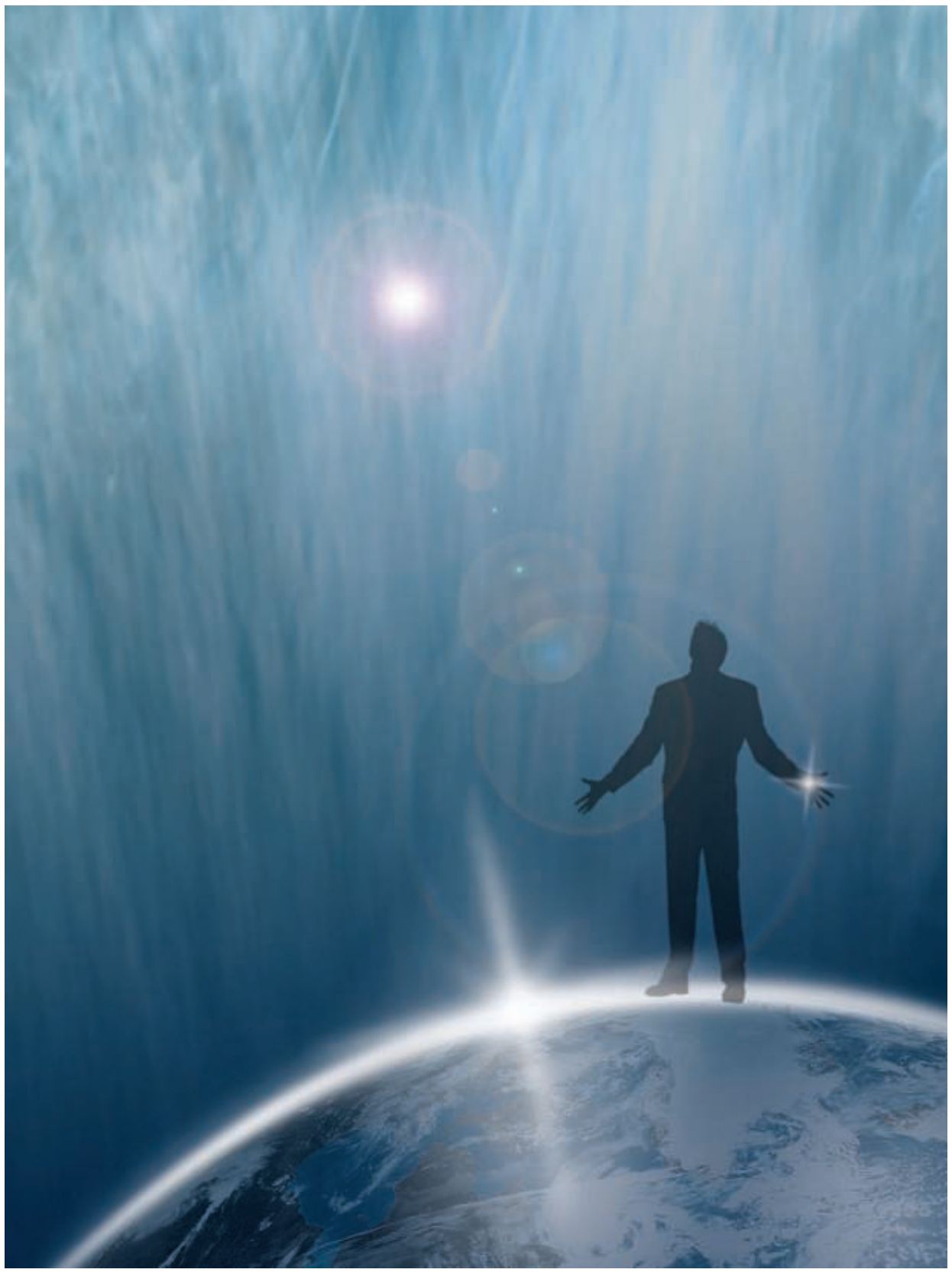

Planéta Zem potrebuje opateru nie deň, ale všetkých 365 dní v roku

DEŇ ZEME AKO VÝZVA NA POKORU

Dvadsiaty druhý apríl, ktorý sme si nedávno pripomenuli, človek symbolicky zasvätil našej modrej planéte. Naša Zem je v dosiaľ poznanom vesmíre vskutku zázračne oživená. Ak si človek všíma, ako úžasne funguje život na našom pozemskom svete, nemôže zostať ľahostajný k tomu, či život na Zemi zachováme, alebo ho pochováme.

Človek bol v minulosti viac spätý so svojou prastarou matkou – Zemou. Jeho život oveľa viac závisel od toho, čo mu matička Zem porodila. V minulosti akoby si ľudstvo viac vážilo, že z pôdy sa zrodí nový život, či už v podobe obilia, ktoré malo cenu zlata, alebo v podobe iných plodov – darov Zeme, ktoré mu poskytovali a aj v súčasnosti nám poskytujú obživu. Človek modernej doby akoby sa stále viac a viac vzďaľoval od prírody a akoby prestával chápať svoju odvekú spätosť s ňou...

Len vďaka geniálne fungujúcemu zachovávaniu kontinuity života na Zemi má aj človek, ktorému Stvoriteľ zveril do opatery tento najväčší zázrak, možnosť jestvovať na tejto planéte. Ľudstvo drží pomyselne vo svojich dlaniach osud našej planéty a len na ňom záleží, ako s týmto zázrakom naloží. Ak budeme hľadať a vidieť zázraky mimo prírody, potom si nevšimneme, ako sa nám doslova deň za dňom bude vytrácať zázračný život z lesov, lúk, jazier či morí. Ak človek nebude považovať za najväčší zázrak zachovanie kontinuity života na našej planéte, potom sa z nej život – či už nápadnejšie, alebo nenápadnejšie – v budúcnosti vytratí.

Správanie sa ľudí k prírode nie je vôbec také, aké by si naša živiteľka zaslúžila. Príroda je od Stvoriteľa pre nás darom, no mnohí z nás sa k nej správajú celkom macošsky. Niektorí si myslia, že im patrí všetko a že si z nej môžu vziať, čo len chcú a koľko len chcú. Iní zasa pytliačia na vzácne druhy živočíchov či trhajú zriedkavé druhy rastlín. Podaktorí sa neboja zájsť si k lesnému potôčiku a tam si poumývať auto v mylnej domnienke, že to prírode a ani im neublíži.

Aj túto jar som počas nočných výskumov zaznamenal nedovolené pytliactvo na jeleniu a srnčiu zver za pomoci svetlometu, ktoré nemá nič spoločné s ochranárskou etikou skutočného poľovníka, a to ešte v období, keď je táto zver prísne chránená! V predvianočnom období som sa zasa smutne pozeral na mladý jedľový pník, ktorý zostal v lese po nesvedomitom človeku. V jeseni mi oči zvlhli slzami pri pohľade na doslova vydrancované čučoriedniky po necitlivých zberačoch, ktorí chceli mať doma čo najviac darov lesa...

Dobre sa nám hovie v znečistenom prostredí?

Prírodu sme dostali do opatery od jej Stvoriteľa, aby sme si ju chránili, lebo len ona je život a len v nej a z nej sa počína vždy nová a nová existencia. Ak sa však budeme k prírode správať tak, že ju budeme nezámerne i cielene drancovať, potom sa z nej postupne vytratia vzácne hlucháne, muráriky, levy, slony, voňavé konvalinky, plesnivce...

Je na každom z nás, aby sme sa k prírode – tomuto vzácnemu Božiemu daru – správali citlivo a vzali si vždy z nej len toľko, koľko nevyhnutne potrebujeme. Tak, aby v nej zostal vždy dostatok na založenie nového pokolenia. Veď kedysi Noe zachránil pred potopou po jednom páriku z každého druhu. Zachránil ich pre nás, aby sme poznali všetko, čo stvoril Pán. Našou povinnosťou je zachovať prírodné bohatstvo Zeme v jeho rozmanitosti pre budúce generácie.

Keď zavíta do zátiší našej prírody jeseň, lesné i lúčne zátišia zovšednejú. Z prírody sa vytratí zelená sviežosť stromov i trávy. A práve v tomto čase, keď sa bujná vegetácia začína scvrkávať a šúveriť, žaluje sa na nás pramatka Príroda i matička Zem. Všade tam, kam vkročila ľudská noha, nájdeme pobytové známky najmúdrejšieho tvora našej zázračnej planéty. O tom, koľko neporiadku je na našich sídliskách v mestách a na dedinách, vieme všetci. Stačí, ak sa pozrieme z okna, a hneď uvidíme mnoho papierikov a všakovakých zdrapov, ktoré nám kolú, alebo skôr nekolú, oči.

Hriech je, že nám porozhadzované odpadky nevadia na uliciach, keď po nich chodíme. Ba dakedy sa v nich doslova topíme. Aký stupeň už dosiahla devastácia našej duše, keď s najväčšou samozrejmosťou odhodíme neplatný cestovný lístok, len čo vystúpime z autobusu či električky? Do akého úbohého stavu už len kleslo naše vnútro, keď spokojne žijeme v znečistenom životnom prostredí?

Pri prechádzkach prírodou som smutný z toho, že pobytové známky po človeku nachádzam aj na takých miestach, kde by som ich nikdy nečakal. Človek, ktorému Stvoriteľ zveril do opatery zázračnú prírodu, ju zneucťuje všade, kam sa zatúla. A tak ma zarmúti plechovica v starom strúchnivenom pni, kde by mohla zahniezdiť sova. Rozbitá fľaška v jarčeku, kde by som radšej obdivoval bystrého pstruha. Olejové škvrny v studničke, z ktorej by som sa tak rád napil zázračnej vody... Takto by som mohol pokračovať v prehreškoch, ktoré páchame na našej pramatke Prírode a matičke Zemi.

Za čo všetko vďačíme Stvoriteľovi

Ak nám nevadí pri rannej prechádzke parkom, že pod pagaštanom je namiesto hŕby šuštivého lístia hromada papierikov a všakovakých odpadkov, tak s naším ekologickým cítením je zle-nedobre. Ak bez mihnutia oka odhodíme papierik, ktorý nám „zavadzal" vo vrecku, niekde povedľa lesného chodníčka, tak pupočná šnúra s našou pramatkou Prírodou je už dávno pretrhnutá.

Je na každom jednom z nás, aké životné prostredie si vytvoríme a v akom budeme žiť. A len my dospelí nesieme zodpovednosť aj za to, aký vzťah budú mať k životnému prostrediu a samotnej prírode naše deti. Ak naše ratolesti sa už odmalička musia hrať medzi odpadkami, ich detská dušička je už od útleho veku zdevastovaná. Ťažko v nich potom vyformujeme nejaké ekologické povedomie, keď ho nepoznali u nás dospelých.

A tak sa pokúsme už dnes správať tak, aby nikto nenašiel po nás nijaké pobytové známky v prírode, na ulici či v mestskom parku... Určite budeme všetci šťastní, keď nenájdeme nikde tam, kde má popod nohy príjemne šušťať jesenné lístie, ani len jeden papierik.

Človek nemá nijakú „zásluhu" na tom, že v nedozernom vesmíre jestvuje planéta Zem a na nej aj zázračná príroda. Život sa tu na našej modrej planéte počal z vôle Stvoriteľa celého vesmíru. Je to úžasné dielo, ktorého absolútne poznanie a pochopenie nie je ľudskému pokoleniu Bohom dovolené. Dokonalé pochopenie existencie vesmíru, prírody a aj nás samotných nie je vôbec potrebné na to, aby sme si jestvovanie našej planéty, prírody a nás samotných vážili nadovšetko na tomto našom pozemskom svete. No a pôvodcu tohto veľkého zázraku, nášho Stvoriteľa, by sme si mali uctievať najviac. Áno, jedine jemu musíme byť povďační za to, že jestvujeme a že je okolo nás ten čarokrásny svet prírody a nedozerného vesmíru.

Príroda potrebuje pochopenie a súcit

K Stvoriteľovi a jeho zázračnému dielu by sme mali zachovávať najvyššiu úctu a podľa toho sa k Nemu, ale aj vesmíru, našej planéte, prírode a, samozrejme, aj sami k sebe, i správať. **Mnohokrát mi však naše správanie k prírode nepripadá ako vzor vzťahu „najmúdrejšieho" tvora planéty k svojej pramatke, z ktorej sa narodilo všetko živé na našej Zemi. Skôr naopak. Veľmi nápadne mi pripomína roztopašné dieťa, ktoré koná bez uvažovania o tom, aké dôsledky a následky bude mať na okolie jeho rozmarné počínanie.**

Doslova s údivom sledujem plány projektantov, ako jednoducho tadiaľto vybudovať diaľnicu, tamto zase prehradiť údolie a vytvoriť vodnú nádrž... Za všetkými projektmi najmúdrejšieho človeka vidieť jasne len to, aby jemu bolo lepšie. Možno len kdesi na okraji veľkolepých projektov je „povinná" zmienka, aký dopad bude mať projektované dielo na okolitú prírodu. Hoci by to malo byť celkom naopak. Položme si ruku na srdce, či je tomu nie naozaj tak.

Boh stvoril prírodu zo svojej vôle, a preto by sme mali my ľudia, ako najmúdrejšie Jeho stvorenia, mať toto vždy na zreteli a načúvať Jeho vôli a hlasu. Nemali by sme sa povyšovať nad Stvoriteľa vesmíru, našej planéty, prírody i nás samotných a vyslovovať nad jednotlivými časťami prekrásnej, ale pritom veľmi zraniteľnej prírody ortiele bez toho, aby sme sa nezamysleli nad tým, či by naše konanie odobril aj samotný Boh. Ak by sme takto zaobchádzali s našou prírodou, ktorú nám do opatery zveril jej i náš Stvoriteľ, potom by sme ju budúcim generáciám odovzdali plnú zázračného života. **Pri každom našom konaní v prírode by sme mali mať vždy na zreteli, že ani jeden-jediný z nás ľudí nemá nijakú zásluhu na tom, že jestvuje vesmír, naša planéta, na nej zázračný život a my.** K našej prírode by sme sa mali správať ako k úžasnému Božiemu dielu, ktoré stvoril pre nás a kvôli nám, aby sme boli šťastní. Pamätajme preto na to, aby sme sa tomuto zázračnému dielu Stvoriteľa správali s veľkou úctou a pokorou...

Každý jeden z nás by mal byť vďačný za to, že smie žiť zázračný život, a nielen dnes, keď má sviatok naša Zem, by sme sa mali riadiť heslom „Ži a nechaj žiť". Naša planéta si nezaslúži našu pozornosť len jeden deň v roku, ale celých 365 dní. Ak si ju budeme chrániť len dnes, a potom si na ňu spomenieme zasa až o rok, môže sa stať, že nám z pomyselných dlaní, v ktorých ju držíme, vypadne a s ňou zničíme na nej i zázračný život...

Doc. Ing. Miroslav SANIGA, CSc.
Ilustračné foto stock.xchng

Medzipredmetové vzťahy: slovenčina – dejepis – informatika

OBJAVOVANIE JOZEFA KAROLA VIKTORINA

Využívanie medzipredmetových vzťahov v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov je vhodné na každom stupni školského vzdelávania, pretože je bránou otvárajúcou širšie svoje dvere nielen prísunu väčšieho množstva ľahšie spracovateľných a prijateľných vedomostí, ale aj logickému mysleniu, učí žiakov porovnávať, analyzovať, hľadať súvislosti...

Moderné koncepcie vyučovacieho procesu, kam nesporne patrí napríklad kooperatívne vyučovanie, projektové vyučovanie a iné, môžeme okrem bežných vyučovacích hodín využiť **aj v rámci krúžkovej činnosti a seminárov**. Ako príklad som si vybrala **obdobie 19. storočia – národnooslobodzovacie hnutie:** z učiva slovenského jazyka básnika štúrovskej generácie **Andreja Sládkoviča** a z dejepisu slovenského národného buditeľa, katolíckeho kňaza, vydavateľa **Jozefa Karola Viktorina**.

Iste by sa ma teraz mnohí kolegovia spýtali: „Prečo práve Jozefa K. Viktorina, o ktorom je tak málo zmienok v učebniciach či encyklopédiách?!“ Moja odpoveď znie: Práve preto, je vďačným objektom na ďalšie skúmanie. J. K. Viktorin úzko spolupracoval s J. M. Hurbanom, bol najbližším priateľom Jána Palárika, vydal dielo Andreja Sládkoviča, Jána Hollého. Bol vydavateľom almanachu Lipa, časopisu Sokol. Cez jeho osobnosť sa dostávame aj k ďalším osobnostiam slovenského národného života a literatúry, k zakladaniu spolkov...

Aké kroky by som použila na to, aby sa pred žiakmi otvorila bránka poznania a pochopenia danej historickej doby?

Práca na hodine

1. krok: Motivácia

Ako motiváciu by som využila spolupráca Andreja Sládkoviča a Jozefa Karola Viktorina pri vydávaní Sládkovičových *Spisov básnických*. Prečítali by sme si úryvok z monografie *Búrlivý život J. K. Viktorina*, ktorého súčasťou sú aj úryvky z korešpondencie Sládkoviča a Viktorina:

Jozef Karol Viktorin.

Andrej Sládkovič.

„... Jozef Viktorin vynakladal veľké úsilie v oblasti rozvoja slovenskej literatúry. Jedným z plodov jeho húževnatej, obetavej práce je vydanie diela A. Sládkoviča, J. Hollého a J. Záborského. Napriek podlomenému zdraviu bol plný elánu, pracovného nasadenia. Ako chudobný kaplán neváhal investovať do vydavateľskej činnosti a podpory slovenskej literatúry. Súčasne s almanachmi vydal roku 1861 dielo Andreja Sládkoviča a roku 1863 dielo Jána Hollého.

Súborné dielo Andreja Sládkoviča vydané Jozefom Viktorinom bolo jediné súborné dielo, ktorého sa veľký básnik dožil. Spolupráca Andreja Sládkoviča s Viktorinom sa začala už roku 1857 pri vydávaní Concordie. Andrej Sládkovič sa už od polovice štyridsiatych rokov aktívne zamýšľal nad vydaním básnickej zbierky, avšak ku koncepcii Spisov básnických dospel na začiatku šesťdesiatych rokov. V tomto období sa v Banskej Bystrici zoznámil s nakladateľom a kníhkupcom Eugenom Krčmérym. Krčméry sa rozhodol pomôcť Sládkovičovi na ceste k naplneniu cieľa, o čom svedčí i jeho list, ktorý 20. novembra 1860 napísal Jozefovi Viktorinovi, ktorého si Sládkovič vybral za korektora a vydavateľa svojich básní: ‚Velebný pane! Odpuste, že Vás idem unúvať, dosť som váhau, či sa mám k Vám utiekať, a či nie, ale veru sa duverne osmelujem v tom povedomi, že Vy ako priateľ všeho dobrieho miju prosbu láskavo splniť ráčite.

Umieniu som si mojim nákladom vydať Sládkovičove všetke posaváď vyšlie Básne, buďte tedy taký láskavý u Bagóva sa prezvedieť, ale dukladne, čo bude kostuvať tisk a papier, a síce: Básne tie chcem mať v tom formáte čo Slávy dcéra Kollárova, papier môže tak pekný byť ako Vaša Lipa má, i ten tisk sa mi zdá...‘

Po dohode s Viktorinom a Sládkovičom sa Krčméry rozhodol vydať Sládkovičove básne v tisíc exemplároch. Rukopis svojich básní odoslal Sládkovič Viktorinovi v januári 1861. Po niekoľkomesačnej intenzívnej spolupráci medzi Sládkovičom, Viktorinom a Krčmérym bola kniha vytlačená koncom apríla. Andrejovi Sládkovičovi sa splnil veľký sen. Listom zo dňa 5. mája 1861 poďakoval Viktorinovi za vynaloženú námahu: *„... kniha je na svete a – hádam pôjde svetom. Z mojej strany vďaka sláva Vám za Vaše ustávanie, za príkladnú pilnosť a horlivosť, s ktorou ste toto dielo na svetlo viedli!... Pozdravte našinsku družinu tam vrelým, bratským pozdravením. S Bohom. Váš Sládkovič.‘*

Zaujímavé sú myšlienky Jozefa Viktorina, ktoré zverejnil v doslove *Spisov básnických*: *‚Kto poéziu vúbec a slavianstvo zvlášte pochopiť a oceniť vie, tomu zobrané* Spisy básnické *Sládkovičove veľmi vítané budú. Zajiste vzorom básnictva všeslaviackeho Kollárovej* Slávy dcéry, *Hollého básňami staroklasickými a spevmi výtečnými Sládkovičovými je a bude národ náš v rodine velikého plemeňa slavianskeho navždy dústojne zastúpený. Pravda, že ani Hollého, ani Sládkovičove básne posiaľ takého ocenenia, jako naskutku zasluhujú, u súrodých bratoch nedosiahli. – O príčinách toho slová šíriť nebolo by tuná na svojom mieste. – Medzitým ale ani najmenej nepochybujem, že ocenenie to nevystane, vystať nemôže, kadenáhle sa vzdelanci slovanskí s týmito Múzy slovenskej plodmi prekrásnymi dúkladnejšie oboznajú. A preto k želaniu je, aby dielo toto nielen u krajanov našich slovenských rozsiahlého odbytu došlo.*

Jako nakladateľstvo pri vystojení diela tlačiarskom žiadnych výloh nešetrilo: tak menej ešte šetril som ja času a ustávania, aby sa spis – nakoľko len možno – dokonale verejnosti podal...

V Budíne, dňa 20. apríla 1861.

J. K. Viktorin‘

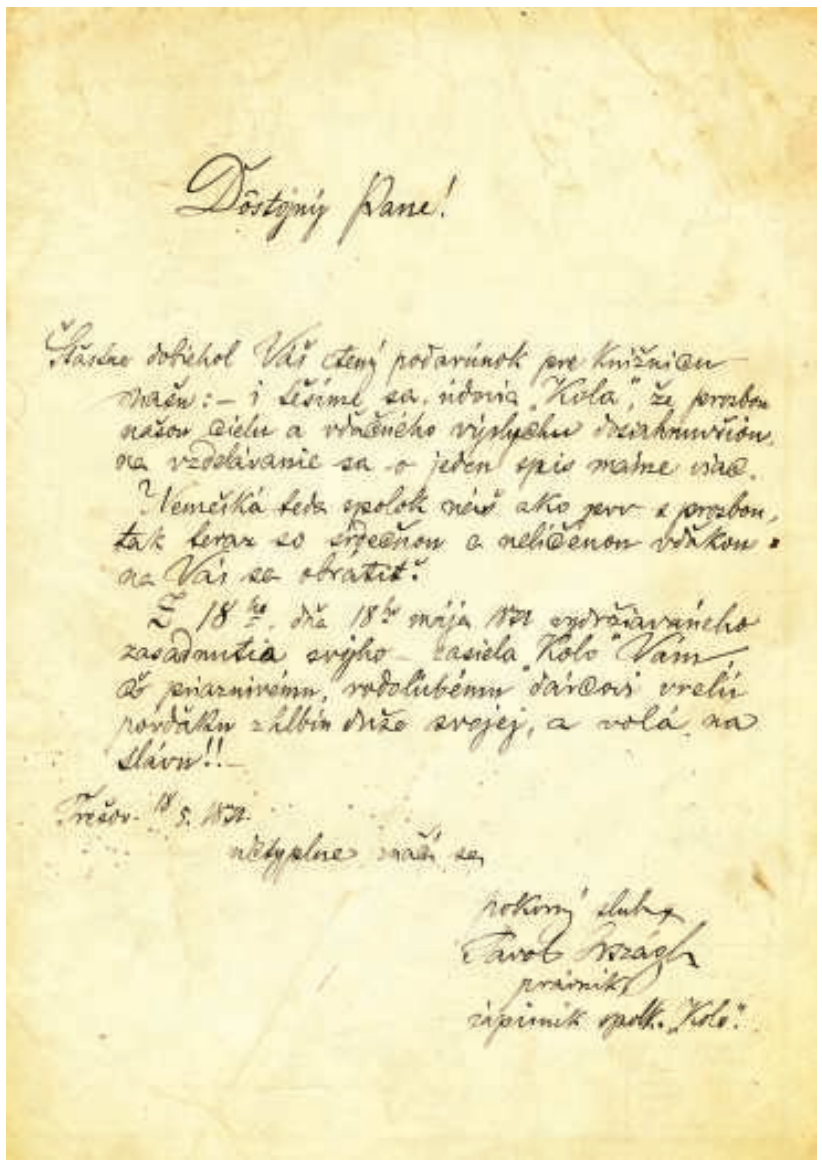

Důstojný Pane!

Našeho dobrého Vás ctený poťarúnok pre knižnicu naše:– i těšíme sa, nádeja „Kola“, že prozbou našou cielu a vřaného výsledku dosiahnutiu na vzdelávanie sa o jeden spis máme viac.

Nemečká tedy spolok niež ako pery z prozbou, tak teraz so srdečnou a nelíčenou vďakou na Vás se obratiť.

Z 18ho, dňa 18ho mája tu zpodčiarvaného zasadnutia svého zasiela Kolo Vam ďo priaznivému, vdolubému dárovi vrelú poďakku z hlbin duše svojej, a volá na slávu!!–

Trečov 18. 5. 1861.

nábožne vraňi sa

rokovný sluhy
Pavol Vrzgo
prísnik
zápisník spolk. Kolo.

Hviezdoslav Viktorinovi.

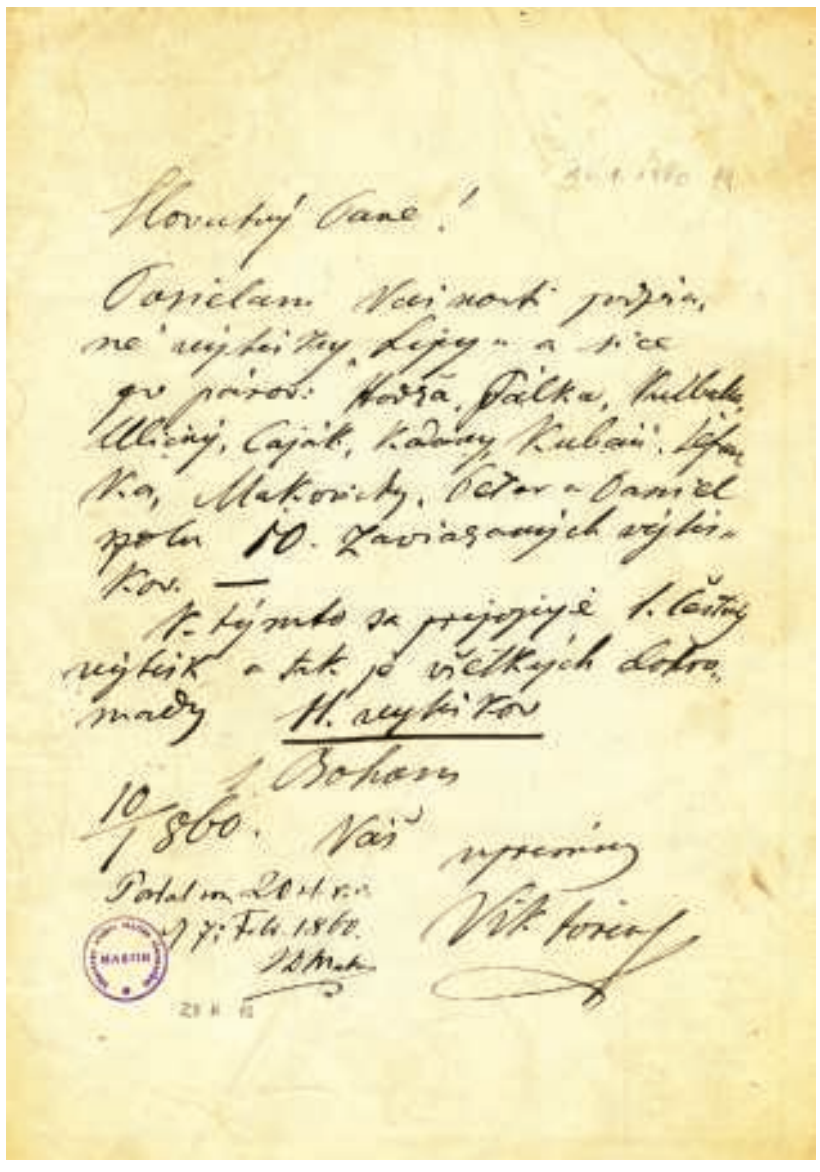

Slovutný Pane!

Oznámam Vám, že výtisky, lepšy a síce po pár: Kozka, Dálka, Hulbak, Ulický, Cajak, Kadaj, Kubáni, Šefrna, Ka, Makovický, Peter a Daniel po 10. zavíazaných výtiskov.

K týmto sa pripojuje 1. čistý výtisk a tak je všetkých dokromady 11 výtiskov.

S Bohom

10/1860. Váš

upremný

Vit Viktorin

Dostal sem 20 1 v.

27. Feb. 1860.

List Viktorina – z korešpondencie s odberateľmi almanachu Lipa.

2. krok: Rozbor prečítaného úryvku

3. krok: Oboznámenie žiakov s úlohami a rozdelenie žiakov na skupiny

Vhodné je rozdeliť žiakov na 4- až 6-členné skupiny, podľa počtu žiakov v triede.

- 1. skupina: vypracovanie prezentácie, pomocou ktorej zobrazia najdôležitejšie životné zastávky Andreja Sládkoviča (pomôcky: wikipedia, *Dejiny slovenskej literatúry*, atď.),
- 2. skupina: definícia štúrovského obdobia (úloha: vypracovať tabuľku pozostávajúcu z politických a literárnych osobností a vymenovať ich diela – nájsť aspoň 3 politické a 3 literárne osobnosti),
- 3. skupina: v prezentácii v programe PowerPoint znázorniť životnú cestu J. K. Viktorina (pomôcky: wikipedia, *Lexikón slovenských dejín*, *Dejiny slovenskej literatúry*, atď.),
- 4. skupina: vyhľadať slovenské periodiká vychádzajúce v 19. storočí.

4. krok: Prezentácia vypracovaných úloh, diskusia na danú tému

Spoločne hľadáme súvislosti a odpovede na otázky, ako napr.: Prečo bola na čele slovenského národnoobrodeneckého hnutia slovenská inteligencia, učitelia, kňazi? Akú úlohu zohrával pospolitý ľud? Ktoré boli najdôležitejšie ciele v oblasti výchovy a vzdelávania? Aké pocity máme dnes pri čítaní diel básnikov a prozaikov 19. storočia? Čím sú pre nás výnimočné ich vyjadrovacie schopnosti (štylistika, vyjadrenie pocitov, atď.)? Najzaujímavejšie postrehy študentov zaznamenáme **na interaktívnu tabuľu**.

Zadanie domácej úlohy

Vybrať si jednu osobnosť z tých, ktoré sme na vyučovacej hodine vymenovali, oboznámiť sa bližšie s jej životom a dielom v rámci individuálneho štúdia (podľa možností výskum, využitie archívnych materiálov) a spracovať referát.

Samozrejme, že toto množstvo úloh sa nedá stihnúť za 1 hodinu na seminári, krúžku či vyučovacej hodine. Na ich vypracovanie potrebujeme aspoň 2 hodiny a na vypracovanie referátu, ktorého obsah by mal byť tvorený i výskumnou prácou študenta, je potrebné poskytnúť ešte viac času, na základe dohody so študentmi. Táto činnosť slúži na rozšírenie vedomostnej úrovne žiakov, resp. študentov zo slovenského jazyka a literatúry, dejepisu a v neposlednom rade preverí vedomosti a zručnosti žiakov z aplikovanej informatiky, ktoré musia využiť pri vypracovaní zadaných úloh na počítači.

PaedDr. Helena RUSNÁKOVÁ,
Obchodná akadémia Šurany
Foto archív

Z Michaloviec odkazujú: „Sme šťastné deti“

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA ŠKÔL SR A ČR

Pod týmto pekným názvom sa niesol projekt, na ktorom v rámci medzinárodnej spolupráce škôl eTwinning pracovali malí prváci – žiaci I. A triedy Základnej školy (ZŠ) na Školskej ul. v Michalovciach a I. A triedy ZŠ na Ul. Václava Talicha v Moste v Českej republike – pod vedením svojich pani učiteliek a koordinátoriek projektu Mgr. Jany Fugovej a Mgr. Daniely Paurovej. Projekt trval od októbra 2012 do apríla 2013 a jeho hlavným cieľom bolo spoznávanie práv dieťaťa. A mal aj svoje webové sídlo: projektetwinning.webnode.cz.

Právo na meno spoznali deti v aktivite *Predstavujeme sa*, kde k svojim fotografiám pripísali prvé písmeno zo svojho mena a počas videokonferencie sa vzájomne predstavili. V ďalšej aktivite *Kde bývam* hľadali svoje mesto na mape, spoznávali Európsku úniu, kreslili jednotlivé časti svojho mesta a formou videa ho predstavili českým kamarátom – zistili, že každé dieťa má **právo na štátnu príslušnosť**.

Pomocou rozprávky *O rukavičke* deti spoznávali český jazyk, naučili sa čítať nielen slovenské, ale aj české slovíčka, tvorili si masky na dramatizáciu rozprávky a naučili sa, že každé dieťa má **právo na bývanie**. Na otvorenej hodine pre rodičov deti získavali poznatky o zdravej výžive, počítali rôzne druhy zeleniny a tvorili zeleninové chlebíčky pre chorého Tomáša. Do tejto aktivity sa zapojili aj rodičia detí. Deti spoznali **právo dieťaťa na výživu**.

Od medovníkov po čítanie kníh

Veľmi peknou aktivitou bola tvorba inovovanej rozprávky *Medovníkový domček*, ktorú tvorili deti na pokračovanie striedaním sa s partnerskou školou. Rozprávka bola vytvorená v modernejšom duchu a zlá ježibaba bola v závere premenená na medovníkový kľúčik, na ktorom si pochutnali hladné vtáčiky. Deti tak spoznali **právo na ochranu a pomoc**. V predvianočnom čase sa prváci zapojili do zdobenia medovníkov, z ktorých si vytvorili triedny medovníkový domček.

Aktivita s názvom *Viem, kde bývajú knihy* ich priviedla k spoznávaniu školských, ale aj mestských knižníc. Prvotným čítaním kníh sa tiež zoznámili s **právom dieťaťa na bezplatné vzdelávanie, hru a zotavenie**.

Vzájomnou výmenou slovenskej a českej básničky *Snehuliak* a *Zima* sa ich deti naučili recitovať, ilustrovali ich, boli vytvorené videá a svoje poznatky si vymenili na videokonferencii. Spoznali **právo dieťaťa na zdravý duševný a telesný rozvoj**.

V poslednej aktivite nazvanej *Naši kamaráti* spoznávali život detí v iných krajinách sveta a EÚ. Formou *brainstormingu* sa snažili podávať návrhy na riešenie situácií, ktoré v niektorých krajinách nastávajú. Skupinovou prácou sa snažili niektoré deti aj nakresliť. Takto spoznali **právo na rovnosť bez rozdielu rasy, náboženstva, pôvodu a postavenia**.

V apríli 2013 bol projektu *Sme šťastné deti* udelený národný certifikát kvality, ktorým ho poctila národná podporná služba eTwinning Slovensko a centrálna podporná služba eTwinning v Bruseli.

Mgr. Jana FUGOVÁ
Foto archív autorky

ZŠ Borský Mikuláš opäť v programe Comenius

REČ TELA AKO SPÔSOB KOMUNIKÁCIE

Súčasná moderná doba prináša zmeny aj v oblasti školstva. Kvôli kvalite vzdelávania a výchovy učitelia vítajú ponúkané medzinárodné projekty. Našu školu potešil oznam, že podaný projekt do programu Comenius 2012 – 2014 bol úspešný. Podotýkam, že v tomto medzinárodnom programe nie sme nováčikom. Škola už raz projekt – so zameraním na environmentálnu výchovu – v tomto programe absolvovala.

Cieľom nášho súčasného medzinárodného projektu je reč tela, teda v kultúrnych aktivitách nehovoriť, ale využiť pantomímu. Pracovné stretnutie predstaviteľov piatich krajín – Slovenska, Turecka, Bulharska, Španielska a Poľska – sa uskutočnilo na pôde našej školy ešte v októbri 2012. Koordinátorkou projektu sa stala Mgr. Daniela Tomašovičová, učiteľka anglického jazyka na našej škole. Práve angličtina bola určená na vzájomnú komunikáciu v projekte.

Kultúrny i ľudský prínos tvorivého projektu

Prvé projektové stretnutie na Slovensku bolo na programe od 18. do 22. februára 2013. Slávnostné privítanie sa uskutočnilo v Dome kultúry Borský Mikuláš, kde sa po pohostení začalo zoznamovanie. Vzácnu návštevu prijal aj starosta obce. Následne sa deti zo zahraničia ubytovali v rodinách našich žiakov. Ďalší deň každá krajina umiestnila na špeciálne miesto na chodbe školy svoj plagát na výstavku a zároveň predstavila svoju školu v počítačovej učebni. V popoludňajších hodinách sme spolu navštívili Bratislavu a divadelné predstavenie *Popolvár*, v ktorom herci tiež využili pantomímu.

Na druhý deň učitelia absolvovali školenie k webovému sídlu projektu. Najväčší potlesk patril slávnostnej kultúrnej akadémii. Na nej sa 143 žiaci I. a II. stupňa našej školy prezentovali scénkami a tanečným či hudobným vystúpením – len rečou tela. Divákom sa najviac páčila rozprávka o dedkovi a repe, príbeh z Ostrova šťastia, Harlekýn alebo Rómeo a Júlia. Zaujímavé boli aj tance z krajín našich priateľov. Oku diváka neunikli ani typické kroje tej-ktorej krajiny. Poobedie patrilo exkurzii do rodného domu básnika Jána Hollého a prehliadke kostola v Borskom Mikuláši. Medzinárodná večera v miestnej reštaurácii spojená s krátkym kultúrnym programom žiakov našej školy ukončila ďalší deň projektu.

Vo štvrtok žiaci vyrábali spoločného maskota projektu. Logo projektu bolo vytvorené už vopred, Bulhari priniesli aj trička

s ním. Účastníci projektu v tento deň navštívili aj známe pútnické miesto baziliku v Šaštíne-Strážach, kde deti nezabudli ani na nákup suvenírov.

Rozlúčkový večierok pre žiakov, učiteľov a rodičov otvorilo vystúpenie folklórneho súboru Slza, ktorý tiež splnil cieľ projektu – vyjadriť sa telom, v tomto prípade tancom. Po oficiálnom odovzdávaní upomienkových darčekov od školy a starostu obce sa hostia zapísali do školskej kroniky. Nasledovala diskotéka a lúčenie sa. Na ďalší deň všetci odchádzali do svojich domovov...

Prvé projektové stretnutie v rámci medzinárodného programu Comenius prispelo k humanizácii vzdelávania a výchovy, osvedčilo sa pri ňom zážitkové vyučovanie a žiaci a učitelia sa zdokonaľovali v anglickom jazyku. Už teraz sa tešíme na zahraničné partnerské stretnutia v Bulharsku, Turecku, Španielsku a Poľsku.

Mgr. Melánia ZÁBOJNÍKOVÁ
Foto archív autorky

Alternatívna učebnica informatiky pre prvý stupeň

AKO DEŤOM PRIBLIŽOVAŤ INTERNET

Milí kolegovia, ktorí radi používate rôzne vyučovacie metódy. Ponúkam vám alternatívnu učebnicu informatiky. Hoci, ruku na srdce – mne to znie aj divne, keďže iná učebnica pre prvý stupeň základnej školy, kde zase po niekoľkých rokoch odmlky od čias Infoveku učím, ani veľmi neexistuje...

Z osnov som vynechala len úpravu zvuku a nahrávanie, vyhľadávanie na internete vo všeobecnosti. Nevidím zmysel práce so zvukom s malými deťmi, keď sa zatiaľ neučia pracovať s videom ani PowerPointom či iným prezentačným programom. A keďže vyhľadávanie v „gúgli“ môže byť aj deštruktívne, nechala som ho robiť deťom len na konkrétnych stránkach. Mail? Myslím si, že je to jedna z najužitočnejších vecí, aké vznikli počas posledných rokov. Ale to by sa mali učiť deti v šiestej triede, keď preberajú aj na etickej výchove a občianskej výchove morálne i trestné hodnotenie nekalej činnosti na internete. Aby o dôsledkoch počuli z viacerých úst, a na týchto predmetoch je aj možnosť diskusie, lebo sa už predpokladá aj istá vyspelosť dieťaťa.

Malé deti by nemali zbytočne „behať“ po webe

Učebnica je teda postavená na mojom názore, že malé deti by nemali zbytočne „behať“ po internete, ale najprv sa udomácniť v práci s počítačom a jeho možnosťami. Všetky pracovné listy mám odskúšané minimálne doma s dcérou-druháčkou alebo s jej spolužiakmi v triede, či s mojimi štvrtákmi, ktorých učím.

Deti sa učia maľovať, písať, ukladať obrázky na správne miesto, orientovať sa v oknách a ukladať vo formáte BMP, GIF, JPG. Neskôr trochu animovať obrázky. A učia sa aj archivácii na USB. V štvrtej triede sa už prechádza do jednoduchých projektov, aby si deti nemysleli, že projekt je nejaký papier, na ktorom majú vytlačené obrázky a skopírovaný text z internetu.

Pracovné listy sú prepojené na angličtinu, matematiku, vlastivedu, pozorné čítanie a časom doplním aj iné. Pomocou aj takýchto pracovných listov učíte deti trpezlivosti a systematickej práci, pretože počítač im neuhne a naozaj urobí len to, čo od neho chcú.

Žiaľ, učebnica nie je urobená na zákazku Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Hoci sa o to pokúšam, nie veľmi sa mi darí, lebo si myslím, že učebnica informatiky by mala visieť na internete a mala by byť dostupná takto, a nie knižne. **Teda – vedela by som si ju predstaviť na časti webového portálu ministerstva školstva, kde by som mala prístup pridávať, dopĺňať či aktualizovať podľa noviniek informatiky.** Sami viete, že skoro denne sa udeje v tejto oblasti niečo nové, prípadne by som už prezentované mohla opraviť či upraviť aj podľa názorov učiteľov.

Učebnicu budem dopĺňať podľa potrieb detí v našej škole, ale už nebudem dopĺňať nové témy, len pracovné listy na precvičenie tých, ktoré sú v nej. Viac informácií k téme si môžete vyhľadať na webe o informatike a dobrých nápadoch...

Mgr. Silvia BODLÁKOVÁ,
Spojená škola, Tilgnerova ul., Bratislava

Nočný zážitok s knihou: s Andersenom chutila v Stropkove aj pizza

SKVELÉ ROZPRÁVKOVÉ ČÍTANIE

V prvý aprílový piatok sa na Slovensku konal už ôsmy ročník podujatia Noc s Andersenom, počas ktorého strávilo nezabudnuteľnú rozprávkovú noc na „spacích miestach“ v 200 verejných, obecných a školských knižniciach viac ako 8 500 detí. Toto úspešné podujatie každý rok prekonáva rekord v počte prihlásených knižníc i detí. Celoslovenským koordinátorom podujatia je Spolok slovenských knihovníkov, generálnym partnerom vydavateľstvo Slovart, ktoré každej knižnici poskytlo knižný dar, a mediálnym partnerom Rádio Slovensko, ktoré počas celého dňa vysielalo Rozprávkové rádio. Noc s Andersenom je medzinárodné podujatie venované detským čitateľom. Akcia je zameraná na podporu čítania a zatraktívnenie knižníc. Počas tejto noci spali deti v knižniciach vo viacerých krajinách Európskej únie.

Aj naša školská knižnica pri Základnej škole na Konštantínovej ul. v Stropkove sa stala v tento deň „spacím miestom“ pre 32 malých čitateľov. Bola to v poradí už naša tretia Noc s Andersenom. Pred šiestou hodinou večer sa knižnica naplnila deťmi. Priniesli si so sebou spacáky, karimatky, plyšových kamarátov, hry, pa-

puče a jedlo. Na túto noc sa tešili počas celých veľkonočných sviatkov. Každý si našiel miesto na spanie, kde si uložil svoje veci, a mohol sa vrhnúť do príjemnej atmosféry nastávajúcej noci.
Začalo sa to prezentáciou o Andersenovi, pokračovalo čítaním knihy o komisárovi Mrodgovi, z ktorej neskôr v internetovej súťaži žiaci odpovedali na súťažné otázky. Súťažilo sa aj priamo v knižnici. Úlohou žiakov v skupinách bolo vypracovávanie rôznych literárnych kvízov, ktoré si zapisovali do karty úloh. Počas celého podujatia počúvali Rozprávkového rádio Slovensko, ktoré vysielalo živé vstupy z jednotlivých knižníc, rozhovory so známymi spisovateľmi a zaujímavé rozprávky pre deti.

Veľkým potešením pre nocľažníkov bola objednávka pizze pre všetkých, za ktorú patrí poďakovanie manželom Kolcunovcom. Chutila vynikajúco a mnohí si nechali zopár kúskov aj na raňajky... Deťom sa spať nechcelo, a tak nasledovala hra v tvorení rozprávky na spôsob *Partičky*, ilustrácie rozprávok a nezabudlo sa ani na vytvorenie Andersenovho stromu spisovateľov. V noci, keď už mladší zaspávali, starší si neodpustili za hrsť vtipov. Ráno ich čakala odmena v podobe certifikátu a sladkého darčeka, ktorý im bude pripomínať toto nádherné rozprávkové podujatie.
Veríme, že takýmto podujatím budujeme u mladého čitateľa pozitívny vzťah k čítaniu, ku knižniciam a kultúrnemu tráveniu voľného času. S určitosťou môžeme tvrdiť, že čítanie sa stalo opäť moderné.

Mgr. Jana SMOLKOVÁ,
učiteľka a školská knihovníčka

Jazykovo-plavecký Nevädza Camp

BRATISLAVČANIA V TRENČIANSKYCH TEPLICIACH

V týždni od 15. do 19. apríla sa tridsať žiakov 5. ročníka Základnej školy na Nevädzovej ul. v Bratislave zúčastnilo pilotného projektu v Trenčianskych Tepliciach. Absolvovali počas neho hodiny plávania, hodiny anglicko-nemeckého jazykového vzdelávania a množstvo zábavných činností v prekrásnom prostredí Strážovských vrchov.

Na záver pobytu sme prezentovali vlastné projekty, v ktorých sme v anglickom a nemeckom jazyku spracovali získané poznatky o pamätihodnostiach kúpeľného mestečka Trenčianskych Teplíc a o faune a flóre blízkeho okolia.
Okrem vyhodnotenia a ocenenia projektov sme súťažili a získali medaily v plaveckých pretekoch a diplomy s cenami v súťaži o najčistejšiu izbu.

„ALALA každý vie ALALA v Twistove ALALA že je fajn...“

Naši animátori Betka a Slávo zorganizovali pre nás zaujímavé zábavné hry, súťaže, opekanie špekáčikov, zahrali si s nami futbal, florbal, jazdili na motokárach a naučili nás tančeky s piesňami, ktoré sme si pospevovali i pri návrate do Bratislavy. Ďakujeme za krásny slnečný, aktivitami a zážitkami naplnený pobyt v Twistove.

Dagmar ZLATOŠOVÁ,
Andrea TKÁČOVÁ a účastníci pobytu
Foto archív školy

Žiaci 6. ZŠ v Leviciach sa kochali vystavenými izbovými rastlinami

ROZVÍJANIE ESTETICKÉHO CÍTENIA DETÍ

Izbové kvety sú neodmysliteľnou súčasťou našich domovov. Spríjemňujú a skrášľujú interiér len vtedy, ak sú zdravé a ošetrované. K základom starostlivosti o ne vedieme i našich najmladších žiakov. Rôzne druhy spríjemňujú prostredie tried i školských chodieb.

Vždy na jar sa v 6. ZŠ v Leviciach uskutočňuje výstava izbových rastlín, ktorá je spojená i so súťažou o najkrajší izbový kvet. V tomto roku sa do súťaže aktívne zapojili i rodičia našich žiakov, ktorí obohatili výstavu peknými domácimi exemplármi. Súčasťou výstavy bola i odborná literatúra o pestovaní izbových rastlín, časopisy, rôzne potreby na pestovanie a ošetrovanie.
Súťaž mala tri kategórie, víťazov bodovaním určili žiaci prvých a druhých ročníkov. Počas vyhodnotenia boli víťazi odmenení špeciálnymi darčekmi: izbovou rastlinou, ozdobným kvetináčom, hnojivom, semienkami kvetov. Celkovo však zvíťazili všetky deti, ktoré pochopili, že izbové kvety sú kúskom prírody za oknom a prírodu nestačí len obdivovať, treba ju aj chrániť, starať sa o ňu. Odmenou za starostlivosť bude pre všetkých príjemné prostredie, v ktorom sa budeme dobre cítiť.

I. kategória – Najkrajší kvet triedy

1. miesto:	2. B
2. miesto:	2. A
3. miesto:	1. C

II. kategória – Najkrajšia orchidea

1. miesto:	Soňa Lindnerová (1. C)
2. miesto:	Martina Gáfriková (1. C)
3. miesto:	Ella Orovnická (1. C)

III. kategória – Najkrajšia izbová rastlina

1. miesto:	Kiara J. Moreira (1. A), Milan Jánoš (1. B)
2. miesto:	Lenka Žigmundová (1. B), Patrik Papcún (2. A)
3. miesto:	Lenka Berkešová (1. A), Alex Belák (2. A)

Mgr. Magdaléna PAJTINKOVÁ

ŠKOLSTVO ODBORNE

18/2013, 2. máj 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Slovo k maturitnému vzdelávaniu

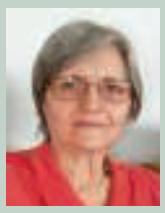

Chcem sa prihovoriť čitateľom Učiteľských novín a ako učiteľka odborných predmetov na strednej priemyselnej škole (SPŠ) stavebnej a geodetickej sa pokúsim vyvolať diskusiu k maturitnému vzdelávaniu na odborných školách. V školstve pôsobím od roku 1995. Dovolím si tvrdiť, že uskutočnené zmeny za ostatných desať rokov nemajú veľa spoločné s kvalitou vzdelávania. Môj názor sa pokúsim priblížiť na odbore geodézia, kartografia a kataster. Štúdium v odbore geodézia sa začalo v školskom roku 1959/1960 na štátnej priemyselnej škole stavebnej (SPŠS) dvojročným abiturientskym kurzom pre študujúcich popri zamestnaní. Štvorročné denné štúdium bolo otvorené v školskom roku 1961/1962. Roku 1983 bola SPŠS presťahovaná zo Zochovej ulice do dnešnej budovy na Drieňovú do Ružinova. Od 1. septembra 1991 sa začína vyučovanie na už samostatnej škole zameranej výlučne na geodéziu a kataster, vzniká stredná geodetická škola (SGŠ), ktorá sídlila na Vazovovej ulici v Bratislave. Tu sa do roku 1997 vyučoval odbor 3655 6 geodézia a od 1. 9. 1997 odbor 3692 6 geodézia, kartografia a kataster. Vedenie školy od začiatku smerovalo vzdelávanie moderným smerom. V projekte Európskeho sociálneho fondu (ESF) Modernizácia učebných osnov *sa vzdelávanie uskutočnenými zmenami v osnovách, s prihliadnutím na nový typ maturitnej skúšky, prispôsobilo požiadavkám zamestnávateľov. SGŠ bola zapojená aj do projektu Infovek, bola vybraná na realizáciu projektu Otvorená škola, získala Bronzovú medailu Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave za odbornú prípravu maturantov na prírodné vedy a otvorenia školského roka 2007/2008 sa zúčastnil aj prezident SR Ivan Gašparovič.*

Študenti školy patrili medzi úspešných účastníkov Stredoškolskej odbornej činnosti, Mladého tvorcu či Festivalu vedy a techniky. Svojimi úspešnými projektmi reprezentovali školu v ČR, v Belgicku aj Tunise. Ani všetky aktivity a úspechy však škole nepomohli a samostatné vzdelávanie v odbore geodézia, kartografia a kataster bolo roku 2011 zrušené a vrátené na SPŠ stavebnú. Jediným dôvodom bol znižujúci sa stav žiakov, pričom nezmyselný počet gymnázií v Bratislavskom kraji, aj s dosiahnutou len 49-% úspešnosťou absolventov, kompetentní neriešia. To, že stredoškolské vzdelávanie v odbore geodézia, kartografia a kataster kompetentných nezaujíma, potvrdzuje aj projekt Geovedy pre každého, *do ktorého sú zapojení učitelia prírodovedných a humanitných predmetov gymnázií a základných škôl, ktoré sú členmi Geoklubu – odbornej skupiny Slovenskej geologickej spoločnosti, a študenti vybraných gymnázií, základných a materských škôl v Bratislave. Z toho mi vyplýva, že geodézia a kartografia nie sú považované za geovedy. A už vôbec nechápem, ako sa môžu spomínať v učebných odboroch, kde neexistujú.*

Z môjho pohľadu najsmutnejšie na všetkom je, že názory obyčajného učiteľa nikoho nezaujímajú. Úroveň stredoškolského vzdelávania stále klesá a namiesto toho, aby sa posilnilo maturitné

(pokračovanie na strane 19)

Záujem mladých ľudí o aprílové podujatie na nitrianskom Agrokomplexe. **Foto Ján SÚKUP**

Nové desaťročie súťaže stredoškolskej odbornej tvorivosti

Do uzávierky predchádzajúceho čísla UN sme pre 21. ročník národnej súťaže Mladý tvorca 2013 našli priestor iba titulnou fotografiou na tejto strane. Od 18. apríla do záveru týždňa sa však na Agrokomplexe v Nitre predstavila viac ako stovka stredných odborných škôl z rozličných častí Slovenska, ďalšie boli z Českej republiky. Rozhodli sme sa preto, že podujatiu budeme venovať podstatnú časť tejto sekcie. Všímame si panelovú diskusiu o stredoškolskej príprave žiakov na vykonávanie technických a remeselných povolaní, rozprávame sa s prezidentom Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania, uverejňujeme anketu s vedúcimi pracovníkmi škôl ocenených v súťaži Ministerstva hospodárstva SR a sumarizujeme výsledky ďalších súťaží žiakov stredných odborných škôl pred zrakmi tisícok návštevníkov.

Mladý tvorca je jednou z prvých a trvalo stabilných súťažných prezentácií v Slovenskej republike organizovaných po roku 1989. Na začiatku jej nového desaťročia školy tradične predstavili svoje výrobky z oblasti strojárstva, elektrotechniky, drevospracujúcej výroby či sklárstva, umelecko-dizajnového spracovania výrobkov remeselnej výroby a ďalších oblastí technických a remeselných činností. Ako na viacerých príkladoch konštatujeme na nasledujúcich stranách, rok 2013 pre ne i pre spoločnosť otvára nové perspektívy. Verím, že sme sa z dvoch predchádzajúcich desaťročí dostatočne poučili, že podnetné návrhy potrebujú širokú súčinnosť. Všeobecné opozičné ťaženia totiž zakaždým smerovali k uduseniu alebo doslovnej likvidácii racionálnych a koncepčných snáh.

Dušan MIKOLAJ

Duálne vzdelávanie na medzinárodných súradniciach

Medzinárodná konferencia *Odborné vzdelávanie – možnosti transferu a implementácie prvkov duálneho vzdelávacieho systému*, ktorá sa konala 25. apríla 2013 v Bratislave, bola ďalším koncepčným príspevkom k diskusiám o súčasnej situácii v stredných odborných školách s technickým a remeselným zameraním v Slovenskej republike. Pripravilo ju Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, organizačne zabezpečil Štátny inštitút odborného vzdelávania, zúčastnili sa jej partnerské ministerstvá a odborníci z Nemecka, Rakúska, Maďarska a Českej republiky.

Kornelia Haugg zo spolkového ministerstva školstva a výskumu predstavila nemecké skúsenosti z realizácie duálneho vzdelávania.

Nad konferenciou k systému duálneho odborného vzdelávania prevzal záštitu minister školstva Dušan Čaplovič. Vo vstupnom vystúpení nazvanom *Deklarácia potreby transformácie učňovského vzdelávania* formuloval východiská zásadných systémových a legislatívnych zmien potrebných na vytvorenie jasných pravidiel a nevyhnutných podmienok pri zavádzaní takých foriem vzdelávania a praktickej prípravy žiakov, aby po absolvovaní strednej školy boli pripravení zapojiť sa plynule do pracovného procesu. Vedúca sekcie odborného a celoživotného vzdelávania spolkového ministerstva školstva a výskumu Kornelia Haugg prišla do Bratislavy, aby predstavila dlhodobé skúsenosti z praktickej realizácie duálneho vzdelávania v Nemeckej spolkovej republike a zároveň ponúkla pomoc pri transformácii technického a remeselného vzdelávania na Slovensku. Konštatovala pritom, že popri spoločných cieľoch v európskom hospodárskom prostredí

(pokračovanie na strane 21)

Važecké pastorále v cestovnom ruchu

Strana 19

Poď študovať to, čo ťa uživí!

Hovorí Ing. František Tamašovič, riaditeľ SOŠ technickej v Šuranoch

Strany 20 a 21

Obojstranne užitočná spolupráca škôl a zamestnávateľov

Anketa

Strany 22 a 23

Tisícky eur odmien najlepším

Strana 23

Osveta ako tradičná súčasť celoživotného vzdelávania

Strana 24

Gastronomické variácie

SOŠOAS MICHALOVCE

Dňa 12. apríla 2013 sa v hoteli Plejsy v Krompachoch konala XXIII. Jarná gastronomická výstava jedál a cukrárenských výrobkov a výstava slávnostných tabúľ. Jej organizátormi boli tatranský a košický klub Slovenského zväzu kuchárov a cukrárov. Svoje vedomosti a zručnosti sa rozhodli predstaviť v silnej konkurencii aj žiaci a majstri odborného výcviku Strednej odbornej školy (SOŠ) obchodu a služieb z Michaloviec. Odchádzali s predsavzatím, že chcú čo najlepšie reprezentovať školu a mesto, a aj s vedomím, že je to jedinečná príležitosť rozvinúť gastronomickú kreativitu a naučiť sa niečo nové.

Žiaci sa mohli zúčastniť súťaže v juniorskej kategórii stredných škôl, hotelových akadémií, odborných učilíšť, seniori ako cukrári. Na prezentácii bolo zastúpených 26 vystavovateľov a súťažilo sa v týchto oblastiach: Tatranský kuchár 2013, Súťaž TOP, Cukrár 2013, Výstava studených mís a Výstava slávnostných tabúľ. Kolektív žiakov našej SOŠ pod vedením majstra odborného výcviku Bc. J. Balombiniho a Bc. M. Lendáča pripravoval studenú misu pre 8 osôb s ukážkovým tanierom a 2 druhmi omáčok. V kategórii s názvom Jarné variácie z bravčovej panenky získali zlatú medailu. V kategórii Slávnostná tabuľa pripravila Simona Matišinová, žiačka 4. C, odbor hotelová akadémia, pod vedením Bc. M. Popríkovej slávnostné stolovanie v duchu zážitkovej gastronómie. Umiestnila sa v zlatom pásme. Výstavy sa zúčastnili aj žiaci odboru hotelová akadémia a čašník, servírka, aby videli aktuálne gastronomické trendy.

PaedDr. Eva PAŽINKOVÁ,
zástupkyňa riaditeľa
Foto archív školy

Keď praktické zručnosti sa snúbia s teóriou

MLADÝ EKOFARMÁR

Štrnásty ročník súťaže Mladý ekofarmár (Súťaž o mlieku) sa konal 25. – 27. marca na Strednej odbornej škole (SOŠ), Kušnierska brána, Kežmarok. Realizácia praktickej časti – dojenie kráv – sa uskutočnila na Poľnohospodárskom družstve podielnikov Kežmarok. Obe inštitúcie sa svojej organizátorskej funkcie zhostili obdivuhodne, a tak možno tento ročník vďaka zapáleným ľuďom okolo prípravy súťaže hodnotiť vysoko pozitívne.

V celoslovenskom kole súťažili žiaci desiatich stredných odborných škôl so zameraním na poľnohospodárstvo, veterinárstvo a služby na vidieku z celého Slovenska. Popri 22 slovenských súťažiacich sa podujatia zúčastnili nesúťažne aj dvaja žiaci z Českej republiky (Střední škola zemědělská a veterinární Lanškroun).

Celoslovenské kolo predchádzali krajské a školské kolá. Je potešiteľné, že tento rok sa v porovnaní s predchádzajúcim zapojilo viac žiakov do školských kôl – až 108. Školské kolá sa konali v 13 školách. V troch krajoch – Nitrianskom, Trnavskom a Prešovskom – sa podarilo realizovať aj krajské kolá súťaže. V nich súťažilo 26 žiakov a v Nitrianskom kraji bola aj účasť zo zahraničia – tradične sa krajského kola v nitrianskej SOŠ veterinárnej zúčastňuje partnerská Tauferova SOŠ veterinární z Kroměříža.

Členovia Slovenskej komisie súťaže sa v auguste a septembri minulého roku zúčastnili na poradách jednotlivých samosprávnych krajov s riaditeľmi stredných škôl v ich zriaďovateľskej pôsobnosti, kde riaditelia dostali „informáciu z prvej ruky“ o cieľoch, poslaní a organizácii súťaže, a verím, že aj tento krok prispel k vyššej účasti žiakov. Stále sa však nedarí získať školu z Bratislavského a Košického kraja. Pritom sme chceli prilákať do súťaže nielen žiakov z odborných škôl so zameraním na poľnohospodárstvo, veterinárstvo a potravinárstvo, ale aj z gymnázií a iných SOŠ, ktorí majú kladný vzťah k poľnohospodárstvu a farmárčeniu.

Tento ročník ukázal, že súťaž poskytla priestor na realizáciu najmä pre tých súťažiacich, ktorí majú doma hospodárske zvieratá alebo dobrovoľne pracujú na farmách. Jej úroveň sa každý rok zlepšuje z organizačnej stránky aj úrovňou dosiahnutých výsledkov zúčastnených. A aktívne sa hlásia už aj samotní žiaci. Chcú súťažiť a mnohí chcú, prirodzene, aj vyhrať. Je to veľká motivácia, ktorá poteší každého učiteľa.

Hodnotiace komisie však prišli aj k niektorým menej potešiteľným záverom. Žiaci majú nedostatočné zručnosti pri laboratórnych rozboroch, čo dokazuje, že v niektorých školách nie sú dostatočne vybavené chemické laboratóriá a laboratórne cvičenia sú v školských vzdelávacích programoch okrajové. Menej hodín praktických cvičení sa prejavuje aj v súťaži pri praktických zručnostiach. Zhodne sme skonštatovali, že lepšie výsledky v celoslovenskej súťaži dosahujú žiaci, ktorí prechádzajú školskými aj krajskými kolami, hoci to nemusí byť pravidlo.

Víťaz 14. ročníka súťaže Mladý ekofarmár Martin Malatinec z SOŠ hotelových služieb a obchodu vo Zvolene je príkladom toho, ako úspešne súťažiť a zvíťaziť. V prvom rade pochádza z rodiny, ktorá vlastní farmu. On sám denne a rád na farme pracuje a chce sa farmárčeniu venovať aj v budúcnosti. Aby farma prosperovala, na to bude musieť mať aj teoretické vedomosti, takže chce pokračovať v štúdiu na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite. A ďalším dôležitým momentom, ktorý ho priviedol k víťazstvu, bola jeho vyučujúca Ing. Janka Kočíková, ktorá sa mu obetavo venovala pri príprave na súťaž.

Mgr. Janka BOČKAYOVÁ,
tajomníčka súťaže

SOŠ sv. Cyrila a Metoda hostila zahraničných študentov a učiteľov

COMENIUS

Naša škola na sklonku roka hostila našich partnerov z programu Comenius. Nosnou témou projektového stretnutia bola *Národná kuchyňa minorít*. O zábavu, kultúrne spoznávanie, ochutnávky národných jedál a jedál minorít sa postarali všetci účastníci projektu, nielen zahraniční hostia, ale i domáci.

Hneď prvý deň bol veľmi zaujímavý a bohatý na aktivity. Vo vestibule školy sme chlebom a soľou oficiálne privítali zahraničných študentov a učiteľov. Pokračovali tvorivé dielne a kuchárske workshopy.

V rámci tvorivých dielní mali všetci zúčastnení možnosť vyskúšať si svoje zručnosti pri zdobení vianočných medovníkov, dekorácii anjelikov, príprave vianočných ozdôb. Centrum aktivít sa však sústredilo v kuchyni. Každý pridal ruku k dielu. Zahraniční študenti sa priučili, ako variť pirohy, pripraviť zemiakové placky, bryndzové halušky, strapačky s kapustou a plnenú kapustu. Zažili pri tom kopec zábavy a nechýbala ani samotná ochutnávka jedál.

Večer patril kultúre národnostnej menšiny Rusínov a slovenskej kultúre. V duchu ľudovej atmosféry mali naši hostia možnosť počuť spev ľudových piesní z úst našich dievčeniec. Zapozerali sa do rytmov ľudových tancov, či už karičky, párových tancov, country tanca, alebo írskeho tanca. Sme radi, že v spolupráci s tanečným súborom Slniečko, detským folklórnym súborom Jurošík a Základnou umeleckou školou v Strážskom sme mohli pripraviť bohatý kultúrny program. Úsmev na tvárach divákov svedčil o krásnom zážitku. Po kultúrnom programe nasledovala recepcia na „ľudovú nôtu“, kde si všetci pochutnali na orechovníkoch a makovníkoch.

Nasledujúci deň patril našim zahraničným hosťom. V dopoludňajších hodinách ich na mestskom úrade privítal zástupca primátora Benjamín Bančej, ktorý pútavým slovom porozprával o histórii, kultúre a ďalšom rozvoji mesta Michaloviec. Nasledovalo prijatie u arcibiskupa michalovsko-košického Jeho Vysokopreosvietenosti Juraja v katedrále sv. Cyrila a Metoda. Vladyka Juraj v úvode dal požehnanie všetkým prítomným a každému účastníkovi daroval klokočovskú ikonu Presvätej Bohorodičky.

V popoludňajších hodinách sme sa opäť všetci ponorili do kuchárskeho sveta. Tentoraz do kuchyne minorít žijúcich na území Českej republiky, Poľska, Maďarska, Nemecka, Grécka a Turecka. Pri degustácii sme spoznávali netradičné chute inonárodných a inoetnických kuchýň.

Nasledujúce dni patrili spoznávaniu života, histórie, tradícií a zvykov Rusínov. Navštívili sme Národopisnú expozíciu v prírode a Múzeum ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku. Tu mali všetci možnosť spoznať každodenný život predošlých generácií, architektúru obydlí a spoločenský život našich predkov. Netreba však zabudnúť ani na návštevu Chrámu sv. Trojice vo Svidníku, v ktorom nás prijal prot. o. Ján Sovič. Tu sme sa dozvedeli o živote minoritných skupín vo Svidníku, o ich harmonickom spolunažívaní a organizovaní spoločných akcií. Duchovný otec zdôraznil, že viera a kultúra idú spolu ruka v ruke.

Vyvrcholením projektového stretnutia bola Štedrá večera. Tu si účastníci projektu mohli vychutnať atmosféru Vianoc a stolovanie v slovenských a rusínskych rodinách. Na stole nechýbali oblátky s medom a cesnakom, makové, orechové a kapustové bobaľky, kapustnica, zemiakový šalát a ryba. Vysvetlili sme im naše zvyky a tradície počas vianočného stolovania a nechýbal ani spev kolied v staroslovienskom jazyku.

Naše stretnutie sme ukončili slávnostným odovzdaním certifikátov o účasti na projektovom stretnutí a darčekov, ktoré hádam ešte dnes hosťom pripomínajú ducha Vianoc, vône a chute štedrovečerných jedál. Každý účastník si odniesol kalendár s receptami na rok 2013, ktorý je zároveň výsledným produktom projektového stretnutia na Slovensku. Recepty pripravili žiaci z každej zainteresovanej krajiny v národnom a anglickom jazyku a doplnili ich obrázkovými prílohami.

Veľká vďaka patrí Hospodinovi Bohu za požehnanie tejto krásnej akcie. Zároveň vyjadrujeme poďakovanie Národnej agentúre Programu celoživotného vzdelávania a Európskej komisii, ktorí finančne podporili naše snahy a realizáciu projektového stretnutia.

Mgr. Slávka RUDAČKOVÁ, PhD.,
koordinátorka projektu

Linde je zlatý pohár pre zváračov

SOŠ KRUPINA

V Strednej odbornej škole (SOŠ) vo Frýdku-Místku v Českej republike sa 16. a 17. apríla konal 17. ročník medzinárodnej zváračskej súťaže žiakov SOŠ o Zlatý pohár Linde. Zúčastnilo sa jej 121 žiakov z Číny, Bieloruska, Nemecka, Ukrajiny, zo Slovenska a z Čiech. Kvalita súťažných zvarov (najmä v metóde 135) bola veľmi vyrovnaná (rozdiel medzi 1. a 3. miestom bol len 2 body). Zručnosť žiakov je už teraz na vysokej profesionálnej úrovni, nemuseli by sa za ňu hanbiť ani skúsení zvárači.

Súťaž nabrala na vážnosti perfektnou organizáciou aj nezávislou medzinárodnou porotou zloženou z odborníkov zo zváračských inštitútov. Súťažiacich izolovala od pedagógov a žiaci počas súťaženia boli pre ňu „len číslom“, pod ktorým súťažili. Na cenách sa podieľali sponzorské strojárske firmy z viacerých štátov EÚ, ceny boli hodnotné a zaujímavé pre všetkých zúčastnených.

V silnej konkurencii žiakov sa nestratil ani Martin Horváth, žiak 1. ročníka študijného odboru dopravná prevádzka SOŠ v Krupine. V disciplíne zváranie metódou 135 sa umiestnil na 3. mieste, čo je úspechom aj pre Jána Ratkovského a ďalších majstrov odborného výcviku a učiteľov odborných predmetov. Je to dôkaz, že odborná príprava našich žiakov je kvalitná a všestranná. Žiaci získavajú kompetencie, ktoré budú môcť uplatniť na trhu práce.

Mgr. Anna BORBULIAKOVÁ,
riaditeľka školy
Foto archív

Važecké pastorále v cestovnom ruchu

HA LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Dňa 11. apríla 2013 sme sa so žiakmi 3. C triedy Hotelovej akadémie v Liptovskom Mikuláši zúčastnili súťaže Vitajte v našom regióne, organizovanej neziskovou organizáciou Junior Achievement Slovensko (JASR) v Košiciach. Žiaci so svojou študentskou cestovnou kanceláriou Liptov dream land pripravili produkty propagujúce región Liptov. Zamerali sa na rôzne cieľové skupiny, pre ktoré spracovali 5-dňové pobyty, vyrobili katalógy, zhotovili propagačné materiály. Päťčlenný tím si vyskúšal svoje zručnosti z prezentácie produktov pred porotou. Jej súčasťou bolo vystúpenie na javisku, kde sa družstvo predstavilo krátkou upútavkou.

Chceli by ste zažiť naozajstné dobrodružstvo na dovolenke? Túto otázku položili v Košiciach publiku aj porote žiaci zo študentskej cestovnej kancelárie (ŠCK) pri prezentácii svojich produktov. ŠCK založili žiaci Hotelovej akadémie v Liptovskom Mikuláši pred tromi rokmi. Vznikla po tom, čo sa zapojili do programu Podnikanie v cestovnom ruchu, ktorý realizuje JASR. Jej zakladatelia sú žiakmi terajšej 3. C triedy, odbor marketingový pracovník v cestovnom ruchu.

Prvé roky propagovali prírodné krásy a pamiatky Liptova jednotlivo, v poslednom období sa zamerali aj na tvorbu produktov pre cieľové skupiny. Región Liptov je v rámci Slovenska symbolom prírody, lyžovačky či kúpania. Turisti využívajú možnosti rekreácie v termálnych prameňoch s výhľadom na Vysoké a Nízke Tatry či na „zresetovanie“ mysle v čistej prírode. Napriek atraktívnemu regiónu mnohé zariadenia v posledných rokoch zaregistrovali úbytok hostí. Chceli by, aby v ich obciach znova ožil turistický ruch. Práve pre nich tím Liptov dream land vypracoval až deväť produktov s odlišným programom pre rozličnú klientelu, napríklad rodiny s deťmi, milovníkov prírody, histórie, turistiky či adrenalínových športov.

Práve za túto snahu a nápady bola ŠCK ocenená na súťaži v Košiciach hneď dvoma cenami. Získala 1. miesto v kategórii Najlepší regionálny produkt a 2. miesto v kategórii Najlepšia prezentácia regiónu. Súťaž bola prínosom pri získavaní zručnosti v tvorbe produktov a ich obhajovaní pred publikom.

Škoda by bolo nechať svoje nápady v zásuvke, povedali si členovia Liptov dream land. Všetky sú použiteľné a bolo by pekné, keby sa ich podarilo zrealizovať. Preto si našli sponzora (Komunitnú nadáciu Liptov), získali finančné prostriedky a pre jeden z produktov vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky pod názvom *Važecké pastorále* vypracovali manuál na realizáciu. Dňa 17. apríla 2013 v podvečerných hodinách pozvali do Važca miestnych podnikateľov, zástupcov obecného úradu a cestovných kancelárií a ponúkli im svoj nápad. Zo 4 cestovných kancelárií neprišiel nikto, ale prezentácie sa zúčastnilo 9 zo 14 pozvaných, čo svedčí o tom, že je záujem zmeniť veci k lepšiemu. Navzájom vyvolali diskusiu, ktorá trvala hodinu, a účastníci diskutovali aj po našom odchode. Tím Liptov dream land dúfa, že projekt postupne začnú vo Važci realizovať a podnikatelia urobia aj ďalšie kroky k úspešnému uvedeniu produktu do života, čo by bolo pre školu najväčším zadosťučinením.

Ing. Mária ZAJACOVÁ
Foto archív školy

Stáž v partnerskej škole v Mělníku

SOŠ PRUSKÉ

Prvú stáž v tomto školskom roku v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci, absolvovali žiaci Strednej odbornej školy v Pruskom v Čechách. V dňoch 7. až 20. marca tri žiačky pod vedením Ing. Aleny Stopkovej praxovali v Českej záhradníckej akadémii v Mělníku. Táto stredná a vyššia stredná škola má bohatú históriu. Funguje od roku 1882, keď začala existovať ako vinárska škola, od roku 1921 na nej vyučujú ovocinárstvo, kvetinárstvo, sadovníctvo a zeleninárstvo. Žiaci majú možnosť vybrať si z pestrej ponuky učebných aj študijných odborov zameraných na záhradníctvo a ochranu a tvorbu krajiny. V škole pripravujú odborníkov pre firmy a ďalšie inštitúcie zaoberajúce sa problematikou záhradníckej a krajinárskej tvorby a ekologického prístupu k okoliu.

Žiačky Martina Bognárová, Andrea Novosadová a Jana Záhorcová mali možnosť vyskúšať si systém vyučovania a praxe na viacerých pracoviskách odbornej praxe v skleníku a v kvetinovej predajni, videli viaceré záhradnícke centrá v okolí Prahy a zúčastnili sa vyučovania floristiky. Samostatne pracovali v školskej kvetinovej predajni, spolu so žiačkami hostiteľskej školy napríklad zdobili sálu na záhradnícky ples. Zároveň mali možnosť spoznávať históriu a krásy okolia. Navštívili Prahu a známu turistickú oblasť Kokořín.

Ing. Alena STOPKOVÁ
Foto archív školy

Najlepší budú súťažiť v belgickom Gente

NÁVRAT K SIP

V školskom roku 2012/2013 sa konal 47. ročník postupovej Súťaže žiakov stredných škôl v spracovaní informácií na počítači (SIP). Na jej školské, krajské a celoštátne kolo nadväzuje každé dva roky medzinárodná súťaž, organizovaná vždy v inej členskej krajine medzinárodnej organizácie Intersteno. V tomto roku sú oficiálne prvýkrát nominovaní aj 5 žiaci zo Slovenska – čerství a vlaňajší víťazi celoštátnej súťaže.

Predsedovia krajských súťažných komisií konštatovali, že žiaci v tomto ročníku SIP dosiahli v I. disciplíne – **písanie na počítači** – podstatne vyššie výkony ako v predošlom ročníku. Zvyšuje sa kvalita súťaže, výsledkov žiakov a učitelia sa z roka na rok viac venujú talentovaným žiakom a rozvíjajú ich schopnosti a zručnosti. Nižšie výkony boli v II. disciplíne – **úprava textu na počítači**, a tak bolo potrebné znížiť požadovaný počet bodov na postup do celoslovenského kola. Veľkým prínosom bolo rozšírenie súťažných disciplín o III. disciplínu – ***wordprocessing***. Do nej sa mohli zapojiť i žiaci z iných škôl ako z obchodných a hotelových akadémií, na účasť v nej nie je nutnosťou, aby sa v škole vyučoval predmet administratíva a korešpondencia.

Organizáciou 47. ročníka celoštátneho kola SIP (konalo sa 21. a 22. marca 2013) bola poverená Stredná odborná škola (SOŠ) hotelových služieb a obchodu vo Zvolene, organizačný tím zabezpečil dobrý priebeh. Z krajských kôl doň postúpilo 39 žiakov z 18 stredných škôl. Podobne ako v minulom ročníku, mal najväčšie zastúpenie Prešovský kraj, postúpilo z neho 11 žiakov. V rámci tohto kraja bola najúspešnejšou školou s 8 postupujúcimi Obchodná akadémia (OA) v Poprade. Limit stanovený na postup do celoštátneho kola súťaže bol 370 čistých úderov za minútu pri presnosti do 99,75 %. Za chybu sa odpočítavalo 50 trestných bodov. Päťsto čistých úderov za minútu sa nepodarilo dosiahnuť ani jednému súťažiacemu, avšak hranicu 400 čistých úderov za minútu prekonalo 8 žiakov (v 45. ročníku boli traja).

Víťazom celoštátneho kola v I. súťažnej disciplíne a majsterkou Slovenskej republiky sa stala Petra Slúková, žiačka 4. ročníka hostiteľskej SOŠ hotelových služieb a obchodu vo Zvolene, s výkonom 453,6 čistého úderu za minútu. Jej učiteľkou a trénerkou je Ing. Janka Borgulová.

V II. disciplíne súťažilo 16 žiakov. V celoštátnom kole splnila požadovaných 9-tisíc bodov polovica. Majstrom Slovenskej republiky v úprave textu na počítači sa stal – tak ako minulý rok – Tomáš Motýľ, žiak 4. ročníka SOŠ obchodu a služieb v Prešove, ktorý za 10 minút zvládol 140 korektúr s 3 chybami a dosiahol výsledných 13 250 bodov. Trénerkou a učiteľkou víťaza je Ing. Ingrid Dzurjová.

V novej súťažnej disciplíne *wordprocessing* do celoslovenského kola postúpilo 7 žiakov. V krajskom kole bolo zadanie pripravené na limit 45 minút a súťažiaci mohli získať maximálne 100 bodov. V celoslovenskom kole to bolo o niečo náročnejšie, stanovený čas na spracovanie zadania bol 60 minút a maximálny možný počet bodov 120. Žiaci dosiahli veľmi pekné výsledky. Víťazkou tejto disciplíny sa stala Michaela Reichlová, žiačka 3. ročníka OA v Poprade, ktorá získala 112,5 bodu, čo predstavuje 93,5-% úspešnosť.

Členovia súťažnej komisie konštatovali, že Slovenská republika má medzi žiakmi mimoriadne talenty. Na 49. medzinárodnom kongrese Intersteno, ktorý sa bude konať v belgickom meste Gent v júli 2013, ju budú reprezentovať Petra Slúková, Tomáš Motýľ, Michaela Reichlová, Branislav Beňovič z OA v Hlohovci a Jakub Vodička z SOŠ J. Čabelku v Holíči.

O organizáciu ďalšieho ročníka prejavili záujem opäť viaceré školy, čo svedčí o záujme pedagógov i žiakov o súťaž. Organizátorom 48. ročníka bude OA vo Veľkom Mederi.

Mgr. Iveta MORAVCOVÁ,
predsedníčka celoštátnej súťažnej komisie

„NAJ agro“ medzi dievčatami a chlapcami

NAJ agro dievča, NAJ agro chlapec *„má byť súťaž, v ktorej sa snúbi múdrosť a krása s láskou k dorábaniu chleba“*, povedal Ing. Ján Huba za vydavateľstvo Slovenský chov ako organizátora súťaže. Oslovili ňou aj nás na Strednej odbornej škole v Pruskom, kde žiaci študujú poľnohospodárske odbory podnikateľ pre rozvoj vidieka, záhradníctvo, agropodnikanie – kynológia. Koncom roka sme uskutočnili školské kolo tejto súťaže. Prihlásilo sa do nej 9 súťažiacich, komisia vybrala do semifinále tri dievčatá. Semifinále bolo súčasťou konferencie Agrobiznis 2013, kde vystúpili

poprední manažéri z oblasti bankovníctva a poľnohospodárstva. Konalo sa na Agrokomplexe v Nitre, zúčastnilo sa ho 23 dievčat a 22 chlapcov z 13 stredných poľnohospodárskych škôl. Z našej do prvej desiatky postúpila Barbora Letrichová z odboru podnikateľ pre rozvoj vidieka. Finále súťaže sa uskutočnilo v tých istých priestoroch 20. marca. Hlavným kritériom hodnotenia pre porotu boli skúsenosti žiakov z agrooblasti, ich vzťah k poľnohospodárstvu a ku zvieratám. Moderátor kládol otázky týkajúce sa ich vízií do budúcnosti a pohľadov na slovenský vidiek a agrosektor. Aj napriek tomu, že sa naša žiačka neumiestnila na popredných miestach, súťaž nám dala mnoho. Obohatila nás o nové skúsenosti a dobrý pocit, že sme mohli reprezentovať našu školu a naše poľnohospodárske odbory, a podnietiť tak záujem mladých ľudí o štúdium v nej.

Ing. Ľubomíra LICHVÁROVÁ
Foto archív školy

Slovo k...

(dokončenie zo strany 17)

vzdelávanie, (ne)kompetentní vymýšľajú úľavy na získanie maturity pre bývalých „učňovkárov“. Som presvedčená, že maturitnému vzdelávaniu by sa mala vrátiť hodnota, a keď si už kompetentní berú príklady zo zahraničia, preberme aj to, ako je to napr. v Austrálii, kde na univerzitné štúdium sa môžu prihlásiť len absolventi s 80-% úspešnosťou a na technické univerzity so 60-% úspešnosťou. Lenže to by dnešné vysoké školy na Slovensku boli poloprázdne. Som presvedčená, že absolventov priemysloviek nenahradia bakalári, lebo absolventi aj s nižším vysokoškolským vzdelaním budú mať vyššie nároky.

Myslím si, že na dosiahnutie maturity by nemali existovať žiadne výnimky. Aby sa na priemyselných školách nemuseli na úkor všeobecnovzdelávacích predmetov znižovať hodiny na odborné predmety, malo by byť štúdium päťročné a na bývalých učňovských školách by sa mala zaviesť nižšia úroveň maturity, ktorá by absolventov oprávňovala podnikať na svoje meno vo svojom odbore. Keby chceli ísť v budúcnosti na vysokú školu, umožniť im získať vyššiu úroveň maturity napr. dvojročnou externou formou. V príspevku prezentujem len svoj názor, a keď sa mi podarí vyvolať konštruktívnu diskusiu, malo jeho napísanie zmysel.

Ing. Alžbeta STRIŽINCOVÁ

Poď študovať to, čo ťa uživí!

ROZHOVOR

Hovorí Ing. František Tamašovič, riaditeľ SOŠ technickej v Šuranoch a prezident Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania.

Organizátori podujatia Mladý tvorca otvárali na Agrokomplexe v Nitre jeho tretie desaťročie. Boli ste pri začiatkoch tohto významného súťažného a prezentačného stretnutia žiakov, pedagógov, riaditeľov stredných odborných škôl s odborníkmi, predstaviteľmi ministerstiev, samospráv a iných úradov. Mohli by ste z pozície riaditeľa školy a prezidenta Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania pomenovať, čo nové môžeme očakávať v odbornom vzdelávaní v nasledujúcich rokoch?

V spoločnosti sme dospeli do významného bodu, keď sa témou odborného vzdelávania začal zaoberať každý zainteresovaný rezort vlády SR. Bolo to vidieť aj na tohtoročnej výstave. Ministerstvo hospodárstva bolo od začiatku Mladého tvorcu nositeľom všetkých snáh na podporu odborného vzdelávania, teraz sa k nemu pridalo ministerstvo dopravy, pôdohospodárstva a ministerstvo práce a sociálnych vecí. Synergický efekt vidieť na výstave prostredníctvom veľtrhu práce Job Expo. Otvára sa na ňom priestor aj absolventom našich stredných odborných škôl, ktorí o niekoľko týždňov majú vstúpiť do pracovného pomeru. Mali dobrú príležitosť na to, aby sa zorientovali na trhu práce a uvedomili si, čo všetko je s ich rozhodovaním spojené.

Dá sa povedať, že o Mladého tvorcu sa zaujíma pomerne široká verejnosť, pobáda do účasti ďalšie školy?

Výstava má 21-ročnú tradíciu a v Nitre je od roku 2001. Tohto ročníka sa zúčastňuje 130 vystavovateľov v 121 expozíciách, 12 vystavovateľov je z Českej republiky. Vlani bola výstavná plocha 3 624 metrov štvorcových, teraz je 4 064. Preto sme museli na prezentáciu zvoliť väčší pavilón, lebo do pôvodného by sa všetci nevmestili. To svedčí, že výstava má dobre meno medzi školami, čo školy oceňujú zvyšujúcou sa účasťou. Školy sa vážne zaoberajú svojou prezentáciou na verejnosti a majú snahu nadväzovať spoluprácu s podnikmi v trhovom prostredí. Jasne je tu prezentovaná prepojenosť škôl s podnikmi. Mnohokrát čítame a počujeme v médiách kritiku na školy, že nedostatočne reagujú na potreby trhu práce, ale dovolím si tvrdiť, že to už dávno nie je pravda. Mnohé školy sa napriek nepriaznivej situácii o to snažia v dôsledku konkurenčného prostredia. Donútil ich k tomu napríklad nedostatok žiakov v nižších populačných ročníkoch. Ich počet na základných školách klesol v jednom školskom roku z niekdajších 80-tisíc takmer na polovicu, takže prvé školy si uvedomili postavenie na siločiarach trhu práce už pred dvadsiatimi rokmi. Je však na škodu veci, že nie všetky sú pod silným tlakom trhu práce ako napríklad technické školy. Je časť škôl, ktoré využívajú len marketingové názvy svojich študijných odborov na získavanie žiakov a ich uplatnenie na trhu práce po skončení školy je problematické.

Hovorí sa najmä o trhu práce. Aká je situácia na „trhu stredoškolského vzdelávania“?

Dnes je medzi školami až priveľa rivality, čo nie je vždy na prospech cieľu, aby sa naplnili požiadavky trhu práce a znížila sa nezamestnanosť absolventov škôl. Na druhej strane je potrebné hovoriť aj o problémoch vo firmách, kde v dôsledku hospodárskej a finančnej krízy sa nevytvárajú nové pracovné miesta a vývoj stagnuje. Pri príprave kvalifikovaných odborníkov sme odkázaní na informácie z podnikov a trhu práce, ktoré sa k nám mnohokrát nedostávajú včas. Sami, bez aktívnych a prosperujúcich podnikov, si nepomôžeme. Zároveň však platí aj to, že čím širšia je naša spolupráca s firmami, tým viac peňazí potrebujeme. Podniky prinášajú na trh nové technológie, čo vedie k zvyšovaniu nákladov na vybavenie škôl, aby sme s nimi udržali krok.

„Jeden billboard pred Bratislavou hlása: ‚Poď študovať, čo ťa baví!‘ V súčasnosti sa veľa hovorí o duálnom systéme vzdelávania v odbornom školstve a prezentujú sa výsledky švajčiarskeho duálneho systému, ktorý však nabáda žiakov – zjednodušene povedané – slovami: ‚Poď študovať to, čo ťa uživí!‘“

Rozdiel medzi vybavením stredných odborných a základných škôl býva priam priepastný. Ako sa prejavuje v odbornej výučbe?

Ak chceme vstupovať do kontaktov s podnikmi vybavenými modernými technológiami, musíme zvyšovať úroveň odbornej prípravy vo výučbe aj nároky na študujúcu mládež, a to nie vždy korešponduje s predstavami absolventov základných škôl o svojej profesionálnej budúcnosti. Na splnenie vysokých nárokov často nie sú vnútorne pripravení. Hľadajú ľahšie cesty k svojim cieľom. Na to ich nabádajú aj liberálne pohľady a názory: ja si budem študovať, čo chcem. Jeden billboard pred Bratislavou hlása: „Poď študovať, čo ťa baví!“ V súčasnosti sa veľa hovorí o duálnom systéme vzdelávania v odbornom školstve a prezentujú sa výsledky švajčiarskeho duálneho systému, ktorý však nabáda žiakov – zjednodušene povedané – slovami: „Poď študovať to, čo ťa uživí!“ Teda aj tu je priestor na to, aby sa vyjasnili základné vzťahové záležitosti v celej spoločnosti. Nie je to ľahká etapa, budeme potrebovať niekoľko rokov, aby sme pretvorili terajšie myslenie žiackej a rodičovskej verejnosti. Dokedy to hospodárstvo takto vydrží, si netrúfam odhadovať. Faktom je, že situácia je vážna a na trhu práce je hlad po technicky vzdelaných odborníkoch.

Duálne vzdelávanie, o ktorom sa teraz oprávnene začína diskutovať, je postavené práve na spolupráci škôl a firiem. Aká je, aká by mala byť pri tom účasť štátu?

Ministerstvo školstva začína robiť to, čo trh práce, firmy a školy potrebujú. Technická vybavenosť viacerých škôl sa za posledné obdobie zlepšila, ale popri organizačnej previazanosti treba hovoriť aj o koncepčnej materiálnej podpore odborného školstva. Za nutné považujeme zaktivizovať systém výchovného a kariérového poradenstva pre žiakov základných škôl. Zlepšiť sa musí i informovanosť ich rodičov. Pretože darmo vytvárame v školách a podnikoch pracovné miesta, meníme školské vzdelávacie programy podľa aktuálnych potrieb firiem. Ak to neakceptuje žiacka ani rodičovská verejnosť, výsledky nemôžu byť uspokojivé. Potreba zmien zaznieva i tu na výstave, počujeme to zo strany zamestnávateľov, úradov práce, ale i samotných učiteľov. Viem, že ani učitelia a výchovní poradcovia na základných školách to nemajú ľahké, pretože dlhodobo sa v školstve tvrdo presadzovalo a uprednostňovalo všeobecné vzdelávanie pred odborným, čoho výsledkom je aj dnešný nepriaznivý stav nedostatku odborníkov so stredoškolským vzdelaním. Preto musia systémové zmeny zasiahnuť i základné školstvo.

Kde viazne spoločný dialóg medzi firmami a školami, v čom sú súladné väzby a v čom priam neprekonateľné napätia?

Je to spájanie dvoch rozdielnych systémov. Školského, ktorý má prirodzene konzervatívnejšie zmýšľanie a konanie, a podnikového, ktorý je progresívny, rýchlo reagujúci na zmeny v trhovej ekonomike. Firmy veľakrát požadujú také rýchle a časté zmeny, že sa s nimi len ťažko vyrovnávame, pretože v niektorých prípadoch sú v rozpore s platnou legislatívou. Samozrejme, pri spolupráci s podnikmi máme na zreteli pravidlá vzájomnej výhodnosti, ale ak riaditeľ nemá skúsenosti a nie je dostatočne „psychicky“ odolný, hospodárska realita ho dokáže priam deptať. Pretože podniky sa voči nám často správajú ako k svojim podriadeným zložkám. Pritom na druhej strane, ak chceme, aby boli nápomocní požadovaným zmenám materiálne i finančne, chýba im flexibilita a rýchlosť reakcie na naše požiadavky. Svoje požiadavky chcú riešiť teraz a okamžite, naše potreby, ktoré sú s tým spojené, však už tak rýchlo neakceptujú. Chýbajú im teda práve vlastnosti a postoje, ktoré vyžadujú od nás.

Aké riziká prináša duálny systém?

Duálny systém je postavený na dobre fungujúcej ekonomike a jeho základných dvoch prvkov – podniku a školy. Zjednodušene povedané, podniky vytvárajú pracovné miesta pre žiakov a školy zabezpečujú teoretické, odborné vzdelávanie. Obidva prvky so sebou nesú riziká. Podniky majú tendenciu úzko špecializovať vzdelávanie pre svoje potreby a znižovať rozsah teoretického vyučovania. Školy majú tendenciu presadzovať svoje záujmy v oblasti vyučovania. Každý má snahu presadzovať svoje záujmy, čo je prirodzené. Jeden i druhý má tendenciu ťahať viac na svoju stranu. Preto tu musí byť národná autorita, ktorá určí mieru kompromisu a stanoví jednoznačné pravidlá. Po svojich životných a riadiacich skúsenostiach zastávam názor, že školstvo musí mať vždy nejaké percento navrch a musí „mať právo veta“ pri hodnotení požiadaviek podnikov. Podniky totiž niekedy zabúdajú, že ide o výchovno-vzdelávací proces neplnoletej mládeže, a chcú na žiakov uplatňovať také isté kritériá ako na svojich skúsených a starších zamestnancov. Samozrejme, dá sa hovoriť o množstve iných problémov, ale i množstve pozitívnych prínosov a skúseností.

Dá sa niečo zmeniť priamo vo vnútri školského systému? Napríklad funkčnou väzbou odborných škôl na príslušné rezorty vlády SR, ako to bolo v minulosti?

Hovorí sa, že dvakrát nevstúpime do tej istej rieky. Čiže máme za sebou minulosť, ktorá v odbornom vzdelávaní niesla so sebou pozitíva i negatíva. V trhovej ekonomike má svoju nezastupiteľnú úlohu štát a jeho inštitúcie. Vieme, že trh veci rieši zdĺhavo a za značných finančných obetí. Tomu sa dá do značnej miery zabrániť definovaním cieľov, metód a prostriedkov na ich dosiahnutie. Výkonná fáza od samosprávnych krajov po školy sa dá zorganizovať, ale školy sú neraz odkázané na spoluprácu so súkromnými firmami. A ako som povedal, tie konajú rýchlo, operatívne, s tvrdým ťahom na zisk, na výsledky. Nám trvá príprava žiaka tri, štyri až päť rokov. Zmeny však prichádzajú spravidla rýchlo a vyžadujú si, aby ich rýchlo akceptovala aj škola. To však veľakrát nie je možné. Vzdelávanie vyžaduje primeranú stabilitu s premyslenou koncepciou, ktorá umožňuje uplatňovanie zmien. Súčasná legislatíva v školstve vytvára priestor na zmeny zavedením školských vzdelávacích programov. A na to je premyslený a dobre zorganizovaný duálny systém, aby sa stratégia prepracovala, vzájomné väzby sa funkčne prepojili, aby vedenie podniku konzultovalo svoje potreby na prípravu absolventov s vedením školy a naopak.

Spomenuli ste, že súperenie škôl nemáva zakaždým iba sympatickejšie prejavy. Čo zmôžu riaditelia tých, ktoré sa z rozličných dôvodov – subjektívnych či objektívnych – dostali na pokraj existenčného postavenia? Môžu, majú ich napríklad nahradiť centrá odborného vzdelávania, ktoré v ostatných rokoch vznikajú pre konkrétne odbory a technické zamerania?

Myslím si, že zriaďovanie centier odborného vzdelávania je špecifická záležitosť a beh na dlhé trate. Zatiaľ sú centrá len v začiatkoch, až po viacročnom fungovaní bude možné vyhodnotiť ich pôsobenie. Výber centier podlieha kritériám stanoveným v zákone o odbornom vzdelávaní a so súhlasom krajských rád pre odborné vzdelávanie a prípravu. Základným predpokladom na vznik centra je získanie moderných technologických zariadení, ktoré nie sú súčasťou normatívu vybavenosti. Na to treba značné finančné prostriedky, prípadne byť úspešný v získavaní prostriedkov z európskych projektov, čo sa napríklad podarilo našej škole. A ak ide o zánik alebo administratívne zatváranie škôl, zakaždým ich sprevádzajú ľudské, psychické, existenčné problémy. Vždy

treba hľadieť na to, že iné je uplatnenie prepusteného technika, odborného zamestnanca a iné je, ak stratí prácu učiteľ. Ten je predsa len úzko viazaný na školskú oblasť a pri dnešnej hospodárskej situácii má užšie možnosti zamestnať sa. Pri školách bude otázka, čo likvidovať, vždy zložitá, pretože sa dotýka osudov ľudí.

Aké kritériá by sa mali uplatňovať?
Tu je dôležité definovanie potrieb hospodárstva. Ak to vieme urobiť alebo budeme na takomto definovaní pracovať s odborníkmi v daných oblastiach, potom môžeme povedať: toto chceme, toto potrebujeme, toto financujeme. Ďalšie záujmy a potreby mimo tohto rámca vytvárajú priestor pre iné segmenty na trhu vzdelávania. Tu vidím priestor pre súkromné školstvo a iných neštátnych zriaďovateľov škôl. V popredí by mal byť jednoznačne záujem a objektívne potreby ekonomiky štátu. Teraz sa začína hovoriť o tom, že štát priamo musí definovať, čo potrebuje, a na túto koncepciu treba nadviazať odbornú prípravu v školách. My spolupracujeme s domácimi i so zahraničnými firmami, sme primerane technicky vybavení, spĺňame kritériá na centrum odbornej prípravy pre strojárstvo v Nitrianskom samosprávnom kraji, ale stále pociťujeme, že väčšina žiackej a rodičovskej verejnosti nevidí v štúdiu technických odborov budúcnosť.

Patríte medzi riaditeľov, ktorí sú na vedúcich pozíciách už viac ako jedno desaťročie, a teda vedia posúdiť aj zlomové situácie nazývané transformáciami. Ako sú angažovaní vaši kolegovia v Združení pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania, kde ste prezidentom?
Závisí to od skúseností a osobných postojov každého z nich. Mám mnoho úspešných kolegov, za ktorých hovorí dlhodobo poctivá práca a úspechy ich škôl. Mnohí boli postavení pred otázku transformácie svojich škôl na základe podmienok a požiadaviek jednotlivých regiónov a trhu práce. Neustále sa meniace podmienky, zmeny vo financovaní, nedostatok finančných prostriedkov, znižovanie populácie, nároky na modernizáciu škôl, spolupráca s podnikmi si vyžadujú primeranú znalosť problematiky v rôznych sférach. Riadenie nie je ľahké, riaditeľ školy je manažér, musí sa vyznať v ekonomike, byť taktik aj stratég.

Nedávno ste za svoju prácu získali vysoké ocenenie ministra školstva, oslávite pri plnej vitalite životné jubileum, pri tom sa človeku žiada (i patrí) zverovať svoje skúsenosti „nastupujúcim generáciám". Ako vidíte budúcnosť odborného školstva na Slovensku?
Myslím si, že radiť generáciám je príliš ťažká úloha. Mladšia generácia by mohla čerpať z takzvanej „organizačnej pamäte" svojich predchodcov, ktorí tiež niečo zažili a niečo dokázali. Žijeme rýchlu a náročnú dobu, v ktorej sa medziľudské vzťahy veľakrát dostali na okraj záujmov a postojov mladšej generácie. Nechcem moralizovať, sám sa necítim starý, ale úcta k starším akoby sa vytrácala. Budúcnosť odborného školstva na Slovensku môže byť len pozitívna. Ten hrubý domáci produkt, o ktorom sa toľko hovorí, totiž musí niekto vyprodukovať. Potešiteľná je skutočnosť že čím ďalej, tým viac kompetentných ľudí vidí potrebu revitalizácie odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku. Zárukou úspechu je významný potenciál kvalifikovaných učiteľov, majstrov a ďalšej pedagogickej verejnosti, ktorá má snahu skvalitňovať naše školstvo. Môžeme to priamo vidieť a cítiť tu na výstave Mladý tvorca v Nitre, že tvorivosť sa z našich škôl nevytratila, naopak, stále sa rozvíja. Problémy boli, budú, ale podstatné je, že je snaha riešiť ich na všetkých úrovniach. Viem, že bez peňazí to v trhovej ekonomike nepôjde, ale jedno príslovie hovorí, že „peniaze boli, nie sú a budú".

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Účastníci konferencie o duálnom vzdelávaní. Zľava Dušan Koblišek zo Zväzu automobilového priemyslu SR, Hanspeter Huber, Kornelia Haugg, Dušan Čaplovič, Jiří Nantl a Zoltán Maruzsa.

Duálne vzdelávanie na medzinárodných...

(dokončenie zo strany 17)
má každý štát svoje národné tradície a aktuálne potreby, a preto musí mať pri konkrétnych krokoch na zreteli zároveň vlastnú stratégiu. Po nej vystúpili námestníci a zástupcovia ministerstiev školstva zúčastnených na bratislavskej konferencii. Hanspeter Huber hovoril predovšetkým o tradičných skúsenostiach v odbornom vzdelávaní v Rakúsku, ktoré sa formovalo významnou účasťou rodinných firiem, malých a stredných podnikateľov na hospodárskom a súbežne vzdelanostnom rozvoji spolkových krajín a regiónov v susednom štáte. Jiří Nantl pripomenul mnohé spoločné rysy vzdelávacích systémom v Českej republike a na Slovensku na všetkých stupňoch škôl a deklaroval spoločný záujem pri hľadaní riešení problémov v súčasnom systéme učňovského a stredného odborného školstva. Zoltán Maruzsa zo susednej Maďarskej republiky hovoril o snahách súčasnej vlády zabezpečiť novými legislatívnymi opatreniami a konkrétnou finančnou podpornou stratégiou prípravu technicky vzdelaných a remeselne zručných absolventov chýbajúcich v súčasnosti na trhu práce.

Panelová diskusia o trhu práce

Ku konferencii *Odborné vzdelávanie – možnosti transferu a implementácie prvkov duálneho vzdelávacieho systému* sa vrátime v nasledujúcom čísle UN a predpokladáme, že sa v nich stane trvalou témou. O potrebe venovať otázkam duálneho vzdelávania sústavnú pozornosť sme sa totiž v minulom mesiaci presvedčili aj na ďalšom významnom podujatí. V Nitre to bola 18. apríla odborná panelová konferencia o trhu práce. Uskutočnila sa počas Job Expo 2013, najväčšieho veľtrhu pracovných príležitostí na Slovensku. Veľtrh zorganizovalo Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, uskutočnil sa na výstavisku Agrokomplex v Nitre po tretíkrát, a to v spojení s 15. Medzinárodnou burzou práce a 21. ročníkom výstavy Mladý tvorca. Na výstavnej ploche vyše 11-tisíc štvorcových metrov ponúkali návštevníkom viac ako 10-tisíc pracovných miest zamestnávatelia zo Slovenska aj zahraničia, aktívne sa predstavili spoločnosti poskytujúce vzdelávanie, prípravu na trh práce, kariérové poradenstvo, boli tam sprostredkovateľské agentúry, partneri siete EURES aj európske inštitúcie poskytujúce občanom poradenstvo a pomoc od štúdia a prípravy na povolanie až po získanie zamestnania. Záujemcovia mohli priamo na podujatí absolvovať pracovný pohovor a po vzájomnej dohode sa uchádzať o konkrétne zamestnanie.
Význam konferencie v Nitre potvrdil svojou účasťou predseda vlády SR Róbert Fico a eurokomisár pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie László Andor. Po nich sa na prvej panelovej diskusii zúčastnil minister pôdohospodárstva Ľubomír Jahnátek, štátny tajomník ministerstva hospodárstva Dušan Petrík, viceprezident Republikovej únie zamestnávateľov Ľuboš Sirota a prezident Zväzu automobilového priemyslu SR Jaroslav Holeček. Z pohľadu našich novín bola ešte podnetnejšia popoludňajšia časť. V nej na diskusnom pódiu o problematike (a pretrvávajúcich problémoch) prechodu mladých absolventov zo školy na trh práce vystúpil Dušan Čaplovič, členka predstavenstva a personálna riaditeľka Železiarní Podbrezová Mária Niklová, štátny tajomník ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Branislav Ondruš a rektor Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a predseda Slovenskej rektorskej konferencie Libor Vozár.
Na veľtrhu Job Expo 2013 si návštevníci mohli bezplatne otestovať svoje jazykové, počítačové a profesijné kvalifikačné predpoklady. Jeho súčasťou boli prezentačné aktivity, semináre a workshopy zamerané na to, čo je najdôležitejšie pre získanie práce, ako osobnosť predurčuje voľbu povolania, ako zistiť svoje najvýraznejšie kvality, ako sa správne pripraviť na prijímací pohovor, ako správne napísať žiadosť o prijatie do zamestnania, motivačný list a životopis, ako uspieť na pracovnom pohovore, na podnikanie ako alternatívu zamestnania, na riešenie nezamestnanosti samozamestnaním, na to, ako rozvíjať a riadiť vlastnú kariéru, ako si nájsť prácu v Európe, na prepojenie škôl a trhu práce, očakávania škôl a možnosti zamestnávateľov.

Podnety na zamyslenie, príklady na spoluprácu

A podobne ako sme konštatovali pri bratislavskej konferencii, téma si žiada konkrétne návraty. Prinesieme príklady učňovskej praxe a uplatňovania duálneho vzdelávania v školských systémoch susedných a ďalších partnerských štátov Európy. Zároveň sa v redakcii pokúsime vyvolať diskusiu najmä s vedúcimi pracovníkmi, pedagógmi a majstrami odborného výcviku v stredných odborných školách na Slovensku. Pretože problematika stredoškolského odborného vzdelávania má vskutku svoje národné špecifiká aj problémy vyplývajúce z dlhodobých tradícií a z hospodárskeho postavenia štátov. V zjednocujúcom sa európskom priestore výučba aj v našich odborných školách stavia stále častejšie už na skúsenostiach vedúcich pracovníkov, pedagógov, majstrov odbornej prípravy a žiakov získavaných na mnohorakých praktických stážach a vzdelávacích pobytoch. Národné vzdelávacie programy tak zákonite nadobúdajú medzinárodný charakter, voľný európsky pracovný trh nabáda na prípravu absolventov uplatniteľných na trhu práce doma aj v zahraničí.
Zriaďovatelia a vedúci pracovníci slovenských odborných škôl mali na bratislavskej konferencii príležitosť porovnať osobné skúsenosti s príkladmi fungovania duálneho systému v štyroch štátoch. Osobitne cenné sú tie formy výučby a spolupráce s potenciálnymi zamestnávateľmi, ktoré už dlhodobo fungujú a na ich uplatňovanie v našom vzdelávacom systéme nie sú potrebné iba nákladné investície priamo do školských zariadení.
V panelovej diskusii o tom hovorili slovenskí a zahraniční zamestnávatelia, zástupcovia verejnej správy a aktivisti pôsobiaci vo sfére vzdelávania. Nateraz pripomeňme aspoň telegraficky zásadné vystúpenia. Ulrike Engels z nemeckého spolkového ministerstva školstva a výskumu informovala o úlohách štátu v duálnom vzdelávacom systéme. Roman Nosko, zástupca Slovensko-nemeckej obchodnej a priemyselnej komory, ju doplnil praktickými skúsenosťami o tom, prečo nemeckí zamestnávatelia majú záujem o participáciu na duálnom systéme. Roman Zaťko z firmy Inovasoft zo Žiaru nad Hronom hovoril o praktickej pripravenosti slovenských zamestnávateľov podieľať sa na duálnom systéme vzdelávania a o reálnej situácii pri snahách o zavádzanie jeho prvkov v Slovenskej republike. Ladislav Paškrta z nemeckej firmy Mühlbauer Technologies predložil viacero príkladov toho, že zahraniční investori chcú prezentovať úspešnú aplikáciu prvkov tohto typu vzdelávania na regionálnej úrovni. Ako „šité" na medzinárodnú spoluprácu a pomoc slovenskému stredoškolskému vzdelávaniu bolo vystúpenie Martina Reisnera a Anny Michalíkovej z rakúskej firmy Miba podnikajúcej aj na Slovensku, Miloš Rathouský zo Zväzu priemyslu a dopravy Českej republiky hovoril o skúsenostiach so zavádzaním prvkov duálneho vzdelávania v tomto štáte, György Szent-Léleky z maďarského ministerstva národného hospodárstva o skúsenostiach u južných susedov.
Popoludní pokračoval program pracovnými workshopmi na štyri nosné témy. Prvou boli *Partnerstvá štátu a zamestnávateľov pri zavádzaní prvkov duálneho vzdelávania, podporné štruktúry potrebné na zatraktívnenie duálneho odborného vzdelávania pre podnikateľov*. V druhej Anton Ondrej, riaditeľ firmy Samsung Electronics Slovakia, hovoril s partnermi o pripravenosti slovenských škôl na reformu odborného vzdelávania a o predpokladaných sektoroch v stredných školách Slovenskej republiky, v ktorých sa vykonáva transformácia učňovského vzdelávania. Pracovníci rakúskeho spolkového ministerstva vzdelávania, umenia a kultúry informovali o zdrojoch financovania duálneho vzdelávania a Mária Niklová z podbrezovských železiarní o postavení žiaka a zamestnávateľa v duálnom systéme.
Všetci referujúci a diskutujúci na oboch spomínaných podujatiach zhodne konštatovali, že pri zavádzaní prvkov duálneho vzdelávania do školskej praxe, pri hľadaní potrebných zdrojov jeho financovania je nevyhnutná vzájomná partnerská dôvera štátu a zamestnávateľov, ústretovosť škôl už na základnom stupni vzdelávania a reálny postoj rodičov k existenčnej budúcnosti svojich detí.

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Súťaž TOP výrobok v kategórii Elektrotechnika a energetika – Spojená škola, Komárňanská ul., Nové Zámky: Separátor materiálu riadený PLC.

Obojstranne užitočná spolupráca škôl a zamestnávateľov

ANKETA

Ministerstvo hospodárstva SR vyhlásilo v rámci podujatia Mladý tvorca súťaž o Cenu ministra hospodárstva SR nazvanú Najlepšia spolupráca strednej odbornej školy so zamestnávateľskou sférou pri príprave žiakov pre odvetvia v pôsobnosti ministerstva. Prihlásili sa do nej školy s 11 súťažnými projektmi a ústredná hodnotiaca komisia konštatovala, že boli na vysokej úrovni, čo nasvedčuje o výbornej spolupráci škôl so zamestnávateľskou sférou.

Na prvom mieste sa umiestnila Stredná odborná škola (SOŠ) strojnícka Kysucké Nové Mesto za spoluprácu so spoločnosťou INA Kysuce, a. s., Kysucké Nové Mesto, na druhom Súkromná SOŠ hutnícka Železiarne Podbrezová za spoluprácu so spoločnosťou Železiarne Podbrezová, a. s., a na treťom SOŠ elektrotechnická Trnava za spoluprácu so spoločnosťou Samsung Electronics Slovakia, s. r. o., Galanta. Čestné uznania ministra hospodárstva SR za dlhodobú spoluprácu a podporu odborného vzdelávania udelili SOŠ sklárskej Lednické Rovne a spoločnosti RONA, a. s., Lednické Rovne a SOŠ Púchov a spoločnosti Continental Matador Rubber, s. r. o., Púchov.

Vedúcim pracovníkom prvých troch ocenených škôl sme položili štyri anketové otázky.

1. Vaša škola bola ocenená v súťaži o Cenu ministra hospodárstva SR za spoluprácu pri príprave žiakov pre odvetvia v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR. Čo považujete v odbornej príprave žiakov za najdôležitejšie z interného pohľadu vedenia školy?

2. Ako dlho trvá spolupráca s partnerskou firmou, aké sú z nej prínosy pre odbornú prípravu žiakov školy a čo na vašej praktickej účasti oceňuje vedenie firmy?

3. Aké je postavenie vašej školy v meste, v regióne? Ako ho stabilizujete, v čom sú perspektívy jej absolventov a kde musíte vynaložiť najväčšie riadiace a pedagogické úsilie, aby ste obstáli aj v budúcnosti?

4. Na Slovensku sa začína intenzívne hovoriť a diskutovať o duálnom vzdelávaní. Akými praktickými výsledkami by mohla tento potrebný trend doložiť vaša škola už v súčasnosti a čo by jej pomohlo pri presadzovaní centrálnych či širších európskych koncepčných opatrení?

Ing. Anna Pavlusová

riaditeľka Súkromnej SOŠ hutníckej Železiarne Podbrezová

1. Dôležitý je systémový prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave. Naša súkromná škola funguje od školského roku 2003/2004 a nadväzuje na viac ako sedemdesiatročnú tradíciu prípravy pracovníkov pre potreby Železiarní Podbrezová. Obsah vzdelávania dopĺňame v rámci užšieho prepojenia školy s praxou, či už pri tvorbe školských vzdelávacích programov, organizovaní prednášok špecialistov z praxe zo samotných železiarní, prípadne z ich dcérskych spoločností, alebo pri zabezpečovaní odborného výcviku a prevádzkovej praxe v Železiarňach Podbrezová. Pretože je veľmi dôležitá neustála spätná väzba, pravidelne hodnotíme pracovnú činnosť inštruktorov, na ktorú úzko nadväzuje systém ich odmeňovania zamestnávateľom. Každoročne vyhodnocujeme najlepších inštruktorov, žiakov i pedagogických pracovníkov. Dôležitá je pre nás činnosť delegovaných pracovníkov podbrezovských železiarní v rade školy, organizovanie praktickej časti odbornej zložky maturitných skúšok v prevádzkarniach železiarní. Táto činnosť je nemysliteľná bez priebežného dopĺňania vybavenia školy napríklad o interaktívne tabule, stroje, učebné pomôcky a i.

2. Myslím si, že aj školy v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov by mali vychádzať z poznania potrieb trhu práce, aby nevychovávali žiakov pre úrady práce, ale pre konkrétnych zamestnávateľov. Žiaľ, takéto údaje v súčasnosti nie sú k dispozícii, a to je do budúcna veľmi aktuálna úloha pre štát i samosprávy. Ale určite je to realizovateľné a som presvedčená, že tak ako u nás, ide to aj inde. My máme spracovaný dokument *Smerovanie žiakov na študijné odbory Súkromnej SOŠ hutníckej Železiarne Podbrezová vo väzbe na požiadavky a potreby Železiarní Podbrezová, a. s.*, kde sú kvantifikované potreby jednotlivých profesií a počtu zamestnancov. Dokument zohľadňuje demografické údaje, prirodzenú fluktuáciu, plánované investície a tým vyvolanú zmenu potreby určitých profesií, atď., teda ukazovatele, ktoré ovplyvnia počet zamestnancov v príslušnom kalendárnom roku. Na základe týchto poznatkov sa stanovuje plán výkonov, aktualizuje počet uchádzačov o štúdium.

3. Je to zložitý proces, ktorý si vyžaduje neustálu akčnosť, spoluprácu s personálnym odborom železiarní, oprávnenými zamestnancami v jednotlivých prevádzkarniach podniku v súlade s platnými internými predpismi. Dôležité je pravidelné sledovanie a hodnotenie prevádzkovej praxe, výsledkov dosahovaných na teoretickom i praktickom vyučovaní, priebežná príprava žiakov na zaradenie do pracovného procesu a ich bezproblémový nástup do zamestnania bezprostredne po ukončení štúdia.

4. Náš systém je postavený na viac ako sedemdesiatročných tradíciách výchovy robotníckeho dorastu v Podbrezovej s využitím moderných poznatkov a ich uvedením do praxe. Žiaci našej školy už v prvom ročníku uzatvárajú s budúcim zamestnávateľom dohodu o zotrvaní v pracovnom pomere, pracovnú zmluvu a zároveň rodičia podpisujú žiadosť zamestnávateľa o súhlas zákonného zástupcu s uzatvorením zmluvy. Na základe týchto zmlúv majú istotu zamestnania po úspešnom ukončení štúdia. Žiaci túto výhodu využívajú v plnej miere, do zamestnania nenastupujú len žiaci, ktorí pokračujú v štúdiu na vysokej škole. Aj pre nich je však výhodou možnosť nastúpiť do zamestnania po ukončení vysokoškolského štúdia v profesiách potrebných pre podbrezovské železiarne a tiež možnosť zapojiť sa v letných mesiacoch do brigádnickej činnosti a prilepšiť si na vreckovom. V priebehu štúdia žiaci dostávajú rovnošatu, pracovný odev, majú možnosť vybrať si vo výdajnej školskej jedálni i na prevádzkovej praxi z ôsmich jedál, možnosť získať finančné prostriedky z motivačného štipendia a za prevádzkovú prax či získať odmenu 500 eur pre najlepšiu triedu v každom ročníku, zapájať sa do projektov, atď. Náš systém je prispôsobený podmienkam vytvoreným v našom priestore, je dobrým príkladom pre ostatné školy. Je toho dosť, čo sa nám za desať rokov našej činnosti podarilo vybudovať. Možno by som to charakterizovala ako duálny systém v malom odskúšaný v praxi a prispôsobený podmienkam konkrétneho zamestnávateľa, samozrejme, pripravený na realizáciu v prípade záujmu i pre iné podniky v odboroch, ktoré vyučujeme. Myslím si, že určite nemožno ignorovať množstvo podnetov z okolitých štátov, ktoré majú fungujúci duálny systém, ale bezhlavé kopírovanie tiež neprinesie želaný výsledok. Nemali by sme zabúdať ani na vlastné historické skúsenosti. Iba skĺbením týchto poznatkov môžeme zavádzať prvky duálneho systému do školskej praxe a vystúpiť zo začarovaného kruhu, ktorý odstavil odborné školstvo na vedľajšiu koľaj.

Mgr. Ing. Ondrej Holienčík

riaditeľ SOŠ strojníckej Kysucké Nové Mesto

1. Je mimoriadne dôležité ponúknuť žiakom možnosť získavať vedomosti a zručnosti v najvyššej kvalite. Pre nás to znamená tvorivých pedagógov, moderné vyučovacie metódy a z odbornej stránky najnovšie technologické postupy.

2. História spolupráce siaha do sedemdesiatych rokov, keď si strojársky koncern ZVL na Kysuciach vychovával svojich zamestnancov. Mnohí z nich pôsobia dnes v škole ako pedagógovia a spomínajú na školské časy. Aj v posledných rokoch zamestnávatelia volajú po mladých odborníkoch. Tomu sa prispôsobuje aj vyučovanie odborných predmetov a najmä organizácia praktického vyučovania. Žiaci končiacich ročníkov odborov mechanik-mechatronik, mechanik-nastavovač, mechanik-elektrotechnik a programátor obrábacích strojov a zváracích zariadení absolvujú odborný výcvik v školiacom stredisku spoločnosti INA Kysuce a následne tam aj vykonávajú praktickú časť odbornej zložky maturitnej skúšky.

3. Stredná odborná škola strojnícka sídli v Kysuckom Novom Meste, kde je na pomerne malom teritóriu silná koncentrácia stredných škôl a nastáva mimoriadne veľká konkurencia. V pôsobnosti okresov Žilina a Kysucké Nové Mesto sme však jediná strojnícka škola, ktorá ponúka rodičom a žiakom základných škôl vzdelávanie s odborným výcvikom, čo v podstate znamená, že absolventi štúdia získavajú súčasne výučný list a maturitné vysvedčenie v študijnom odbore. Filozofiou školy je prepojenie školy s firmami a firiem so školou, a preto spolupracujeme s viacerými strategicky významnými spoločnosťami v regióne.

4. Je dobré, že je taká široká diskusia o duálnom vzdelávaní, ale v odbornom školstve bude dôležité, aby sa niektoré prvky duálneho vzdelávania najskôr zaviedli. Určite máme chuť niesť vlajku modernizácie s novými prvkami vo vyučovaní. Skúsenosti pedagógov školy sú bohaté najmä vďaka metodickým dňom, workshopom a odborným stážam pedagógov v partnerských zamestnávateľských firmách. Konkrétnym výsledkom je už spomínaná realizácia odborného výcviku, praktickej maturitnej skúšky a tiež praktickej časti záverečných skúšok vo firmách. Nemenej dôležitá je aj hmotná pomoc firiem škole.

RNDr. Ing. Iveta Bakičová

zástupkyňa riaditeľa pre teoretické vyučovanie SOŠ elektrotechnickej v Trnave

1. SOŠ elektrotechnická Trnava bola v súťaži vyhlásenej Ministerstvom hospodárstva SR o Cenu ministra hospodárstva SR ocenená už druhýkrát – v školskom roku 2011/2012 za spoluprácu s EkoFondom, neziskovým fondom Slovenského plynárenského priemyslu (SPP). Vedenie školy má mimoriadnu snahu vychovávať a vzdelávať študentov pre potreby firiem a trhu práce. Snažíme sa, aby naši absolventi nekončili na úradoch práce, ale uchytili sa v zamestnaní alebo ako samostatní živnostníci. Škola má vlastné dielne a kvalifikovaných pracovníkov aj na odbornom výcviku, ale napriek tomu neustále spolupracujeme a oslovujeme firmy, zamestnávateľov, zväzy a obchodnú komoru. Zapracovávame ich požiadavky na absolventa do našich školských vzdelávacích programov tak na teoretickom, ako i praktickom vyučovaní. Navyše si uvedomujeme, že pre študen-

ta je lepšie, ak najmä vo vyšších ročníkoch vykonáva odborný výcvik vo firme. Oboznámi sa s najmodernejšími technológiami, s firemnou kultúrou, získa pracovné návyky v pracovnom kolektíve. Preto neustále spolupracujeme so zamestnávateľmi, aby sme zabezpečili odbornú prípravu našich študentov podľa požiadaviek trhu práce.

2. Uznaniu sme veľmi radi, teší nás úspešná spolupráca s celosvetovo známou firmou. Začiatky spolupráce neboli ľahké, ale podarilo sa prekonať prekážky z oboch strán a dospieť k dohode. Spoločnosť Samsung Electronics Slovakia má výrobu na takej úrovni, že potrebuje kvalifikovaných elektrotechnicky vzdelaných zamestnancov. Jej vedenie prišlo k poznaniu, že najlepšie bude, ak si potenciálnych zamestnancov nájde už na strednej škole. Vytypovali elektrotechnické školy v regióne a oslovili aj našu. Po rokovaniach sme začiatkom roka 2012 podpísali dohodu o zabezpečení odborného výcviku žiakov a prvá skupina nastúpila do spoločnosti už 9. januára. Spoločnosť Samsung považuje vzdelanie pracovníkov za dôležitý faktor rozvoja ľudských zdrojov, a preto nadviazala spoluprácu s našou školou. Študenti majú možnosť praxovať v modernej spoločnosti s najmodernejšími technológiami, po ukončení štúdia majú príležitosť ihneď sa zamestnať, získajú aj finančné ohodnotenie počas praxe, samozrejmosťou sú benefity, strava a doprava. Škola získala od spoločnosti štyri LCD televízory v hodnote 16-tisíc eur, tie okrem iného využívame aj na propagáciu našej spolupráce. Ďalšou výhodou

Súťaž TOP výrobok v kategórii Chémia, farmaceutický priemysel, polygrafia, papiernictvo, sklárstvo – SOŠ sklárska Lednické Rovne: Vitrážový oblok – sklár.

pre školu je certifikát spoločnosti pri ukončovaní štúdia, implementácia učebného programu PLC programátor na škole, začlenenie školy do celoslovenského programu transformácie škôl a v neposlednom rade kvalitná odborná príprava za spolupráce s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Trnavského samosprávneho kraja, spoločnosti Samsung a spolupracujúcich zväzov priemyslu.

3. SOŠ elektrotechnická Trnava patrí medzi najväčšie školy v meste. Udržuje si líniu elektrotechnických, energetických a IKT vzdelávacích programov. Nepodliehame trendom a nezaraďujeme do siete odbory, ktoré nesúvisia s touto

Súťaž TOP výrobok v kategórii Drevospracujúca výroba – SOŠ drevárska Liptovský Hrádok: Mobilný nábytok.

líniou, napriek tomu, že elektrotechnické vzdelávanie je náročné nielen finančne a technicky zo strany školy, ale aj obsahom výučby pre študentov. Absolvent školy v každom z ponúkaných odborov je okamžite zamestnateľný. Elektrotechnické vzdelanie je špecifické, vyhlášky o odbornej elektrotechnickej spôsobilosti sa nedajú získať krátkodobým kurzom, preto sú naši absolventi žiadaní vo všetkých priemyselných oblastiach. Škola sa nestále snaží ísť s dobou, príkladom je nový experimentálny študijný odbor technik energetických zariadení budov. Odbor sa učí v troch školách na Slovensku a vznikol na podnet praxe, konkrétne Aliančných partnerov SPP. Vynakladáme veľa úsilia na modernizáciu školy a jej areálu. Vedenie spolu s pedagógmi venuje pozornosť ďalšiemu vzdelávaniu, pracujeme na rôznych projektoch. Spolupracujeme aj s odbornými elektrotechnickými školami v zahraničí, najmä v Českej republike, a preberáme skúsenosti, ktoré môžu byť pre nás užitočné. Vedenie školy sa zúčastňuje zasadnutí pracovných skupín, sektorových rád a Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory. Všetky poznatky a skúsenosti využívame, aby sme aj v budúcnosti obstáli a boli o krok vpredu.

4. Duálne vzdelávanie – horúca téma odborného vzdelávania. Naša škola spolupracovala v rámci projektu Leonardo da Vinci so školami v Nemecku, konkrétne v Darmstadte a Trieri, kde sme videli duálne vzdelávanie v praxi, jeho klady, prípadne zápory. Práve požiadavka na súvislú prax bola prvou prekážkou pri spolupráci so Samsungom. V rámci projektov sme získali skúsenosť aj so systémom ECVET a so systémom čiastočnej a úplnej kvalifikácie. Tento systém by určite pomohol celoživotnému vzdelávaniu na Slovensku, funguje v Českej republike. Boli sme vybraní do skupiny dvadsaťjeden odborných škôl na overovanie a zavádzanie duálneho vzdelávania do praxe. Využijeme tu všetky svoje skúsenosti, ktoré sme v odbornom vzdelávaní nadobudli. Veľmi by pomohol – a nielen našej škole, ale celému odbornému vzdelávaniu – menší počet inštitúcií, ktoré sa zaoberajú celoživotným vzdelávaním. Zo zahraničia by sa mali v skrátenom konaní prebrať osvedčené veci, aby sa nemuselo vymýšľať niečo, čo už dávno funguje.

A myšlienka na záver: odborné vzdelávanie by malo dostať vážnosť, ktorá mu patrí, pretože bez kvalitných stredoškolsky vzdelaných zamestnancov nemôže fungovať ani národné hospodárstvo a vlastne celá spoločnosť.

Dušan MIKOLAJ, foto Ján SÚKUP

Súťaž zručnosti stolárov a inštalatérov.

Tisícky eur odmien najlepším

VYHODNOTENIE SÚŤAŽÍ

Ceny Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR

Po prvýkrát sa na organizácii podujatia zúčastnilo i Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR a vyhlásilo súťaž o Cenu ministra dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR nazvanú TOP turistická destinácia regiónu. Prihlásilo sa do nej desať stredoškolských kolektívov. Odborná komisia pozostávajúca zo zástupcov ministerstva, Zväzu cestovného ruchu SR, Slovenskej agentúry pre cestovný ruch a Nitrianskej galérie udelila najvyššie ocenenie Andrejovi Mičekovi a Kitti Lalákovej zo Strednej odbornej školy (SOŠ) hotelových služieb a obchodu v Nových Zámkoch za projekt *Necestujte za tým, čo máte doma (Podhájska)*. Autori dostali odmenu v hodnote 500 eur. Na druhom mieste sa umiestnili Marek Plačko, Tomáš Polačik, Monika Rábeková, Veronika Siposová a Natália Smičeková z SOŠ podnikania v Trenčíne za kolektívny projekt *Kde bolo, tam bolo* (odmena 300 eur). Tretie miesto obsadili Dominik Mičuda, Adrián Líška a Matúš Dobrovodský z SOŠ na Piešťanskej ul. v Novom Meste nad Váhom. Za projekt *Čachtice* dostali odmenu 200 eur (všetci vo forme poukazu na nákup elektroniky). Mimoriadnu cenu generálnej riaditeľky sekcie cestovného ruchu ministerstva získal kolektív z SOŠ na Hattalovej ul. v Námestove Karina Grobarčíková, Silvia Bystričanová, Mária Črchlanová, Mária Bošanová za *Sedem divov Oravy*.

Ceny Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Kategória pekársky výrobok

Veronika Tokoliová, Andrea Koledová (obe SOŠ potravinárska Nitra)
Róbert Fúzik (SOŠ Topoľčany)

Kategória cukrársky výrobok

Jakub Koprla (SOŠ Senica)
Katarína Loduhová (SOŠ Pruské)
Dominika Zsemleyová (SOŠ Šurany)

Ceny samosprávnych krajov

Cena predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja

SOŠ technická Tlmače

Cena predsedu Trnavského samosprávneho kraja

SOŠ obchodu a služieb Galanta

Cena predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja

SOŠ Stará Turá

Cena predsedu Žilinského samosprávneho kraja

SOŠ drevárska Liptovský Hrádok

Cena predsedu Prešovského samosprávneho kraja

SOŠ Humenné

Ceny hejtmana Kraja Vysočina

SOŠ sklárska Lednické Rovne
Akademie - vyšší odborná škola, gymnázium a střední škola umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou

Ceny spoločnosti Samsung Electronics Slovakia

1. Stredná priemyselná škola (SPŠ) Nitra – za výnimočnú tvorivú zručnosť a inováciu, ktorú žiaci uplatnili pri technologickom zhotovení paletizačnej linky; osobitné ocenenie nadania študentov a podpory zo strany učiteľov, ktoré prispeli k výnimočnému výsledku so šancou na praktické uplatnenie v priemysle (7 000 eur)
2. SOŠ polytechnická Zlaté Moravce – za mimoriadne tvorivý prístup pri zhotovení strojovej frézy plne ovládanej cez počítač, ktorú dnes v škole využívajú ako učebnú pomôcku (5 000 eur)
3. SOŠ Vráble – za inováciu vo výrobe dosiek plošných spojov na vzdelávacie účely; v súčasnosti už študenti nemusia používať chemické prípravky, výrobu dosiek plošných spojov riadia počítačom (3 000 eur)

Súťaž TOP výrobok

Strojárstvo

SPŠ Nitra: *Paletizačná linka*
Střední škola technická Žďár nad Sázavou: *Funkčný model vákuového motora* (čestné uznanie)

Elektrotechnika a energetika

Spojená škola, Komárňanská 28, Nové Zámky: *Separátor materiálu riadený PLC*
SOŠ polytechnická Zlaté Moravce: *Univerzálne frézovacie zariadenie* (čestné uznanie)
SOŠ Stará Turá: *Laser premietaný cez skener* (čestné uznanie)

Drevospracujúca výroba

SOŠ drevárska Liptovský Hrádok: *Mobilný nábytok*

Textil a odevníctvo

SOŠ Vranov nad Topľou: *Van Goghove slnečnice*

Chémia, farmaceutický priemysel, polygrafia, papiernictvo, sklárstvo

SOŠ sklárska Lednické Rovne: *Vitrážový oblok – sklár*

Umelecké spracovanie výrobkov

Súkromná stredná umelecká škola Hodruša-Hámre: *Šperky indickej nevesty*
SOŠ Andyho Warhola Medzilaborce: *Adam a Eva* (čestné uznanie)
Střední škola - Centrum odborné přípravy technické Uherský Brod: *Pištoľ ČZ 75 – umelecky rytá* (čestné uznanie)

Súťaž o Cenu ministra hospodárstva SR za inováciu a technickú tvorivosť

SOŠ technická Zlaté Moravce: *Inteligentný stĺp verejného osvetlenia*
SOŠ drevárska Liptovský Hrádok: *Entertainer (zostava na multimediálnu techniku)*
Střední škola - Centrum odborné přípravy technické Uherský Brod: *Darčeková kazeta s pištoľou Flobert*

Súťaž zručnosti stolárov a inštalatérov

(ceny venovalo Združenie pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania)

Stolári

1. Peter Novotný, Spojená škola, Rosinská cesta, Žilina
2. Patrik Szolár, SOŠ - Szakközépiskola Nové Zámky
3. Lukáš Ďurian, SOŠ drevárska Liptovský Hrádok

Inštalatéri

1. Michal Bíró, SOŠ, Nábrežie mládeže, Nitra
2. Erich Trencsényi, SOŠ - Szakközépiskola Nové Zámky
3. Adrián Uričko, SOŠ stavebná Žilina

Cena prezidenta Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania

SOŠ - Szakközépiskola Šahy

Osveta ako tradičná súčasť celoživotného vzdelávania

OBČIANSKA NÁUKA

Národné osvetové centrum, centrálne pracovisko rezortu kultúry sídliace v hlavnom meste Slovenskej republiky, si pripomína 60. výročie svojho trvania. Základným poslaním jej predchodcu – Osvetového ústavu, ktorý v tejto inštitucionálnej podobe vznikol roku 1958 – bola odborná starostlivosť o rozvoj osvetovej činnosti. Pravda, toto vročenie je o päť rokov „mladšie“. Proces vzniku ústavu je dôsledkom spoločenského smerovania Československej republiky po februári 1948, keď ju ľavý smer vývinu spoločnosti priviedol „pod záštitu“ Sovietskeho zväzu a nasmeroval na cestu budovania socializmu so všetkými dôsledkami. Aj osveta bola vtiahnutá do politických bojov, ktoré na všetkých frontoch usilovne a rázne viedla komunistická strana. Týkalo sa to, prirodzene, i školstva a mimoškolského vzdelávania. Veľmi skoro boli poštátnené všetky školy, v rámci národných výborov boli vytvorené referáty pre školstvo, osvetu a telovýchovu, zrušili sa osvetové rady, ktoré požadoval dekrét prezidenta E. Beneša z roku 1945, a zrušila sa väčšina kultúrnych a osvetových spolkov. Týmto činom, aj cestou ďalších „opatrení“ najmä v 50. rokoch minulého storočia, organizačná základňa prešla na nových nositeľov – na spoločenské organizácie, akými boli Socialistický zväz mládeže, Československý zväz žien, Revolučné odborové hnutie, Zväz družstevných roľníkov, Československý zväz telesnej výchovy, Zväz československo-sovietskeho priateľstva, Zväz pre spoluprácu s armádou, Československý Červený kríž, Československá vedecko-technická spoločnosť, Socialistická akadémia a národnostné kultúrne zväzy na Slovensku. Na základe vládnych opatrení a pri politickom usmerňovaní tých čias zanikli – pre osvetu typické – nezávislé, dobrovoľné, nadstranícke kultúrne spolky, ktoré boli jednou z hlavných zložiek česko-slovenského osvetového systému v rokoch prvej Československej republiky. Nahradili ich spoločenské organizácie združené v Národnom fronte pod vedením komunistickej strany, a tie mali iný charakter a poslanie.

Potreba špecializácie

Vtedajšie Poverenictvo informácií a osvety v Bratislave sa ocitlo v novej situácii. Na základe rozhodnutia politických miest a v dôsledku reorganizácie vládnych prác sa presadzovala potreba špecializovať kultúrno-osvetovú prácu, a tak svojím rozhodnutím 31. januára 1953 oboznámilo Maticu slovenskú (ktorá si v tomto roku pripomína 150. výročie svojho vzniku) s tým, že ako spolok a kultúrna ustanovizeň splnila svoje úlohy. Poverenictvo pripravilo reorganizáciu Matice slovenskej, čím sa začalo jej ťažké obdobie obmedzovania verejnej i odbornej činnosti – zrušenie tlačiarne, likvidácia vedeckých odborov, vylúčenie jej rozvetvenej členskej základne zo spoločenských aktivít. Veci však treba vidieť v širších, celospoločenských súvislostiach. Pri uvádzaní dôvodov na vytvorenie centrálneho štátneho pracoviska nemôžeme zabúdať ani na to, že v rámci reorganizácie niektorých ústredných inštitúcií na Slovensku vláda zrušila činnosť Matice slovenskej najmä v smere jej osvetového pôsobenia. A následne zákon č. 4/1954 Zb. zo dňa 27. apríla 1954 ju premenil na štátny vedecký ústav vo funkcii národnej knižnice a knihovedného ústavu.

Zriadenie celoštátneho centrálneho osvetového zariadenia bolo dané v prvom rade mohutným rozmachom osvetovej činnosti, do ktorej štát vstúpil právnou normou – Dekrétom prezidenta o osvetovej činnosti (osvetový zákon) a tiež štatútom pre osvetové besedy z roku 1953. Kým roku 1945 na Slovensku iba v 388 obciach existovali kultúrno-osvetové zariadenia zdedené po spolkoch, cirkvách a iných organizáciách, roku 1954 to bolo 89 domov osvety, 763 osvetových besied, 1 136 osvetových izieb. Tie sa postupne menili na osvetové besedy, ktoré sa rozširovali ďalej na základe uznesenia Zboru poverenikov z 2. septembra 1952.

Na vytvorenie centrálneho štátneho osvetového pracoviska vytvárala tlak i skutočnosť, že široký rozmach osvetovej činnosti vzhľadom na nových nositeľov aj na vznik a rozmach nových foriem a metód práce si vyžadoval vyššiu úroveň riadenia, usmerňovania a metodicko-poradenských služieb. Nutne bolo treba koordinovať činnosť jednotlivých organizácií a zložiek, pripravovať pracovníkov na kvalitný a kvalifikovaný výkon práce. Prišiel čas, keď sa už žiadalo vedecky rozpracovať problematiku osvetovej činnosti ako celku.

Úlohu špecializovaného celoslovenského pracoviska, ktoré bude plniť naliehavé úlohy a rozvíjať osvetovú činnosť, mali splniť dve pracoviská: Osvetové ústredie a Slovenské ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti. Poverenictvo školstva a osvety svojím rozhodnutím z 1. júla 1953 zriadilo Osvetové ústredie v Bratislave a súčasne vydalo jeho organizačný poriadok. V tomto čase vzniká – ako sesterská organizácia – Slovenské ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti v Bratislave, zriadené Slovenským výborom pre veci umenia. Jeho riaditeľom bol Martin Jančuška.

Už šesťdesiat rokov

Dňom vzniku terajšieho Národného osvetového centra je 1. júl 1953. Vtedajšie Osvetové ústredie zriadilo Poverenictvo školstva a osvety „ako pomocný ústav pre bádateľskú činnosť a odbornoporadenskú službu v oblasti osvetovej práce na Slovensku“. Ústredie malo oddelenia prednáškové, vzdelávacie, knižničné, oddelenie na školenie osvetových kádrov, výskumné, dokumentačné oddelenie, bibliotéku a archív. Jeho prvým riaditeľom bol Pavel Paška.

Názov Slovenské ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti (SÚĽUT) sa 1. januára 1956 zmenil na Slovenský dom ľudovej umeleckej tvorivosti a medzi jeho hlavné úlohy patrila „starostlivosť o rozvoj ľudovej umeleckej tvorivosti medzi pracujúcimi slovenskej, ukrajinskej a maďarskej národnosti, o zvyšovanie ideovej a umeleckej úrovne súborov, krúžkov a jednotlivcov v závodných kluboch, osvetových besedách, štátnych učilištiach pracovných záloh, na školách a v dobrovoľných masových organizáciách“. Na plnenie toho sa vytvorilo oddelenie divadelné, hudobné, tanečné a výtvarné. V súvislosti s reorganizáciou Matice slovenskej sa do SÚĽUT včlenili krajské domy osvety v Bratislave, Nitre, Žiline, Banskej Bystrici, Košiciach a Prešove. Keď roku 1955 vznikli krajské domy osvety ako zariadenia krajských národných výborov, krajské poradne ľudovej umeleckej tvorivosti sa vyčlenili zo Slovenského domu ľudovej umeleckej tvorivosti a dňom 1. januára 1957 sa včlenili do krajských domov osvety.

SÚĽUT a Osvetové ústredie samostatne plnili svoje poslanie plných päť rokov. Mohli úspešne a kvalitne vykonávať svoju činnosť – a na to nemožno zabudnúť – aj preto, že sa mohli oprieť o poznatky a skúsenosti viacerých vynikajúcich odborníkov Matice slovenskej, ktorí do nich prešli pracovať. Zásadné zmeny v živote týchto pracovísk prišli rozhodnutím Poverenictva školstva a kultúry zo dňa 15. septembra 1958, keď bol zriadený Osvetový ústav v Bratislave (s dátumom 1. augusta 1958), ktorý „preberá v plnom rozsahu funkciu oboch zlúčených ústavov pri zachovaní maximálnej hospodárnosti“. Stalo sa tak zlúčením Osvetového ústredia a Slovenského domu ľudovej umeleckej tvorivosti a boli do neho začlenené aj divadelné dielne a matičná šatnica v Martine.

Prvým riaditeľom Osvetového ústavu bol Jozef Holický. Odborné pracovisko počas celého svojho zložitého vývoja vykonávalo teoretickú, koncepčnú, rozborovú, metodicko-poradenskú a vydavateľskú činnosť v kontexte spoločenských potrieb a daných možností. Osvetový ústav mal na starosti fungovanie osvetového systému na Slovensku. Pripravoval školenia, sympóziá a konferencie pre osvetových pracovníkov a pracovníkov odborov kultúry národných výborov, rozpracúval metodiku foriem osvetovej práce, zovšeobecňoval a propagoval skúsenosti, rozvíjal koncepcie súťaží, prehliadok a festivalov záujmovej umeleckej činnosti, organizoval vrcholné prehliadky, realizoval komplexnú rezortnú výstavnú činnosť, staral sa o odborný rast osvetových pracovníkov, zabezpečoval prezentáciu súborov záujmovej umeleckej činnosti v zahraničí, sprostredkúval kontakty s bratskými ústavmi v zahraničí, rozvíjal bohatú knižnú a časopisecká činnosť.

Osvetový ústav v súvislosti s celospoločenskými zmenami v Slovenskej republike ukončil svoju činnosť roku 1991. Vtedy Ministerstvo kultúry SR, plne rešpektujúc požiadavky pracovníkov ústavu, vydalo dňa 25. marca 1991 nový štatút ústavu, podľa ktorého je jeho odbornou organizáciou Národné osvetové centrum (NOC). Činnosť NOC definuje, že „svojou teoretickou, koncepčnou, výskumnou, informačno-dokumentačnou, výchovno-vzdelávacou, edičnou a organizátorskou činnosťou prispieva k rozvoju a skvalitňovaniu kultúry v miestnych a regionálnych podmienkach. Túto činnosť vykonáva na základe spoločenských potrieb, záujmov občanov a v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami.“

Pri príležitosti 60. výročia vzniku ústrednej osvetovej inštitúcie na Slovensku môžeme konštatovať, že vo svojom vývoji dodnes tvorí celistvú ustanovizeň. Široká verejnosť, aj školská, a tisíce dobrovoľných a profesionálnych pracovníkov vedia posúdiť, ako jej pracoviská plnili v uplynulých desaťročiach zverené poslanie. Plnili ho na takej úrovni, že v jubilejnom roku môžeme konštatovať: Národné osvetové centrum má pevné miesto v slovenskej kultúre a patrí k popredným inštitúciám jej štruktúry.

Samuel BAKOŠ

Národné osvetové centrum sídli v hlavnom meste Slovenskej republiky na Námestí SNP 12 v susedstve predajne Ústredia ľudovej umeleckej výroby, ďalšej historicky významnej kultúrnej inštitúcie. ***Foto Dušan MIKOLAJ***

KALENDÁRIUM

Samuel Timon

(✻ 20. júl 1675 Trenčianska Turná – † 7. apríl 1736 Košice) – polyhistor, pedagóg, zakladateľ kritickej historiografie. Študoval na jezuitskom gymnáziu v Trenčíne, v Judenburgu a Budíne. Pôsobil ako pedagóg trenčianskeho jezuitského gymnázia, Trnavskej, neskôr Košickej univerzity. Zaoberal sa etnogenézou Slovákov a poukazoval na ich starobylosť a národnú samostatnosť. Ovplyvnil mnohých historikov.

Albert Fuchs

(✻ 8. apríl 1808 Levoča – † 1894 Bratislava) – fyzik. Študoval prírodné vedy na Univerzite vo Viedni a matematiku v Göttingene, kde v tých časoch prednášal aj C. F. Gauss. Pôsobil ako profesor na evanjelických lýceách v Banskej Štiavnici, Prešove a Bratislave. Jeho učebnica fyziky patrila k najkvalitnejším, ktoré sa na Slovensku používali v polovici 19. storočia. Bol jedným z najaktívnejších prednášateľov Bratislavského lekársko-prírodovedného spolku. Osobitne zaujímavé sú jeho prednášky o termike, v ktorých rozoberá aj ekvivalenciu rôznych druhov energií.

Vojtech Filkorn

(✻ 8. apríl 1922 Pravenec – † 14. apríl 2009 Bratislava) – filozof, logik, zakladateľ slovenskej exaktnej metodológie. Špecializoval sa na otázky teórie vedy, metodológie vied, štruktúry a vývinu logiky v závislosti od dejín prírodných vied. V oblasti logiky sa venoval viachodnotovej logike, topologickej, konštruktívnej, induktívnej, kauzálnej a dialektickej logike. Významne sa zaslúžil o prechod od tradičnej logiky k modernej formálnej logike a o rozvoj metodológie vied, na Univerzite Komenského (UK) založil Katedru logiky a Kabinet metodológie vied. Vychoval generácie nadaných logikov, filozofov a metodológov.

Anton Hajduk

(✻ 3. máj 1933 Užhorod – † 9. apríl 2005 Bratislava) – astronóm. Študoval fyziku na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Začal pracovať ako stredoškolský učiteľ, od roku 1961 bol pracovníkom Astronomického ústavu Slovenskej akadémie vied v rôznych vedúcich funkciách. Stal sa uznávaným odborníkom v oblasti astrofyziky, dynamiky meteorických rojov typu Halleyho kométy a dynamiky medziplanetárnej hmoty. Medzinárodná astronomická únia, ktorej členom bol od roku 1970, pomenovala roku 2001 na jeho počesť planétku č. 11 657 Antonhajduk.

Július Krmešský

(✻ 10. apríl 1900 Ploštín – † 20. september 1984 Bratislava) – fyzik a pedagóg. Počas štúdia na Elektrotechnickej fakulte Českého vysokého učení technického v Prahe ako člen Jednoty českých matematikov a fyzikov prekladal české učebnice fyziky do slovenčiny, čím podstatne prispel k tvorbe slovenskej fyzikálnej terminológie. Učil na Gymnáziu v Prešove fyziku a matematiku, kde z jeho iniciatívy vzniklo Nakladateľstvo slovenských profesorov. Po príchode do Bratislavy roku 1929 pôsobil na viacerých gymnáziách. Roku 1942 sa stal riaditeľom Ústavu pre školský a osvetový film. V tejto funkcii založil a rozvinul tvorbu školských filmov na Slovensku, podieľal sa na tvorbe 18 školských filmov a publikácie *Film a diafilm vo vyučovaní fyziky*. Neskôr pracoval v Štátnom pedagogickom ústave a na viacerých vysokých školách. Koncom 50. rokov sa začal venovať novej oblasti – výskumu fyzikálnych polí a žiarenia organizmov. Dosiahol pozoruhodné výsledky, ktoré získali ocenenie doma i v zahraničí. Roku 1980 si dal patentovať svoj objav kvázimagnetického vektorového poľa.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

Kapitola 2: Vysoké školstvo

(254) Táto kapitola sa zaoberá problematikou vysokého školstva. Jej prvá časť obsahuje stručnú charakteristiku aktuálneho stavu vysokého školstva. Ak nie je uvedené inak, údaje v tejto časti sa vzťahujú na akademický rok 2011/2012. Podrobnejšie informácie vrátane prehľadu vývoja a analýzy hlavných problémov vo vysokom školstve sú uvedené v prílohe 2. Vychádzajúc z týchto informácií a analýz, je v druhej časti kapitoly sformulovaný návrh systémových krokov na ich riešenie.

2.1 Stručná charakteristika aktuálneho stavu vysokého školstva

2.1.1 Základné informácie o systéme vysokého školstva

(255) Vysoké školstvo plní v modernej spoločnosti tri hlavné úlohy: umožňuje získanie najvyšších stupňov vzdelania, je základom výskumného a vývojového potenciálu krajiny a poskytuje spoločnosti ďalšie špecifické služby, obvykle súvisiace s jej rozvojom a s rozvojom regiónu, v ktorom je príslušná vysoká škola lokalizovaná. Vysoké školy sú obvykle tiež významným poskytovateľom ďalšieho vzdelávania.

(256) Vysokoškolské vzdelávanie na území SR je upravené zákonom č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (vysokoškolský zákon).

(257) Slovenská republika patrí do prvej skupiny signatárov Bolonskej deklarácie z roku 1999. Jedným z hlavných bodov tejto deklarácie bolo zjednotenie vysokoškolských stupňov vzdelávania medzi jednotlivými krajinami. V nadväznosti na uvedené umožňujú dnes slovenské vysoké školy svojim absolventom získať vysokoškolské vzdelanie v troch stupňoch.

(258) Vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa spojené s akademickým titulom „bakalár“ (Bc.) sa získava úspešným absolvovaním študijného programu prvého stupňa nazývaného tiež bakalárskym študijným programom so štandardnou dĺžkou 3 alebo 4 roky.

(259) Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa spojené s niektorým z akademických titulov „magister“ (Mgr.), „magister umenia“ (Mgr. art.), „inžinier“ (Ing.), „inžinier architekt“ (Ing. arch.), „doktor všeobecného lekárstva“ (MUDr.), „doktor zubného lekárstva“ (MDDr.) alebo „doktor veterinárskeho lekárstva“ (MVDr.) sa získava úspešným absolvovaním študijného programu druhého stupňa alebo študijného programu spájajúceho prvý a druhý stupeň vysokoškolského vzdelávania. Podľa obsahového zamerania sa študijné programy umožňujúce získať vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa členia na magisterské, inžinierske a doktorské. Dĺžka štúdia potrebná na získanie vysokoškolského vzdelania druhého stupňa je podľa študijného odboru štandardne 5 alebo 6 rokov.

(260) Vysokoškolské vzdelanie tretieho stupňa spojené s akademickým titulom „doktor“ (PhD.) alebo „doktor umenia“ (ArtD.) sa získava úspešným absolvovaním študijného programu tretieho stupňa (doktorandský študijný program) so štandardnou dĺžkou 3 alebo 4 roky.

(261) Absolventi študijných programov, ktorí získali titul magister, môžu vykonaním rigoróznej skúšky získať tzv. „malý doktorát“, predstavovaný jedným z titulov „doktor prírodných vied“ (RNDr.), „doktor farmácie“ (PharmDr.), „doktor filozofie“ (PhDr.), „doktor práv“ (JUDr.), „doktor pedagogiky“ (PaedDr.) alebo „doktor teológie“ (ThDr.). Tieto tituly predstavujú z medzinárodného hľadiska neštandardný prvok slovenského vysokého školstva, nekompatibilný s Bolonskou deklaráciou. Nezískava sa nimi vyšší stupeň vzdelania. Predstavujú však v našich podmienkach istú spoločenskú prestíž.

(262) Vysokoškolské vzdelávanie na území SR môžu poskytovať len organizácie, ktoré sú vysokými školami podľa vysokoškolského zákona a len v rámci akreditovaných študijných programov.

(263) Vysoké školy sa z hľadiska spôsobu, akým vznikli, hospodárskoprávnej formy a sídla členia na verejné vysoké školy, štátne vysoké školy, súkromné vysoké školy a zahraničné vysoké školy.

(264) Verejné vysoké školy vznikajú a zanikajú zákonom, majú osobitnú hospodárskoprávnu formu „verejná vysoká škola“ definovanú vo vysokoškolskom zákone a sídlo na území SR. Štátne vysoké školy, ktoré sa členia na vojenské vysoké školy, policajné vysoké školy a zdravotnícke vysoké školy, vznikajú a zanikajú tiež zákonom. Z hľadiska hospodárskoprávnej formy sú to štátne rozpočtové organizácie, respektíve v prípade zdravotníckych vysokých škôl štátne príspevkové organizácie, a majú sídlo na území SR. Súkromné vysoké školy sú právnické osoby so sídlom v SR alebo so sídlom na území členského štátu (štáty EÚ, štáty Dohody o Európskom hospodárskom priestore a Švajčiarsko), ktoré boli zriadené alebo založené na vzdelávanie a výskum a ktorým vláda SR udelila súhlas na pôsobenie ako súkromnej vysokej škole (štátny súhlas). Zahraničné vysoké školy sú vysoké školy so sídlom v členskom štáte, ktorým ministerstvo udelilo na základe ich žiadosti oprávnenie poskytovať na území SR vysokoškolské vzdelávanie podľa právnych predpisov štátu ich sídla.

(265) V akademickom roku 2011/2012 poskytovalo vysokoškolské vzdelávanie 20 verejných vysokých škôl, tri štátne vysoké školy a 12 súkromných vysokých škôl, celkovo teda 35 vysokých škôl. Okrem nich mali oprávnenie na poskytovanie vysokoškolského vzdelávania na území Slovenskej republiky aj štyri zahraničné vysoké školy so sídlom v Českej republike, aktívne ho využívali dve.

(266) V ďalšej časti tohto prehľadu sa budeme venovať len verejným vysokým školám a tam, kde budeme mať k dispozícii údaje, aj súkromným vysokým školám. Konkrétne číselné údaje, ktorými budeme ilustrovať stav vysokého školstva, sa budú vzťahovať, ak nepovieme inak, na akademický rok 2011/2012, respektíve kalendárny rok 2011.

(267) Počty študentov verejných vysokých škôl a súkromných vysokých škôl podľa stupňa a formy štúdia obsahuje tab. 8.

2.1.2 Štátna správa a riadenie vo vysokom školstve

(268) Vysoké školstvo je oblasť, ktorej fungovanie podstatne ovplyvňuje chod a vývoj spoločnosti. Toto fungovanie je výsledkom nastavenia štátnej vysokoškolskej politiky a činnosti vysokých škôl. Vysoké školy sú organizácie s vysokým stupňom autonómie, takže z hľadiska štátu sa na ich riadenie nedá využívať štandardná škála priamych riadiacich nástrojov. Štát môže na presadzovanie svojej vysokoškolskej politiky používať prevažne legislatívne prostriedky, ekonomické nástroje a kontrolné kompetencie vrátane – v súčasnosti do istej miery – kontroly kvality prostredníctvom Akreditačnej komisie (AK). Podrobnosti pôsobenia štátnej správy vo vysokom školstve konkrétne vymedzuje vysokoškolský zákon. Výkon tejto štátnej správy realizuje vláda a ministerstvo. Niektoré kompetencie dáva vysokoškolský zákon priamo ministrovi.

(269) Vláda SR má priamu pôsobnosť vo veciach týkajúcich sa vymenúvania a odvolávania členov AK, schvaľovania jej štatútu a vo veciach udeľovania štátneho súhlasu na pôsobenie súkromných vysokých škôl. Okrem toho prerokúva materiály týkajúce sa stavu a rozvoja vysokého školstva predložené ministerstvom.

(270) Úlohou ministerstva je v prvom rade vytvárať podmienky na rozvoj vysokého školstva. Na vytváranie týchto podmienok má ministerstvo v rukách dva základné nástroje, a to tvorbu vysokoškolskej legislatívy a spôsob určovania dotácií zo štátneho rozpočtu vysokým školám a poskytovanie týchto dotácií. Ďalším významným nástrojom ministerstva vo vzťahu k vysokým školám sú kontrolné právomoci v oblasti dodržiavania

Tab. 8: Počty študentov verejných vysokých škôl a súkromných vysokých škôl podľa stupňa a formy štúdia v akademickom roku 2011/2012

Stupeň	Prvý a druhý		Tretí		Spolu		Spolu
Vysoká škola	denná	externá	denná	externá	denná	externá	
Verejné VŠ							
UK Bratislava	20 943	4 183	1 591	1 083	22 534	5 266	27 800
STU Bratislava	15 770	275	1 198	493	16 968	768	17 736
TU Košice	11 743	2 592	541	448	12 284	3 040	15 324
UKF Nitra	8 107	3 597	254	253	8 361	3 850	12 211
UMB B. Bystrica	7 702	4 028	267	178	7 969	4 206	12 175
EU Bratislava	8 964	2 144	253	223	9 217	2 367	11 584
ŽU Žilina	8 981	1 853	383	231	9 364	2 084	11 448
PU Prešov	6 722	2 636	219	294	6 941	2 930	9 871
SPU Nitra	6 892	2 512	245	176	7 137	2 688	9 825
UPJŠ Košice	7 114	945	361	307	7 475	1 252	8 727
KU Ružomberok	4 216	3 123	176	243	4 392	3 366	7 758
TvU Trnava	4 178	2 434	188	268	4 366	2 702	7 068
UCM Trnava	4 148	1 158	79	60	4 227	1 218	5 445
TU Zvolen	3 223	1 398	154	103	3 377	1 501	4 878
TnUAD Trenčín	2 812	1 527	85	18	2 897	1 545	4 442
UJS Komárno	1 542	657	14	7	1 556	664	2 220
UVLF Košice	1 783	121	120	66	1 903	187	2 090
VŠMU Bratislava	978	0	68	60	1 046	60	1 106
VŠVU Bratislava	582	0	65	25	647	25	672
AU B. Bystrica	535	0	35	43	570	43	613
Verejné VŠ spolu	**126 935**	**35 183**	**6 296**	**4 579**	**133 231**	**39 762**	**172 993**
Súkromné VŠ							
VŠZaSP Bratislava	2 372	11 328	120	442	2 492	11 770	14 262
DTI Dubnica	16	5 128	0	0	16	5 128	5 144
PEVŠ Bratislava	2 414	2 351	59	206	2 473	2 557	5 030
VŠEMVS Bratislava	717	3 949	0	0	717	3 949	4 666
VŠBM Košice	1 733	1 458	0	0	1 733	1 458	3 191
VŠ Sládkovičovo	697	2 158	0	48	697	2 206	2 903
VŠM Trenčín	1 102	611	1	17	1 103	628	1 731
VŠMP Prešov	553	509	0	0	553	509	1 062
SVŠ Skalica	405	537	9	14	414	551	965
BISLA Bratislava	58	0	0	0	58	0	58
HUAJA B. Štiavnica	11	4	0	0	11	4	15
AM Bratislava	10	0	0	0	10	0	10
Súkromné VŠ spolu	**10 088**	**28 033**	**189**	**727**	**10 277**	**28 760**	**39 037**
SR spolu	**137 023**	**63 216**	**6 485**	**5 306**	**143 508**	**68 522**	**212 030**

Zdroj: Výročná správa o stave vysokého školstva za rok 2011

všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti vysokého školstva a v oblasti hospodárenia. Prostredníctvom AK má ministerstvo do istej miery aj vplyv na kontrolu kvality vysokých škôl (pozri odsek 268).

(271) Čo sa týka legislatívy, v priebehu rokov 2011 a 2012 ministerstvo pripravilo rozsiahlu novelu zákona o vysokých školách. Časť tejto pripravenej novely Národná rada (NR) SR schválila vo forme zákona č. 455/2012 Z. z., ktorým sa novelizuje vysokoškolský zákon.

(272) Jednou z kľúčových úloh ministerstva v oblasti vysokého školstva je tvorba metodiky na rozpis dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám a realizácia tohto rozpisu. Ministerstvo prerokúva návrh metodiky pred jej schválením s orgánmi reprezentácie vysokých škôl, teda so Slovenskou rektorskou konferenciou, s Radou vysokých škôl SR a so Študentskou radou vysokých škôl SR. S orgánmi reprezentácie ministerstvo prerokúva aj iné materiály týkajúce sa vysokého školstva.

(273) V rámci svojej kontrolnej činnosti vykonalo ministerstvo roku 2012 na vysokých školách 4 kontroly zamerané na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, 5 kontrol zameraných na hospodárenie a 3 vládne audity.

(274) Ku každoročne sa opakujúcim povinnostiam ministerstva patrí vypracovanie a zverejnenie výročnej správy o stave vysokého školstva. Túto povinnosť si ministerstvo dôsledne plní od jej zavedenia roku 2002. Výročnú správu ministerstvo predkladá vláde obvykle v júni alebo v septembri nasledujúceho roka. V súčasnosti je zatiaľ ako posledná vypracovaná k dispozícii výročná správa za rok 2011, z ktorej čerpáme aj v tomto materiáli.

(275) Ďalšou pravidelnou povinnosťou ministerstva je vypracovanie a každoročná aktualizácia dlhodobého zámeru v oblasti vysokého školstva. Tomuto dokumentu sa doteraz nevenovala dostatočná pozornosť a ministerstvo ho od roku 2002, keď táto povinnosť vznikla, zverejnilo len raz, a to roku 2010. Túto skutočnosť je potrebné pokladať za závažný problém, pretože dlhodobý zámer ministerstva v oblasti vysokého školstva je kľúčovým dokumentom v oblasti vysokoškolskej politiky štátu.

(276) Okrem vyššie uvedených povinností vykonáva ministerstvo v oblasti vysokého školstva aj viacero administratívnych kompetencií týkajúcich sa registrácie štatútov vysokých škôl, správy sústavy študijných odborov, rôznych registrov, materiálneho zabezpečenia činnosti AK a orgánov reprezentácie vysokých škôl a niektoré ďalšie.

(277) Vysokoškolský zákon vymedzuje výkon niekoľkých kompetencií priamo ministrovi. Najzávažnejšou kompetenciou je rozhodovanie o akreditácii študijných programov a priznávaní niektorých ďalších práv vysokým školám. Pri výkone tejto kompetencie minister vychádza z vyjadrení AK. Zákon mu umožňuje rozhodnúť aj inak, ako navrhuje AK. V takomto prípade je však povinný svoje rozhodnutie odôvodniť a odôvodnenie zverejniť. V praxi sa rozhodnutie ministra takmer vždy zhoduje s návrhom AK. Ostatné kompetencie ministra sú prevažne procedurálne, napríklad predkladanie návrhov na vymenovanie rektorov alebo profesorov prezidentovi republiky.

(278) Na úrovni verejnej vysokej školy má riadenie samosprávny charakter. Vykonávajú ho orgány akademickej samosprávy, ktorými sú rektor, akademický senát vysokej školy, vedecká rada vysokej školy a disciplinárna komisia vysokej školy pre študentov.

(279) Do samosprávnej pôsobnosti verejnej vysokej školy patria prakticky všetky rozhodnutia ovplyvňujúce jej chod, napríklad vnútorná organizácia, určovanie počtu prijímaných uchádzačov o štúdium, určovanie podmienok prijatia na štúdium a rozhodovanie v prijímacom konaní, utváranie a uskutočňovanie študijných programov, určovanie zamerania a organizovanie výskumnej, vývojovej alebo umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti, uzatváranie, zmeny a zrušovanie pracovnoprávnych vzťahov a určovanie počtu a štruktúry pracovných miest na vysokej škole, udeľovanie vedecko-pedagogických titulov „docent“ a „profesor“, voľba členov orgánov akademickej samosprávy verejnej vysokej školy, hospodárenie verejnej vysokej školy a nakladanie s jej majetkom, určovanie výšky školného a poplatkov spojených so štúdiom v prípadoch, kde ich zákon umožňuje.

(280) Základom akademickej samosprávy verejnej vysokej školy je akademická obec verejnej vysokej školy, ktorá volí a odvoláva členov akademického senátu verejnej vysokej školy. Podrobnosti o organizácii a činnosti verejnej vysokej školy, ako aj postavenie členov akademickej obce upravujú jej vnútorné predpisy.

(281) Verejná vysoká škola sa môže členiť na fakulty, iné pedagogické, výskumné, vývojové, umelecké, hospodárskosprávne a informačné pracoviská a účelové zariadenia.

(282) Ak sa verejná vysoká škola nečlení na fakulty, zákon jej ponecháva úplnú voľnosť vo veci stanovenia jej vnútornej štruktúry. Všetky samosprávne funkcie v takomto prípade vykonáva rektor a ostatné akademické orgány na úrovni vysokej školy. Ak sa vysoká škola člení na fakulty, zákon zaručuje vo vymedzených oblastiach fakultám právo výkonu samosprávnych pôsobností, ktoré sa týkajú ich činností. Zároveň však predpisuje štruktúru a pôsobnosť ich samosprávnych orgánov, ktorými sú akademický senát fakulty, dekan, vedecká rada fakulty, disciplinárna komisia fakulty pre študentov.

(283) Ustanovenia zákona týkajúce sa vnútornej štruktúry a riadenia vysokých škôl boli predmetom kritiky zo strany evalvačného tímu Asociácie európskych univerzít (EUA) pri hodnotení slovenského vysokého školstva, ktoré sa uskutočnilo v rokoch 2006 – 2007 na žiadosť vlády SR a Slovenskej rektorskej konferencie z roku 2005 o evalváciu slovenských vysokých škôl a o vypracovanie sektorovej správy o slovenskom vysokoškolskom systéme a jeho výskumnej kapacite. EUA vo svojej správe uviedla, že vysokoškolský zákon ide do prílišných detailov v oblasti rozhodovacích procesov a vnútorných orgánov vysokých škôl, čím bráni nastaveniu vnútorných štruktúr vysokých škôl, ktoré najlepšie vyhovujú ich zámerom. Konštatovala tiež, že problémom je veľmi diverzifikovaný manažment vysokých škôl, zahŕňajúci celý rad rôznych orgánov; osobitným problémom je oddelenie kompetencií a zodpovednosti (napríklad senát verzus rektor).

2.1.3 Obsah a formy vysokoškolského vzdelávania

(284) Vysokoškolské vzdelávanie sa uskutočňuje v rámci študijných programov, ktoré si zostavujú jednotlivé vysoké školy. Každý študijný program však musí patriť do nejakého študijného odboru, v prípade medziodborového študijného programu ide o kombináciu dvoch študijných odborov.

(285) Študijný odbor je oblasť poznania, ktorá môže byť predmetom vysokoškolského vzdelávania v niektorom z jeho troch stupňov. Študijný odbor sa vymedzuje obsahom, ktorý charakterizujú najmä oblasti a rozsah vedomostí, schopností a zručností, ktoré profilujú absolventa. Všetky študijné odbory, v ktorých možno v SR poskytovať vysokoškolské vzdelávanie, tvoria sústavu študijných odborov SR, ktorú spravuje ministerstvo. Návrh na zaradenie nového študijného odboru do sústavy podávajú spravidla vysoké školy a ministerstvo o ňom rozhoduje po vyjadrení AK. K 31. decembru 2012 obsahovala sústava 365 študijných odborov. Prvý stupeň vysokoškolského vzdelávania bolo možné študovať v 168 študijných odboroch, druhý stupeň v 170 a tretí stupeň vysokoškolského vzdelávania v 318. Študijné odbory sú rozčlenené do 9 skupín: výchova a vzdelávanie (10 odborov), humanitné vedy a umenie (44), sociálne, ekonomické a právne vedy (57), prírodné vedy (60), konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie (67), poľnohospodárske a veterinárske vedy (36), zdravotníctvo (47), služby (22) a informatické vedy, matematika a informačné a komunikačné technológie (22).

(286) Vysoká škola môže uskutočňovať vzdelávanie len v akreditovaných študijných programoch, to znamená v študijných programoch, ktoré spĺňajú stanovené kritériá. Kritériá sa dotýkajú obsahu, ktorý študijný program ponúka, a tiež podmienok, personálneho a technického zabezpečenia, ktoré je vysoká škola schopná na uskutočňovanie študijného programu zabezpečiť. Spĺňanie kritérií posudzuje AK a konečné rozhodnutie na základe jej odporúčania vydá minister. Akreditácia sa štandardne udeľuje na obdobie 6 rokov (pri nových študijných programoch najviac na čas zodpovedajúci štandardnej dĺžke štúdia), po jeho uplynutí musí vysoká škola žiadať o akreditáciu študijného programu nanovo.

(287) Na základe vyjadrení AK bolo roku 2011 akreditovaných spolu 573 študijných programov, a to v prvom stupni 175, v druhom stupni 227 a v treťom stupni 171.

(288) Študijný program sa môže uskutočňovať v dennej forme štúdia alebo v externej forme štúdia. Až do prijatia poslednej novely vysokoškolského zákona, účinnej od 1. 1. 2013, bola denná forma charakterizovaná ako forma, pri ktorej sa študent denne zúčastňuje na vzdelávacích činnostiach. Pre študijné programy prvého a druhého stupňa bol zároveň predpísaný minimálny rozsah priameho kontaktu vysokoškolského učiteľa a študenta (na 18 hodín týždenne počas výučbovej časti akademického roka). Externá forma štúdia bola v zákone definovaná ako forma, „ktorú charakterizuje prevažne samostatné štúdium a konzultácie“. Tento stav, ktorý bude v praxi ešte istý čas pretrvávať, bol v nesúlade s chápaním „nie dennej“ formy štúdia v krajinách s rozvinutým vysokým školstvom. V týchto krajinách sa pod „nie dennou“ formou štúdia rozumie tzv. *part-time study*, ktoré sa od denného, teda *full-time study*, líši len v množstve práce, ktorá sa za rok od študenta očakáva. Pri *part-time study* je toto množstvo nižšie, a preto štúdium trvá dlhšie. Novelou zákona sa externá forma štúdia perspektívne dostáva do štandardnej polohy aj na slovenských vysokých školách s tým, že niektoré zmeny, ktoré v novele pri jej schvaľovaní urobila NR SR, nie sú v súlade s novým vymedzením denného a externého štúdia. Ide napríklad o rozpor medzi ustanovením § 62 ods. 3, podľa ktorého štandardná záťaž študenta v externej forme štúdia je vyjadrená najviac počtom 48 kreditov, čo zodpovedá najviac 144 kreditom za 3 roky, a ustanovením § 52 ods. 3, podľa ktorého na úspešné skončenie bakalárskeho štúdia sa vyžaduje najmenej 180 kreditov, čo sa nedá dosiahnuť pri bakalárskom študijnom programe v externej forme so štandardnou dĺžkou 3 roky, ktorú toto ustanovenie pripúšťa.

2.1.4 Študenti

(289) V akademickom roku 2011/2012 študovalo na vysokých školách na Slovensku 212 030 študentov. Oproti predchádzajúcemu akademickému roku to

Obr. 3: Vývoj počtu študentov verejných vysokých škôl a súkromných vysokých škôl od roku 2004

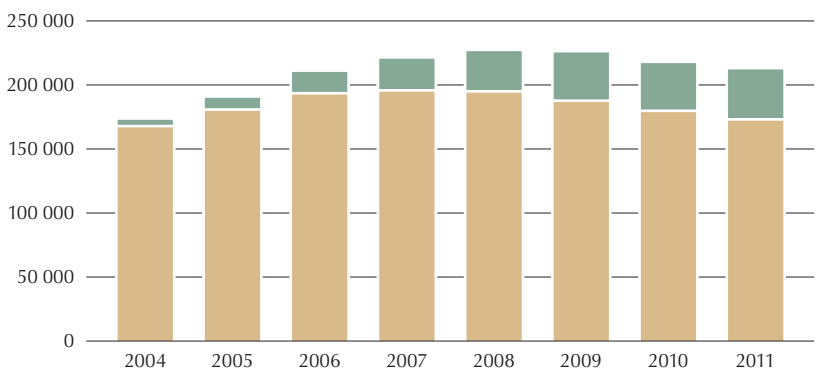

Legenda: verejné, súkromné. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 4: Vývoj podielu počtu študentov verejných vysokých škôl a súkromných vysokých škôl na celkovom počte študentov od roku 2004

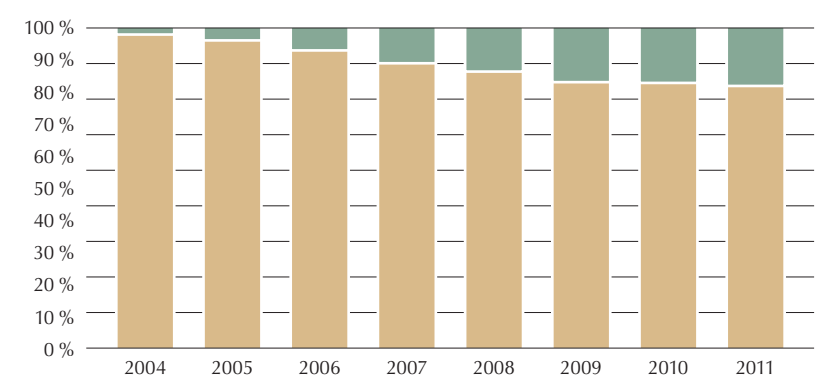

Legenda: verejné, súkromné. *Zdroj: Register zamestnancov*

Obr. 5: Vývoj počtu prihlášok, prijatí a zápisov, prihlásených (fyzické osoby), prijatých (fyzické osoby) a zapísaných (fyzické osoby)*

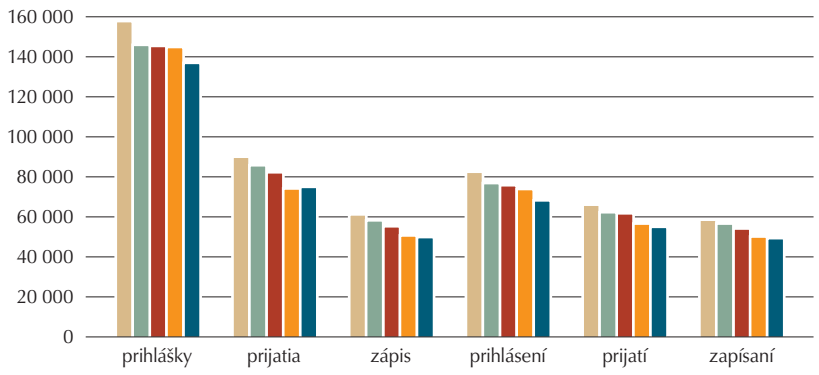

Legenda: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011. *Zdroj: ÚIPŠ*

* - fyzická osoba je za všetky školy zohľadnená len raz, aj keď sa zúčastnila viacerých prijímacích konaní

predstavuje pokles o 5 009 študentov. Kým verejné vysoké školy zaznamenali medziročný pokles o 6 665 študentov, na súkromných vysokých školách počet študentov vzrástol o 1 656 (napriek tomu, že sa tam platí školné). Podiel študentov na súkromných vysokých školách tak vzrástol na 18,6 % všetkých študentov vysokých škôl. Vývoj počtu študentov od roku 2004 a pomer medzi študentmi verejných vysokých škôl a súkromných vysokých škôl ja zachytený na obr. 3 a 4.

(290) Niektoré ďalšie údaje charakterizujúce štruktúru študentov:

a) študenti v externej forme štúdia tvoria 32,3 % všetkých študentov; ich podiel má klesajúcu tendenciu,
b) podiel doktorandov na celkovom počte študentov predstavuje 6 %,
c) podiel cudzincov študujúcich v Slovenskej republike na celkovom počte študentov predstavuje 4,4 %,
d) z pohľadu štatistickej klasifikácie odborov vzdelania najviac študentov (58,6 %) študuje spoločenské vedy, náuky a služby (v rámci súkromných vysokých škôl je to až 83 % študentov),
e) na siedmich vysokých školách (z 35 celkovo) študovalo viac ako 52,4 % študentov, pričom viac ako pätina študentov študovala na dvoch vysokých školách (UK Bratislava a STU Bratislava).

(291) V priebehu roka 2011 riadne skončilo vysokoškolské štúdium (prvý až tretí stupeň) 70 061 študentov, z nich 63,7 % v spoločenských vedách, náukách a službách a 18,0 % v technických vedách a náukách. Absolventi doktorandského štúdia tvorili 2,3 % z počtu absolventov.

(292) Podľa údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) bolo v evidencii uchádzačov o zamestnanie v septembri 2011 z verejných a zo súkromných vysokých škôl 6 465 uchádzačov-absolventov vysokých škôl. Z nich 98,1 % bolo v evidencii nanajvýš šesť mesiacov. Z hľadiska odboru vzdelania 61,5 % nezamestnaných absolventov získalo diplom v spoločenských vedách, náukách a službách (teda menej, ako bol ich podiel na celkovom počte absolventov) a 19,3 % nezamestnaných absolventov skončilo technické vedy a náuky (teda viac, ako bol ich podiel na celkovom počte absolventov). Aj keď určovanie nezamestnaných absolventov vysokých škôl vykazuje systematickú chybu (pretože je obmedzené vekom 25 rokov, takže mnohí absolventi zo štatistiky vypadávajú nie preto, že sa zamestnajú, ale preto, že prekročia túto vekovú hranicu), uvedené čísla nabádajú na opatrnosť pri vyvodzovaní kategorických a zjednodušených záverov vo veci nezamestnateľnosti absolventov spoločenských odborov a nedostatku absolventov technických odborov. Na objektívny pohľad sa vyžaduje jemnejšia optika a podrobnejšia analýza.

(293) Podľa údajov získaných zo Sociálnej poisťovne o príjmoch absolventov vysokých škôl (vrátane štátnych) absolventi druhého stupňa vysokoškolského vzdelávania, ktorí riadne ukončili denné štúdium druhého stupňa v akademickom roku 2009/2010, mali roku 2011 priemerný mesačný príjem 814 €.

2.1.4.1 Prijímacie konanie na prvý stupeň

(294) Roku 2011 bolo podaných spolu 135 739 prihlášok na vysoké školy (vrátane štátnych) od 67 255 občanov SR. Celkovo bolo na štúdium prijatých 54 414 uchádzačov a zapísalo sa ich 48 533. Od roku 2004 počet uchádzačov o štúdium na vysokých školách (v prvom stupni vysokoškolského vzdelávania, respektíve v študijných programoch spojeného prvého a druhého stupňa) sústavne klesá. Situáciu dokumentuje obr. 5.

(295) Najväčšia skupina uchádzačov o vysokoškolské štúdium mala menej ako 20 rokov (59,7 %, v dennej forme štúdia až 74,2 %). V externej forme štúdia viac ako polovica uchádzačov mala vek do 25 rokov. Maturujúci tvorili roku 2011 z uchádzačov 53,8 % (v dennej forme štúdia 67,2 %). Tieto čísla je potrebné brať do úvahy pri hodnotení podielu novoprijatých študentov na populácii 19-ročných. Ak by sme hovorili konkrétne o roku 2011, pri podiele novoprijatých študentov na populácii 19-ročných (*gross enrollment rate*) 62,2 % (pozri odsek 296) údaj 59,7 % uchádzačov vo veku menej ako 20 rokov znamená, že z populácie 19-ročných nastúpilo v tomto roku na slovenské vysoké školy okolo 37 %.

(296) Z hľadiska medzinárodných porovnávaní sa ako štandardný parameter uvádza podiel novoprijatých študentov na populácii 19-ročných. Pri počte 19-ročných 73 411 v roku 2011 dosiahol tento parameter pri počte novoprijatých 45 653 hodnotu 62,2 %.

2.1.4.2 Prijímacie konanie na druhý stupeň

(297) Roku 2011 sa na štúdium v študijných programoch druhého stupňa zapísalo 31 648 uchádzačov. Z tohto počtu podiel absolventov z roku 2011 predstavoval 87,5 %, čo zodpovedá zhruba 2/3 absolventov prvého stupňa.

2.1.4.3 Mobilita študentov

(298) V rámci podprogramu Erasmus vycestovalo v akademickom roku 2010/2011 na študijný pobyt na zahraničnej vysokej škole 2 052 študentov. Na študijný pobyt na Slovensko prišlo v rámci tohto podprogramu 999 študentov zo zahraničia.

2.1.5 Zamestnanci vysokých škôl

(299) Na vysokých školách pracovalo roku 2011 celkovo 21 538 zamestnancov. Z toho bolo 9 972 učiteľov (46,3 %), 1 551 výskumných pracovníkov (7,2 %) a 10 015 ostatných zamestnancov (46,5 %).

Obr. 6: Vývoj priemerných platov zamestnancov verejných vysokých škôl

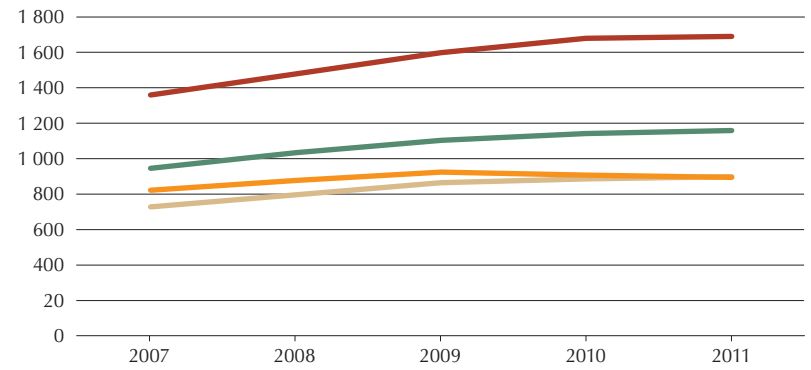

Legenda: všetci, VŠ učitelia, profesori, výskumníci. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 7: Veková štruktúra vysokoškolských učiteľov verejných vysokých škôl (minimálny vek, prvý kvartil, medián, tretí kvartil a maximálny vek)

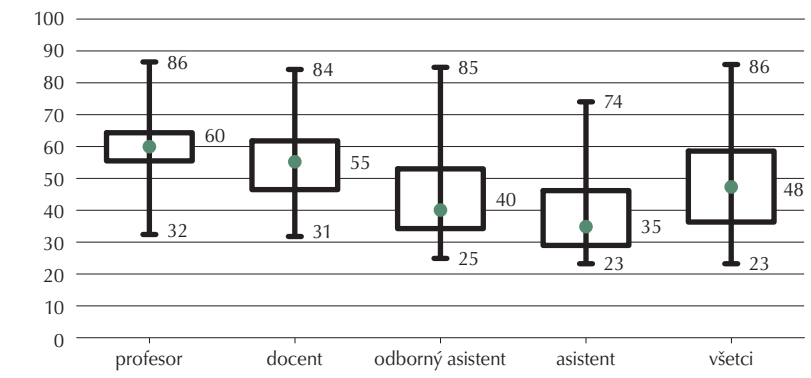

Zdroj: ÚIPŠ

(300) Roku 2011 bol priemerný plat učiteľa verejnej vysokej školy 1 156 €. Priemerný plat profesora bol 1 699 € a priemerný plat docenta 1 334 €. Vývoj priemerných platov vybraných kategórií zamestnancov verejných vysokých škôl v rokoch 2007 – 2011 zachytáva obr. 6.

(301) Roku 2011 prezident SR vymenoval na základe návrhov verejných vysokých škôl a súkromnej vysokej školy 153 profesorov. Priemerný vek vymenovaných bol 53,7 roka.

(302) Podľa údajov z registra zamestnancov vysokých škôl k 31. 12. 2011 najstarší vysokoškolský učiteľ vo funkcii profesora na vysokých školách (vrátane štátnych) mal vek 86 rokov, najmladší 32 rokov. Menej ako 55 rokov mala štvrtina vysokoškolských učiteľov vo funkcii profesora, medián veku bol 60 rokov a štvrtina vysokoškolských učiteľov vo funkcii profesora mala vek viac ako 64 rokov.

(303) Veková štruktúru jednotlivých kategórií vysokoškolských učiteľov verejných vysokých škôl je znázornená na obr. 7.

2.1.6 Vysokoškolská veda a technika

(304) Vysoké školy získali roku 2011 finančné prostriedky na uskutočňovanie výskumu a vývoja zo štátneho rozpočtu takmer výlučne prostredníctvom kapitoly ministerstva. Získavali ich formou inštitucionálnej podpory na prevádzku a rozvoj infraštruktúry vysokoškolskej vedy a techniky na základe svojho výkonu vo výskume, na riešenie výskumných projektov prostredníctvom vnútorných grantových schém VEGA a KEGA a na riešenie výskumných projektov prostredníctvom APVV.

(305) Na inštitucionálnu podporu prideľovanú na základe výkonu vo výskume bolo roku 2011 vyčlenených 94 253 579 €, na podporu projektov základného výskumu prostredníctvom grantovej schémy VEGA 9 259 085 €, na podporu projektov v oblasti výskumu pre rezort školstva prostredníctvom grantovej schémy KEGA

Tab. 9: Vývoj niektorých indikátorov výkonu verejných vysokých škôl vo výskume

Rok	Počet karentov zahraničných	Počet karentov domácich	Celkový počet publikácií	Zahraničné granty (€)
2008	1 588	180	39 202	5 099 272
2009	1 442	196	40 960	4 996 008
2010	1 936	196	56 924	6 365 161
2011	1 824	210	46 249	6 035 558

Zdroj: MŠVVaŠ SR – poklady pre rozpis dotácie zo štátneho rozpočtu na verejné vysoké školy

2 492 000 €. Prostredníctvom APVV získali verejné vysoké školy na podporu výskumných projektov 6 873 414 €. Na podporu výskumných projektov zo zahraničia získali roku 2011 verejné vysoké školy 6 035 559 €.

(306) Výkon niektorých indikátorov verejných vysokých škôl vo výskume v rokoch 2008 – 2011 obsahuje tab. 9.

2.1.7 Systém sociálnej podpory študentov

(307) Systém sociálnej podpory študentov pozostáva z priamej podpory formou štipendií z prostriedkov štátneho rozpočtu (sociálne štipendium a motivačné štipendium), štipendií z vlastných zdrojov vysokej školy, pôžičiek zo Študentského pôžičkového fondu a pôžičiek zo štipendijného fondu vysokej školy. Nepriamu podporu predstavuje dotované ubytovanie a stravovanie a finančná podpora vysokoškolských umeleckých súborov, vysokoškolských športových klubov a univerzitných pastoračných centier.

(308) Maximálna mesačná výška sociálneho štipendia v akademickom roku 2011/2012 bola 265 €. Verejné vysoké školy vyplatili roku 2011 sociálne štipendiá v objeme 24 789 319 €. K 31. decembru 2011 poberalo sociálne štipendiá 16 828 študentov.

(309) Roku 2011 pokračovali vysoké školy v poskytovaní motivačných štipendií. Prostriedky na motivačné štipendium boli vysokým školám poskytnuté v objeme umožňujúcom, aby desiatim percentám študentov študijných programov prvých dvoch stupňov v dennej forme štúdia mohlo byť priznané štipendium vo výške 500 €. Spôsob priznávania motivačných štipendií bol v kompetencii jednotlivých vysokých škôl. Prostriedky na sociálne a motivačné štipendiá dostávajú zo štátneho rozpočtu aj súkromné vysoké školy. Vysoké školy poskytli roku 2011 z vlastných zdrojov štipendiá v sume 908 359 € celkovo 3 163 študentom.

(310) V akademickom roku 2010/2011 boli zo Študentského pôžičkového fondu poskytnuté pôžičky v celkovej sume 2 933 034 €. Zmluvy boli uzavreté s 2 423 študentmi.

(311) K 31. decembru 2011 uviedli vysoké školy v štatistike 47 787 lôžok v študentských domovoch a 3 416 v zmluvných zariadeniach. Celková suma poskytnutých dotácií na ubytovanie študentov roku 2011 predstavovala 17 528 988 €. Priemerná ročná dotácia na lôžko študenta tak bola 367 €.

(312) Dotovanie stravovacích služieb sa uskutočňuje formou príspevku na dve vydané jedlá denne študentom v dennej forme štúdia. Roku 2011 bola výška príspevku od 1. januára do 31. augusta na jedno jedlo 1 € a od 1. septembra do 31. decembra 0,8 €. Celková suma poskytnutých dotácií na stravovanie študentov predstavovala roku 2011 sumu 4 942 914 €, na jedného študenta denného štúdia pripadlo teda v priemere 37 €. Vysokoškolské jedálne vydali študentom 5 254 000 jedál, čo predstavuje priemerne približne 40 jedál na jedného študenta denného štúdia za rok. Ak by sme predpokladali, že študenti sa budú stravovať pravidelne počas celého akademického roka dvakrát denne (na účely tejto kalkulácie zoberme osem mesiacov), počet vydaných jedál by zodpovedal 8,2 % študentov denného štúdia.

(313) Na športovú a kultúrnu činnosť študentov vysokých škôl a podporu činnosti univerzitných pastoračných centier ministerstvo poskytlo roku 2011 verejným vysokým školám dotáciu v sume 951 600 €.

2.1.8 Financovanie vysokých škôl

(314) Hlavným zdrojom príjmov verejných vysokých škôl sú dotácie zo štátneho rozpočtu prostredníctvom ministerstva, ktoré verejná vysoká škola dostáva vo forme tzv. blokového grantu. Vysoká škola teda nemá záväzne predpísané, koľko má na mzdy, poistné a iné ekonomické kategórie, a môže pridelené prostriedky použiť podľa vlastných potrieb. Výnimku tvoria účelovo určené finančné prostriedky, napríklad sumy pridelené na riešenie konkrétnych výskumných projektov. Vysoká škola má tiež stanovený horný limit prostriedkov, ktoré môže použiť na osobné náklady, teda na mzdy a poistné. Tento limit je nastavený na 80 % pridelených bežných výdavkov a prakticky pre žiadnu vysokú školu neznamená reálne obmedzenie.

2.1.8.1 Spôsob rozdelenia dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám

(315) Vychádzajúc z vysokoškolského zákona, finančná podpora zo štátneho rozpočtu sa poskytuje verejným vysokým školám vo forme týchto štyroch dotácií:

a) dotácia na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov,
b) dotácia na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť,
c) dotácia na rozvoj vysokej školy,
d) dotácia na sociálnu podporu študentov.

(316) Ako sme uviedli už v odseku 272, určenie výšky dotácií pre jednotlivé verejné vysoké školy sa uskutočňuje podľa každoročne aktualizovanej metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám. Metodiku určuje ministerstvo a prerokúva ju s orgánmi reprezentácie vysokých škôl.

(317) Dotácia na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov je určená na vysokoškolské vzdelávanie a na prevádzku vysokej školy vrátane nákladov vyvolaných opotrebovávaním jej dlhodobého majetku (teda na „krytie odpisov“). Pri určovaní výšky tejto dotácie pre jednotlivé vysoké školy je rozhodujúci počet študentov, počet absolventov, ekonomická náročnosť uskutočňovaných študijných programov a kvalita vyjadrená kvalifikačnou štruktúrou vysokoškolských učiteľov a publikačnými, respektíve umeleckými aktivitami vysokej školy. Čiastočný vplyv má aj miera nezamestnanosti absolventov.

(318) Dotácia na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť sa poskytuje na výskumné, vývojové a umelecké aktivity vysokých škôl v štruktúre uvedenej v odseku 304. Pri určovaní výšky dotácie na prevádzku a rozvoj infraštruktúry na výskum a vývoj pre jednotlivé verejné vysoké školy sa zohľadňuje ich výkon vo výskume meraný nasledujúcimi indikátormi:

a) výsledky hodnotenia kvality výskumnej činnosti vysokej školy podľa poslednej komplexnej akreditácie,
b) objem finančných prostriedkov získaných v predchádzajúcich dvoch rokoch na výskumné granty zo zahraničia,
c) objem finančných prostriedkov získaných v predchádzajúcich dvoch rokoch na výskumné granty zo štátneho rozpočtu,
d) počet doktorandov v dennej forme štúdia po dizertačnej skúške,
e) publikačná činnosť verejnej vysokej školy so zohľadnením jej kvality,
f) umelecká tvorba vysokej školy so zohľadnením jej kvality.

(319) Dotácia na rozvoj vysokej školy je určená na centrálne rozvojové projekty a rozvojové projekty vysokých škôl. Prideľuje sa na základe posúdenia kvality projektov. V posledných rokoch sa z nej financovali len centrálne rozvojové projekty.

(320) Dotácia na sociálnu podporu študentov je určená na zabezpečenie sociálnej podpory študentov (pozri odsek 307 a ďalšie). Rozpisuje sa prevažne na základe potrieb jednotlivých študentov vysokých škôl (sociálne štipendiá, príspevok na stravu), kapacity internátov (dotácia na ubytovanie) a tiež podľa počtu študentov (motivačné štipendiá, časť podpory na športové aktivity) a výkonových parametrov vysokoškolských športových klubov.

2.1.8.2 Výška dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám v roku 2011

(321) V rozpočte na rok 2011 rozpisovanom podľa metodiky bola v kapitole ministerstva školstva pre vysoké školy určená na dotácie suma 424 982 101 €. Okrem dotácií získali verejné vysoké školy ďalšie finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu, najmä na výskumné projekty z APVV a na realizáciu rozvojovej pomoci (vzdelávanie študentov z rozvojových krajín). V priebehu roka 2011 získali verejné vysoké školy zo štátneho rozpočtu súhrnne 434 097 543 €.

(322) Okrem uvedeného získali roku 2011 verejné vysoké školy finančné prostriedky na projektoch podporovaných zo štrukturálnych fondov EÚ (v operačnom programe Vzdelávanie a v operačnom programe Výskum a vývoj) v objeme 90 035 390 €.

(323) Na jednotlivé druhy dotácií podľa odseku 315 boli roku 2011 vyčlenené tieto sumy:

a) na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov: 261 445 233 €,
b) na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť: 106 048 241 €,
c) na rozvoj vysokej školy: 4 843 580 €,
d) na sociálnu podporu študentov: 52 645 047 €.

2.1.8.3 Výsledky hospodárenia verejných vysokých škôl za rok 2011

(324) Údaje prezentované v tejto časti vychádzajú z výročných správ o hospodárení verejných vysokých škôl za rok 2011.

(325) Celková suma aktív (majetku) verejných vysokých škôl k 31. decembru 2011 predstavovala čiastku 1 224 905 000 €. V rámci tejto čiastky vykázali vysoké školy ako hlavné položky dlhodobý nehmotný majetok v hodnote 19 839 000 €, dlhodobý hmotný majetok v hodnote 910 040 000 € a finančný majetok v hodnote 190 758 000 €.

(326) Hlavnou položkou v rámci dlhodobého nehmotného majetku bol softvér v hodnote 17 091 000 €. Hlavnými položkami v rámci dlhodobého hmotného majetku boli pozemky v hodnote 110 619 000 €, stavby v hodnote 575 700 000 € a samostatné hnuteľné veci a súbory hnuteľných vecí v hodnote 132 659 000 €.

(327) Finančný majetok v objeme 190 758 000 € predstavovali finančné prostriedky na bankových účtoch a v pokladnici. Pozostávali najmä z finančných prostriedkov na mzdy za december vyplácaných v januári 2012 a z príslušných odvodov, z prostriedkov finančných fondov, z finančných prostriedkov na projekty prechádzajúce do roku 2012 vrátane zahraničných projektov, z finančných prostriedkov na kapitálové výdavky nerealizované roku 2011, z finančných prostriedkov účtu sociálneho fondu a z finančných prostriedkov účtov podnikateľskej činnosti.

(328) Hlavnými položkami v rámci pasív verejných vysokých škôl boli k 31. decembru 2011 imanie a peňažné fondy v hodnote 571 996 000 €, fondy tvorené zo zisku v hodnote 22 059 000 €, nevyrovnaný výsledok hospodárenia z minulých rokov v hodnote 10 759 000 €, výsledok hospodárenia za účtovné obdobie v hod-

note 12 629 000 € a krátkodobé záväzky v hodnote 86 111 000 €.

(329) Hlavnou položkou v rámci imania a peňažných fondov organizácie bolo základné imanie v hodnote 489 311 000 € a fond reprodukcie v hodnote 77 017 000 €. Hlavnou položkou v rámci krátkodobých záväzkov boli záväzky z obchodného styku v hodnote 43 103 000 € a záväzky voči zamestnancom v hodnote 16 802 000 €.

(330) Hospodárenie verejných vysokých škôl pozostáva z hospodárenia v oblasti hlavnej činnosti a v oblasti podnikateľskej činnosti. Výsledok hospodárenia verejných vysokých škôl bol roku 2011 kladný, vo výške 12 629 000 €. Z toho výsledok hospodárenia v hlavnej činnosti predstavoval 9 549 000 € a výsledok hospodárenia v podnikateľskej činnosti 3 080 000 €.

(331) Kladný celkový výsledok hospodárenia dosiahlo roku 2011 deväťnásť vysokých škôl. Jedna verejná vysoká škola hospodárila so stratou. Vzhľadom na systém hospodárenia verejných vysokých škôl je potrebné, aby štandardne hospodárili s istým prebytkom, a vytvárali si tak priestor na náročnejšie rozvojové aktivity v budúcich rokoch, respektíve rezervu na krytie neočakávaných udalostí.

(332) Náklady verejných vysokých škôl v hlavnej činnosti predstavovali roku 2011 sumu 590 957 726 €. Hlavnými položkami vrátane ich percentuálneho podielu na celkových nákladoch boli mzdové náklady 244 096 125 € (41,31 %), zákonné sociálne poistenie 78 030 590 € (13,20 %), odpisy 46 309 130 € (7,84 %), spotreba energie 32 881 009 € (5,56 %), spotreba materiálu 31 389 607 € (5,31 %) a ostatné služby 40 053 950 € (6,78 %).

(333) Výnosy verejných vysokých škôl v hlavnej činnosti predstavovali roku 2011 sumu 600 387 000 €. Hlavnými položkami výnosov vrátane ich percentuálneho podielu na celkových výnosoch boli prevádzkové dotácie 474 995 350 € (79,11 %), ostatné výnosy 74 334 225 € (12,38 %) a tržby z predaja služieb 38 629 276 € (6,43 %).

(334) Hlavnou položkou v rámci prevádzkových dotácií boli bežné dotácie zo štátneho rozpočtu. Tieto dotácie boli vyššie, ako je vykázaný objem výnosov, pretože do výnosov sa dostali len tie dotácie, ktoré neboli zúčtované ako výnosy budúcich období (napríklad na pokračujúce projekty).

(335) Tržby z predaja služieb predstavovali najmä výnosy z ubytovania denných študentov (21 237 000 €) a zo stravných lístkov študentov (5 387 000 €).

(336) Ostatné výnosy boli najmä zo školného v sume 37 702 000 €. Z toho 6 487 000 € tvorili výnosy za prekročenie štandardnej dĺžky štúdia a súbežné štúdium, 16 028 000 € výnosy zo školného od cudzincov a čiastku 18 543 000 € tvorili výnosy zo školného za štúdium v externej forme štúdia. Ďalšími výnosmi v tejto skupine boli výnosy z poplatkov spojených so štúdiom (7 161 000 €), výnosy z ďalšieho vzdelávania (4 212 000 €) a z poplatkov za prijímacie konanie (5 333 000 €).

(337) Dotácia na kapitálové výdavky verejným vysokým školám zo štátneho rozpočtu predstavovala roku 2011 sumu 10 027 275 €. Z toho na dokončenie rozostavaných stavieb a na realizáciu nových stavieb bolo poskytnutých 7 500 000 € a na výskumné projekty 2 457 275 €. Do ďalšieho obdobia prechádza 15 rozostavaných stavieb, na ktorých dokončenie je potrebných cca 130 mil. €.

(338) Poznamenajme, že kapitálové dotácie pokrývajú len časť prostriedkov verejných vysokých škôl na obstaranie dlhodobého majetku. Vysokoškolský zákon dovoľuje verejným vysokým školám obstarávať dlhodobý majetok v rozsahu ich fondu reprodukcie aj z bežných dotácií, respektíve z prostriedkov získaných ich vlastnou činnosťou. Takýmto spôsobom si verejné vysoké školy musia zabezpečiť napríklad obnovu všetkého hnuteľného dlhodobého majetku používaného na vzdelávanie (počítačové učebne, laboratórne vybavenie), pretože na tento účel nedostávajú zo štátneho rozpočtu žiadnu kapitálovú dotáciu.

2.2 Systémové kroky na podporu ďalšieho rozvoja vysokého školstva

(339) Táto časť obsahuje návrh systémových krokov na podporu ďalšieho rozvoja vysokého školstva. Najprv stanovíme strategický cieľ, ku ktorému má ďalší rozvoj vysokého školstva smerovať. Následne tento strategický cieľ rozdelíme na niekoľko čiastkových cieľov v rôznych oblastiach. V týchto oblastiach zadefinujeme aj systémové kroky, ktoré navrhujeme prijať na nasmerovanie rozvoja vysokého školstva k stanovenému strategickému cieľu.

2.2.1 Strategický cieľ ďalšieho rozvoja vysokého školstva

(340) Na rozdiel od regionálneho školstva by maximálne stručná definícia strategického cieľa pre vysoké školstvo musela okrem výborných absolventov obsahovať aj výborné výsledky vysokoškolskej vedy a techniky. Z rovnakých dôvodov ako pri regionálnom školstve, aj pri vysokom školstve bude však vhodnejšie použiť širšiu formuláciu strategického cieľa.

(341) Formulácia strategického cieľa pre vysoké školstvo vychádza zo všeobecne uznávaného faktu konštatovaného aj vo viacerých medzinárodných dokumentoch, že fungujúce a kvalitné vysoké školstvo je jedným z kľúčových nástrojov na zabezpečenie udržateľného rozvoja spoločnosti. Vychádzajúc z uvedeného, formulujeme strategický cieľ ministerstva v oblasti vysokého školstva takto:

Efektívne fungujúce vysoké školstvo tvoriace súčasť Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA) a Európskeho výskumného priestoru (ERA), poskytujúce vysokoškolské vzdelávanie s kvalitou zodpovedajúcou medzinárodným štandardom, dostupné pre všetkých občanov, ktorí oň prejavia záujem a preukážu predpoklady na jeho úspešné absolvovanie, tvoriace jadro výskumného potenciálu Slovenska v oblasti základného výskumu a v oblasti aplikovaného výskumu a vývoja a motor rozvoja spoločnosti a regiónov Slovenska.

(342) Pri návrhu systémových krokov sme sa inšpirovali aj viacerými medzinárodnými skúsenosťami zachytenými najmä v dokumentoch OECD a Európskej komisie.

2.2.2 Systémové kroky smerujúce k dosiahnutiu strategického cieľa

(343) Vychádzajúc z použitej formulácie, stanovený strategický cieľ možno rozdeliť na niekoľko čiastkových cieľov alebo zámerov. Týmto rozdelením zároveň vymedzíme oblasti, do ktorých rozdelíme systémové kroky, ktoré navrhujeme prijať na nasmerovanie rozvoja vysokého školstva k stanovenému strategickému cieľu.

(344) Čiastkové ciele, ktoré spolu tvoria stanovený strategický cieľ:

1. *Dostatočne financované a efektívne fungujúce vysoké školstvo systémovo podporujúce kvalitu plnenia poslania vysokých škôl.*
2. *Kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný vysokoškolský učiteľ a výskumný pracovník.*
3. *Vysoké školstvo poskytujúce vzdelávanie spĺňajúce medzinárodné štandardy a tvoriace súčasť Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania.*
4. *Vysoké školstvo dostupné pre všetkých občanov, ktorí oň prejavia záujem a preukážu predpoklady na jeho úspešné absolvovanie.*
5. *Vysoké školstvo tvoriace jadro výskumného potenciálu Slovenska v oblasti základného výskumu a v oblasti aplikovaného výskumu a súčasť Európskeho výskumného priestoru.*
6. *Vysoké školstvo reagujúce na aktuálne a očakávané potreby spoločenskej a hospodárskej praxe a predstavujúce motor rozvoja spoločnosti a regiónov Slovenska.*

(345) Teraz podrobnejšie priblížime jednotlivé čiastkové ciele a sformulujeme systémové kroky, prostredníctvom ktorých sa budú tieto ciele napĺňať. Systémové kroky budú mať formu úloh. Ku každej úlohe načrtneme problémy, ktoré viedli k jej formulácii (ich podrobnejšie analýza je v prílohe 2), a navrhovaný spôsob ich riešenia. Vzhľadom na rozsah preberanej problematiky sa sústredíme len na najdôležitejšie body.

(346) Predtým ako prejdeme k formulácii systémových krokov pre oblasť vysokého školstva, pokladáme za potrebné zdôrazniť, že v súlade so situáciou v rozvinutých krajinách majú vysoké školy na Slovensku v akademickej oblasti a v oblasti riadenia vysoký stupeň autonómie, ktorý je nevyhnutný na ich optimálne fungovanie. Vysoké školy, s výnimkou súkromných, sú však v rozhodujúcej miere závislé od dotácií zo štátneho rozpočtu. Uvedené skutočnosti obmedzujú možnosti priamych zásahov štátu do chodu vysokých škôl na tri oblasti, a to tvorbu právnych predpisov, kontrolu ich dodržiavania a pravidlá financovania. Ako sme uviedli v časti 2.1.2, v súčasnosti k tomu do istej miery pribúda aj istý vplyv štátu na činnosť AK, ktorý však nie je v súlade s medzinárodnými trendmi. Tieto skutočnosti treba mať na pamäti pri formulovaní úloh na podporu dosahovania vytýčených cieľov.

2.2.2.1 Dostatočne financované a efektívne fungujúce vysoké školstvo systémovo podporujúce kvalitu plnenia poslania vysokých škôl

(347) Dostatočné finančné zabezpečenie má základný vplyv na celý systém vysokého školstva. Súčasne je však potrebné zdôrazniť, že riešenie problému finančného zabezpečenia je neoddeliteľne spojené so zabezpečením efektívneho využívania disponibilných finančných prostriedkov a ostatných aktív vysokých škôl. Keď hovoríme o ostatných aktívach, myslíme v prvom rade na odborný ľudský potenciál, ktorý je v konečnom dôsledku najrozhodujúcejším faktorom nielen pri zvyšovaní efektívnosti využívania zdrojov, ale pri celej činnosti vysokých škôl.

(348) Dostatočné financovanie, efektívnosť a kvalita sa dotýkajú všetkých oblastí vysokého školstva. Prierezový charakter majú preto aj nasledujúce hlavné úlohy predstavujúce systémové kroky, ktoré vedú k napĺňaniu prvého z čiastkových cieľov.

Úloha VŠ-1-1: Zabezpečiť postupné a udržateľné zvyšovanie finančných prostriedkov na činnosť vysokých škôl kombináciou opatrení na podporu získavania vlastných zdrojov vysokých škôl, zvyšovania dotácií z verejných zdrojov v rámci možností štátneho rozpočtu a trvalým dôrazom na zvyšovanie efektívnosti využívania finančných prostriedkov a ostatných aktív vysokých škôl

(349) Z hľadiska objemu verejných výdavkov (meraného ako podiel na HDP) vynakladaných na chod vysokého školstva Slovenská republika významne zaostáva za priemerom štátov OECD a EÚ21. Zaostáva však aj v porovnaní s ostatnými štátmi V4. Je preto nevyhnutné postupne zvyšovať verejné výdavky na vysoké školstvo a toto zvyšovanie využiť prioritne a cielene na napĺňanie strategických zámerov uvedených v tomto dokumente (teda nie na plošné zvyšovanie výdavkov na existujúce činnosti). Pri cieli dostať sa na úroveň verejných výdavkov krajín OECD na vysoké školstvo do roku 2020 **je potrebné zvyšovať objem verejných výdavkov do vysokého školstva tak, aby sme dosiahli spolu s výdavkami na regionálne školstvo 6 % HDP**. Pokiaľ sa nezavedie školné aj pre študentov denného štúdia, je uvedené zvyšovanie verejných výdavkov do vysokého školstva **jednou z nutných podmienok na naplnenie väčšiny zámerov** uvedených v tomto dokumente.

(350) Od roku 2002 sa v prípade verejných vysokých škôl uplatňuje viaczdrojový systém ich financovania. Schopnosť vysokej školy **získavať vlastné zdroje sa však len čiastočne premieta do ich hodnotenia a financovania zo štátneho rozpočtu**. Hodnotí sa napríklad schopnosť vysokej školy získavať výskumné granty, osobitne zo zahraničia, nie však schopnosť získavať prostriedky z kontraktného výskumu orientovaného na potreby praxe alebo iných služieb poskytovaných vysokými školami pre spoločnosť. Úpravou týchto nástrojov štátnej politiky sa zvýši podpora iniciatív verejných vysokých škôl pri získavaní vlastných zdrojov (pozri najmä úlohy VŠ-1-2, VŠ-5-3 a VŠ-6-1 až VŠ-6-3).

(351) Na zvýšenie kapacity vysokých škôl využívať svoj potenciál, ale aj v súvislosti so znížením neproduktívnych a neefektívnych činností tvorivých pracovníkov vysokých škôl sú navrhované aj systémové zmeny zamerané na zrušenie niektorých v súčasnosti vyžadovaných procesov (pozri napríklad úlohu VŠ-1-5).

(352) Možnosti na zvyšovanie efektívnosti existujú aj v oblasti siete vysokých škôl a vnútornej štruktúry jednotlivých vysokých škôl. Každá vysoká škola musí mať základnú administratívnu a prevádzkovú infraštruktúru, ktorá pri vhodnom riadení má predpoklad fungovať pri väčšej inštitúcii efektívnejšie. Oprávnená je aj otázka efektívnosti existencie samostatných vysokých škôl s rovnakými alebo podobnými profilmi s geograficky blízkou lokalizáciou (zrejmá je diskutabilnosť dvoch verejných vysokých škôl s podobným profilom v Trnave, ale príklady na potenciálnu integráciu verejných vysokých škôl by sa našli aj v iných mestách Slovenska).

(353) Aj keď vnútorná organizácia vysokej školy je a má zostať v jej kompetencii, otázku na efektívnosť vyvolávajú aj paralelné katedry alebo ústavy na rôznych fakultách verejných vysokých škôl. Na zvýšenie efektívnosti fungovania vysokých škôl a vysokého školstva ako celku budú podporované iniciatívy zamerané na optimalizáciu siete vysokých škôl vrátane ich detašovaných pracovísk.

(354) Napriek čiastočnému zlepšeniu technickej infraštruktúry vysokých škôl vďaka využívaniu štrukturálnych fondov v predchádzajúcich rokoch nie je možné jej stav považovať za uspokojivý. V tejto oblasti sa vyskytli dokonca aj extrémne prípady priamo ohrozujúce život a zdravie občanov (napríklad pád balkóna vo vysokoškolskom areáli v Mlynskej doline pred niekoľkými rokmi). Okrem financovania z verejných zdrojov je časť infraštruktúry možné modernizovať aj formou verejno-súkromného partnerstva. Ministerstvo sa v nadchádzajúcom období zameria na vyhľadávanie príkladov dobrej praxe v tejto oblasti a ich propagáciu na slovenských vysokých školách. V súčasnosti nevidíme právne prekážky, ktoré by verejným vysokým školám bránili využívať aj túto možnosť financovania modernizácie infraštruktúry.

(355) Na účely hodnotenia a tlaku na zvyšovanie efektívnosti využívania disponibilných zdrojov bude ministerstvo naďalej systematicky zlepšovať monitorovanie hospodárenia vysokých škôl. Na tento účel bude zdokonaľovať existujúce a vyvíjať nové nástroje. Príkladom existujúcich nástrojov sú štandardné finančné a účtovné výkazy a výročné správy o hospodárení. Vo vývoji a v pilotnom nasadení na niektorých vysokých školách je systém kalkulácie úplných nákladov UNIKAN. Zásadnú úlohu však bude mať aj ďalší rozvoj informačných systémov podporujúcich rozhodovanie manažmentu vysokých škôl (pozri napríklad úlohu VŠ-1-4).

Úloha VŠ-1-2: Upraviť a stabilizovať systém rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu vysokým školám so zameraním sa na odstránenie jeho súčasných nedostatkov a účinnejšiu podporu kvality plnenia poslania vysokých škôl

(356) Súčasný systém financovania je založený na výkonovom princípe, pri ktorom sa zohľadňuje výkon vysokej školy vo vzdelávacej činnosti, jej výkon vo výskumnej a v umeleckej činnosti a niektoré ďalšie parametre týkajúce sa prevažne sociálnej podpory študentov. Výkon vysokej školy vo vzdelávacej činnosti je meraný počtom študentov so zohľadnením ekonomickej náročnosti študijných odborov, kvalifikačnou štruktúrou vysokoškolských učiteľov a čiastočne aj zamestnateľnosťou absolventov. Roku 2013 sa rozdelilo podľa výkonu vo vzdelávaní 192,0 mil. €, čo predstavuje 44,4 % rozpočtu verejných vysokých škôl. Výkon vo výskume je meraný objemom získaných prostriedkov na výskumné projekty, počtom publikácií so zohľadnením ich kvality, počtom interných doktorandov po dizertačnej skúške a počtom výstupov umeleckej tvorby so zohľadnením jej kvality. Roku 2013 sa rozdelilo podľa výkonu vo výskume 141,3 mil. €, čo predstavuje 32,6 % rozpočtu verejných vysokých škôl. Zvyšok rozpočtu vo výške 100,1 mil. € išiel najmä na sociálnu podporu študentov (štipendiá, internáty, strava).

(357) Súčasný výkonový systém financovania motivuje verejné vysoké školy k zvyšovaniu výkonu, nie všetky motivácie sú však z hľadiska verejného záujmu pozitívne. Motivuje napríklad k prijatiu čo najväčšieho počtu študentov a pri nízkej zodpovednosti vysokej školy aj k ich udržiavaniu na vysokej škole bez ohľadu na ich kvalitu. Systém má zároveň skôr pasívny charakter, ktorý neumožňuje „objednávateľovi" – štátu – aktívne dohadovať podmienky financovania služieb, ktoré objednáva za verejné prostriedky. To môže spôsobovať aj úhradu výkonov, ktoré nie sú vo verejnom záujme, prípadne im chýba pridaná hodnota. Napríklad, systém momentálne neobsahuje nástroje na reguláciu počtov študentov v jednotlivých študijných odboroch, ktorých vzdelávanie štát financuje, čo potenciálne môže viesť k neefektívnemu využívaniu verejných zdrojov.

(358) V rámci tvorby nového zákona o vysokých školách v rokoch 2013 – 2014 bude ministerstvo presadzovať, aby sa charakter systému financovania zmenil z prevažne pasívneho na aktívny nástroj štátnej politiky v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Pôjde najmä, v odôvodnených prípadoch, o možnosť regulácie počtu študentov, na ktorých štát poskytne dotáciu zo štátneho rozpočtu, v závislosti od študijného odboru, stupňa štúdia a preukázateľnej kvality vzdelávania, ktoré vysoká škola poskytuje. V tejto súvislosti pokladáme za dôležité aj reálne posilnenie významu bakalárskeho stupňa vzdelania v hospodárskej a spoločenskej praxi vrátane verejného sektora. Dotačná zmluva bude tiež rozšírená o povinnosť vysokej školy plniť niektoré ďalšie podmienky dôležité z hľadiska študentov alebo verejného záujmu. Ide napríklad o poskytovanie niektorých služieb študentom alebo spoločnosti, ako sú poradenské služby, podpora voľnočasových aktivít, ponúkanie kurzov zameraných na rozvoj manažérskych/podnikateľských zručností a pod.

(359) Súčasný systém normatívneho financovania vysokoškolského vzdelávania či výkonový systém pri inštitucionálnom financovaní tvorivej činnosti je dobrým základom na dohadovanie podmienok financovania jednotlivých vysokých škôl. Na jeho ďalší rozvoj je

potrebné odstrániť niektoré existujúce negatívne motivácie (napríklad prijímať na štúdium nekvalitných uchádzačov a udržiavať na vysokej škole nekvalitných študentov, uprednostňovanie kvantity v tvorivej činnosti pred kvalitnou výskumnou činnosťou a pod.), prípadne ho doplniť o nové prvky zohľadňujúce rôznorodosť poslaní vysokých škôl a motiváciu vysokých škôl k ich napĺňaniu (pozri napríklad opatrenia v rámci časti 2.2.2.5 a 2.2.2.6).

(360) I keď verejné vysoké školy sú v súčasnosti financované na ročnej báze, na ich rozvoj a stabilitu prostredia, v ktorom pôsobia, je potrebné zabezpečiť, aby mohli plánovať svoje aktivity aspoň v strednodobom horizonte (3 – 5 rokov), a tomu prispôsobiť aj predvídateľnosť pravidiel rozpisu finančných prostriedkov, ale aj samotného objemu prostriedkov na vysokoškolské vzdelávanie, výskum, vývoj a infraštruktúru vysokých škôl. Objem finančných prostriedkov je už dnes indikatívne zverejňovaný v rámci zákona o štátnom rozpočte na tri roky, ale spôsob alokácie dotácie na jednotlivé vysoké školy nie. Ministerstvo bude od roku 2013 ako súčasť metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu pre verejné vysoké školy informovať aj o plánovaných zmenách na ďalšie roky. Koncept dlhodobejšieho finančného rámca na poskytovanie dotácie bude súčasťou nového zákona o vysokých školách.

(361) Kým na poskytovanie bežných transferov existujú relatívne podrobné a merateľné pravidlá, v prípade kapitálových transferov v súčasnosti tomu tak nie je. Keďže verejné vysoké školy si majú vytvárať rezervný fond a priebežne, v rámci odpisovania majetku, vytvárať fond reprodukcie a z neho následne obnovovať infraštruktúru, nemali by byť závislé od štátnych prostriedkov pri riešení havarijných stavov či pri štandardnej údržbe. Ministerstvo bude presadzovať, aby poskytovanie kapitálových transferov verejným vysokým školám bolo postupne založené výhradne na súťaži prostredníctvom rozvojových projektov/grantových schém.

Úloha VŠ-1-3: Upraviť systém riadenia vo vysokom školstve so zameraním na zvýšenie jeho efektívnosti a kvality

(362) Súčasná úprava vnútorného riadenia a vnútornej organizácie vysokých škôl v zákone, najmä ak sa člení na fakulty, neumožňuje v dostatočnej miere prispôsobovať systém rozhodovania a riadenia vysokej školy potrebám napĺňania jej poslania, veľkosti vysokej školy či aktuálnym výzvam. Na naplnenie cieľa v tejto oblasti bude pri príprave nového zákona o vysokých školách (2013 – 2014) a nadväzujúcich právnych predpisov kladený dôraz na tieto oblasti:

a) vymedzenie zodpovednosti a právomocí manažmentu vysokej školy za formovanie a napĺňanie dlhodobého zámeru vysokej školy vrátane posilnenia inštitútu správnej rady verejnej vysokej školy pri presadzovaní verejného záujmu v činnosti verejných vysokých škôl,
b) nastavenie podmienok výberu manažmentu vysokej školy tak, aby bola zabezpečená profesionálna riadiaca činnosť v kombinácii s akceptáciou relevantnou časťou akademickej obce vysokej školy,
c) voľnejšia formulácia pravidiel týkajúcich sa vnútornej organizácie vysokých škôl a jej samosprávnych orgánov,
d) opatrenia na zvýšenie účinnosti odpočtu činnosti vysokých škôl vo vzťahu k spoločnosti (*accountability*),
e) zabezpečenie vymožiteľnosti dodržiavania zákona a ostatných všeobecne záväzných predpisov v prostredí vysokých škôl, najmä prostredníctvom posilnenia nezávislých kontrolných mechanizmov a sankcií.

Úloha VŠ-1-4: Systematicky zlepšovať prístup k informáciám pre všetkých zainteresovaných

(363) Na zabezpečenie realizácie vysokoškolskej politiky a posudzovania jej výsledkov, posilnenie dôvery spoločnosti voči vysokým školám, ale aj umožnenie racionálneho rozhodovania sa jednotlivcov pri výbere vysokej školy je dôležité systematicky sledovať, zbierať, spracúvať a sprístupňovať informácie o činnosti a hospodárení jednotlivých vysokých škôl. Zdrojom informácií o činnosti vysokých škôl sú aj nezávislé prieskumy a hodnotenia vykonávané tretími osobami, napríklad Akademickou rankingovou a ratingovou agentúrou.

(364) Nezastupiteľnú úlohu pri práci s informáciami majú informačné systémy. Rozvoj existujúcich informačných systémov (centrálny register študentov) či plánovaných (registre študijných odborov, študijných programov, vysokých škôl), ich vzájomná prepojiteľnosť či integrácia s ostatnými informačnými systémami verejnej správy sprístupní laickej aj odbornej verejnosti informácie o stave, v ktorom sa nachádzajú jednotlivé vysoké školy a ktoré im umožnia prijímať kvalifikované rozhodnutia (napríklad pri uchádzaní sa o štúdium na vysokej škole, výbere študijného programu, ale aj z hľadiska tvorby štátnej politiky).

(365) Na podporu manažmentu verejných vysokých škôl a zvyšovania efektívnosti ich činnosti sa ministerstvo osobitne zameria na:

a) zabezpečenie tretej etapy rozvoja finančného informačného systému SOFIA a zriadenie kompetenčného centra pre tento systém,
b) vytvorenie informačného systému podporujúceho a sprehľadňujúceho činnosť AK,
c) podporu rozvojových projektov vysokých škôl s ohľadom na nové IKT s cieľom racionalizácie nákladov na informačné systémy vysokých škôl,
d) skvalitňovanie a rozširovanie informácií o vysokom školstve podporou integrácie registrov v oblasti vysokých škôl s ostatnými informačnými systémami verejnej správy.

(366) Slovenská republika sa veľmi intenzívne zapojila v období rokov 2011 a 2012 do projektu OECD *Hodnotenie výsledkov vysokoškolského vzdelávania* (AHELO), ktorý bol zameraný na overenie možnosti merania výsledkov vysokoškolského vzdelávania vo vybraných oblastiach. Rovnako v rámci ekonomických študijných odborov sa už uskutočnili projekty zamerané na testovanie výsledkov vzdelávania absolventov. Ministerstvo považuje projekty, ktoré poskytujú porovnateľné informácie o kompetenciách absolventov vysokých škôl, za pozitívne pre ďalšie smerovanie vysokého školstva, a preto má záujem o ich podporu. Okrem projektov zameraných na definovanie vzdelávacích výstupov v rámci jednotlivých študijných odborov všeobecne má ministerstvo osobitný záujem o projekty zamerané na vzdelávacie výstupy upriamené na potreby trhu práce a rozvoj nástrojov ich externého merania.

(367) Viaceré kroky riešenia tejto úlohy budú realizované roku 2013 v rámci implementácie poslednej novely zákona o vysokých školách (zavádzanie základných registrov v oblasti vysokých škôl). Tretia etapa rozvoja systému SOFIA, ktorá umožní vyčíslenie nákladov na jednotlivé činnosti vysokých škôl, sa v súčasnosti testuje a proces jej rutinného nasadenia je naplánovaný do konca roku 2014. Tieto činnosti sú rozpočtovo kryté. Rozvoj informačných systémov vysokých škôl s centrálnymi informačnými systémami sa podporí roku 2013 v rámci rozvojových projektov vysokých škôl a ďalší rozvoj elektronizácie agendy vysokých škôl, ako aj AK je predpokladaný aj v ďalších rokoch, v závislosti od disponibilných zdrojov v štátnom rozpočte.

Úloha VŠ-1-5: Zjednodušiť zákon o vysokých školách a ostatnú vysokoškolskú legislatívu

(368) Komplikovaná legislatíva znižuje efektívnosť systému, a preto táto úloha patrí k systémovým krokom na dosiahnutie cieľa sledujúceho zefektívnenie vysokého školstva. Na druhej strane je zrejmé, že zmeny zákona smerujúce k jeho zjednodušeniu ovplyvnia aj plnenie ďalších cieľov.

(369) V súvislosti so snahami zjednodušiť vysokoškolskú legislatívu je potrebné uviesť, že k skutočnému zoštíhleniu legislatívy môže prísť len zjednodušením alebo úplným zrušením niektorých procesov, ktoré vo vysokom školstve v súčasnosti prebiehajú a vyžadujú si podrobné úpravy v zákone a nadväzujúcich predpisoch.

(370) Je samozrejmé, že legislatíva, a teda ani jej zjednodušenie, nie je cieľ, ale len prostriedok na dosiahnutie dobrého fungovania vysokého školstva. Preto pri výbere procesov, ktoré by sa mali zjednodušiť alebo zrušiť, sa nemôže brať do úvahy kritérium, nakoľko zjednodušia legislatívu, ale nakoľko odbúrajú neefektívne činnosti na vysokých školách a uvoľnia energiu na sústredenie sa na podstatné činnosti.

(371) Každý proces, ktorý vo vysokom školstve v súčasnosti beží, mal minimálne v čase svojho zavedenia do systému nejaké odôvodnenie. Čas však ukázal, že viaceré z procesov už svoje odôvodnenie stratili, respektíve nepriniesli to, čo sa od nich očakávalo. Ďalšia skupina procesov vznikla ako kompromis, ktorý bol nevyhnutný v čase zmien vo vysokom školstve, ale po stabilizácii týchto zmien je možné posunúť sa ďalej.

(372) Zjednodušenia v systéme slovenského vysokého školstva a vo vysokoškolskej legislatíve sa dajú dosiahnuť napríklad týmito zmenami:

a) Zjednodušenie procesu akreditácie študijných programov jej nahradením akreditáciou pre študijný odbor a podstatným zvýšením dôrazu na vnútorné systémy zabezpečenia kvality a získané kompetencie absolventa (*learning outcomes*). Táto zmena by podstatne zjednodušila proces akreditácie a je už vecne aj legislatívne pripravená. A tiež by nás dostala do hlavného prúdu vývoja vysokého školstva v rozvinutom svete, do ktorého sme sa roku 2002 zaradili pružnou reakciou na Bolonský proces. Z tohto prúdu, bohužiaľ, postupne vypadávame.
b) Zrušenie vedecko-pedagogických titulov „profesor“ a „docent“ a ponechanie len príslušných funkčných miest. Týmto by sme sa v tejto oblasti stali štandardnou krajinou, z vysokoškolskej legislatívy by odbudlo niekoľko desiatok strán a poprední vysokoškolskí učitelia by získali stovky hodín na produktívnu prácu vo výskume a vzdelávaní. Zároveň by sa vedecké rady fakúlt a vysokých škôl mohli venovať svojim hlavným úlohám dotýkajúcim sa kvality vzdelávania a výskumu. Pri predkladaní tohto návrhu si uvedomujeme, že systém vedecko-pedagogických titulov, ktorý sa v súčasnosti používa, zabezpečuje, že uchádzači o tieto tituly musia prejsť istým hodnotiacim procesom týkajúcim sa ich výskumnej a pedagogickej výkonnosti a titul získajú, len ak uspejú. Systém vedecko-pedagogických titulov teda uľahčuje a zjednodušuje obsadzovanie funkčných miest docentov a profesorov. Zrušenie vedecko-pedagogických titulov zvýši preto požiadavky na proces obsadzovania týchto funkčných miest. Systém titulov však nie je „zadarmo“ (nemyslíme pritom prioritne na finančné náklady) a jeho prínosy sú podľa nášho názoru nižšie ako náklady, ktoré vyvoláva. Pri tomto názore sa opierame – okrem konkrétnych skúseností s opakovanými problémami, ktoré systém vyvoláva a ktoré neustále otvárajú diskusie na tie isté témy (celoštátne komisie, jednotné kritériá a pod.) – aj o jednoduché pozorovanie, že takéto systémy sa takmer nikde vo svete nepoužívajú. Uvedomujeme si tiež, že ide o citlivú otázku, ktorej konkrétne riešenie si vyžiada diskusiu na akademickej pôde. Zrušenie vedecko-pedagogických titulov sa nedotkne titulov, ktoré už boli udelené.

(373) Splnenie tejto úlohy zabezpečí nový zákon o vysokých školách a nadväzujúce predpisy, ktorých príprava sa začne roku 2013 a účinnosť je plánovaná v priebehu roka 2015. Nevyžaduje si osobitné finančné zdroje. V prípade vymenúvania profesorov je na úplné naplnenie zámeru potrebné novelizovať Ústavu Slovenskej republiky. Novelizácia ústavy však nie je na splnenie úlohy nevyhnutná – ak sa ústavu nepodarí novelizovať, príslušný článok sa iba nebude používať v praxi.

2.2.2.2 Kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný vysokoškolský učiteľ a výskumný pracovník

(374) V súčasnosti je zabezpečené spĺňanie minimálnych kritérií pri obsadzovaní funkčných miest docentov a profesorov predpísaním povinnosti mať vedecko-pedagogický titul. Po zrušení udeľovania týchto titulov bude potrebné, najmä z hľadiska akreditácie, určiť minimálne podmienky, ktoré musí uchádzač o funkciu docenta a profesora splniť. Systém musí byť otvorený pre uchádzačov o prácu vysokoškolského učiteľa zo zahraničia a súčasne by mal umožňovať prechod medzi biznisom a akademickým sektorom tam, kde je to možné a žiaduce.

(375) V každom prípade je potrebné zabezpečiť odstránenie neodôvodnených bariér rýchleho kariérneho postupu excelentným pedagógom a výskumníkom vrátane administratívnych bariér kladených slovenským odborníkom-absolventom zahraničných vysokých škôl pôsobiacim v zahraničí, ktorí sa chcú vrátiť a pôsobiť na Slovensku.

Úloha VŠ-2-1: Podporovať posilňovanie postavenia vysokoškolských učiteľov v spoločnosti

(376) I keď súčasný systém obsadzovania miest vysokoškolských učiteľov je založený na výberových konaniach, prax ukazuje, že tento systém sám o sebe nezabezpečuje požadovanú súťaž a aktívny nábor vysokej školy pri hľadaní toho najlepšieho adepta na obsadzovanú pozíciu. V rámci tvorby nového zákona o vysokých školách bude potrebné odstrániť systémové prekážky na naplnenie cieľa výberových konaní pri obsadzovaní miest vysokoškolských učiteľov a otvoriť akademickú kariéru aj pre ľudí pôsobiacich v iných sektoroch (pozri aj úlohu VŠ-2-4). Zabezpečenie intenzívnejšej súťaže pri obsadzovaní pozícií vysokoškolských učiteľov podporí posilnenie postavenia vysokoškolských učiteľov v spoločnosti.

(377) Ministerstvo bude každoročne pokračovať v aktivitách spoločenského charakteru, ktoré zvyšujú prestíž vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov (napríklad Vedec roka SR, udeľovanie medailí sv. Gorazda a pod.).

(378) Prestíž a postavenie vysokoškolských učiteľov znižujú aj negatívne informácie o tejto profesii, ide najmä o informácie súvisiace s neprofesionálnym/neetickým správaním sa. I keď Slovenská rektorská konferencia už v minulosti prijala etický kódex v tejto oblasti, nie je známe, že by sa pokračovalo ďalej v jeho implementácii, a nie sú známe ani prípady, že by sa akademická komunita bola schopná vyrovnať s „čiernymi ovcami“ vo svojich radoch. S cieľom rozvoja profesionálnej etiky bude ministerstvo podporovať projekty zamerané na riešenie etických otázok pri práci vysokoškolského učiteľa a ich zavádzanie do praxe (pozri aj úlohu VŠ-2-3).

Úloha VŠ-2-2: Systémovo riešiť zlepšenie odmeňovania vysokoškolských učiteľov, výskumných a umeleckých pracovníkov a ostatných zamestnancov verejných vysokých škôl v závislosti od možností štátneho rozpočtu

(379) V prípade verejných vysokých škôl je možnosť zlepšenia odmeňovania v súčasnosti podmienená v prevažnej miere zvyšovaním dotácií zo štátneho rozpočtu. Tarifný plat, ako základ platu zamestnanca vysokej školy, je určený centrálnymi tabuľkami a dĺžkou praxe (vekový automat). Táto časť platu nie je viazaná na kvalitu výkonu zamestnanca. Tarifné platy, osobitne u vysokoškolských učiteľov, nezodpovedajú významu ich postavenia, v niektorých prípadoch má vysokoškolský učiteľ nižší základný plat, ako je priemerný nástupný plat absolventov, ktorých učí. Súčasne systém financovania vysokých škôl nie je naviazaný na počet zamestnancov vysokých škôl ani na ich zákonné nároky z hľadiska príslušných právnych predpisov, ale je založený na výkonovom princípe. Z tohto pohľadu je logické, aby sa opätovne umožnilo verejným vysokým školám používať vlastný systém odmeňovania (teda nie na základe centrálne určených tabuliek) s prechodným ustanovením, že ich platy nemôžu klesnúť pod tabuľkové hodnoty platné v čase prechodu na nový systém. Táto možnosť bude presadzovaná v rámci tvorby nového zákona o vysokých školách.

(380) Druhým zdrojom na zlepšenie odmeňovania vysokoškolských učiteľov a ostatných zamestnancov sú vlastné príjmy vysokej školy. Zákon už v súčasnosti vytvára dostatočný priestor na ich získavanie v rôznych oblastiach (aplikovaný výskum a vývoj s komerčným výstupom, expertná činnosť, zabezpečovanie ďalšieho vzdelávania). Rozvoj v týchto oblastiach je úlohou najmä manažmentu vysokej školy, od ktorého sa očakáva nastavenie jasných pravidiel pre túto oblasť a ich dodržiavanie. Externá podpora bude zabezpečená v rámci úlohy VŠ-1-2.

Úloha VŠ-2-3: Systémovo vyžadovať od vysokých škôl zabezpečenie ďalšieho vzdelávania vysokoškolských učiteľov

(381) V súčasnosti je profesijný rozvoj vysokoškolských učiteľov v praxi do značnej miery redukovaný na ich pokroky v oblasti výskumu. Na zabezpečenie kvality vysokoškolského vzdelávania je však potrebný aj trvalý rozvoj pedagogických a ďalších schopností. Rozvoj ľudských zdrojov a ich systematický monitoring tvorí štandardnú súčasť vnútorných systémov zabezpečovania kvality, a preto ich zavedenie bude viesť k nutnosti venovať pozornosť aj ďalšiemu vzdelávaniu vysokoškolských učiteľov v oblasti ich pedagogického pôsobenia. Ministerstvo bude presadzovať, aby vnútorné systémy zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania túto podmienku napĺňali. Príkladom oblastí, ktorým je potrebné venovať pozornosť, je rozvoj didaktických kompetencií, využívanie informačných technológií, práva a povinnosti vysokoškolských učiteľov a študentov, riešenie etických otázok v kontakte so študentmi, vzdelávanie študentov so špecifickými potrebami a pod.

Úloha VŠ-2-4: Posilňovať medzinárodný rozmer pri obsadzovaní miest vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov

(382) Poslaním vysokých škôl ako výskumných inštitúcií a súčasti Európskeho výskumného priestoru je aj medzinárodná spolupráca na riešení výskumných projektov. Štandardne by na slovenských vysokých školách mali pôsobiť aj

odborníci zo zahraničia. Úlohou ministerstva v tejto oblasti bude zabezpečiť maximálne zjednodušenie administratívnych postupov pri prijímaní uchádzačov o pozície vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov zo zahraničia a tiež vytvárania podmienok na návrat slovenských občanov-absolventov vysokých škôl v zahraničí do SR.

(383) Súčasne sa bude vyžadovať od vysokých škôl, respektíve ich súčastí, ktorých poslaním bude výskum na medzinárodnej úrovni, aby boli aktívne pri hľadaní zamestnancov v medzinárodnom prostredí (publikovanie ponúk na prácu v angličtine na medzinárodných portáloch, prispôsobenie výberového konania, schopnosť administratívnej podpory zamestnancov zo zahraničia, vytváranie multikultúrneho prostredia v rámci inštitúcie a pod.).

(384) Ministerstvo v priebehu roka 2013 vytvorí centrálny portál na zverejňovanie ponúk na obsadenie miest vysokoškolského učiteľa/výskumného pracovníka a bude ho integrovať do systému Euraxess. Ponuky vysokých škôl tak budú publikované aj na európskom portáli pre výskumníkov.

2.2.2.3 Vysoké školstvo poskytujúce vzdelávanie spĺňajúce medzinárodné štandardy a tvoriace súčasť Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA)

(385) Vysoké školstvo prešlo od roku 2002, v ktorom bol prijatý nový vysokoškolský zákon, hlbokými zmenami. Vysoké školy sú dnes autonómne inštitúcie prakticky pokrývajúce z hľadiska kapacity dopyt po vysokoškolskom vzdelávaní. Zároveň s extenzívnym rozvojom sa však začali výrazne prejavovať problémy kvality vysokoškolského vzdelávania spojené so stratou konkurencieschopnosti slovenského vysokého školstva.

(386) Aby vysokoškolské vzdelávanie na slovenských vysokých školách zodpovedalo medzinárodným štandardom kvality, pokladá ministerstvo za potrebné splniť tieto hlavné úlohy:

Úloha VŠ-3-1: Upraviť systém externého zabezpečovania kvality vzdelávania

(387) Súčasný systém zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania je založený najmä na systéme akreditácie, teda posudzovania plnenia minimálnych podmienok. Už v súčasnosti je jednou z podmienok akreditácie existencia vnútorného systému zabezpečovania kvality v rámci vysokej školy. Rovnako posledná novela zákona o vysokých školách zdôraznila úlohu vysokej školy a jej priamu zodpovednosť za kvalitu poskytovaného vzdelávania. Na ďalší rozvoj v tejto oblasti je však potrebné, aby sa tieto ustanovenia v praxi naozaj naplnili. Inými slovami, je potrebné podstatne zvýšiť dôraz na kontrolu funkčnosti vnútorných systémov zabezpečovania kvality vysokých škôl, ich transparentnosť, súlad s medzinárodnými štandardmi a poskytovanie dostatočných a objektívnych informácií o výsledkoch vzdelávania a úspešnosti absolventov. Naďalej je potrebné posilňovať aj využívanie spätnej väzby od študentov a absolventov. Roku 2013 AK v spolupráci s ministerstvom a tímom národných bolonských expertov pripraví kritériá na posudzovanie vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania. V ďalšom období bude dôležité podporovať šírenie dobrej praxe v tejto oblasti medzi vysokými školami. Na podporu týchto aktivít bude ministerstvo v ďalších rokoch úzko spolupracovať s orgánmi reprezentácie vysokých škôl.

(388) Dôležitým predpokladom na dobré fungovanie systému akreditácie je dôvera akreditovaných (tých, čo žiadajú o akreditáciu svojich činností), jasnosť pravidiel, transparentnosť a konzistentnosť postupov AK, ako aj objektívnosť a nezávislosť tých, ktorí akreditujú. Zabezpečenie dodržiavania medzinárodných štandardov pri zložení, postavení a práci AK bude aj na základe hodnotenia Európskej asociácie na zabezpečovanie kvality vo vysokom školstve (ENQA) súčasťou nového zákona o vysokých školách. AK sa nevyhnutne musí stať riadnym členom ENQA. Operatívne je potrebné najnutnejšie zmeny zapracovať už roku 2013 do pripravovanej novely nariadenia vlády o AK a do štatútu AK a uplatniť ich roku 2014 pri obmene členov AK. Nemenej dôležité je vytvárať inštitucionálnu podporu činnosti AK, teda posilniť administratívnu podporu expertov-hodnotiteľov.

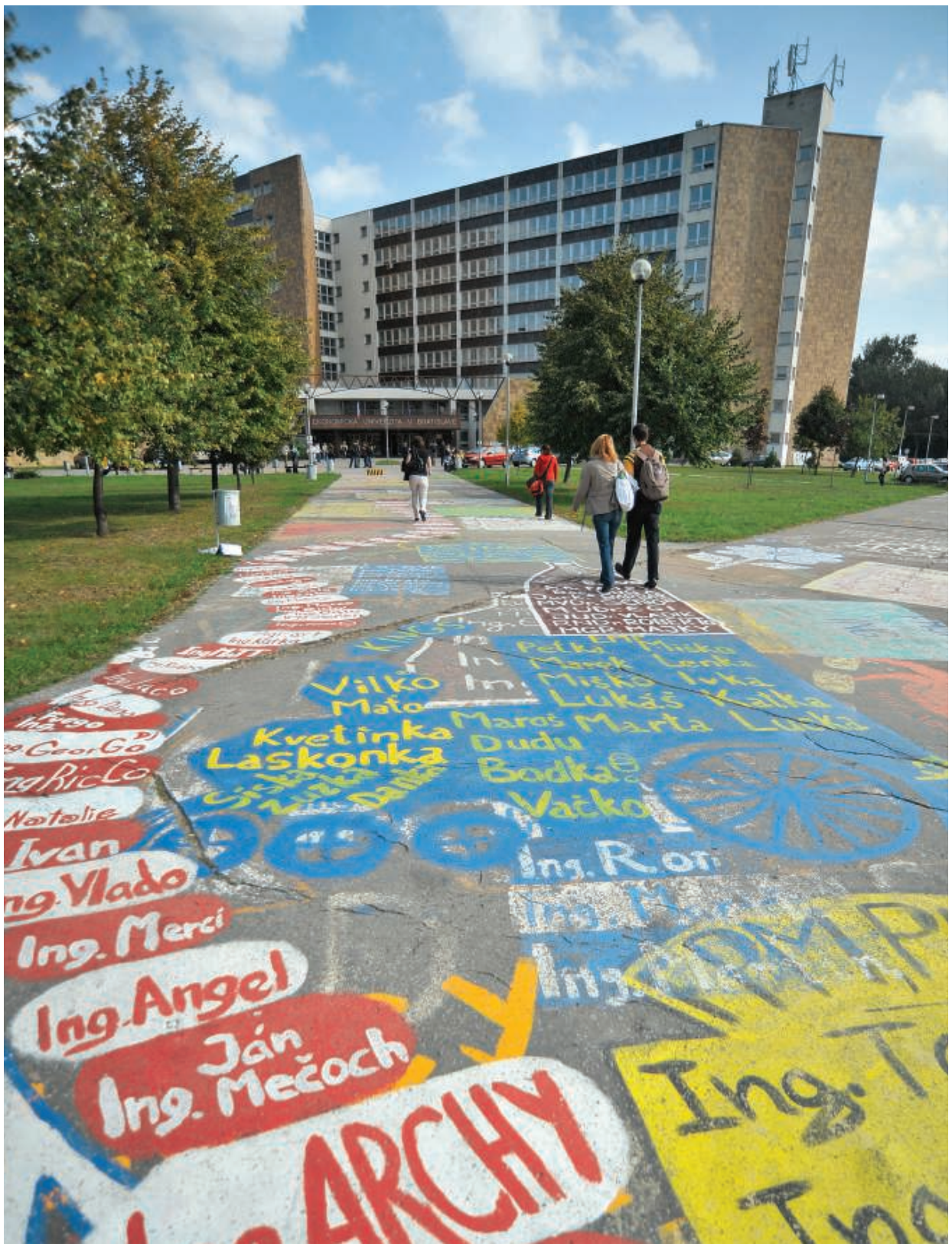

(389) Na zabezpečenie možnosti monitorovania rozvoja vysokej školy v jednotlivých oblastiach jej pôsobenia či možnosti pomenovania rozdielov medzi jednotlivými vysokými školami na základe externého posúdenia je účinné spresniť a rozvíjať systém externej evalvácie činností vysokej školy, ktorá v súčasnosti nemá praktické dôsledky na fungovanie vysokoškolského systému a je skôr len formálnou záležitosťou v rámci komplexných akreditácií činností vysokých škôl.

(390) Východiskom na akreditáciu študijných programov je z hľadiska ich obsahu sústava študijných odborov. Príprave existujúcich opisov študijných odborov nebola venovaná systematická pozornosť a rovnako neboli predmetom externého posúdenia napríklad zamestnávateľskými zväzmi. Ministerstvo v rokoch 2013 – 2015 bude podporovať postupnú revíziu sústavy študijných odborov tak, aby opisy študijných odborov vychádzali z konceptu zameraného na výstupy vzdelávania, prepojenosťou na požiadavky praxe a Národný kvalifikačný rámec SR, a osobitne vymedzovali profil profesijne orientovaných bakalárov, do ktorého tvorby budú zapojené aj profesijné komory/potenciálni zamestnávatelia.

Úloha VŠ-3-2: Podporovať internacionalizáciu v oblasti vysokoškolského vzdelávania

(391) K internacionalizácii vysokoškolského vzdelávania sa v súčasnosti pristupuje prevažne ad hoc. Systematický rozvoj tejto oblasti si vyžaduje prípravu stratégie internacionalizácie vysokoškolského vzdelávania, ktorá by sa komplexne zaoberala najmä:

a) podporou uskutočňovania študijných programov v cudzích jazykoch vrátane spoločných študijných programov so zahraničnými vysokými školami,
b) podporou zvyšovania počtu študentov a pracovníkov vysokých škôl zo zahraničia na slovenských vysokých školách,
c) podporou absolvovania aspoň jedného semestra vysokoškolského štúdia na vysokej škole v zahraničí u každého študenta,
d) podporou pobytov pracovníkov slovenských vysokých škôl na kvalitných zahraničných vysokých školách, ktoré by mohli slúžiť ako príklad pre slovenské vysoké školy,
e) propagáciou slovenského vysokoškolského systému v cieľových krajinách a ich identifikáciou; širšie a systémovo navrhnuté umožnenie štúdia na Slovensku občanom tretích – kultúrne a sociálne blízkych – krajín má potenciál pomôcť pri riešení nepriaznivého demografického vývoja a úniku mozgov zo Slovenska.

Príprava takejto stratégie bude realizovaná roku 2014.

Úloha VŠ-3-3: Reformovať externé štúdium tak, aby sa podmienky na jeho úspešné ukončenie zhodovali s podmienkami na úspešné ukončenie denného štúdia

(392) Externé štúdium vo forme, v ktorej sa u nás v súčasnosti uskutočňuje, nie je štandardné v rozvinutých krajinách. Tieto krajiny poznajú formu vysokoškolského štúdia určenú pre tých, ktorí sa mu nemôžu venovať ako svojej hlavnej činnosti, tzv. *part-time study*, ale zohľadňujú túto skutočnosť tým, že štúdium trvá dlhšie. Pritom je samozrejmé, že absolvent musí spĺňať tie isté kritériá ako absolvent denného štúdia (*full-time study*). Dosiahnuť, aby sa tento normálny prístup uplatňoval aj na Slovensku, je predmetom tejto úlohy. Prvý krok v tomto smere sa už urobil poslednou novelou vysokoškolského zákona. Zmeny urobené v novele v parlamente však vniesli do zákona v tejto oblasti nekonzistentnosť, ktorú bude potrebné odstrániť (napríklad 3-ročná štandardná dĺžka bakalárskych študijných programov v externej forme je v rozpore s maximálnou záťažou študenta v externej forme vyjadrenou 48 kreditmi za rok). Implementácia už prijatých opatrení sa bude postupne uskutočňovať od roku 2013 pri akreditácii nových študijných programov, od roku 2014 v rámci komplexnej akreditácie činností vysokej školy a následne v rámci nadobudnutia účinnosti nového zákona o vysokých školách roku 2015.

2.2.2.4 Vysoké školstvo dostupné pre všetkých občanov, ktorí oň prejavia záujem a preukážu predpoklady na jeho úspešné absolvovanie

(393) Dostupnosť vysokoškolského vzdelávania je určená jednak dostatočnou kapacitou vysokých škôl a jednak odstránením bariér pri prístupe znevýhodnených skupín k vysokoškolskému vzdelávaniu. Kapacity slovenského vysokého školstva možno vo všeobecnosti hodnotiť ako dostatočné. Pri plnení tohto cieľa je preto potrebné zamerať sa v prvom rade na odstraňovanie bariér pri prístupe znevýhodnených skupín k vysokoškolskému vzdelávaniu. Uskutoční sa to plnením týchto hlavných úloh:

Úloha VŠ-4-1: Upraviť systém financovania sociálnej podpory študentov

(394) Súčasný systém sociálnej podpory študentov je založený prevažne na sociálnych štipendiách s doplnkovou úlohou pôžičiek z Fondu na podporu vzdelávania, v rámci iných rozpočtových kapitol poskytovaním prídavkov na dieťa, vybraných dôchodkov, úhrady zdravotného poistenia či zliav vo verejnej doprave. Z hľadiska udržateľnosti verejných financií sa ako efektívnejší systém javí oslabenie štipendijnej schémy v prospech pôžičkovej schémy. Týmto opatrením by mohol byť systém štedrejší k potrebám študentov, súčasne by odbúral požiadavky na poskytnutie podpory v prípadoch, kde skutočná podpora na poberanie sociálneho štipendia neexistuje, ale systémovými opatreniami nie je možné pri existujúcich nástrojoch takýchto študentov z poskytovania sociálnej podpory vylúčiť (problém so zisťovaním príjmu zo zahraničia, dobrovoľná nezamestnanosť bez príjmu, daňová optimalizácia v prípade podnikateľov a pod.). Za vhodný systém pôžičkovej schémy sú pri financovaní vysokoškolského štúdia považované pôžičky, ktorých splácanie je naviazané na aktuálny príjem dlžníka-absolventa vysokej školy (*income contingent loan scheme*). Pôžičky tohto typu absolvent spláca len v prípade, že dosahuje dostatočne vysoký príjem. Predpokladom efektívnosti takýchto pôžičkových schém je ich robustnosť, teda ich využívanie podstatnou časťou študentskej populácie, čo je obvykle spojené so zavedením finančnej spoluúčasti študentov na priamej úhrade nákladov spojených so štúdiom – školným.

(395) Keďže sa napriek jednoznačnému a odôvodnenému odporúčaniu OECD na zavedenie spoluúčasti študentov na nákladoch na vysokoškolské štúdium s týmto krokom v súčasnosti na Slovensku neráta, nateraz je v tejto oblasti potrebné zamerať sa skôr na efektívnosť existujúcich nástrojov finančnej podpory študentov a ich ďalší rozvoj.

(396) V rámci zjednodušenia administratívnej záťaže študentov, ale aj vysokých škôl bude ministerstvo v rokoch 2013 – 2015 presadzovať presun zabezpečovania agendy priznávania a poskytovania sociálnych štipendií na úrady práce, sociálnych vecí a rodiny s presadzovaním ďalších opatrení zamedzujúcich zneužívanie systému. Tým sa vytvorí aj priestor na podporu občanov, ktorí potrebujú túto formu podpory v rámci štúdia v zahraničí. Tento zámer je aj v súlade s projektom ESO, ktorého cieľom je zefektívnenie verejnej správy v prospech občana.

(397) Súčasne roku 2014 bude ministerstvo analyzovať potenciálne vplyvy zmeny inštitucionálneho poskytovania príspevkov na ubytovanie na priame príspevky na ubytovanie študentom, ktorí splnia stanovené podmienky, s možnosťou ich využitia na úhradu ubytovania aj mimo študentských domovov, a následne sa rozhodne o zmene v tejto oblasti.

Úloha VŠ-4-2: Podporovať vznik a rozvoj centier pomoci pre študentov so zdravotným postihnutím (so špecifickými potrebami)

(398) Okrem ekonomických prekážok predstavujú pre niektoré skupiny obyvateľov vážnu prekážku pri prístupe k vysokoškolskému vzdelávaniu aj fyzické bariéry – priestory nespĺňajúce štandardy pre pohyb vozičkárov, informačné bariéry – dostupnosť informácie len vo vyhradenom formáte, ktorý nie je dostupný napríklad zrakovo postihnutým študentom, či personálne bariéry – nepripravenosť zamestnancov a študentov na spoluprácu so študentom so špecifickými potrebami. Je potrebné, aby vysoké

školy aktívne identifikovali takéto bariéry a prijímali opatrenia na ich systematické odstraňovanie.
(399) Roku 2013 ministerstvo vytvorí stálu pracovnú skupinu pre otázky štúdia študentov so špecifickými potrebami a bude podporovať tvorbu akčných plánov vysokých škôl zameraných na identifikáciu a odstraňovanie bariér v prístupe k vysokoškolskému štúdiu študentov so špecifickými potrebami. Ich napĺňanie bude od roku 2015 podporovať v rámci financovania rozvojových projektov vysokých škôl, respektíve v rámci projektov financovaných zo štrukturálnych fondov.

2.2.2.5 Vysoké školstvo tvoriace jadro výskumného a vývojového potenciálu Slovenska v oblasti základného výskumu a v oblasti aplikovaného výskumu a vývoja a súčasť Európskeho výskumného priestoru (ERA)
(400) Ministerstvo pokladá za potrebné pokračovať v podpore trendu, ktorého cieľom je, aby sa vysoké školy stali, tak ako je to prakticky vo všetkých vyspelých štátoch, základom výskumného a vývojového potenciálu štátu. Podpora vysokoškolského výskumu a vývoja sa však nebude diať administratívnymi rozhodnutiami na úkor ostatných subjektov výskumu a vývoja na Slovensku. Naopak, cieľom ministerstva je vytvoriť v oblasti výskumu a vývoja súťažné prostredie podnecujúce všetky zainteresované subjekty zvyšovať svoj výkon a spoluprácu v tejto oblasti. Takéto súťažné prostredie zároveň podporujúce spoluprácu bude najlepším stimulom aj na rozvoj vysokoškolského výskumu a vývoja.
(401) Ako špecifický nástroj na podporu vysokoškolského výskumu a vývoja bude ministerstvo posilňovať motivačné finančné nástroje na podporu pracovísk vysokých škôl dosahujúcich výborné výsledky vo výskume a vývoji z hľadiska štandardných medzinárodných kritérií hodnotenia. Ministerstvo zdôrazňuje, že tieto finančné nástroje sa budú využívať v rámci rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu určených pre vysoké školy, nebudú teda negatívne ovplyvňovať možnosti získať štátnu podporu na výskum a vývoj pre ostatné zainteresované subjekty.
(402) Okrem toho bude ministerstvo osobitne podporovať štandardné aktivity v oblasti internacionalizácie vysokoškolského výskumu a vývoja.
(403) Konkrétna formulácia hlavných úloh na podporu vysokoškolského výskumu a vývoja je takáto:

Úloha VŠ-5-1: Cielene podporovať rozvoj doktorandského štúdia ako najvyššieho nástroja na rozvoj ľudských zdrojov
(404) Pre výchovu špičkových odborníkov je rozhodujúce doktorandské štúdium a priama účasť na výskumných a vývojových aktivitách. Toto tvrdenie platí pre výchovu odborníkov tak na pozície na vysokých školách, ako aj na mnohé iné pozície v oblasti spoločenskej a hospodárskej praxe.
(405) Pri cielenej podpore rozvoja doktorandského štúdia sa ministerstvo zameria na tieto oblasti:
a) zabezpečenie podstatne užšej väzby doktorandského štúdia vrátane jeho financovania na riešenie výskumných úloh vrátane potrieb hospodárskej praxe,
b) vytvorenie možností podpory – vrátane legislatívnej v zákone – pre postdoktorandskú prípravu (*postdoctoral training*) ako štandardného pokračovania v profesionálnom rozvoji po skončení doktorandského štúdia na prípravu samostatnej kariéry vysokoškolského učiteľa alebo výskumnej kariéry,
c) intenzívne využívanie domácej aj medzinárodnej mobility študentov a výskumných pracovníkov,
d) umožnenie denného doktorandského štúdia aj bez povinnosti vysokej školy poskytovať doktorandovi štipendium (súčasný stav je pre niektorých uchádzačov bariérou na prijatie na doktorandské štúdium v dennej forme, pretože vysoká škola nemá dostatok prostriedkov, aby im mohla poskytovať štipendium); doterajšia povinnosť vysokej školy poskytovať doktorandom v dennej forme štipendium sa nahradí umožnením jeho poskytovania na základe zmluvného vzťahu upravujúceho podmienky poskytovania štipendia a spôsob určenia jeho výšky, zohľadňujúcej aj výkon študenta,
e) podpora vzdelávania doktorandov na uplatnenie v komerčnej sfére a vytváranie podmienok podpory na zakladanie inovatívnych firiem absolventmi doktorandského štúdia,
f) podpora účasti študentov druhého stupňa vysokoškolského vzdelávania na výskumných aktivitách vysokej školy; v tejto súvislosti osobitná podpora aktivít v rámci študentskej vedeckej a odbornej činnosti.

(406) Časť úloh v tejto oblasti bude naplnená v rámci prípravy nového zákona o vysokých školách v rokoch 2013 – 2015. Zvyšné sa budú zohľadňovať v rámci zmien v systéme financovania vysokých škôl či pravidiel jednotlivých výskumných grantových schém.

Úloha VŠ-5-2: Ďalej rozvíjať systém komplexného hodnotenia výskumu na vysokých školách založený na prevzatí postupov dobrej praxe v medzinárodnom meradle
(407) Komplexné hodnotenie výskumu na vysokých školách sa v súčasnosti uskutočňuje v rámci komplexnej akreditácie. Je založené na princípoch britského systému RAE (*Research Assessment Exercise*), používaného od roku 1986. V súčasnosti sa používa na Slovensku zjednodušená verzia tohto systému, ktorá už splnila svoju historickú úlohu, a je potrebné ju ďalej rozvinúť s cieľom priblížiť sa pri hodnotení súčasnej úrovni britského systému. Komplexné hodnotenie výskumu na vysokých školách by sa zachovalo aj pri navrhovanej úprave systému akreditácie. Pri tejto úprave by sa preň otvorili nové možnosti (pozri britský systém RAE/REF).
(408) Implementácia tohto zámeru je súčasťou tvorby nového zákona o vysokých školách a nadväzujúcich nižších právnych predpisov, teda v rokoch 2014 – 2015, s následným zapracovaním do systému financovania po uskutočnení nového hodnotenia vysokých škôl.

Úloha VŠ-5-3: V rámci dotácií zo štátneho rozpočtu na vysoké školstvo primeraným spôsobom posilňovať motivačné finančné nástroje na podporu vysokých škôl dosahujúcich výborné výsledky vo výskume a vývoji
(409) Už v súčasnosti sa prostriedky zo štátneho rozpočtu vyčlenené na inštitucionálnu podporu vysokoškolského výskumu a vývoja rozdeľujú medzi vysoké školy výlučne na výkonovom princípe zohľadňujúcom publikačné aktivity s najvyšším ocenením publikácií v najkvalitnejších časopisoch, schopnosť získať výskumné granty z domácich a zo zahraničných grantových agentúr a výchovu doktorandov. Na podporu umeleckých aktivít na vysokých školách sa zohľadňujú výstupy umeleckej tvorby, tiež s prihliadnutím na ich kvality. Súčasný systém je však potrebné naďalej rozvíjať – nezohľadňuje napríklad objektívne rozdiely medzi jednotlivými oblasťami výskumu, čím niektoré oblasti diskriminuje.
(410) Zdôraznením primeranosti vo formulácii úlohy chce ministerstvo vyjadriť skutočnosť, že pri vyčlenení objemu finančných prostriedkov na podporu vysokoškolského výskumu a vývoja v rámci celkových prostriedkov na vysoké školstvo bude prihliadať aj na nutnosť finančného zabezpečenia ostatných hlavných aktivít vysokých škôl, teda v prvom rade vysokoškolského vzdelávania.
(411) Ďalší rozvoj systému financovania vysokých škôl v tomto smere ministerstvo plánuje od roku 2014 v rámci rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu na rok 2015. Prípravné práce sa začnú v druhej polovici roka 2013.

Úloha VŠ-5-4: Podporovať internacionalizáciu v oblasti vysokoškolského výskumu a vývoja
(412) S pokračujúcou internacionalizáciou oblasti výskumu a vývoja v globálnom meradle získava vysokú dôležitosť efektívne napojenie sa vysokých škôl na zahraničné zdroje poznatkov.
(413) Aj keď sú viaceré slovenské vysoké školy už v súčasnosti intenzívne napojené na medzinárodné aktivity v oblasti výskumu a vývoja, pokladáme za potrebné venovať tejto dôležitej oblasti systematickú pozornosť. Podpora internacionalizácie bude spočívať v uplatňovaní tejto skupiny opatrení:
a) systematické používanie medzinárodných štandardov na hodnotenie výskumu a vývoja (pozri úlohu VŠ-5-2),
b) podpora spolupráce slovenských vysokých škôl so zahraničnými; osobitne podpora vytvárania konzorcií na riešenie výskumných projektov s kvalitnými zahraničnými univerzitami,
c) podpora príchodu významných zahraničných vedcov a zahraničných výskumných inštitúcií na slovenské vysoké školy,
d) podpora vytvárania individuálnych kontaktov výskumných pracovníkov a doktorandov so zahraničím,
e) podpora mobilít medzi slovenskými vysokými školami a zahraničím; pri ich podpore využívať aj medzinárodné nástroje v tejto oblasti,
f) zvýšená podpora účasti výskumných kolektívov zo slovenských vysokých škôl v projektoch rámcových programov Európskeho spoločenstva,
g) podpora účasti jednotlivcov a vysokých škôl v medzinárodných výskumných sieťach.

(414) V súvislosti s hore uvedenými opatreniami je však potrebné zdôrazniť, že najlepšou cestou k zvýšeniu účasti slovenských výskumných pracovníkov v medzinárodnej komunite a k prilákaniu zahraničných odborníkov na Slovensko je systematicky odmeňovať slovenské vysoké školy a ostatné výskumné inštitúcie, a v rámci nich najlepších odborníkov, za kvalitný výskum. Naplnenie týchto čiastkových cieľov bude zabezpečené najmä zvyšovaním zdrojov pre APVV a Národný štipendijný program.

Úloha VŠ-5-5: Vytvorenie nástrojov na podporu výskumných aktivít v oblastiach dôležitých z hľadiska spoločnosti, ktoré v súčasnosti nedosahujú medzinárodne akceptovateľnú úroveň
(415) Existujú oblasti poznania dôležité z hľadiska fungovania spoločnosti (napríklad niektoré spoločenské vedy), v ktorých súčasná výskumná činnosť na Slovensku štandardne nedosahuje medzinárodne akceptovateľnú úroveň. Takéto oblasti poznania si zaslúžia osobitnú pozornosť, pretože ich výstupy sú nevyhnutne potrebné na riešenie niektorých špecifických spoločenských problémov. Z týchto dôvodov pokladáme za potrebné vyvinúť nástroje založené na projektovej báze, pomocou ktorých sa bude podporovať zlepšenie v tejto oblasti.
(416) Ministerstvo plánuje podporu takýchto projektov od roku 2015.

2.2.2.6 Vysoké školstvo reagujúce na aktuálne a očakávané potreby spoločenskej a hospodárskej praxe a predstavujúce motor rozvoja spoločnosti a regiónov Slovenska
(417) Podobne ako v regionálnom školstve, ani vo vysokom školstve štát doteraz nevenoval osobitnú pozornosť problému väzby vzdelávania a potrieb praxe. Jedným z dôvodov je aj skutočnosť, že nezamestnanosť absolventov vysokých škôl na Slovensku je dlhodobo podstatne nižšia ako nezamestnanosť absolventov stredných škôl a dosahuje dobré výsledky aj z hľadiska medzinárodných porovnaní.
(418) Služby spoločnosti a regiónu sú popri vysokoškolskom vzdelávaní a výskume a vývoji treťou hlavnou úlohou vysokých škôl. Pre vysoké školy, v ktorých výskum a vývoj nehrá dominantnú úlohu, by okrem vzdelávania mala byť práve táto oblasť podstatnou súčasťou poslania a zdrojom najväčšej pridanej hodnoty.
(419) Ministerstvo si uvedomuje uvedené skutočnosti, a preto bude podporovať túto oblasť činnosti plnením týchto hlavných úloh:

Úloha VŠ-6-1: Podporovať aktivity vysokých škôl reagujúce na aktuálne a očakávané potreby spoločenskej a hospodárskej praxe
(420) V rámci plnenia tejto úlohy bude ministerstvo podporovať vysokoškolské vzdelávanie s väzbou na celospoločenské potreby a hospodársky rozvoj s osobitným zreteľom na oblasti prírodných a technických vied. V priebehu roka 2013 ministerstvo navrhne zmeny v systéme financovania verejných vysokých škôl v rámci alokácie prostriedkov na motivačné štipendiá zamerané na podporu študentov vo vybraných študijných odboroch s platnosťou od roku 2014. Súčasne bude analyzovať možnosti podpory praktickej prípravy študentov vo vybraných študijných odboroch vrátane podpory odborných stáží, prác na projektoch priamo vo firmách a spolupráce vysokých škôl s firmami pri zadávaní tém a vypracovávaní záverečných prác študentov. V závislosti od možnosti získania relevantných údajov pre túto oblasť bude do systému financovania implementovaná zložka na podporu osobitných nákladov vysokých škôl spojených s praktickou prípravou študentov v laboratóriách a praxe pre ďalšie študijné odbory. Do systému financovania sa doplnia prvky podporujúce komerčné výstupy výskumu, patenty a rozvoj aktivít v rámci vedeckých a technologických parkov pri vysokých školách.
(421) Najmä z pohľadu zabezpečenia implementácie profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov sa pri príprave nového zákona o vysokých školách ministerstvo zameria aj na identifikáciu problémov spojených s praktickou prípravou študentov v rámci hospodárskej praxe a na právnu úpravu tejto problematiky v potrebnom rozsahu (úprava práv a povinností študentov, vysokej školy a zamestnávateľov zabezpečujúcich prax študentov v rámci ich štúdia).
(422) V rámci riešenia tejto úlohy bude ministerstvo pravidelne zverejňovať aktuálne údaje o uplatnení absolventov vysokých škôl, a to vždy v prvom štvrťroku kalendárneho roka.
(423) Pri príprave koncepčných materiálov jednotlivé rezorty očakávajú, že vybrané témy v ich pôsobnosti budú zakomponované do prípravy budúcich učiteľov v regionálnom školstve a vysoké školy budú participovať na výskume v danej oblasti. Aby bolo možné takéto aktivity systémovo podporovať, je potrebné, aby boli spojené s konkrétnou alokáciou finančných prostriedkov a zakomponované do dotačnej schémy. Túto požiadavku bude ministerstvo presadzovať priebežne v rámci schvaľovania materiálov vládou SR.

Úloha VŠ-6-2: Podporovať aktivity vysokých škôl pri rozvoji regiónu
(424) Ako sme už uviedli, podpora regionálneho rozvoja je popri zabezpečovaní vysokoškolského vzdelávania a výskumu a vývoja časťou tretej hlavnej úlohy vysokých škôl. V rámci hodnotenia vysokých škôl a ich financovania sa aktivity vysokých škôl v tejto oblasti doteraz nebrali do úvahy. Uvedená úloha má túto situáciu zmeniť a motivovať vysoké školy, aby v rámci svojich možností v čo najväčšej miere využili svoj potenciál aj v tejto oblasti.
(425) I keď táto úloha bude implementovaná najmä v rámci zmien systému financovania (úloha VŠ-1-2) a rozvoja systému evalvácie (úloha VŠ-3-1), z hľadiska jej dôležitosti ju považujeme za potrebné uviesť osobitne.

Úloha VŠ-6-3: Podporovať spoluprácu vysokých škôl so súkromným sektorom
(426) Podobne, ako bola doteraz pri hodnotení a financovaní vysokých škôl ignorovaná ich úloha pri rozvoji regiónu, nebrali sa do úvahy ani ich aktivity v oblasti spolupráce so súkromným sektorom. Cieľom tejto úlohy je situáciu zmeniť a zabezpečiť motivačné nástroje na podporu takejto spolupráce.
(427) Využívaný bude najmä systém financovania, napríklad zvýšená podpora profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov, zohľadňovanie schopnosti vysokej školy riešiť problémy praxe na základe kontraktov so súkromným sektorom vo výkonovom modeli, odstraňovanie bariér na prechod medzi akademickým prostredím a súkromným sektorom (*start-up/spin-off* aktivity).
(428) Prvé opatrenia budú prijaté v rámci prípravy metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu na rok 2014 zavedením nových výkonnostných ukazovateľov pri inštitucionálnej podpore tvorivej činnosti vysokých škôl. Ďalšie budú nasledovať v rámci implementácie nového zákona o vysokých školách po roku 2015 zohľadňujúceho zámery z úlohy VŠ-1-2.

Záver

Nebolo by objektívne, keby sme tvrdili, že za 20 rokov existencie Slovenskej republiky sa pre školstvo neurobilo nič. Pravdou je, že každá z vlád sa pre školstvo snažila niečo urobiť, v spätnom pohľade to však bola pozornosť skôr sporadická ako systematická.
V rámci aktivít vlád v oblasti školstva sa striedali obdobia, keď sa v školstve uskutočnili hlbšie zmeny, s obdobiami, keď sa mu nevenovala dostatočná pozornosť, čo sa prejavilo negatívne na dotiahnutí a doladení urobených zmien. A školstvo ťahalo za kratší koniec často aj pri získavaní financií z verejných zdrojov. Z tohto hľadiska sa doteraz nestalo skutočnou prioritou.
V dôsledku takéhoto vývoja sa problémy v školstve hromadili.
Udalosti v školstve z konca roku 2012 ho dostali do centra pozornosti spoločnosti. Výsledkom týchto udalostí je aj predložená správa s návrhom, ako ďalej. Aj z tejto správy je zrejmé, že problémy, ktoré je potrebné v slovenskom školstve riešiť, sú náročné. Pri množstve z nich správa neprináša definitívne riešenia, skôr naznačuje, ktorým smerom by sme sa mali pohnúť. Zároveň zo správy vyplýva, že aj keď na centrálnej úrovni bude hlavnú ťarchu zabezpečenia úloh niesť rezort školstva, na ich úspešné vyriešenie bude nevyhnutná jeho spolupráca s ostatnými ministerstvami a podpora celej vlády SR.
Okrem návrhu riešení správa prináša aj súhrn faktov, na základe ktorého by mohla a mala vzniknúť konkrétna vecná diskusia. Diskusia, ktorej jediným cieľom by bolo riešenie problémov, a nie hľadanie odôvodnení, prečo sa práve teraz riešiť nedajú. Veríme, že takáto diskusia vznikne a bude štartom nového vývoja, v rámci ktorého budú politické sily naprieč politickým spektrom ťahať za jeden povraz v prospech ďalšieho rozvoja slovenského školstva ako nevyhnutného predpokladu ďalšieho rozvoja Slovenska.

Ilustračné foto Ján SÚKUP

(Pokračovanie dokumentu prinesieme v budúcom vydaní Učiteľských novín.)